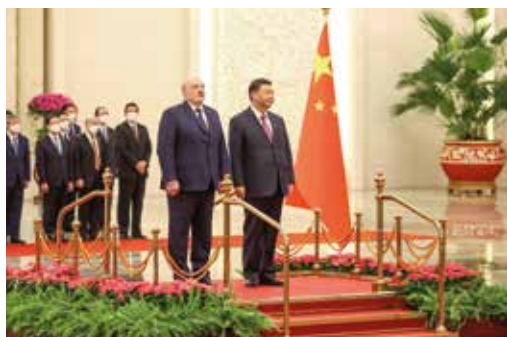

IN THE ISSUE

04 A NEW ERA OF PARTNERSHIP

08 EXPANSION OF CONTACTS AS AN IMPORTANT PRIORITY

During his state visit to China, Aleksandr Lukashenko held meetings with the top leadership of the country...

10 WIDE HORIZON OF POSSIBILITIES

Aleksandr Lukashenko visited China for the thirteenth time as President. It is symbolic that the number 13 in Chinese culture is considered lucky and noble, and the number itself is denoted by a phrase that sounds like 'must succeed'...

TIME TO HIGHLIGHT

IN GENERAL, THE RESULTS OF THIS VISIT HAVE YET TO BE FULLY COMPREHENDED AND FELT. AT THE SAME TIME, IT IS ALREADY CLEAR THAT THE THREE DAYS THAT ALEKSANDR LUKASHENKO SPENT ON CHINESE SOIL ARE TAKING THE LEVEL OF BILATERAL RELATIONS TO A NEW STAGE.

12

IN THE ISSUE

15 Oncoming traffic features

It is worth recalling that on the eve of his visit to China, the President of Belarus gave an interview to leading Chinese media...

18 High-level cooperation

Concrete plans for comprehensive partnership and their implementation, joint projects in key sectors of the economy and optimal logistics schemes, a whole package of new contracts – these are the results of the official visit of the President of Belarus to Iran

26 One step away from full participation

Literally a week after the end of his visit to China, already in Minsk, in the Palace of Independence, Aleksandr Lukashenko met with SCO Secretary General Zhang Ming to discuss the legal procedures for Belarus's entry into the Shanghai Cooperation Organisation

Беларусь. Belarus

Social and political magazine

No. 3 (1074), 2023

Published since 1930

Founders:

Zviazda Publishing House editorial-and-publishing establishment

Editor-in-Chief:

Viktor Kharkov

Executive Secretary:

Valentina Zhdanovich

Design and Layout by

Boris Gerchikov,
Alina Fasevich

Editorial office address:

220013 Minsk, Belarus,
19 Zakharova Street
Tel.: +375 (17) 263-80-12.

www.zviazda.by

E-mail: belarus.mag@mail.ru

Subscription index — 220034

Registration Certificate No. 8 issued
on 16.07.2018 by the Information
Ministry of the Republic of Belarus

Беларусь. Belarus is published in
English and also contains articles in
Belarusian and Chinese

Final responsibility for factual
accuracy and interpretation lies
with publication authors. Should
any article of **Беларусь. Belarus** be
used, reference to the magazine is
obligatory.

The editorial office does not bear
responsibility for contents of
advertisements.

Signed for printing on 22.03.2023
Offset printing. Coated paper.
Format 60x84 1/8.
Conventional printed sheets 11,16
Accounting published sheets 13,49
Circulation —

Order

Republican unitary enterprise
"BudMedyyaPrayekt"
Licence No. 02330/71
on 23.01.2014
220123 Minsk, Belarus,
13/61 V. Khoruzhey Street

© Zviazda Publishing House
editorial-and-publishing
establishment, 2023

IN THE ISSUE

28 More and more residents

The Great Stone Belarusian-Chinese Industrial Park summed up the first results of work over the past year. Despite unfavourable external factors, the plans have been implemented. The departed Water Tiger was favourable to the 'pearl'...

35 Transformation based on the best practice

The government promptly responded to challenges and threats in order to take measures to transform the domestic economy under the paradigm of the 'new reality'. This made it possible to pass the last year with minimal losses...

40 Symbols of Belarusian eternity

A new training course in Belarusian universities helps to find them

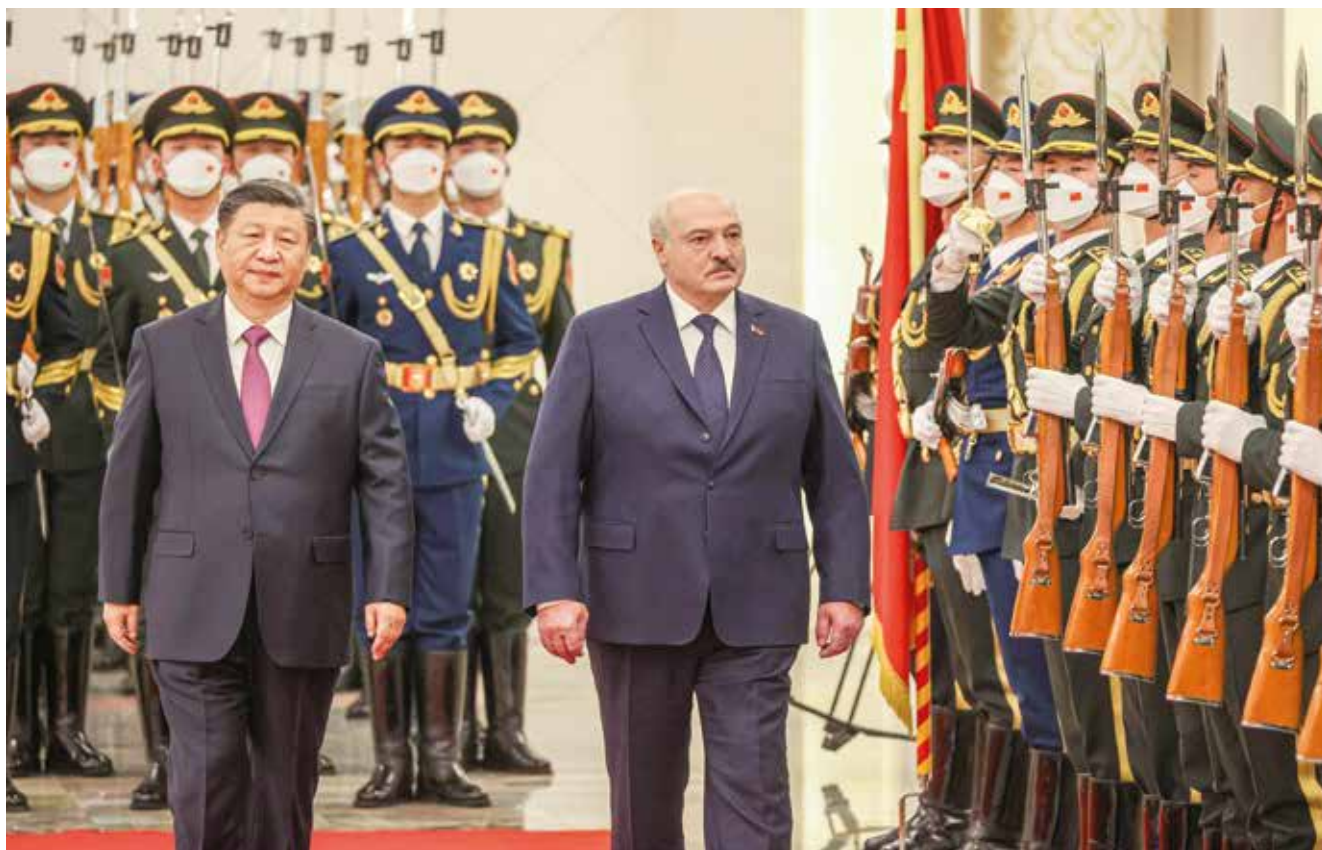
82 SERGEI CHEKERES: "I'M NOT WISE, I'M JUST ALIVE"

HAVE TIME TO FIND YOUR STYLE IN LIFE

The Palace of Arts Republican Art Gallery successfully hosted the Dynasty exhibition, which was dedicated to the 95th anniversary of the People's Artist of Belarus Gavriil Vashchenko. The exhibition presented the iconic works of the master from the funds of the National Art Museum, the Centre for Contemporary Art, as well as from the personal collection of the artist's family...

A NEW ERA OF PARTNERSHIP

The landmark event of March, of course, was the state visit of the President of Belarus to China

The current visit of Aleksandr Lukashenko to the People's Republic of China is already called fundamentally important and even epochal. All these are by no means loud epithets. Both the global international agenda and the most difficult times today require serious political decisions. Belarus and China do not just declare such decisions, but consolidate and implement them in practice. After the previous meeting of the leaders of the two countries last autumn in Samarkand, Belarusian-Chinese relations were brought to the level of all-weather and all-round strategic partnership. And the meetings and talks now held in Beijing, as well as the package of documents signed, should bring an even more tangible, primarily economic effect to the cooperation between the two states.

High-status visit

The hospitality of the Chinese side cannot be ignored. Each member of the Belarusian delegation was met here as a close and dear friend. What can we say about the Head of State, who has been doing everything for more than thirty years to ensure that bilateral relations develop productively. In Beijing, the President of Belarus held narrow and extended talks with President Xi Jinping of the People's Republic of China, and also met with top officials of the country. From the state residence Diaoyutai to the Great Hall of the People, where official meetings were held, the representative cortege of Aleksandr Lukashenko arrived, accompanied by a special unit of motorcyclists. This is a special nuance, testifying to the highest status of the visit. And in the first half of a busy and active day on Tiananmen Square, the President laid a wreath at the People's Heroes Monument. On Chang'an Avenue, a huge number of guests and residents of the Chinese capital with mobile phones in their hands watched the ceremony. This is another small, but, perhaps, important nuance that demonstrates the attitude of the Chinese people towards the Belarusians.

Tiananmen Square (Gate of Heavenly Peace) is traditionally considered the symbolic heart of the Chinese nation. It was here that on October 1st, 1949, Mao Zedong proclaimed the People's Republic of China. Tiananmen is the 1st largest city in China and the 3rd largest in the world. It is 880 meters long and 500 meters wide, covering an area of 440,000 square meters. The square can easily accommodate more than 1 million people. Every morning, solemn ceremonies for raising and lowering the Chinese national flag are held here. The rise time exactly coincides with the time for which the sun rises above the horizon — 2 minutes 17 seconds.

The People's Heroes Monument is a national monument of the People's Republic of China, which was built by the decision of the People's Political Consultative Council of China in the period from 1952 to 1958 in memory of the heroes who gave their lives in the revolutionary struggle of the Chinese people in the 19th—20th centuries. The height of the obelisk is 37.9 meters (high-rise of a 10-storey building), the area is 3,000 square meters. The monument weighs 10 thousand tons and consists of 17 thousand marble and granite blocks.

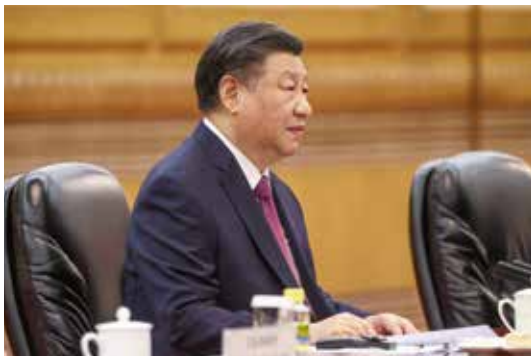
The meeting of the two leaders took place in the northern wing of the Great Hall of the People. Ceremonial fanfare sounded here in honour of the Head of State. Xi Jinping greeted Aleksandr Lukashenko, and after protocol photography, the leaders of the countries introduced the members of the official delegations to each other. Further, the ceremonial provided for the performance of hymns and the solemn passage of the guard of honour company.

Substantive nature of negotiations

Addressing Xi Jinping as a dear friend of the Belarusian people, the President congratulated his colleague, "First of all, once again I want to congratulate you on the great trust of the Chinese people. In my congratulations on behalf of the President of Belarus, my family, I spoke honestly that we were very worried about the success of the next congress of the Communist Party of China." The Head of State added that he knows from his own experience that after such large-scale decisions there is a lot of work to be done, and therefore wished the Chinese leadership to pass this period with dignity, as well as success in developing the decisions of the Congress of the Communist Party of China.

Aleksandr Lukashenko noted that he was glad to visit friendly China again and thanked the President of the People's Republic of China for the traditionally warm and hospitable welcome. He also explained why he is glad to be here, "Each time for me it is not only a new discovery of your original country, its culture, people. It is also an opportunity to observe colossal changes in development, to adopt unique experience, to learn from you."

The President of Belarus stated, "Today's meeting is taking place at a very difficult time, requiring new non-standard approaches and responsible political decisions. They should be aimed primarily at preventing a slide into a global confrontation in which there will be no winners. You have recently stated this clearly, unequivocally and punctually, addressing the world community. That is why Belarus actively comes up with proposals for peace and fully supports the initiative you put forward on international security." The Head of State presented a number of proposals that are in line with joint work in the field of socio-economic development and modernisation, "We are extremely interested in deepening cooperation with China on technological development,

Chinese President Xi Jinping,

“Mr. President and I are united by a common desire to develop Chinese-Belarusian relations. We’ve been friends for over a year now. We have a strong, unbreakable friendship. In the context of instability and turbulence in the international situation, China is actively committed to continuing joint efforts with Belarus to strengthen political mutual trust and practical cooperation in the interests of dynamic, healthy and sustainable development of bilateral relations.”

including the creation of joint ventures, the modernisation of Belarusian enterprises with the introduction of modern Chinese technologies, and the promotion of goods and services to the markets of third countries. The potential of bilateral projects is enormous.”

Aleksandr Lukashenko added that Belarusian manufacturers are interested in studying the competencies and technologies of Chinese companies, forming a component base, producing engines, transmissions, axles, and other units, “I propose to create joint ventures in the field of machine tool building, electric transport, production of parts for agricultural machinery both in Belarus and in China. Cooperation will help increase the competitiveness of products.”

Chinese President Xi Jinping warmly welcomed the President of Belarus, “A meeting between old friends is always a joy. We met for the last time last year in September in Samarkand. We had a very remarkable conversation, during which we announced the promotion of Chinese-Belarusian relations to the level of an all-weather and comprehensive strategic partnership, which served as a powerful impetus for full-scale cooperation between the two countries. The new status of bilateral relations should be filled with new content. Today we have a good opportunity to develop a plan for the entire range of bilateral relations and adopt a joint statement.”

The Chinese leader expressed confidence that the visit of the President of Belarus would be very fruitful, “Mr. President and I are united by a common desire to develop Chinese-Belarusian relations. We’ve been friends for over a year now. We have a strong, unbreakable friendship. In the context of instability and turbulence in the international situation, China is actively committed to continuing joint efforts with Belarus to strengthen political mutual trust and practical cooperation in the interests of dynamic, healthy and sustainable development of bilateral relations.”

By the way, the heads of state at the talks, both in broad and narrow format, communicated much longer than planned. This is a clear evidence of mutual interest in resolving the issues on the agenda and focus on results.

In the development of exemplary connections

Following official talks in Beijing, President of Belarus Aleksandr Lukashenko and President of China Xi Jinping adopted a joint statement on the further development of exemplary relations of all-weather and comprehensive strategic partnership between Belarus and China in a new era. The parties agreed that the raising of the status of bilateral relations to the level of all-weather and comprehensive strategic partnership, jointly announced by the leaders of the two countries on September 15th, 2022 in Samarkand, is a landmark event. “Bilateral relations have made a historic leap forward and have become an example of a new type of international relations. Taking into account the high level of cooperation between the states, as well as in order to improve the welfare of the two countries and their peoples, the parties agreed to further develop the all-weather and comprehensive partnership between the two countries in the new era,” the document says.

The parties stressed that mutual firm support on issues affecting each other’s main interests is the cornerstone of the stable development of Belarusian-Chinese relations.

The Belarusian side fully adheres to the principle of one China, supports the position on issues of protecting national security and territorial integrity, on ensuring the rights of citizens. China, on the other hand, supports the efforts of Belarus in maintaining political stability and economic development, and opposes any outside interference in the internal affairs of Belarus under any pretext. The priority areas of cooperation are the expansion of mutual direct investment, the creation of joint high-tech innovative industries, the development of joint business between economic entities of the two countries, and the promotion of entrepreneurial initiative.

It was announced about stimulating the supply of high-quality agricultural products from Belarus and China to each other’s markets. The parties will also jointly promote the qualitative development of the China-Belarus Industrial Park. In particular, the Chinese side encourages large Chinese manufacturing and high-tech enterprises to enter the industrial park as residents.

Support for the extension of the Year of the Regions of Belarus and China for 2023 has been declared. The parties welcome the

President of Belarus Aleksandr Lukashenko,

"We are extremely interested in deepening cooperation with China on technological development, including the creation of joint ventures, the modernisation of Belarusian enterprises with the introduction of modern Chinese technologies, and the promotion of goods and services to the markets of third countries. The potential of bilateral projects is enormous."

in-depth trade and economic cooperation between Belarus and Chinese cities, in particular Tianjin, Chongqing, Qingdao.

As follows from the text of the joint statement, the parties will strengthen cooperation in the defence, law enforcement and security sectors, deepen cooperation, including in the field of training military personnel, jointly combat transnational and terrorist crime and terrorism, and conduct a joint preventive fight against 'colour revolutions'.

They also expressed deep concern about the development of the armed conflict in the European region and extreme interest in the soonest establishment of peace in Ukraine. Belarus and China are interested in preventing the escalation of the crisis and are ready to make efforts to restore regional peace and order.

As noted in the document, the parties will continue to carry out comprehensive cooperation within the framework of multilateral structures, such as the Shanghai Cooperation Organisation and the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia.

In the presence of the heads of state, a large-scale package of documents on cooperation in various fields was also signed. They include:

- ◆ memorandum of understanding between the Ministry of Foreign Affairs of Belarus and the State Agency for International Development and Cooperation of the People's Republic of China on strengthening development cooperation and promoting the implementation of the Global Development Initiative;
- ◆ the programme of Belarusian-Chinese scientific and technical cooperation for 2023—2024;
- ◆ memorandum of understanding on cooperation between the State Control Committee of Belarus and the State Audit Office of the People's Republic of China;
- ◆ agreement between the Ministry of Economy of Belarus and the Ministry of Commerce of China on deepening trade and economic cooperation between the regions of the two countries;
- ◆ memorandum of understanding between the Ministry of Construction and Architecture of Belarus and the Ministry of Housing Construction and Urban and Rural Development of the People's Republic of China;

- ◆ a memorandum of understanding on the implementation of cooperation projects using concessional loans from the Chinese government.

Another memorandum of understanding fixes the fact of a significant completion of negotiations on the text of the draft Agreement on Trade in Services and Investment. In the form of an exchange of letters, an intergovernmental agreement was concluded on the approval of a project for the supply of inspection equipment for Minsk National Airport. A comprehensive strategy for joint industrial development, implemented by the Ministry of Industry of Belarus and the Ministry of Industry and Informatisation of the People's Republic of China, has been approved. A protocol was signed regarding sanitary and phytosanitary requirements for the supply of products from Belarus to China, a memorandum of understanding in the field of cooperation in agriculture, a plan for the development of cooperation in the field of healthcare for 2023-2025. A large block of signed documents concerns interregional cooperation, as well as finance, the banking sector, information support for trade and through the organisation of the Red Cross.

Sensitive impulse to relationships

So, it is easy to conclude that Aleksandr Lukashenko's state visit to China has opened new broad prospects for the two countries. A visit that did not go unnoticed either in the West or in the East. For the past three years, the world has experienced a pandemic and its consequences. During this time, China's borders were closed to entry and exit. This country was the last to lift COVID restrictions in January 2023. But the Belarusian delegation headed by President Aleksandr Lukashenko was one of the first to receive China after a long isolation. President of the People's Republic of China Xi Jinping voiced the proposal to meet on Chinese soil even earlier, so the visit of the Belarusian leader was expected here for a long time. That is why they were received at the highest level and very warmly. The meeting of heads of state has already been called outstanding and breakthrough. But after that, it's all just the beginning. Bilateral relations have received a new impetus, which means that a lot of work remains to be done on the agreements reached.

Vasily Kharitonova

EXPANSION OF CONTACTS AS AN IMPORTANT PRIORITY

During his state visit to China, Aleksandr Lukashenko held meetings with the top leadership of the country. In particular, with Premier of the State Council of the People's Republic of China Li Keqiang and Chairman of the Standing Committee of the National People's Congress Li Zhanshu.

During a meeting with Premier of the State Council of the People's Republic of China Li Keqiang, Aleksandr Lukashenko thanked the Chinese side for the colossal help and support of the Belarusian people and country. He recalled that at one time it was in China that we adopted experience in a number of areas, primarily in the issue of creating free economic zones, "We took over all the best (30 years ago this process) from you. We have done a lot since then. And the pearl, the crown of our relations, was the Great Stone, a major international project that President Xi Jinping and I opened near Minsk. And he called this project the pearl of the Silk Road. Then I said that we will never be indebted to the great Chinese people. This has always been the case in the history of our people."

The head of state emphasised that it was with the direct participation of Li Keqiang that the parties achieved the almost impossible: if earlier they only dreamed of a trade turnover of \$5 billion, today this level has almost reached \$6 billion and continues to grow.

"We do not have closed topics for cooperation. We cooperate in all areas. And most importantly, we have never set ourselves the task of being friends or working against third countries, anyone. We do everything in the interests of our peoples — Belarusian and Chinese. It will continue to be so," the President of Belarus assured.

In turn, Li Keqiang at a meeting with Aleksandr Lukashenko noted, "Our relations are built on the basis of mutual respect, trust, as well as mutual benefit. Practical cooperation is gradually growing. I am sure that Chinese-Belarusian relations have very broad prospects for development."

Apparent coincidence of positions

During a meeting with the Chairman of the Standing Committee of the National People's Congress Li Zhanshu, the Head of State focused on the fact that today it is impossible to resolve any issue in the world without China's participation. At the same time, China is a supporter of a multipolar world, Aleksandr Lukashenko noted, "We are pursuing the same policy. In general, the policy both inside China and inside Belarus is similar. We fully support the international agenda. We operate in the same direction."

The Head of State emphasised that the recent proposals of the President of the People's Republic of China on peaceful development on the planet, avoiding sanctions, developing good neighbourliness fully coincide with the position of Belarus, "We highly appreciate the close strategic cooperation with your country in the international arena. Our countries invariably support each other on important key issues on the world agenda. We condemn actions aimed at escalating tensions around Taiwan. Belarus has always followed the principle of one China, advocated a peaceful solution and is

categorically against the interference of foreign states in the internal affairs of the PRC."

Minsk has also supported and will continue to support Beijing on all sensitive issues, including Xinjiang, the South China Sea, Hong Kong and Taiwan, the President of Belarus assured, "Expanding contacts with China is a priority for us in foreign policy."

Indeed, thanks to joint efforts, the notion of 'comprehensive strategic partnership' has acquired a special meaning in relations between Belarus and China. Today, Minsk and Beijing continue to strengthen constructive political dialogue, successfully develop economic cooperation and expand regional ties.

Aleksandr Lukashenko emphasised that inter-parliamentary contacts are a significant factor in the development of Belarusian-Chinese relations. At the same time, the planned transformation of the friendship group between parliamentarians into a high-level inter-parliamentary commission will become an incentive for strengthening and intensifying cooperation.

"We are interested in organising mutual visits through the parliamentary line and we are always waiting for you in Minsk," said the President.

Aleksandr Lukashenko also mentioned that amendments and additions to the Constitution of Belarus were supported at a referendum a year ago. Then the All-Belarusian People's Assembly was given a constitutional status. This is an innovation that has no analogues in the world, but is very similar to the National People's Congress.

In turn, Li Zhanshu, Chairman of the Standing Committee of the National People's Congress of China, warmly welcomed the Belarusian leader, noting that he was a member of Chinese delegations at meetings with Aleksandr Lukashenko more than once, including in Belarus, "I am very glad to meet you. You are a long-time friend of the Chinese people."

Li Zhanshu noted that this year in Belarus has been declared the Year of Peace and Creation, which confirms the country's steady desire for peace and development, "I am sure that under your faithful leadership there will certainly be new results of socio-economic development for the benefit of the Belarusian people. Bilateral relations between Belarus and China are developing in a healthy and stable way. Especially in the last decade, under the strategic leadership of Xi Jinping and you, China-Belarus relations have been developing with great momentum."

Chairman of the Standing Committee of the National People's Congress Li Zhanshu expressed his firm belief that these relations have already reached the historical high level of all-weather and all-round strategic partnership.

Vasily **Kharitonov**

WIDE HORIZON OF POSSIBILITIES

Aleksandr Lukashenko visited China for the thirteenth time as President. It is symbolic that the number 13 in Chinese culture is considered lucky and noble, and the number itself is denoted by a phrase that sounds like 'must succeed'. Today, neither in Belarus nor in China there is no doubt that bilateral relations in absolutely all areas will definitely succeed. This is confirmed by the warm welcome of the Belarusian leader, and the four-hour talks between Aleksandr Lukashenko and Xi Jinping, and a large-scale package of strategic documents signed in the presence of the two leaders. The total economic effect of its implementation is already estimated at more than \$3.5 billion. And on the last day of the visit, the Head of State held a series of meetings with the leadership of leading Chinese corporations.

This was another evidence that the cooperation between the two countries has reached a completely different level and opens up great horizons. Communicating with leading businessmen, Aleksandr Lukashenko paid principal attention to the fact that Belarus and China are jointly implementing a number of large and significant projects, "These are very significant projects. For the whole world, for Europe. Together with China, we want to show through these projects that cooperation between Belarus and China is not just trade and exchange of goods. This is the creation of high-tech companies and corporations.

Investments in promising areas

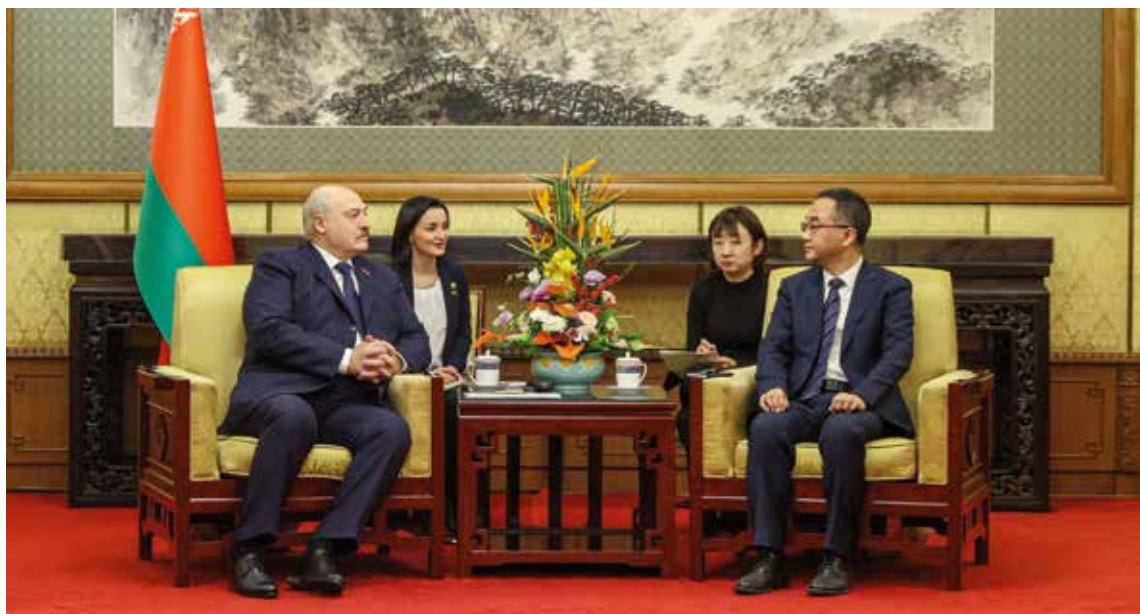
The first meeting on the President's schedule that day was with Zhu Haexin, Chairman of the Board of the Chinese company CITIC Group. This state-owned corporation is known throughout the world as a company that carries out financial, construction, industrial and other activities in China and abroad. Aleksandr Lukashenko stressed that our country is proud of cooperation with one of the most powerful companies in the world, "We very much hope that after this visit and negotiations with the country's top leaders, including my good friend Xi Jinping, our cooperation will only expand and we will not have any problems in the future with the development of new projects, especially in terms of creating and building facilities of your company, Belarusian facilities on the territory of Belarus."

For our country, work with the corporation began more than a year ago. The President noted that the total investment in construction with the participation of CITIC Group on the territory of Belarus at the moment is \$1.5 billion. Aleksandr Lukashenko offered the corporation to focus on several areas of work in Belarus, and above all on the construction of a mining and processing plant, "Everything that you said, that you asked and demanded, the Belarusian side implemented."

The next direction is biotechnology. In particular, the continuation of the construction and development of facilities of the Belarusian National Biotechnology Corporation. The first stages of BNBC-1 and BNBC-2 have been successfully implemented with the participation of Chinese partners.

"We would like to continue the construction of a biotechnological cluster, a corporation on the territory of Belarus with its third stage for the deep processing of corn and the production of vitamins and other products. We really hope so. There was no rejection from Xi Jinping on this project. Because these are landmark projects," Aleksandr Lukashenko said.

During the meeting with Zhu Haexin, the President emphasized that Belarus and China are implementing a number of such important projects as the BNBC, the production of Geely and others, "These are very significant projects. For the whole world, for Europe. Together with

China, we want to show through these projects that cooperation between Belarus and China is not just trade and exchange of goods. This is the creation of high-tech companies and corporations.”

Aleksandr Lukashenko noted that there are several other projects in the field of production and processing of agricultural products with the prospect of supplying them to the Chinese market, “We also have absolutely no opposition. On the contrary, in this regard, as in previous projects, you will receive serious support from the Belarusian authorities.” Zhu Haixin noted the successful implementation of projects in Belarus, thanking for the support and attention. He assured that the corporation would adequately implement the agreements reached at the highest level.

Confirmation of mutual interest

Aleksandr Lukashenko also met with the leadership of the First Chinese Automobile Corporation FAW Group, which is one of the oldest and largest car manufacturers in China. The most famous brands of the corporation are Hongqi and Jiefang. The Hongqi L series limousine has been selected as the official vehicle for major celebrations and events in China. By the way, it was the car of this brand that was provided by the Chinese side for use in the motorcade of the President of Belarus during a state visit to China. During the meeting, Aleksandr Lukashenko voiced the interests of

cooperation with the company and told how the head of China reacted to this, “You know that we are extremely interested in the development of the automotive industry in Belarus. During negotiations with my friend Xi Jinping, I asked him to support my initiative to cooperate with your company. He told me he was supportive. He stressed: ‘This is a state-owned company, I maintain contacts between Belarusian specialists and the company and, as far as it is necessary for the development of relations, I am ready to help.’”

The President added that the company produces good cars and is aware of our interest, “If you have a desire and desire to work in Belarus — I am at your service. I would like us to create a real car in Belarus together with you. And if we want to get an effect and success, it must be done now and very quickly, when the territories and markets for our future products have been vacated. I have one question: how do you view this, given my and Xi Jinping’s support?”

Chairman of the Board of the First Automobile Import-Export Corporation, General Director of International Relations of the First Chinese Automobile Corporation Yang Dayong thanked for the meeting, stressed the great attention to the development of cooperation and assured that the corporation would be ready to carefully and carefully implement this project, which was agreed between heads of state.

Vasily **Kharitonov**

TIME TO HIGHLIGHT

In general, the results of this visit have yet to be fully comprehended and felt. At the same time, it is already clear that the three days that Aleksandr Lukashenko spent on Chinese soil are taking the level of bilateral relations to a new stage.

This point of view is shared by the Minister of Foreign Affairs of Belarus Sergei Aleinik. The head of the Foreign Ministry assesses the state visit of Aleksandr Lukashenko to China as follows, "This visit, without exaggeration, is of historical significance. First of all, it had the status of a state one, which is the highest form of visit according to the diplomatic protocol, ceremonial and corresponding honours."

It is important to consider everything

The second fundamental point, which Sergei Aleinik focuses on, "The visit cements the truly strategic nature of our relations with the People's Republic of China, which in September last year reached a qualitatively new level of all-weather and all-round strategic partnership. During the visit, the heads of state confirmed this status and outlined a number of plans to strengthen and expand it."

The Minister of Foreign Affairs of Belarus emphasised that the visit took place in a difficult historical period of the geopolitical reorganisation of the world and the transition to multipolarity, "We all understand that China has already become one of the main poles of the multipolar world. And of course, the personal communication of

the heads of state always gives a powerful impetus to the development of bilateral relations and cooperation in all areas without exception."

As is known, during the visit, about three dozen intergovernmental, interdepartmental and interregional agreements, about eight commercial contracts in various fields of industrial and agricultural activities were signed. The documents cover all spheres of bilateral relations and reflect their comprehensive character.

"And this is not the limit, because the work continues. We expect that this package will be increased," added Sergei Aleinik.

In political terms, a joint statement of the heads of state was signed, which states the mutual support of the two countries towards each other in strengthening the sovereignty, territorial integrity and fundamental interests of the two countries, defending these interests on international platforms.

In economic terms, a record level of trade was stated, which approached six billion dollars. Specific plans have been outlined to increase it. Much attention is paid to the issues of credit and investment cooperation, which is developing dynamically.

Documents have been approved concerning the sphere of agriculture, industry, healthcare, architecture and construction, sports and tourism, the humanitarian sphere, and information exchange. In addition, a large package of interregional agreements was signed: in particular, on the creation of special economic cooperation zones in the cities of Tianjin, Qingdao and Chongqing.

"This agreement takes our regional cooperation to a new level. Six documents were also signed between the Mogilev, Brest and Gomel regions and the regions of China. This opens up new opportunities," stressed the head of the Belarusian Foreign Ministry.

As for the cumulative economic effect as a result of the President's state visit to China, it is estimated at more than \$3.5 billion.

"The package of bilateral documents that we managed to sign opens up broader prospects for increasing these volumes in the near future," said Sergei Aleinik.

Many important tasks

And here is what Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Belarus to China Yuri Senko said about the political and economic results of Aleksandr Lukashenko's state visit to China, who, in particular, noted, "By this time, many issues had arisen that our ministries and departments had to discuss and resolve, including at the level of heads of state. If we take the official content of a state visit, then absolutely all the events that take place in such cases took place. These are meetings with the Premier of the State Council of the People's Republic of China Li Keqiang, with the Chairman of the Standing Committee of the National People's Congress of China Li Zhanshu and, of course, the most important meeting is with the President of the People's Republic of China Xi Jinping. All meetings were held in a very constructive format, even more questions and wishes were raised for each other than were prepared for the agenda. All members of the delegations from the Chinese and Belarusian sides were very satisfied with the results of the negotiations. A lot of new tasks have appeared, which we must solve in the near future on the basis of the agreements signed on the sidelines of the state visit. Road maps will be worked out for all agreements, the relevant instructions have already been given by the Head of State. Ministries, departments and regulators are already working on a detailed listing of all tasks in the roadmaps. Therefore, we are convinced that the effect will increase even more over time."

Yuri Senko noted the great interest in Belarus on the part of Chinese business. In his opinion, it is very important that the Head of State held meetings with China's largest business, "There were companies that have long been associated with our republic: they came both for projects that are currently underway and for future projects (this was also considered and discussed at the level of the President). The meeting was attended by representatives of companies that have not yet worked with Belarus, but at the same time show great interest in the implementation of joint projects in our country."

The diplomat is firmly convinced that our communication with China does not end with the current negotiations and meetings. On the contrary, now the big and painstaking work is just beginning, "The Head of State gave instructions already in the development of the agreements."

In the near future, representatives of ministries and departments will arrive in China, who will direct their efforts to a detailed study of the agreements reached. And this will give an additional effect to the treasury of the results of Aleksandr Lukashenko's state visit to China. Yuri Senko also draws attention to the important messages that

the President of China voiced to Chinese business, "Xi Jinping announced that instructions for full cooperation with Belarus in terms of the agreements reached would be given to Chinese business and regulators."

The diplomat recalled that in September last year in Samarkand, the leaders of the two countries announced an increase in the level of our relations to an all-weather and comprehensive strategic partnership. And now Aleksandr Lukashenko and Xi Jinping have adopted a joint statement on the further development of the exemplary all-weather and comprehensive strategic partnership between Belarus and China in a new era. It defines in detail the areas of mutual interest and prospects for cooperation.

"Our countries see in each other those partners with whom it is possible to organise cooperation firmly and for a long time," emphasised the head of the embassy.

Another topic that the heads of state touched upon was international issues. Yuri Senko stressed that both Belarus and China are very concerned about the situation in Ukraine, "We know how much effort the President of our country put in, a lot of proposals were made to stabilise the situation with our neighbours. The PRC does the same. Here our countries expressed complete similarity in their positions. We hope that the world community will listen to us in order to concentrate efforts on peace initiatives, on the desire to offer the option of maintaining stability that comes from Belarus and China today."

Markets react clearly

Cooperation between Belarus and China in the field of agriculture will be actively developed. This was told by the Minister of Agriculture and Food of Belarus Igor Brylo. According to him, the Belarusian side signed a number of documents with Chinese partners, "In particular, the largest pig-breeding complex in Belarus for 300,000 heads will be built in the Minsk region. This is a very important project for our country. We will also modify our beef cattle breeding on the basis of the Mogilev Region. We are talking about the construction of a separate slaughterhouse."

Igor Brylo specified that these projects are joint and focused on the Chinese market. At the same time, the needs of our domestic market will be initially covered. New production facilities will also create additional jobs in the regions.

In addition, the minister spoke about plans to increase the volume of Belarusian exports of agricultural products to the Chinese market. If in 2022 our enterprises sent food worth \$524 million to China, this

year the Ministry of Agriculture and Food has set an ambitious task to increase exports to \$900 million.

FIGURE

Nikolai Snopkov, First Deputy Prime Minister of Belarus, *“Arrangements and directions in the credit and financial sector are estimated at around \$3.56 billion in equivalent. It will not be in the moment, but all the agreements and processes that are underway and that were determined in Samarkand, as well as discussed this time, form this figure.”*

There is a definite result

At the Minsk Tractor Works, cooperation with China is developing in three main areas, said Vitaly Vovk, General Director of MTW OJSC, “In particular, the project on organising the assembly of BELARUS tractors with a capacity of 350 hp continues in China. With. The first prototype was tested in 2020-2021. Last year, two more BELARUS 3523 tractors were delivered to China for the installation of the CRRC electric drive and subsequent certification. After certification tests, a decision will be made on the localisation of the assembly of Belarusian tractors.”

Global corporation

To create the Belarusian National Biotechnological Corporation in the Pukhovichi District is the order of the President. And the opportunity to get the most advanced technologies is a personal agreement between the Head of State and Chinese President Xi Jinping.

The goal of the project is deep processing of grain to obtain essential amino acids and balanced feed and premixes for all types of animals. The next step is the production of a full complex of vitamins. Only four countries in the world possess such technologies.

BNBC has already started selling food raw materials at exchange auctions. Last year, the corporation actively used the trading platform of the exchange as one of the main sales channels for a wide range of feed additives, both domestically and abroad.

Vitaly Vovk noted that tests of the BELARUS 3523 tractor with a diesel engine of the Chinese corporation Weichai are continuing in Obchak. Based on the results of bench tests, the experts made their verdict, now the equipment is waiting for the start of spring field work in order to go ploughing. Also, the second BELARUS 3523 with a Weichai engine is under assembly in the experimental test shop No. 1.

“It can be said that the project has taken place: in the near future, 100 Weichai engines will be delivered to the Minsk Tractor Works, after which a contract for delivery by the end of the year, as well as further deliveries, will be prepared,” assured the general director of the enterprise.

Experts evaluate

The state visit of the President of Belarus to the People’s Republic of China remains in the centre of attention of the expert community.

The most important statements made in Beijing by the leaders of the two countries and the agreements signed by the Belarusian and Chinese sides are not only of great importance for the development of bilateral relations, but also represent an important element of modern geopolitics in the formation of a new global security architecture.

According to the results of last year, China became our second largest foreign trade partner, economic analyst Georgy Grits recalls, “Trade turnover approached six billion dollars. As for the current visit of the President of Belarus, he set a new trend. If earlier it was mainly about foreign trade relations, now it is about investments. On the last day of the visit, very important negotiations were held with the Chinese largest business. Our country is very attractive for them, there are many successful examples of this. Take, for example, the Great Stone industrial park, where all the necessary infrastructure has been created and investors are provided with unprecedented benefits.”

The analyst calls the creation of favourable conditions for the development of the service sector another important trend, “The parties have reached the finish line on an agreement on trade in services and investment. Work on it was carried out for three years. This means that there will be no barriers, and as a result, approximately 12.5 percent more in trade in services and 30 percent more in investments. An important long-term document was signed: a comprehensive strategy for joint industrial development. That is, China is ready to share industrial production technologies with Belarus. This is the most important element of the future technological development, given that China today is an advanced country.”

An example worthy of emulation

The state visit of the President to China confirms the constructive trade and economic cooperation between the two countries and the possibility of further promising development, says Doctor of Economics Natalya Kireyenko, “Cooler than space’. ‘This is our future’. This is how the President characterised the creation of the BNBC last year. Of course, this is a vivid, significant example of productive interaction with Chinese representatives. And most importantly, this work continues.”

Speaking about the export of Belarusian products to the Chinese market, the expert noted, “Last year deliveries exceeded 500 million dollars. Excellent result! More than a hundred subjects of Belarus have certificates for the sale of products there. The Government plans for 2023 to increase exports to the Chinese market up to \$900 million. It is not easy to do this, it is important to increase the level of competitiveness of Belarusian products, and first of all in terms of price parameters.”

According to Natalya Kireyenko, our reserves lie in the formation of a product range for the specific taste preferences of the country’s large population, the development of an appropriate strategy for promoting goods to the market. More attention should be paid to ongoing marketing research, active use of electronic trading platforms and digital technologies, expansion of its presence through its own commodity distribution network.

Vladimir **Khromov**

Oncoming traffic features

It is worth recalling that on the eve of his visit to China, the President of Belarus gave an interview to leading Chinese media. In response to journalists' questions, strategic assessments were made of the level of interaction between the two countries, their prospects and China's role in the modern world order.

First person ratings

- Let's be frank, for China today Belarus is the only friendly, one might say, fraternal platform in the centre of Europe. If China needs it, please, we are open for this...
- I think that in the next five years China will become the world's leading power. No one can hold back China today. And neither stop it... Not a single issue in the world today can be resolved without China. China has become a global country with its own global policy...
- China has become great. And this is the greatest merit of Xi Jinping. He has become a true leader of the Chinese people... He is the leader of a new formation. He created a powerful foundation for the development of Chinese society and the state... The Chinese people will appreciate this later. Further development of China, as under Xi Jinping, will ensure the normal development of the entire planet.
- Xi Jinping once called the Great Stone the pearl of the Silk Road. It is no coincidence... Let's start with Belarus, and then unite the three of us: Russia, Belarus and China. The bridgehead is good, profitable. Come and work. It will benefit both you and us. Therefore, the Great Stone is to be. It really has a great future.
- The further development of China is connected only with the peace. But all peoples need peace. Therefore, the ideas of great China and its leader about global peace are a huge contribution to the peaceful development of the entire planet... Only peace. War will lead to disaster. And we are glad that China, this ancient people, is finally starting to play a decisive role on the planet.
- One Belt, One Road is not only about moving from China to the world. And the world will move backwards to China. Therefore, we can get a lot here not only from logistics and simple trade, but also from high technologies that will move in two directions. It's not far off.

- Comprehensive, all-weather cooperation. Rarely does China have such a level of cooperation. We appreciate it very much, understanding what gigantic China is and what our Belarus is... We have been a reliable friend of the Chinese people for the last decades. It will always be like this... Our people, especially during this period of sanctions pressure from the West, saw who is who and was able to appreciate the friendship between the Belarusian and Chinese peoples.

Common allied Interests

Undoubtedly, the positions of Minsk and Beijing coincide in many areas of world development. We are also talking about the importance of forming a multipolar global system, promoting the One Belt, One Road initiative, and settling

the Ukrainian crisis. The state visit of President of Belarus Aleksandr Lukashenko to the Celestial Empire and his talks with President of China Xi Jinping is an indicator that the two countries remain strategic allies and strive to build contacts based on common interests. The views on the solution of the Ukrainian situation in Minsk and Beijing are also similar: the cessation of hostilities, the discussion of controversial issues at the negotiating table and the lifting of sanctions. According to political scientist Yuri Shevtsov, common approaches to 'untying geopolitical knots' create a strong Belarusian-Chinese bond, "In the model of international relations, our country is one of the three closest to China. Due to this, prospects for cooperation with other countries, especially those of the third world, are opening up for Belarus. Today it is important to develop this area against the backdrop of sanctions."

Belarus is also counting on full membership in the SCO this year. It is also working on the issue of connecting to the BRICS format.

Yuri Shevtsov notes that the Celestial Empire has made the national territory the main driver of its economy, "We see that China has reached a sustainable level of the second economy on the planet and in the next five years can come out on top."

By the way, trading in yuan on the Belarusian Currency and Stock Exchange showed the market's interest in this currency. For us, China is one of the largest partners in foreign trade, Yuri Shevtsov states.

The basis of bilateral cooperation

Belarus and China are connected by coordination of efforts in the international arena, trade and economic contacts and grandiose industrial projects. The Head of the Department of Economic Policy and Public Administration of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Belarus, Doctor of Historical Sciences, Associate Professor Valery Matsel, having worked in the Foreign Ministry for 18 years, seven of which as Consul General of the Republic of Belarus in Shanghai, said the following, "The cornerstone of bilateral cooperation is trade and economic ties. While in 1992 the volume of our trade turnover was only \$33.9 million, and according to this indicator, China ranked 14th among the main partners of Belarus, by the end of 2022, the trade turnover amounted to \$5.79 billion."

The expert draws attention to the fact that the dynamic development of our bilateral relations is facilitated by the complementarity of economies, "For Beijing, food security is a strategic issue, so they are interested in importing our potash fertilizers. Population growth, urbanization, improved living standards of citizens with limited land resources have significantly increased the demand for food. At the end of 2020, China came in third place among all buyers of Belarusian food after Russia and Kazakhstan."

Among the new drivers for the growth of our exports to China, Valery Matsel names dairy and meat products, timber, wood pulp, "Belarus is among the top 10 suppliers to the Celestial Empire of potash fertilizers (3rd place), whey (5th place), meat products (chicken and beef — 9th and 10th places respectively), rapeseed oil (10th place).

When experience is needed

The Chinese development model is showing impressive progress. Today, the PRC is a leading state in industry, economy, military and other spheres.

According to Valery Matsel, we have a lot in common: the regulatory role of the state, the emphasis on the evolutionary nature of transformations, the creation of a strong and efficient vertical of power, a clear system of legislation, "At the same time, we need to carefully study China's experience in attracting foreign investment."

The expert recalled that the experience of a friendly country was in demand when creating free economic zones and the Great Stone Chinese-Belarusian Industrial Park, "In recent years, we have been studying Chinese methods of building a digital society in detail."

Since 2017, BELGEE, the first Belarusian-Chinese plant for the production of passenger cars, has been operating in the country. In five years, more than 100,000 world-class cars were assembled.

The attractiveness of a visa-free regime

Both countries are separated by thousands of kilometres, but this is not an obstacle for travellers.

"China is the fastest growing tourism market in the world and will play a key role in the development of the global tourism sector in the future. Attracting guests from the Celestial Empire to Belarus can bring a significant amount of foreign currency to the country's budget," notes Valery Matsel.

According to the expert, every Chinese tourist is at the same time a potential businessman who, having visited Belarus once, will analyse the results of his or her trip upon returning home and, possibly, decide to invest in a project he or she likes.

The introduction of a visa-free regime between Belarus and China in 2018 has greatly simplified travel between the countries.

■ The introduction of a visa-free regime between Belarus and China in 2018 has greatly simplified travel between the countries.

■ "Every year the number of students from China in Belarus is growing. This is due to the high quality of education, affordable tuition fees and a safe environment within the country. In addition, the mutual recognition of documents on education plays an important role."

"But it is also necessary to more actively use the mechanism of Belarusian-Chinese interregional cooperation, intensify work on the use of Internet platforms of leading Chinese tour operators (for example, CTRIP) and popular Chinese social networks (WeChat and Weibo), ensure the systematic participation of Belarusian travel companies in international tourism exhibitions and fairs held in China," Valery Matsel is sure.

Successful interaction cases

The Head of the Department of Comprehensive Studies of the Development of the PRC at the Faculty of International Relations of the Belarusian State University, Candidate of Historical Sciences Olesya Rubo emphasises that the success of Belarusian-Chinese relations in the economic and political spheres largely depends on the development of contacts in the humanitarian direction, "Belarus will soon become a full member of the Shanghai Cooperation Organisation. In this regard, I would like to quote SCO Secretary General, Chinese diplomat Zhang Ming, "If politics and economics are the skeleton and body that support the healthy development of interstate relations, then people's diplomacy is the blood that allows interstate relations to fully receive the nutrients of friendship." That is why, despite the difference in the mentalities of the Belarusian and Chinese peoples, the history of the development of our states, both sides are interested in the comprehensive development of humanitarian cooperation." One of the most successful cases of interaction in the humanitarian sphere is education.

"Every year the number of students from China in our country is growing. This is due to the high quality of education,

affordable tuition fees and a safe environment within the country. In addition, the mutual recognition of documents on education plays an important role. For example, about 40 post-graduate students from China are currently studying at the Faculty of Education and Science in Belarus (in total, there are 170 at BSU). Having presented their thesis, they will be able to teach at universities in their homeland or go into science. The title and degree obtained in Belarus does not need to be confirmed in China," emphasises Olesya Rubo.

At the same time, the number of Belarusian students in China is also increasing. Not to mention the fact that we have a huge demand for learning Chinese.

"Young people understand that this is not only an opportunity to go to study in China on an exchange basis, but also the prospect of getting an interesting well-paid job both in Belarus and in China.

The joint fight against coronavirus has also become a landmark for humanitarian cooperation between the two countries.

"In this regard, China and Belarus have only become closer to each other," notes Olesya Rubo. "The advanced Chinese experience in the field of diagnosing and treating patients with the virus was extremely important to us. Scientists and doctors from the Celestial Empire openly shared information, thereby helping to quickly deal with the problem. As a result, the joint fight against coronavirus laid the foundation for further cooperation in the field of high-tech medicine, the production of vaccines and medicines. It is not for nothing that our Minister of Health Dmitry Pinevich praised the Belarusian-Chinese cooperation during the pandemic as exemplary."

Aleksei Fedosov

HIGH LEVEL COOPERATION

Specific plans for comprehensive partnership and their implementation, joint projects in key sectors of the economy and optimal logistics schemes, a whole package of new contracts — these are the results of the official visit of the President of Belarus to Iran

Quite recently, experts actively discussed and commented on the results of the visit of the President of Belarus to China, and a little earlier — to the United Arab Emirates and Zimbabwe. And here is Iran, a very promising direction of the Belarusian foreign economic strategy in the Middle East. As a result of Aleksandr Lukashenko's visit to this country, it became clear that Minsk and Tehran are aimed at bringing bilateral relations to a much higher level. As a matter of fact, the high-level talks held in the Iranian capital and a whole series of meetings with the Iranian leadership have clearly demonstrated the desire of Belarus as a whole to intensify cooperation with the countries of the far arc. No wonder Aleksandr Lukashenko made a special emphasis on this, "We can be very helpful to each other if we truly join forces. The peculiarity of this visit is that we can reach a new level, a new stage of cooperation. And the peculiarity of this cooperation will be its highest efficiency."

It's important to have perspective

On the very first day of his official visit, Aleksandr Lukashenko met with Iranian President Ebrahim Raisi. The negotiations were held in the palace and park complex Saadabad. This is one of the main tourist attractions of Tehran, containing on its territory a vast forested area, palaces, museums and other architectural

monuments of the Shah period. The Presidents began the meeting with a brief summary of the recent cooperation. On the one hand, last year mutual trade tripled and exceeded one hundred million dollars. On the other hand, the dynamics of bilateral cooperation between the two countries leaves much to be desired. Aleksandr Lukashenko, addressing Ebrahim Raisi, assessed the past period as follows, "I did not say for flattery that the current contacts between Belarus and Iran, especially the last two years, are really thanks to you. To be honest, maybe even due to my fault, because of Belarus, we have somewhat weakened the attention to the Iranian state. I often think about it, I conclude that we had to live through this period of maybe not so intense relationship. This period is characterised by the fact that we realised how much we need each other, how closely we must cooperate in this world."

Seize the new opportunity

In turn, the President of Iran noted that Belarusian-Iranian relations have always been on the rise. But in the last two years, he says, they have really shown a breakthrough.

"Undoubtedly, your visit to Iran will give a serious impetus to the development of our bilateral relations," said Ebrahim Raisi.

He also stressed that Iran is interested in developing relations with Belarus on the platforms of international organisations, in particular in the Shanghai Cooperation Organisation and the EAEU.

All this is especially relevant given that on March 18th, 2023, Belarus and Iran celebrated the 30th anniversary of the establishment of diplomatic relations.

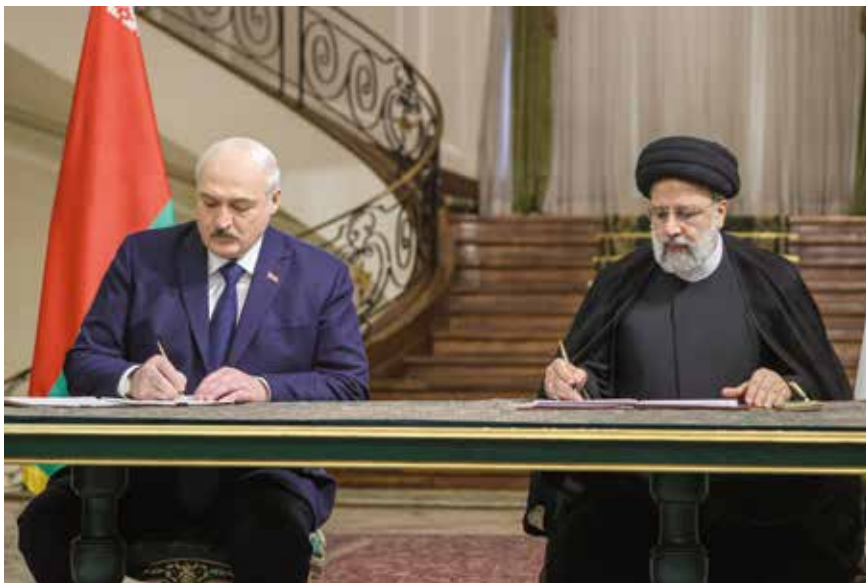
“This is a good reason to take our cooperation to a new level. And there are such opportunities,” said Aleksandr Lukashenko. “President Raisi and I took advantage of this opportunity. We absolutely trust each other. Our peoples support us in this. We stated that we achieved a high level of trade between us last year. This is a threefold increase compared to 2021. But this is far from the possibilities that the two states have.”

Expand contacts and implement agreements

The President of Belarus drew attention to the fact that a big shortcoming in the relations between the two countries was previously due to the fact that the parties correctly understood the situation, agreed on a lot, but did not implement everything. But Iran with its 80 million population is a very promising direction in the foreign economic strategy of Belarus. Today

it is the largest economy in the Middle East, second only to China, Japan, India, Turkey, Indonesia and South Korea in terms of GDP in Asia. Iran has 16 percent of the world's natural gas reserves and 10 percent of the world's oil reserves, making it the world's fourth largest supplier and second in OPEC. In addition to oil and gas production, modern sectors of the economy are developing in the country, such as programming, pharmaceuticals, space research, and nuclear energy. In a word, the field for cooperation is unploughed. And the time has come to make up for lost time, to enter new, sought-after forms. Aleksandr Lukashenko noted with regret that until recently there was a slight pause in our relations, “The peculiarity of this visit is that we have successfully overcome this pause. We agreed on a lot. And the peculiarity of this visit is that for the first time we agreed on all issues of bilateral cooperation and concluded many treaties, agreements and memorandums of intent. In total, I can evaluate the current visit, if we implement all our agreements, within the framework of 100 million dollars. Therefore, in the current conditions, it is of fundamental importance to strengthen our existing ties, expand contacts and implement all the agreements reached. Without any delays and red tape.”

MINSK - IRAN

A friend is God's grace

The similar positions of the two countries on many issues on the international agenda will certainly help Belarus and Iran reach a new level of cooperation. This also applies to the rejection of unilateral unfair sanctions by the West. Aleksandr Lukashenko noted that the last time he visited Iran was seventeen years ago, "I must state that no sanctions, no pressure could stop the movement of the Iranian people towards their independence and ensuring their security. The main thing is that Belarus and Iran are committed to the idea of building a just multipolar world." In this regard, Aleksandr Lukashenko recalled an old Iranian proverb that says: 'A friend is God's grace', "And I believe that I came to my friends. I am pleased to visit Tehran again, the capital of present-day Iran, which became the cradle of one of the most commercially and culturally advanced civilizations, through which trade routes passed long before America was discovered. In modern terms, your ancestors knew about logistics, exports, transit much more than those who have been strangling your country with sanctions for more than forty years and are trying to instil so-called democratic values. They apparently just forgot that every nation has its own values that stem from its culture, lifestyle, upbringing, religion, and these values must be taken into account. This is the guarantee of peaceful coexistence. Where this is forgotten, wars begin."

The current visit to Iran is already the third one for Aleksandr Lukashenko, "Each time, I observe with great respect the tenacity with which your people resist external pressure, attempts to impose someone else's will. And how you, in spite of everything, develop modern technologies and nuclear energy. We can be very helpful to each other if we truly join forces. From the experience of my communication with the former presidents of Iran, the negotiations that we had, I noted that the peculiarity of the current visit is that we can reach a new stage, a new stage in our cooperation. The peculiarity of this cooperation will be the

highest efficiency. The agreements that have already been reached allow me to make such a statement."

The roadmap specifies

Scientific and technical cooperation, according to the President of Belarus, deserves special attention. The existing developments can become a good basis for deepening contacts and transform into promising commercial projects.

The Belarusian side is also interested in developing a joint project between Russia, Azerbaijan and Iran to build a North-

South railway and road. This transport corridor with a length of 7.2 thousand kilometres runs from the Indian port of Nava Sheva in the south of Mumbai to St. Petersburg through Iran. Its main advantages over other routes (in particular, over the sea route through the Suez Canal) is the reduction in the distance of transportation, as well as the reduction in their cost. So Iran is the most important logistics corridor for several states at once, including Belarus.

Following the talks, Aleksandr Lukashenko and Ebrahim Raisi signed a roadmap for comprehensive cooperation between the countries for 2023-2026. It provides for comprehensive cooperation between Belarus and Iran in the political, economic, consular, scientific and technical fields, as well as in education, culture, art, media and tourism.

"I am sure that the signed roadmap (the plan of our comprehensive cooperation between Belarus and Iran), as well as agreements and commercial contracts, will serve to develop a long-term partnership," the head of the Belarusian state said on this occasion.

Ebrahim Raisi was in full solidarity with the President of Belarus, "The roadmap for comprehensive cooperation between Belarus and Iran will help bring our relations to a strategic level. Good agreements have been reached in industry, trade, transport and agriculture. We are confident that these agreements will be fulfilled. The will of the two countries is to develop relations in all spheres without exception."

It is well known that in the multi-million population of Tehran, traffic flows on city highways are so dense and intense that at some point the rules of the road suddenly become completely useless. In contrast to such chaotic traffic, the roadmap for comprehensive cooperation between Belarus and Iran signed following the talks looks absolutely understandable and predictable.

Aleksandr Lukashenko thanked the President of Iran for his hospitality and invited him to visit Minsk at a convenient time.

What documents were signed following the visit

Following the talks in Tehran, Belarus and Iran signed a number of international documents. The main one is the roadmap for comprehensive cooperation between Belarus and Iran for 2023-2026. The document, which was signed by Aleksandr Lukashenko and Ebrahim Raisi, provides for comprehensive cooperation between the two countries in the political, economic, consular, scientific and technical fields, as well as in education, culture, art, media and tourism.

In addition, the parties signed:

- ♦ Plan of Events to Mark the 30th Anniversary of the Establishment of Diplomatic Relations Between the Republic of Belarus and the Islamic Republic of Iran in the Period from March 2023 to March 2024.
- ♦ Agreement on the Transfer of Persons Sentenced to Prison for Further Serving the Sentence.
- ♦ Intergovernmental Agreement on Cooperation in the Field of Quarantine and Plant Protection.
- ♦ Protocol Amending the Intergovernmental Agreement on International Automobile Relations of February 4th, 1998.
- ♦ Memorandum of Understanding between the Ministry of Culture of Belarus and the Ministry of Culture and Islamic Guidance of the Islamic Republic of Iran in the Field of Culture and Art.
- ♦ Memorandum of Understanding Between the Co-Chairs of the Joint Belarusian-Iranian Commission for Economic Cooperation on Trade Issues.
- ♦ Memorandum of Understanding Between the State Committee for Standardization of the Republic of Belarus and the Iranian National Organisation for Standardization (INSO) of the Islamic Republic of Iran.

New step in partnership

In the afternoon of the same day, the President of Belarus held several more meetings with representatives of the Iranian leadership. In particular, Aleksandr Lukashenko met with Iranian First Vice-President Mohammad Mokhber. In fact, he performs the duties of the prime minister and oversees the economic block of issues. Mohammad Mokhber is known as the founder of research funds under the office of the supreme leader of Iran. With the assistance of Mokhber, one of these foundations, the Barakat Foundation, launched the production of an Iranian-made coronavirus vaccine in 2021.

During the meeting, Aleksandr Lukashenko stated that the basis of any relationship and mutual understanding is the economy, "And in the economy you are in charge. Therefore, the implementation of our agreements will mainly depend on the government of Iran, which you head."

The head of the Belarusian state said that after the talks, together with the President of Iran, he visited an exhibition of leading medical and scientific-innovative manufacturers, "I looked at some samples, what you are doing. You amaze me. You create very high-tech equipment that the whole world needs. Take turbines, various information and communication items, the most modern medicines at affordable prices. It costs a lot. We are

■ Mohammad Mokhber

ready to cooperate with you in all these areas. If you have interest, let's create joint ventures in Belarus and trade all over the world." The President of Belarus is confident that if all the agreements reached can be implemented this year, both countries can easily add more than \$100 million to the trade turnover.

Another meeting in Tehran was with the Chairman of the Assembly of the Islamic Council, Mohammad Bagher Ghalibaf. The Iranian politician expressed confidence that Aleksandr Lukashenko's visit to Tehran would be a 'turning point, a starting point' in the development of bilateral relations between the countries, "The fact that I was informed about your meetings today proves that your visit is very effective. I think that the regional and international conditions for the development of comprehensive relations with your country are sufficiently prepared. Without any doubt, the further development of our bilateral relations depends only on ourselves."

■ Mohammad Bagher Ghalibaf

Aleksandr Lukashenko only welcomes such an approach to business, "You very accurately said that our current negotiations and the visit of our delegation to Iran is a new step in our cooperation. This is all happening thanks to the initiative of your President. It was he who constantly pushed me and our officials to more active cooperation. But lately there has been a pause, a slowdown in our cooperation. This was due, frankly speaking, to the non-obligation of the parties to fulfil the agreements that were reached at a high level. That is, we agreed, shook hands, left, and the implementation process dragged on: there was a lot of red tape, bureaucracy. And therefore, relations were good, but the economy did not particularly move forward, trade and economic relations suffered. But time and circumstances, both internal and external, forced us to become more active."

Vladimir Khromov

PROFITABLE PROJECTS AND COMMON INTERESTS

President of Belarus Aleksandr Lukashenko met with Supreme Leader of Iran Ali Khamenei during his official visit to Tehran

The roadmap for comprehensive cooperation until 2026, agreements and contracts worth \$100 million, Belarus' participation in the development of the North-South international transport corridor are just some of the results of the official visit of the President of Belarus to Iran. It certainly was a very eventful trip. Yes, Aleksandr Lukashenko held talks in Tehran with the President of Iran, with the First Vice President, the speaker of the parliament. The final and bright chord in the eventful negotiating marathon was the meeting with Supreme Leader of the Islamic Republic Ali Khamenei. In Iran, the visit of the Belarusian President was called a turning point and a starting point for building deeper relations. Aleksandr Lukashenko himself, after a period of relative calm in the Belarusian-Iranian cooperation, considers it essential to implement all the agreements as soon as possible, emphasising that no sanctions should become an obstacle, "This period is characterised by the fact that we realised how much we need each other, how closely we should cooperate in this world. Sanctions are a time of opportunity. It is very important for us not to lose this time. Therefore, in the current conditions, it is of fundamental importance to strengthen our existing ties, expand contacts and implement all the agreements reached. Without any delays and red tape."

Conversation in a confidential atmosphere

Iran today is one of the few countries where power is in the hands of the clergy. All internal life here is subject to the laws of Muslim law — Sharia. And the head of state is actually Ayatollah Khamenei. In political circles, he is known for his selectivity in dealing with the leaders of other countries; he does not negotiate with every guest. But the open and principled position of the Belarusian President, including on sensitive issues on the international agenda, cannot but command respect. So the meeting between Aleksandr Lukashenko and Ali Khamenei was absolutely not a protocol event. The meeting is the most important. And the conversation was serious. In a confidential atmosphere, the interlocutors discussed issues of bilateral cooperation and the international agenda. Of course, they also talked about opposing the sanctions policy of the West, and about the need to build a more just, multipolar world.

Iran has been under sanctions for more than forty years. They included a ban on the export of oil and gas, the freezing of accounts, and disconnection from SWIFT. But the Iranians are still successfully doing business with those who are interested in this — with Russia, China, India, Turkey. Belarus is among the reliable partners. According to Iranian media, Aleksandr Lukashenko said at a meeting with Ali Khamenei, "I arrived in Iran to assure you of my full determination to open a new page in relations between the two countries. With the cooperation and political will of the President of Iran, we will fulfil all the agreements with special attention and specific deadlines."

During the meeting, Aleksandr Lukashenko noted that Iran has gained amazing experience in resisting sanctions, despite all restrictions, it is successfully developing modern technologies and our country is ready to cooperate with the Islamic Republic in all areas. As the Belarusian leader stressed, the current international situation has revealed real and imaginary friends, and Belarus is set to seriously cooperate with real friends.

As the Iranian news agency IRNA reported, Ayatollah Ali Khamenei, at a meeting with Aleksandr Lukashenko, called on the countries under sanctions to take collective measures to neutralise the imposed restrictions, "Countries that have come under US sanctions should cooperate with each other and form a joint assembly to destroy the weapons of sanctions. We believe this is achievable. Tough sanctions forced Iran to learn about its capabilities and internal forces. During this time, sanctions have served as the basis for many developments in Iran, and our country has been able to achieve outstanding success in various fields, including science and technology, medicine and biology, aerospace science, nuclear technology and nanotechnology."

Benefits of moving towards each other

With this in mind, Belarus and Iran are simply obliged to combine their capabilities in order to further strengthen the independence, economy and security of the two countries. There are plenty of common themes and interests. For example, Iran is interested in the supply of Belarusian equipment for the mining industry. The Iranians highly appreciated our dairy and meat products. Belarus, on the other hand, imports fruits and nuts from Iran.

"We held meetings with your minister (of agriculture and food), there are agreements on the supply of fruits to you and poultry meat from Belarus," Iranian Minister of Agriculture Javad Sadatinejad told reporters.

The most important step towards deepening cooperation was the signing of a protocol that establishes a permit-free procedure for the implementation of international road transport of goods. In addition, Belarus and Iran agreed to cooperate within the framework of the development of the North-South international transport corridor.

"The Iranian side needs to build about 180 kilometres of railway to complete the North-South railway corridor in the direction of the port of Bandar Abbas. This is also important for us, because when we talk about transportation in Iran, we also talk about transit through Iran to distant countries. This is a very important corridor, and we agreed to develop it together," said Minister of Transport and Communications of Belarus Aleksey Avramenko. In addition, at the end of March, Minsk and Tehran resumed direct flights, which will also benefit the development of trade and economic relations, business contacts and tourism. The Iranian airline Mahan Air will operate flights twice a week.

Vasily **Kharitonov**

BILATERAL POTENTIAL IS EVIDENT

“Mikhail Kovalev, scientist-economist, analyst, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, professor,

“Iran is one of the largest countries in the world, playing a crucial role in the emerging bipolar world, where one half is the United States and European civilization, the other is China, Russia, Iran and other countries. Iran is on good terms with the second world leader, China. Let me remind you that recently the People’s Republic of China helped Iran conclude an agreement on the resumption of diplomatic relations with Saudi Arabia. That is, Iran’s influence is increasing throughout the Arab world. Therefore, the entry of our country into this configuration of large states will certainly be beneficial both politically and economically.

Let’s look first of all at the economic results of the visit. The President drew attention to the fact that the trade turnover with Iran has increased dramatically. But it is still many times less than the turnover with Russia and China. Iran is a huge and wealthy country. Despite all the sanctions, she knows how to make money on oil exports. We see that this country has made a breakthrough in innovative development. I think that new areas of cooperation between Belarus and Iran have been identified. My analysis shows that the foreign trade turnover after the visit of the President will double in a year. There is every reason for this. There is no need to talk about its political significance, since it is obvious and shows that the leading countries of the world recognize and respect Belarus.”

Vadim Yelfimov, international political scientist, associate professor at the Academy of Public Administration under the President, Candidate of Historical Sciences,

“The visit of the Belarusian President to Iran is a turning point. It is important that the established cooperation also has a geopolitical dimension, since Iran is a very important logistical base throughout Asia: it is an outlet to the Middle East, the Arab world, and so on. And this whole famous path from North to South is now gaining real content: cooperation is being established not only in trade, but also, possibly, in enterprises and industries. That is, it is a transport and logistics branch for the development of the industry of the two countries.

I would especially like to note the fact of the meeting with the supreme leader of Iran, Ayatollah Ali Khamenei. This is a significant thing, since Ali Khamenei does not meet with all, even high-ranking, guests of Iran. Such a meeting is a tribute to special respect and, I would say, a special attitude, it is evidence of the strategic interaction between our two states.”

Denis Duk, Rector of Mogilev State University named after A. A. Kuleshov,

“The visit of the Head of State to Tehran and meetings with the leadership of Iran are very symbolic. Addressing his colleague, the President of our country emphasised that Iran is a country with thousands of years of history, because it was Ancient Persia that stood at the origins of world civilizations

The strategic and long-term meaning of establishing relations with Iran is noted by both political scientists and economic analysts

and the emergence of the main trans-Eurasian trade routes. In this regard, mentoring attempts to teach from relatively young overseas and European democracies look, to put it mildly, out of place.

Modern Iran is firmly based on traditional oriental values and builds its own policy. Iran experienced attempts of so-called Westernization on the instructions of American curators as early as the 1950s. The result of these destructive and unsuccessful actions was the creation and strengthening of the Islamic Republic in 1979 with the broad participation of the peoples inhabiting this multinational country.

The recent history of Iran for us, Belarusians, and the entire independent world community is an example of successful resistance to external pressure and clearly shows the viciousness and futility of this practice. And the successful experience of developing Iran's modern economy 'despite' makes Western sanctions even more pointless.

In addition to a huge natural resource reserve, modern Iran has a colossal intellectual potential. It was high-tech developments that were demonstrated by the President of Iran Ebrahim Raisi to our President. In the language of Eastern diplomacy, this indicates the highest level of trust and interest in developing partnerships."

Georgy Grits, economic analyst, Candidate of Economic Sciences, "Many economists believe that in the middle of the 21st century

Iran can become one of the leading and most dynamically developing countries. To enter the number of its partners now means a lot. By the way, today Iran ranks 18th in the world in terms of population, 17th in terms of territory and 23rd in terms of GDP. Its domestic market is very promising. In addition, there is a very large strategic reserve: in terms of explored oil reserves, Iran ranks fourth in the world, and second in the world in terms of gas reserves. In order to extract them, mechanical engineering and appropriate infrastructure are needed, and Belarus has high competencies in this area.

Over the past year, the total trade with Iran has tripled, but can be doubled again, primarily due to food. For grain, sugar, sunflower oil, Iran is a clear importer. Cooperation in the field of mechanical engineering, which is well developed in Iran, can become mutually beneficial. There are only two turbine manufacturers in the world, and one of them is Iran. The country produces about one and a half million cars a year. Iran has an authoritative engineering school, has high competencies in electronics, telecommunications, has achieved great results in the aircraft industry - this is also very important for us. Traditionally, medicine and pharmaceuticals are highly developed in Iran. By the way, about one and a half thousand students from Iran study in Belarus, and most of them are at medical faculties."

Vsevolod Yevseyev

ONE STEP AWAY FROM FULL PARTICIPATION

Literally a week after the end of his visit to China, already in Minsk, in the Palace of Independence, Aleksandr Lukashenko met with SCO Secretary General Zhang Ming to discuss the legal procedures for Belarus's entry into the Shanghai Cooperation Organisation

This was already the second meeting of the Head of State with Zhang Ming in the past six months. The first one was held on September 15th, 2022 on the sidelines of the SCO summit in Samarkand. Then Aleksandr Lukashenko stressed that it was time for Belarus to become a full member of the 'Shanghai family', and already on September 16th, a decision was signed to start the procedure for the country's membership in the organisation.

At the current meeting, the President of Belarus recalled the goal set by the country, "In order to legally become a full member of the organisation, certain legal procedures must be carried out in Belarus. We must join the decisions that were taken earlier in the SCO. We have set ourselves an ambitious goal: to complete this path during this year before the Delhi summit. It's fast paced, serious paced. But if you support us, it will be a good experience

for others. Moreover, as an observer, we were seriously preparing to join the Shanghai Cooperation Organisation. Therefore, we will definitely be able to meet the deadlines until June, until the moment we meet again in Delhi."

The Head of State asked the Secretary General of the organisation if there were any questions from the SCO to Belarus, "You know our goals. Our capabilities are also known to all SCO members. I would only like to ask if you have any concerns or questions for Belarus in the process of our legal entry into the organisation."

Zhang Ming, in turn, noted that it is a great honour and great joy for him to be on a visit to Belarus, especially since it is his first time in our country. He also thanked the President for the warm welcome and hospitality, "I had good impressions from our meeting in Samarkand, we had a very constructive dialogue. Then we also discussed the issues of Belarus' accession to the SCO, this was the key topic of our talks."

FIGURES AND FACTS

- ♦ The Shanghai Cooperation Organisation is a permanent intergovernmental international organisation, the establishment of which was announced on June 15th, 2001 in Shanghai (PRC). The common goal was to ensure a favourable international environment based on the principles of mutual trust and benefit, equality, mutual consultations, respect for the diversity of cultures and civilizations, and the desire for joint development.
- ♦ The Shanghai Cooperation Organisation includes 21 states.
- ♦ SCO member states are 8 countries: India, Kazakhstan, China, Kyrgyzstan, Pakistan, Russia, Tajikistan, Uzbekistan.
- ♦ Afghanistan, Belarus (since 2015), Iran and Mongolia have the status of an observer state in the organisation. The SCO dialogue partners are 9 countries: Azerbaijan, Armenia, Egypt, Cambodia, Qatar, Nepal, Saudi Arabia, Turkey and Sri Lanka.
- ♦ On September 16th, 2022, the procedure for joining the organisation as a full member was launched for Belarus.

A lot of work has been done

Subsequently, in a conversation with journalists, the SCO Secretary General called the meeting with Aleksandr Lukashenko 'a thorough exchange of views in a sincere manner'. He noted that both meetings with the President of Belarus demonstrated the great importance the country attaches to joining the SCO. Moreover,

our efforts have earned high appraisal from the member states of the organisation. Zhang Ming recalled that Belarus officially applied for accession to the SCO in June 2022, and after only 2.5 months at the summit in Samarkand, it was decided to start the

procedure for the Republic of Belarus to join the organisation, "It was unprecedented! I mean in terms of the speed of decision-making, just unprecedented! This reflects the high-level mutual trust between member states and suggests that all SCO member states greatly appreciate the fact that the Belarusian side shares the values and principles of the organisation and has played a very important role as an observer for many years."

The SCO Secretary General also recalled that after the summit in Samarkand, the Belarusian side applied to the organisation with a request to expedite the accession procedure, after which, together with all SCO member states and together with the SCO Secretariat, 'did a lot of work and made great efforts to coordinate the promotion of this procedure', "The contribution that the Belarusian side has made to the organisation over the years has been recognised by all member states, and they appreciate it very much."

HISTORY OF THE BELARUSIAN WAY TO THE SCO

Belarus considers the Shanghai Cooperation Organisation as an international platform for determining specific mechanisms for developing cooperation in the field of countering the threats of terrorism, extremism, organized crime and drug trafficking. In addition, our country stands for strengthening the economic dimension of the SCO as the most important factor of stability in the Eurasian region. In 2021, the share of the SCO states accounted for 57.8 percent of the total trade turnover of Belarus, in 2022 — 69.9 percent.

BY THE WAY

The SCO countries unite 60 percent of the territory of Eurasia with a population of over 3.4 billion people, which is almost half of the world's population. And the member states of the organisation collectively produce almost a quarter of the world's GDP.

Full participation is important

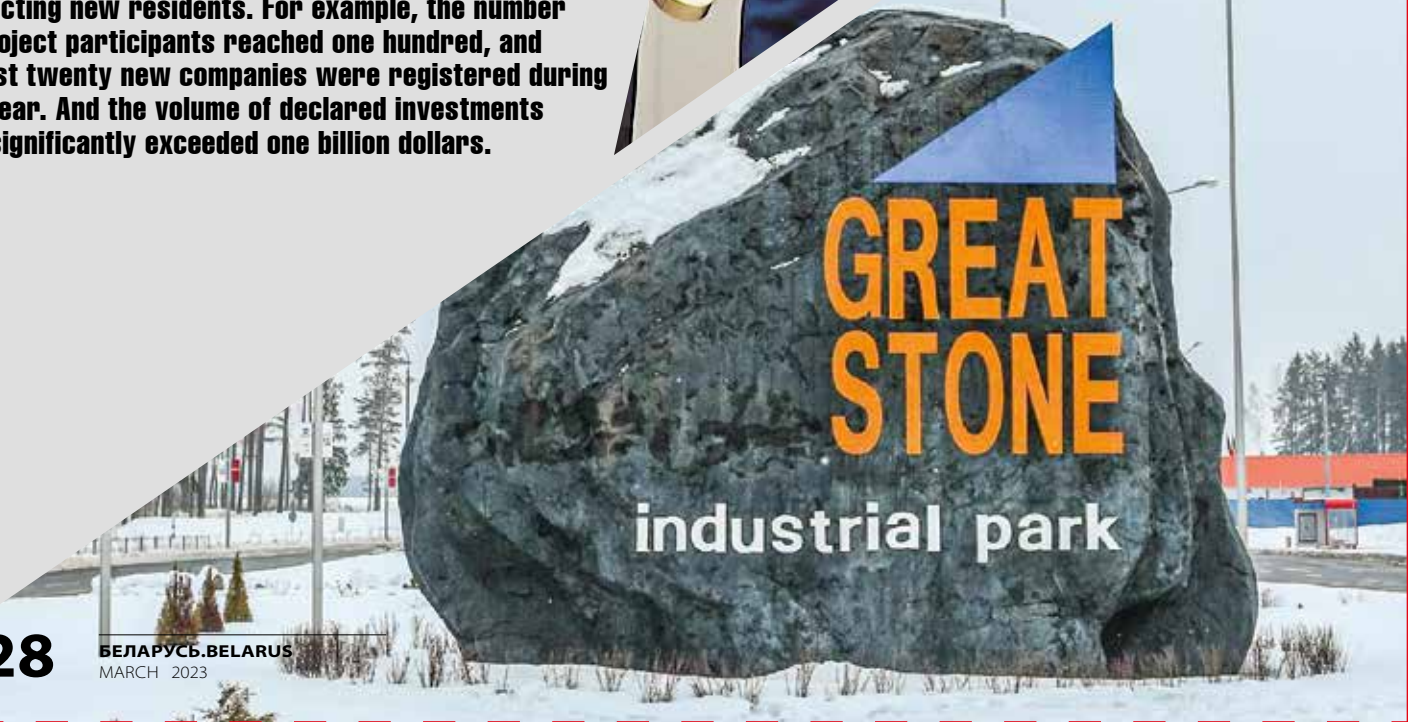
Foreign Minister of Belarus Sergei Aleinik, commenting on the results of the meeting, stressed that the country attaches great importance to cooperation with the SCO. The current status of Belarus as an observer, according to the head of the foreign ministry, does not make it possible to fully participate in all formats of the organisation. For example, meetings of the Council of Foreign Ministers are held with the participation of only the SCO member states. The same applies to other formats in the field of security, defence, economics, and interbank cooperation. Sergei Aleinik emphasised, "Full membership will open the doors to this organisation more widely for us and will allow us to fully and fully participate in all formats of the organisation without exception. We see serious prospects in this not only for economic cooperation, but also for political and diplomatic cooperation. This is very important today, because the SCO is one of the main pillars of the multipolar world. It is very important to be involved in the processes of strengthening multipolarity from the standpoint of the SCO. The same applies to the cultural and humanitarian dimension."

The head of the Foreign Ministry also said that since September last year, the Belarusian side has been actively involved in the process of legal registration of full membership: many rounds and consultations have been held with the SCO member states, with the Secretariat of the organisation. On January 17th, 2023, a protocol was signed on the accession of Belarus to the SCO, which defines the mechanisms for accession, and a Memorandum of Obligations of Belarus was prepared in order to obtain the status of a SCO member state. On February 9th, the President signed a decree authorizing the Foreign Ministry to sign this memorandum. At the moment, Sergei Aleinik explained, the document is being coordinated with all SCO member states, "The process is running normally. Naturally, we adhere to the accelerated accession format. There are technical issues that we are regulating with the SCO member states, we expect to complete this process in 2023."

Aleksandr Pimenov

MORE AND MORE RESIDENTS

The Great Stone Belarusian-Chinese Industrial Park summed up the first results of work over the past year. Despite unfavourable external factors, the plans have been implemented. The departed Water Tiger was favourable to the 'pearl of the Silk Road' in attracting new residents. For example, the number of project participants reached one hundred, and almost twenty new companies were registered during the year. And the volume of declared investments has significantly exceeded one billion dollars.

According to the head of the administration of the industrial park, Aleksandr Yaroshenko, there is a noticeable positive trend in many indicators of the activity of the Great Stone. It is expected that by the end of 2022, exports in monetary terms will amount to more than one hundred million dollars. The number of employees of the park residents will exceed two thousand people, and the average salary will be about three thousand roubles, which is almost twice the national average. As Aleksandr Yaroshenko notes, presentation activities have become more active in the past year compared to the previous year, "We represented the park in Belarus and abroad, participated in online conferences and meetings, in total 70 events. More than 130 delegations were also received at the Great Stone. If we talk about the development of existing areas, then this is primarily e-commerce. Last year, with the participation of the Industrial Park Development Company and one of our residents, the National Pavilion of Belarus was launched at large Chinese sites. The cluster of enterprises producing medical products continues to expand."

Of course, the conditions in which the industrial park is currently operating are not easy. But here, in spite of everything, they continue to develop cooperation with their partners. Among them, of course, is China. Last year, nine Chinese companies became residents of the park. Their areas of activity are related to digital technologies in the field of e-commerce, research and development in the field of new materials and agricultural machinery, the production of emergency firefighting equipment, and biotechnology. The number of residents of the park was replenished with Belarusian participants with interesting and promising projects, for example, in the field of medicine and biotechnology.

There is also great potential for cooperation with other countries. For example, the industrial park is actively cooperating with Russian regional development corporations, Cuban partners are interested in implementing joint projects in the Great Stone.

The park is waiting for replenishment

If we talk about the plans of the industrial park, then they intend to work even more closely with China in terms of attracting residents. New participants of the project to be exact. It is expected that about twenty new companies will come to the industrial park this year. Already now, they are cooperating with several Chinese companies operating in the field of integrated logistics, an enterprise that produces high-tech aseptic packaging. Also at the end of last year, agreements of intent were signed on the entry into the park of two companies working in the field of storage and

processing of large amounts of data. As you know, on the eve of China eased COVID restrictions, which is likely to contribute to the growth of the dynamics of new promising contacts.

Meanwhile, Chinese residents are currently building large facilities in the park. Moreover, it is expected that this year they will be put into operation. First of all, this is the first stage of the Fakel park of the Chinese corporation Sinomach on Minsk Avenue, where research and development will be carried out. The construction of a multifunctional complex with a hotel, which is being built on Beijing Avenue with the participation of a resident of the China Merchants Sinchen park, will also be completed.

The head of the administration of the industrial park, Aleksandr Yaroshenko, clarifies that now there are already 102 residents in the Great Stone, "Just recently, we accepted two investors from Belarus into our friendly family. By the way, they have very interesting projects in the field of production for veterinary medicine. And the second project in the field of nuclear energy is connected with our permanent partners from the Russian Federation. We believe that such projects work for the effective development of the economy." The top manager of the park also spoke about the prospects for the Great Stone, where an international satellite city will grow in the future:

"High-tech, modern, always with the 'eco' prefix. But, as the Chinese proverb says, a journey of thousands of miles begins with small steps."

Variety of important tasks

Of course, we intend to increase exports as actively as possible in the park. According to Aleksandr Yaroshenko, in the next five years it is expected that its volume will reach more than \$350 million, "We plan that there will be at least five thousand workers, our people. And it is high-performance jobs that will create a good economic basis for the enterprise. In addition, these are new competencies and new specialties."

In addition, Aleksandr Yaroshenko emphasised that the budget expenditures for the Great Stone Chinese-Belarusian Industrial Park have already paid off, "Speaking in general about the totality of costs, then yes, until they paid off, because over 800 million dollars were invested in this project. This is very big money. But if we talk about the budget of the Republic of Belarus, then we have already paid back our costs, as we have spent about 38 million dollars since its development. And now about 60 million dollars have already been returned to the budget, despite the fact that we have serious privileged preferences."

The head of the administration of the industrial park drew

attention to the fact that for one rouble of infrastructure investments from the budget, eight roubles of other project participants were attracted to this territory. That is, there is a ratio of 1 to 8. On average, in international practice, the ratio in such cases, as a rule, is 1 to 2.

Speaking about export logistics, the representative of the Great Stone noted that the industrial park was not spared by the upheavals taking place in the world today, “I won’t say that nothing has changed for the park. Of course it has. But at the same time, our residents, who manufacture products, supply them to 20 countries. That’s pretty good geography. It is not in vain that we expect that the export component of our residents last year will exceed \$100 million. And right now, this is just the beginning. But our projects continue to develop.”

Aleksandr Yaroshenko stressed that, in terms of exports, most of the work is being done on the Eurasian continent. But deliveries are made to other countries of the world, including the USA and Europe. The head of the administration also noted that approximately 80 percent of the equipment produced in the Great Stone Park is high-tech and belongs to the fifth, sixth modes, as the process is robotic, new methods are applied, “This is the future, which is also used by Belarusian enterprises.”

The process is gaining momentum

By the way, to date, significant work has been done in the industrial park to build the necessary infrastructure. Last year, almost everything that was needed for the first phase of the development of the park on an area of about nine square

kilometres was done. Completion of contracts with the general contractor. At the moment, Great Stone is in the process of repaying loans that were taken for these purposes.

Meanwhile, as emphasised by Kirill Koroteyev, First Deputy General Director of the Industrial Park Development Company, special attention is now being paid to automation, greening and smartization of the park, “As soon as a resident appears on a new infrastructure, it is equipped with sensors and automation. This process is still underway, and we continue to build fundamental points related to smart city systems. This year, our work will be aimed at equipping the territories of the first stage. It is worth noting that the sanctions moments added certain problems. For example, there are issues with software purchased from European vendors that are no longer being updated. Now this issue is being resolved. As for plans, we expect the start of construction of the second stage together with the terminals of Beltamozhservice and Eurasian Railway Gateway CJSC. At the same time, until we complete the procedure for the transfer of shares from the German side of Duisburger Hafen AG to a new shareholder at the second terminal (the process is currently underway in several directions), this will hold us back. After completing the procedure, you can actively move towards the second stage. Physically, we have everything ready, including project documentation, we have equipped access roads and temporary wells. And we are now waiting to synchronise the construction of the infrastructure of the second stage with the start of the construction of terminals.”

Kirill Koroteyev also reminded that the last year in the industrial park ended with a major deal — the signing of a lease agreement for a universal production building with a resident of IPD Group LLC. The leased area amounted to five and a half thousand square meters. In general, this transaction is one of the largest last year in the country’s industrial real estate market.

For the park, the creation of industrial real estate has become one of the main areas due to the sanctions policy of Western countries. There are high risks in the region for investments in the construction of greenfield production facilities. But when there is already a ready-made site for the production building, then investors can implement their projects even at high risks. Since the middle of last year, this direction has become in demand, and many representatives of import substitution projects were interested in renting such areas in one way or another. This process is gaining momentum. Today, ten buildings have been built in the park — this is more than 90 thousand square meters. Most of them have already been contracted. Belarusian high-tech business is also interested. Russian business is now eyeing it. In total, at least ten thousand square meters of such space will be built in the Great Stone this year. As Kirill Koroteyev noted, this year they will also design a one-story building with a larger area. It will be a building of at least ten thousand square meters, but in a one-story version. Practice has shown that there is a demand for such cases for industrial production. And by next year, a new type of buildings will be erected in the park.

■ And soon the National Pavilion will work on platforms such as Weibo (microblogging service), public in WeChat (blog environment of a popular messenger), Kuaishou (social network for sharing short videos), Xiaohongshu (social network with e-commerce functionality), Bilibili (video blog portal), Tmall Taobao (trading platform owned by Alibaba Group) and Zhaoshan Daojiahui (China Merchants Group trading platform).

Achieve the desired goal

As already mentioned, last year the Industrial Park Development Company became the operator of the National Pavilion of Belarus abroad. For almost half a year, the pavilion on the Douyin platform attracted 700,000 subscribers. And the number keeps growing. On this platform, people get acquainted with our country in an easy way. Recently, the pavilion has attracted great interest. This is an opportunity to tell Chinese citizens as much as possible about Belarusian culture. Despite the fact that the total number of orders for Douyin by the end of the year amounted to 160,000. And the total sales volume on the JingDong and Douyin platforms exceeded one million dollars. About forty items were sold on two platforms: chocolate, waffles, chips, other types of snacks, milk powder, birch and sea buckthorn juice, other drinks, rapeseed oil. The plans include the desire to expand the range. Logistics will improve and sales growth will be obvious. It is worth noting that experience is still only accumulating. The Belarusian side

did not know all the features of doing business in China from the very beginning. Plus, the logistics were difficult. But since the beginning of the work of the pavilion, things have made significant progress. However, it is clear that the results achieved can be seriously increased. In September last year, the Industrial Park Development Company filed documents to expand its presence on other platforms. At the end of December, she received this right. And soon the National Pavilion will operate on such platforms as Weibo (microblogging service), WeChat public (blog environment of the popular messenger), Kuaishou (social network for sharing short videos), Xiaohongshu (social network with e-commerce functionality), Bilibili (portal vlogs), Tmall Taobao (a trading platform owned by Alibaba Group), and Zhaoshang Daojiahui (a trading platform of China Merchants Group). In a word, the process is underway. In fact, this is the only way to achieve the desired goal.

Vsevolod **Yevseyev**

EXPERIENCE AS THE BASIS FOR SCALING

It would not be an exaggeration to say that it is often bureaucratic procedures anywhere in the world that definitely lower the degree of business development. And now, many states are using the tools of industrial parks for dynamic investment and industrial progress. Now this mechanism and its configuration are being actively discussed in Belarus. And more and more often there are statements that it is industrial parks that can become, first of all, a driver for the development of regions.

Be sure to take into account that at present the layout on the market as a whole has developed into a very original one. On the one hand, niches for domestic products are multiplying and growing both on our own and on the neighbouring Russian market. On the other hand, existing industries do not always have enough resources, forces, capacities to meet this demand, especially for the development of new products. It seems that ideal conditions have developed for investors: there are many needs, set up a plant and master the market. But not everything is so simple. The biggest mystery is how long pent-up demand will last. Dealers of Western companies that have left the market are not sitting still, but are looking for partners from friendly countries. And in many respects, it works well. The range is already being restored. Only trademarks change. In addition, there are still parallel imports, at least in Russia. Plus, deliveries under various not entirely transparent schemes: starting from the notorious folk export - its traditions have been preserved since the 1990s and can quickly be revived - to banal smuggling.

However, this is not the first time a similar situation has happened in this or that segment. Niches are opening up for businesses. And the race against time begins: it is necessary to have time to master production before the window of opportunity slams shut.

It's not really about bureaucracy.

Entrepreneurs seem to be mobile people. And there are facilities for development for production in the country. It seems, take it and rejoice: install equipment, enter the market, replace missing items or imported nomenclature, which has become too expensive due to logistics violations. And local authorities, as a rule, are glad to the investor. Practical proposals are provided with 'end-to-end' assistance from the regional to the republican level. But there are also many ravines.

Practice shows that if an investor starts working from scratch, then it takes about six months to find a suitable site for it, explains Dmitry Krasovsky, Director of the National Investment and Privatization Agency. And the matter, in his opinion, is not in the bureaucracy. Building an enterprise is a serious undertaking, so it is necessary to evaluate different options in terms of geography, infrastructure, environmental, geological and other features. Then comes the process of buying land or obtaining the right to lease. In some cases, an auction is required. Three months are required on average for survey work, and the same amount for land management. It takes approximately half a year to design external networks, up to a year for their construction. Approximately the same amount will be needed for the design of a production facility, ten to twelve months for its construction itself. And after three years or even later, you can start installing, setting up equipment, and releasing the first products.

Of course, some procedures can be accelerated. Nevertheless,

the investment cycle takes several years. And this, if we talk about small and medium-sized production sites. Of course, you can also buy a finished facility. But there are very few completely finished industrial areas in the public domain. And if they do exist, they instantly find a buyer. There are empty workshops and buildings, but they are usually nuanced. For example, there is no technical documentation required for the sale of a facility. It takes several weeks and tens of thousands of roubles to make it. If the building is purchased for demolition, then a demolition project must be done...

There are, as they say, options

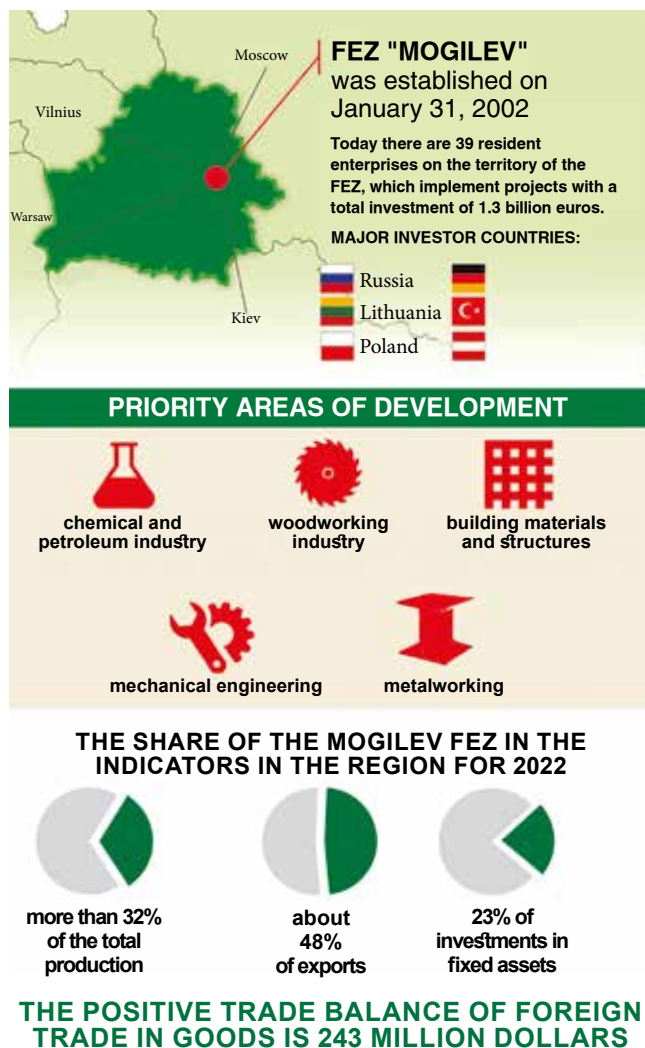
The problem of a long investment cycle, as they say, is eternal. And it wasn't yesterday that they started discussing it. On the ground, in districts, entrepreneurs often say that they seem to be ready to start their own business, even to purchase equipment, but there is nowhere to put it. Most often, only a mature business can afford to deal with a construction site. Small enterprises that are just beginning their lives have neither the means, nor the experience, nor the ability to bear the risks that any construction is associated with for their own production roof over their heads. As a rule, industrial development is developed in one form or another in industrial countries, says the Director of the National Investment and Privatization Agency. Or there are ready-made sites with all the documents, communications, infrastructure, where you may start construction even tomorrow. Or ready-made workshops are available, which can be rented, machines can be installed and production can begin.

The second option can significantly increase the entrepreneurial spirit of Belarusians. There are ideas. But every business comes with risks. And not everyone is ready to acquire or build their own buildings for a manufacturing startup. Dmitry Krasovsky explains: the first version of the industrial park was actually implemented in Belarus. Firstly, the Mogilev FEZ. In 2010, its administration chose an industrial zone with an area of just over a thousand hectares, prepared all the documentation, and invested about \$30 million in the construction of communications. Today, this industrial zone is almost completely built up, about a billion dollars of investments have been attracted, three thousand highly productive jobs have been created, and \$200 million worth of products are exported annually.

Secondly, the Great Stone. As you know, ready-made modular buildings have been built there for more than five years. After commissioning for the first year, the occupancy of these areas is more than half. According to experts, from one hectare of land allocated for the needs of industry, the annual revenue is six to ten million roubles. This is many times more than in other industries.

By the way, the tool of industrial parks for the development of regions is actively used in Russia. While back in 2012 there were only eighty parks with an area of 16 thousand hectares in the country, now there are already about four

DRIVERS OF REGIONAL DEVELOPMENT

hundred of them with an area of more than forty thousand hectares. And the occupancy rate is very high.

Nuances worth considering

The practice and experience of neighbours have shown that these projects are difficult to implement without the participation of the state in one form or another. The payback of private investments in industrial parks, when the investor receives income from the lease of land and buildings, is 15-20 years. The term is long enough for the owners of capital to actively rush into this direction of development. If budgetary resources are invested, then the money is returned to the treasury in five to seven years, which is quite acceptable.

A sharp pitfall is a source of initial investment. The purpose of industrial parks is to revive the economy and industry of not the most successful regions. And they, as a rule, both in Russia and in Belarus are subsidised. In other words, they do not have their own money for large-scale investments in infrastructure. Therefore, variations of co-financing are used in Russian practice. For example, a private investor invests, and the budget compensates it for the costs from tax payments that the treasury receives from residents of industrial parks. Other options are also possible.

"First of all, we studied the failures of our colleagues in order not to repeat their mistakes," says Dmitry Krasovsky. "For the successful implementation of the project, it is very important to choose a professional contractor with experience in industrial design and construction. Developers in the segment of housing and commercial real estate, as Russian practice has shown, do not always have the relevant competencies. Mistakes and their correction can increase the amount of investments by a third."

Now the National Investment and Privatization Agency is carefully working through a variety of nuances. A lot of them. What to hide, there are sceptics among the experts. They say, why does Belarus need industrial parks, when there are free economic zones, various preferential zones with tax benefits. Yes, they exist. But the goal of industrial parks is not to reduce the fiscal burden, but to shorten the investment cycle and reduce barriers to entry into business.

Movement in conjunction with specifics

There is an opinion that there is no need to build up new lands with workshops, spend money on infrastructure. It seems that not all the old industrial sites have been mastered yet. There is some truth in this statement. Yes, there is a certain amount of old plants and factories. And communications are already laid there. But buildings need to be reconstructed or demolished. And this immediately increases the cost per square meter by two to four times compared to new construction.

Undoubtedly, this issue still requires careful study, as well as the study of possible investments in Belarusian industrial sites. There is information that Russian and Indian partners clearly have a certain interest in the implementation of these projects. But for more detailed negotiations, the topic of domestic industrial parks should become more specific. Furthermore, it is necessary to work out the legal and regulatory framework. However, two pilot sites, which may in the future become a home for small and medium-sized industrial businesses in Belarus, have already been selected in the Brest region — in Pinsk and Baranovichi. Local and regional authorities are very interested in the implementation of these projects. It is also obvious that this experience will become the basis for scaling it to other regions of the country.

Vladimir Khromov

TRANSFORMATION BASED ON THE BEST PRACTICES

The government promptly responded to challenges and threats in order to take measures to transform the domestic economy under the paradigm of the 'new reality'. This made it possible to pass the last year with minimal losses and enter the trajectory of recovery growth. Read more about how it was possible to overcome the difficulties and what vectors the Belarusian economy will develop in the near future.

ECONOMIC TRENDS

■ Last year, the volume of export lending through new mechanisms increased by almost 40 percent compared to 2021 and reached more than a billion dollars.

Tailored approach

So, how was the Belarusian economy rebuilt, what measures did the Government take to overcome the challenges and threats? It's no secret that the past year has been difficult. The armed conflict in Ukraine, Western sanctions against Russia and Belarus have dramatically changed the external contour. A sufficiently large number of companies have stopped deliveries of raw materials and components from Ukrainian partners. Logistics from the southern regions to our country, which passed through the Black Sea ports, was interrupted. The edge of Western sanctions was directed against key industries: oil refining, potash, wood processing, metallurgical, cement. There were problems with settlements with partners, with the transport logistics. It is no coincidence that experts-economists predicted GDP losses of up to 20 percent only at the first stage. However, the real threat was seen in the Government. Therefore, they acted quickly and decisively. An Operational Situational Headquarters was created under the Council of Ministers. Both strategic decisions were made and the problems of specific enterprises were solved manually. And regardless of the form of ownership. If they saw that a private trader was 'slipping', could not, for example, import equipment from Europe to complete the investment cycle, there were interruptions in components or sagging sales markets, they helped them find a foothold in the new realities. As Minister of Economy Aleksandr Chervyakov noted, the key goal was to keep production, not to let it stop, "Regulatory legal acts in strategic areas were adopted in an accelerated mode. The Comprehensive Plan to Support the Economy has become the key systemic document. Considering that many unknowns have devalued the very

principle of forecasting, none of the forecasts of international financial institutions and analytical agencies came true, in Belarus we came to the development of a target plan. In other words, we concentrated their efforts not on the forecasts of the future (although these works are being carried out), but on the fulfilment of current tasks in production, the service sector, and export deliveries, which will allow the country to develop and fulfil all social obligations.

And this approach worked. Yes, at the end of the year there was a fall in GDP. But this minus was largely formed in the first months, when the military operation began. It took about half a year to reorient the economy to new paradigms. And since August, a qualitative recovery trend has been noticeable. It was evidenced primarily by the financial performance of enterprises. Surprisingly, the return on sales at the end of the year was the highest in the last ten years — more than eight percent. And it is quite reasonable that in 2023 the task is to achieve sustainable economic growth, because all the macroeconomic conditions for this have been created.

Introduced new tools

Nevertheless, many wondered (and probably there were reasonable grounds for this) how it was possible to reorient export flows to other markets in such a short time. It turns out that everything is very simple: sanctions and breaks in supply chains have not changed the fundamental characteristics of the market — supply and demand. Therefore, in some regions there was an excess of one or another product, in others new niches were opened. And the main thing was to take them quickly. If the EU and the G7 countries stopped deliveries to

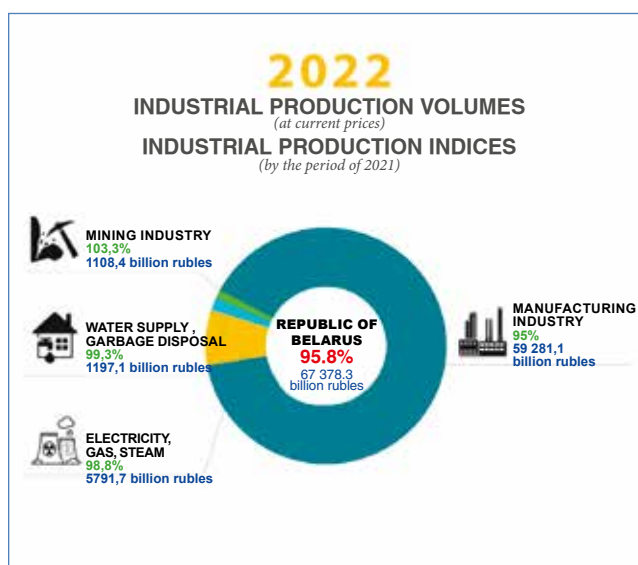
Belarus of goods according to a certain nomenclature, then their place was quickly replaced with products of their own production, and critical imports with supplies from friendly states.

If we continue to talk about exports, then the main problem was not purely the demand for domestic products. After all, any significant movement in the market requires additional costs from enterprises, investments in their distribution network. And its immediate task the Government immediately identified two areas: financial support for exporters and the removal of barriers to export deliveries. In particular, restrictions on the loan amount were lifted. As a result, medium and small enterprises have been able to actively use this tool. Producers and exporters of agricultural products received access to financial support. The state today partially compensates the expenses of enterprises for participation in exhibitions, certification of products and production. This is especially true when entering new markets, emphasises the Minister of Economy Aleksandr Chervyakov. As a result, understanding the objective difficulties in financial logistics, legal entities were even allowed to receive foreign currency in cash when making settlements. And the enterprises included in the holdings were given access to export credits through management companies. In addition, such loans today can be obtained not only by manufacturers, but also by enterprises selling products for export. These tools are in demand. Last year, the volume of export lending through new mechanisms increased by almost 40 percent compared to 2021 and reached more than a billion dollars.

Export as a defining component

Budget investments in exports paid off in full. Taking into account statistics, for every rouble of budget support, the country received 13 dollars of exports. In general, products with a higher added value go to foreign markets. Therefore, the quality of the export basket has improved, explains Aleksandr Chervyakov, "Its cost has increased by one and a half times — from 0.62 to 0.94 dollars per kilogram of products. It was possible to redirect more than 80 percent of the commodity flows that fell out at the beginning of last year due to the actions of unfriendly countries. The supplies of machinery and equipment, vehicles, plastics, and rubber are completely redirected to other countries. Russia and China have been and remain our strategic partners. In these areas, exports increased by 1.4 and almost 2 times, respectively."

According to the Minister of Economy, this year's target is to increase exports by more than \$2.5 billion. Naturally, cooperation with Russia will expand, interaction with the countries of Asia, Africa, Latin America, partners from other regions will deepen, "We keep export support tools and increase the volume of its lending. To provide information and marketing assistance to enter foreign markets, we are creating a digital platform 'Single Window for Foreign Economic Activity'. It will become a 'showcase' of Belarusian goods, allowing the accumulation of supply and demand on one site."

A whole range of measures

Undoubtedly, one of the most serious and even acute issues for many countries today is the disruption of supply chains. But, of course, we are primarily interested in how Belarus managed to solve this problem. Well, in reality, the following steps were taken, which yielded results. First of all, the Government had to build new logistics routes in real time. An intergovernmental agreement on the transit of Belarusian goods through the territory of Russia was promptly developed and signed. The ratification of amendments to the agreement on the transshipment of petroleum products followed, as a result, the number of Russian ports available for transit expanded. The volume of transit of Belarusian products through them has tripled over the past year. Rail transportation has taken on a new meaning. Only container exports of goods by rail to China increased by more than five times.

Undoubtedly, one of the most affected industries was international road transport. In April last year, Belarus was forced to 'mirror' respond to the ban on the arrival of its heavy vehicles in the EU. The system of cross-border reloading and transfers could not fully compensate for the losses, but allowed carriers to be loaded at a minimum level. In parallel, work was underway with colleagues from other countries to reorient Belarusian automobile companies to the eastern markets. In fact, an additional 22,000 permits for international trucking of goods were received last year. A permit-free system is being worked out with partners so that our road carriers can expand their cooperation with companies from Kyrgyzstan, Iran, Uzbekistan, Syria, Mongolia, Turkey, Tajikistan and other states. An agreement has been reached with the Russian Federation on the abolition of the categorisation of permits, the issue of access to cabotage cargo transportation is being resolved. In general, if we talk about the strategy for the development of the transport industry, then the task is to build new transport, multimodal routes in the direction of traditional and new markets. Ensure

ECONOMIC TRENDS

the availability of rolling stock and a developed, safe, and, to a large extent, affordable transport infrastructure.

Features of industrial policy

And now about what strategic tasks are facing the industrial sector. Economy Minister Aleksandr Chervyakov highlights the significant feature that one of the 'locomotives' of industry last year was mechanical engineering. In his opinion, this is very important, as the industry has a huge multiplier effect. One rouble of added value in mechanical engineering provides from 7 to 12 roubles of added value in related industries. Today, says the Minister of Economy, it is clear that the industrial, logistics and global value chains have degraded. And most likely, they will not be restored in the near future. Trends in international trade show that it is drifting towards the supply of either raw materials or investment and final products. Global turnover of intermediate goods has been declining for the last ten years. The only thing is that the demand for high-tech materials and components remains. Geopolitical tensions have only exacerbated these trends.

The strategic task of industrial policy, Aleksandr Chervyakov is sure, is to adapt the industrial sector to new trends, to increase the share of high-tech enterprises. It should be understood that the limited labour resources predetermine the key vector of development through the growth of labour productivity. And for this it is necessary to increase the volume of products with high added value.

Therefore, high-tech industries, such as electric transport and microelectronics, will receive priority development. The country is implementing state programs for the development of electric transport and a network of charging stations, a number of scientific and technical developments and industrial projects to organise the production of full-cycle electric vehicles. Experimental samples of passenger and cargo electric transport have been created. The production

of devices for organizing a full-fledged infrastructure has been launched: charging stations, peripheral devices.

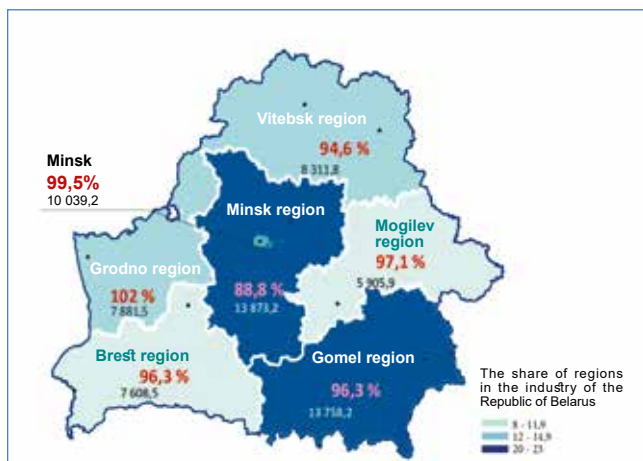
The presence of the production of its own elemental microelectronic base is fundamentally important for the technological security of Belarus. This fundamental point is also noted by Aleksandr Chervyakov. The country traditionally has significant potential in this area. Today, in the strategic, most sensitive areas of security and critical infrastructure, we are capable of producing microchips ourselves. But, the Minister of Economy draws attention, it is necessary to expand both competences and the production base in order to increase the range of manufactured products. It is microelectronics that is the foundation for the development of instrument making and machine tool building. And these industries, in turn, are the basis for the technological independence of the economy. It is not for nothing that a national programme for the development of the microelectronic industry has been prepared, agreements have been signed with the Russian Federation.

Based on competencies

The driver for the structural transformation of industry will be the digital modernisation of traditional sectors of the economy. The state programme on digital development is being implemented in the country. The Smart Factory project is being deeply developed. In addition to automating business processes, it is planned to form a production and technological base at a new level. This process is facilitated by the introduction of advanced achievements in the field of robotics, the principles of adapting artificial intelligence. Undoubtedly, using the best world developments and practices, but based on their competencies and adapting them to the needs of the Belarusian industry directly.

The second most important vector of industrial policy is import substitution. Today, for the country it is a matter of economic and technological sovereignty. There are already some results. Over the past six years, the production of import-substituting products has almost doubled to \$27 billion. Its share in industrial production is more than forty percent. Moreover, these goods are in demand not only in the domestic market: more than half is exported. First of all, the closest partners are interested in them, Russia and the member countries of the EAEU.

Integration projects are actively developing within the framework of the Union State. A 'pool' of 20 joint initiatives has been formed, Minister of Economy Aleksandr Chervyakov reveals details, 16 of them (for 80 billion Russian roubles) have already been agreed. The potential niche of import-substituting products in Russia today is estimated at \$40 billion. And a promising task is to occupy it as much as possible with Belarusian products. Opportunities, according to experts, for this exist. The country's enterprises are already working with might and main to increase the localisation of products manufactured in the territory of the Union State. Tools have been developed and approved to stimulate the purchase of goods that have more technological operations on the territory of Belarus.

■ The main goal is to get the maximum added value from our own raw material base. For example, the export price of one ton of Belarusian furniture last year was more than two and a half thousand dollars, paper — \$1,030. And timber — \$ 241.

Meeting place for partners

Another key area is the 'lengthening' of technological chains and the in-depth processing of local raw materials. A significant place here is given to private business. An infrastructure is being built to create cooperative ties with small and medium-sized enterprises, exchanges are actively working. The main meeting place for new partners is the electronic trading platform of the Belarusian Universal Commodity Exchange.

Meanwhile, sectoral technological maps for processing domestic raw materials into final products have already been prepared. Based on them, a 'pool' of investment projects was formed. The main goal is to get the maximum added value from our own raw material base. For example, the export price of one ton of Belarusian furniture last year was more than about two and a half thousand dollars, paper — \$1,030. And timber — \$ 241. This is just one of the examples. But in Belarus there are sufficient volumes of raw materials for the petrochemical sector — for the production of a wide range of plastics. In addition to flax, leather, technological repartitions of the creation of new products in the processing of hydrogen, chlorine, propylene, ethylene and other materials are being worked out.

Basis for industrial aspirations

The implementation of all these plans, according to the Minister of Economy Aleksandr Chervyakov, is possible only with the deepening of innovation. Modern industries are formed on the basis of scientific discoveries and developments and require deep intersectoral cooperation. That is why it is necessary to unite efforts on key projects and areas of science, education and the real sector. It is important to transform the mechanisms of innovation in order to shorten the cycle from prototype development to mass production to a maximum of five years. Today, due to a number of reasons and circumstances, it takes from eight to thirteen years — too much time. It is necessary, the minister believes, to give greater momentum to the innovation process, while maintaining a systematic approach. It is not in vain that the development of a Comprehensive Forecast of Scientific and Technical Progress for the period up to 2045 has begun. The result should be a list of specific investment projects, innovative technologies for creating new products for introduction into production. This document will subsequently become the basis of future industrial aspirations.

Vladimir **Velikhov**

Since September last year, Belarusian students began to study the new course — History of Belarusian Statehood. So far, there has been nothing like this in the curriculum. We talked with Igor MARZALYUK, Chairman of the Standing Committee on Education, Culture and Science of the House of Representatives of the National Assembly, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences, the initiator of the introduction of this course and one of the authors of the textbook of the same name, about what dictated the need to introduce a new subject, how important it is for a sovereign independent country.

“Igor Aleksandrovich, I will now express the opinion rather than a journalist, but, let’s say, an educated person. It seems to me that we are twenty years late, if not more, with the introduction of the History of Belarusian Statehood course into the educational system...”

“Let’s be honest: in the 1990s, and not even at the beginning, but later, there was a dismissive and contemptuous attitude towards the humanitarian block of disciplines in the education system. It was believed that the main thing was physics, mathematics, well, even a foreign language. The so-called reform of the social and humanitarian subjects,

which we had until recently, has led to intellectual impoverishment, including those who will govern the state tomorrow. The course of the history of Belarus, which was taught in high school, was a simplified and refined version of the high school course. And what was the point? Igor Vasilevich Karpenko, who at that time was the Minister of Education, came

up with the idea of improving the teaching of the social and humanitarian block. A working group was created under my leadership, it brought together the best humanists. And we came to the conclusion that we need a subject that would be a synthesis of political, social, historical, philosophical subjects. It is this subject that the History of Belarusian Statehood is to become. It answers three fundamental questions: where are we from? why are we the way we are? how

today all together form the Belarusian nation...”

“In fact, the answer to the eternal Kupala’s and our common: ‘Who is coming?’”

“I once read a very interesting thought in the memoirs of Charles de Gaulle. He, a descendant of an ancient knightly family, wrote: ‘I grew up in the atmosphere of France’s eternity’. I want this textbook to create an atmosphere of the historical eternity of Belarus among young people.

SYMBOLS OF BELARUSIAN ETERNITY

**A new course in
Belarusian universities
helps to find them**

do we build a strategy for our future? In fact, the manual of the same name is the first systematic textbook in the history of the state, which shows the history of the emergence and development of Belarusian subjectivity — political, economic, cultural — through the evolution of the state, state institutions, as well as those ethnic communities that

So that they understand that Belarus did not appear yesterday and will not disappear tomorrow. That the existence of the Belarusian state on the political map of the world is the result of the work and efforts of our ancestors, that our statehood has a great written history. There are no ethnic phobias, hatred, humiliation in this textbook. But we

can say that this textbook is something that cures the insignificance complex. We have not missed a single moment of the development of our statehood. For example, in the first section, devoted to the stages of this development, there is everything: from Polotsk and Turov to the present day. The second section is devoted to the history of state institutions: here is Polotsk Pravda, and the statutes of the Grand Duchy of Lithuania, the courts, and the statutory letters of the BNR, and all editions of the Constitution of the BSSR, and the current Constitution. We are talking about the Institute of the Head of State, we start with the prince and end with the President. We talk about the government, from the ranks of the princely administration of the era of Polotsk land to the current Council of Ministers. We talk in the same way about the judiciary. Everything is shown through the prism of the historical evolution of the Belarusian statehood, the main message is that there is a certain tradition behind our current institutions, and we analyse this tradition.

The third section is 'Belarus on the Verge of Cultures and Civilizations'. Here about the ethnogenesis of Belarusians; what names of this territory existed; what nationalities lived here, the communities that today make up the modern Belarusian political nation. Everyone was mentioned: Russian Old Believers, Lithuanians, Gypsies, Jews, and Tatars.

We show how everything that we call the Belarusian world arose and what Belarusian

tolerance is. There is a section dedicated to state symbols, public holidays. We did not avoid any narrow, uncomfortable moments. We tell in detail what flags existed in the history of Belarus, how the symbolism changed and why, what was the reason for the choice of the Belarusian people at different stages of development of certain symbols, without missing a single stage of our history. The part devoted to socio-political development tells about the political life in the country, about existing parties and movements, about foreign policy. In short, about the civilizational development of the state...

The publication is richly illustrated, made with the latest technology. There are many QR codes here, thanks to which this textbook is a kind of guide to many other books, there are verified scientific maps. There is a detailed chronological table of the history of Belarusian statehood. In short, everything has been done to make the textbook convenient and interesting for the young reader. And to make them think. By the way, by September 1st, we are preparing to publish a textbook for secondary specialised educational institutions, simplified, shortened, taking into account the programme. We are also preparing the *Atlas on the History of Belarusian Statehood* and the *Reader on the History of Belarusian Statehood*. Thus, this year we should have a complete educational and methodological complex."

"Better late than never?"

"I will answer that we have matured to this course, to understanding the importance of humanitarian subjects in strengthening national security. And we

realised that ideological things are no less important than the economy. If I'm not mistaken, it was Leo Tolstoy who said that Genghis Khan with a telegraph is scary. So, in order not to produce 'Genghis Khans with phones' today, we must think about the humanitarian component.

In the Year of Historical Memory, a very important step was taken — the Council for Historical Policy under the Presidential Administration was created. By the way, the manual we are talking about was recommended by the council. But this is the first step, there is still a lot of work ahead. For example, over the creation of a pantheon of national heroes, over terminology, over the definition of many things that cause controversy in society. We need to understand a very important thing: we are not throwing anything away from history, historical memory cannot be fragmented and selective. Another thing (and the biggest problem) is interpretation. Who is a bandit, who is a hero, who can be a cultural symbol, what characters can be used to build the historical memory of the people. Any story requires thorough study and popularization. And based on specific facts and documents. We need a historical catechization of all groups of the Belarusian nation."

"Did the events of 2020 strengthen this understanding, accelerate this process?"

"We had started doing this important work before 2020. The first, zero version of the manual and curriculum already existed in 2017. 2020 suspended work on an improved version, and after that something had to be corrected. Certain things had to be revised, to make clearer accents on some nuances that had not sounded so clear before. But in general, the structure of the manual has remained the same as it was intended. When it became clear that a constitutional reform would be carried out in the country, it was decided to postpone the issue further so that the manual would be issued already and taking it into account."

"If we talk about the interpretation you mentioned, the presentation of a specific

person... For me personally, perhaps the strongest shock of 2020 was the performance of the song Mighty God at the Pit. Moreover, I think those who sang did not understand what blasphemy it was..."

"And all because in the revival Belarusian-language journalism, at the suggestion of the Belarusian American emigration, there is a completely false image of Natalia Arsenieva, where she is portrayed as a dreamer-poetess who in any circumstances took care of the Belarusian people and did not serve anyone, only high artistic merit. Now someone will say that I am a propagandist who is trying to denigrate a bright name... Gentlemen, as a professional historian, I will advise you to turn to authentic written documents indicating what a person did and did not do. There are such documents in the National Archives, there are many of them about those who collaborated with the Nazis during the occupation of Belarus. By the way, as I happened to see, some folders with these documents were not viewed at all by anyone. I urge everyone who tells fairy tales about Arsenieva: go to the archive. See who her husband really was and what he did. Read the newspapers in which it was published. Her bright image is crumbling even before the war, when she was allegedly a fiery Soviet patriot. Read her poems dedicated to the memory of Lenin, read her *Ode to Stalin*... And read what she wrote in the newspapers during the occupation — you will see what an ardent anti-Semite she was, how she supported the Nazi regime. In 1943, she published a collection in which there were not just poems - these were marching songs of the 13th Belarusian SD battalion, on whose conscience there were five ghettos, the punitive operations Cottbus and Kormoran... Read the collaborationist *Belarusskaya Gazeta*, how they presented the defeat of the Germans at Stalingrad: they compared the fascists with the squads of the Polotsk Vseslav Charodey, who was defeated at Nemiga, but nevertheless then occupied

Kyiv... What is this if not blasphemy? You will also find a receipt from Arsenieva's husband Kushel stating that he received the confiscated Jewish featherbeds for use. They slept on the beds of the murdered Jews! And is it possible, knowing this, to sing her poem at the site of the mass extermination of Jews?... Someone will say: what does one have to do with the other — the poem is beautiful. Certainly beautiful. But in Germany, harmless folk songs are still banned — only for the reason that they were marching songs of SS battalions... The same can be said about discrediting the white-red-white flag, it is on the conscience of those who solemnly hung it next to the flag with a swastika... Unfortunately, we generally tried to bypass the topic of collaboration in textbooks. But as soon as we hush up such stories, a false idea arises of ardent knights who allegedly fought against two totalitarian regimes... Despite the fact that all sources, even German ones, testify that the Belarusian people gave the least number of traitors in that war, oh they, these traitors, must be spoken and known. The example on the 'Pit' is just the evidence of something that, until recently, was little known and talked about."

"But 30-35-year-olds will no longer read the textbook. How can you explain all this to them?"

"In a popular form through the media, through films, through books. And not through whimsical monographs written in a dry language, but through, if you like, a challenge. Because the vast majority of Belarusians, of all generations, have a strong anti-Nazi inoculation. Why do we celebrate so joyfully and, I am sure, we will celebrate on May 9th and July 3rd? Because for us it is literally a celebration of life. We survived as a nation only due to the fact that these dates in our history happened... We must appeal to such understandable Belarusian concepts as humanism, humanity, and show that certain plots and certain 'heroes' do not agree with these concepts. This should be systematic work, and we are doing it

now. By the way, the most effective form of work (it is also, perhaps, the most difficult) is speaking in front of people, eye to eye, with evidence, with documents. Of course, it is difficult to convince someone who firmly believes in something. But people should know what is hidden behind this or that event in history, what is hidden behind this or that surname and what actions this person did, behind this or that poem, and for what and for whom it was written. Historical science is a profoundly moral science. People commit immoral acts, but there can be no justification for such acts. There is no such ideology, no such symbolism in the name of which an armed man in military uniform has the right to kill children.

Incidentally, I am now planning to publish a book on the history of symbolism — popular science, but with documents. I will not find fault with anyone, use offensive words in relation to some symbols — I will simply show what they are and why the Belarusian people deny this or that symbol or, on the contrary, stubbornly defend it, consider it dear to their hearts... People should not lie, as half-truth always gives rise to great mistrust. When you claim something, you must prove it with facts."

"You named your TV program Symbols of Belarusian Eternity under the impression of de Gaulle's words?"

"Yes."

"But after all, it contains not only recent history, but also what happened centuries ago. With exact facts it is more difficult here..."

"Even events that took place centuries ago left material evidence — books, religious monuments, etc. it is important to be guided by them, creating a reconstruction of a distant era. At the same time, serving for a television audience is the simplest and most understandable. Engaging in the popularization of science is a very difficult task."

"Recently I happened to hear from you: 'The concept of historical memory'. Is this a philosophical concept or does it

still have a chance to become a political concept at the level of a normative document?"

"This is an international practice — a normatively fixed, legally approved official view of the state on the most important events in the history of a nation that affect the present day, the false interpretation of which is perceived as a national insult and is prosecuted by law. Such laws, which exist in many countries, are called memorial laws. We have, as an example of what has been said, the strengthening at the legislative level of the liability for the propaganda of Nazism and Nazi symbols, the Law 'On the Genocide of the Belarusian People'. It is precisely from such memorial laws that the concept of historical memory may eventually emerge. We are not pioneers here. Look how many similar laws there are in Poland, how strictly everything is regulated there, there is a whole Institute of National Memory there. In my opinion, we also need a similar structure, and sooner or later we will create it. Today, in fact, its functions are performed by the already mentioned Council for Historical Policy. We need to do this, because it is today that the dream of many generations of Belarusians has come true: we have our own independent state, which stands firmly on its feet. But this is the fruit of the labour of all generations, and we must know and remember this. We return to ourselves. We are a fantastically successful people — a little more than a hundred years have passed this way! We need to learn to appreciate what we have, to love our own, not neglecting someone else's. Everything that we do today in historical terms is aimed at respect for ourselves and our neighbours and at understanding the majesty of the path of our people."

"We are just learning to understand it."

"We are learning, but we are very good students. Belarusians are slow to harness, but they go very fast. We have proven this over and over in history."

Interviewed by
Yelena LEVKOVICH

忠于故乡

科雷利奇地区才华横溢的“编年史家”、作家、时评家斯维特拉娜·科舒尔和她的作品结合了历史和现在，也反映了科雷利奇地区的人们用自己的才华表达出了对白俄罗斯土地的热爱……

Пра таленавітага летапісца Карэліцкага краю, пісьменніцу, публіцыста Святлану Кошур і яе творы. Яны аб'ядноўваюць гісторыю і сучаснасць, а таксама алюстроўваюць любоў да беларускай зямлі ў лёсах людзей, якія сваімі талентамі ўзвысілі Карэліччыну...

СЭРЦАМ АДДАНАЯ РОДНЫМ МЯСЦІНАМ

На Гродзеншчыне – 17 раёнаў. Кожная адміністрацыйная адзінка багатая на свае адмеціны, рэгіянальныя асаблівасці. І калі яшчэ на пачатку мінулага, дваццатага, стагоддзя мы жылі рэгіянальнымі ўяўленнямі пра той ці іншы край з пункту гледжання павятовага падзелу, то сёння раёны – з’ява звыклая і зразумелая.

І ўжо гавораць пра жыхара, напрыклад, з Карэліч, ніхто іначай і не скажа: “Карэліцкі...” Альбо пра ўраджэнца Зэльвы і Зэльвенскага раёна: “Зэльвенец...” А між тым Зэльва – мястэчка Ваўкавыскага павета. Карэлічы і сённяшнія карэліцкія паселішчы Мір, Турэц, Ярэмчы – тэрыторыя Навагрудскага павета... Сёння, напрыканцы першай чвэрці XXI стагоддзя, гісторыя цяпер ужо раёнаў (а не паветаў!) Гродзенскай вобласці набірае разгон на дзявяты дзясятка гадоў... І свае краязнаўчыя памкненні розныя даследчыкі ў большасці сваёй атаясамляюць менавіта з тым ці іншым раёнам, вышукваючы ў яго гістарычнай памяці найбольш значныя падзеі, асвятляючы лёс самых знакамітых яго ўраджэнцаў.

Краязнаўства Вялікай Бераставіцы, Бераставіцкага раёна – у полі зроку аўтара многіх кніг Мікалая Пацэнкі. Гісторыя Ваўкавыска – прадмет нястомных росшукаў Мікалая Быхаўцава, які нават свой аўтарскі часопіс пра родны край заснаваў. Краязнаўства Навагрудчыны – гэта працы Тамары Вяршыцкай, Мікалая Гайбы, Мікалая Нікалаева. Слоніўская гістарычная памяць – найперш творчыя здабыткі, здзейсненыя за многія дзесяцігоддзі Сяргеем Чыгрыным. Пра Ліду, Лідчыну шмат пішуць Аляксандр Хітун, Станіслаў Суднік. Смагонь, Смагоншчыну перыяду Першай сусветнай вайны мы ведаем у значнай ступені дзякуючы апісанням Уладзіміра Лігута... Адным словам, у кожнага краю – свой летапісец, перакананы, што іх старонка самая цікавая, самая багатая на падзеі, самая выключная па свайму геаграфічнаму ландшафту. Такім летапісцам Карэліцкага краю на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў выступае Святлана Андрэеўна Кошур.

Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, краязнаўца Святлана Кошур нарадзілася ў 1958 годзе ў вёсцы Валеўка Навагрудскага раёна. Скончыла Карэліцкую СШ (1974), Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (1979). Працавала настаўніцай у навучальных установах Карэліцкага раёна. А на працягу 25 гадоў – у Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі. Спярша працавала навуковым супрацоўнікам Карэліцкага раённага краязнаўчага музея, а ў 1996 годзе заняла пасаду старшага навуковага супрацоўніка. З гэтага часу краязнаўства стала выразным складнікам жыцця Святланы Кошур. У беларускіх перыядычных выданнях і навуковых зборніках пачалі рэгулярна з’яўляцца краязнаўчыя артыкулы і нарысы карэліцкай даследчыцы. Каля 300 публікацый пабачылі свет на старонках газет “Культура”, “Звязда”, “Советская Белоруссия”, “Літаратура і мастацтва”, “Голас Радзімы”, “Рэспубліка”, “Краязнаўчая газета”, у бюлетэні Скарынаўскага навукова-асветніцкага цэнтру “Кантакты і дыялогі”, у розных навуковых зборніках. Гэта былі вынікі карпатлівай пошукавай працы, сустрэч з многімі людзьмі, работы ў архівах і Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Краязнаўцу ўдалося аднавіць біяграфіі многіх дзеячаў культуры і

Гроднеўскай вобласці. Кожная адміністрацыйная адзінка багатая на свае адмеціны, рэгіянальныя асаблівасці. І калі яшчэ на пачатку мінулага, дваццатага, стагоддзя мы жылі рэгіянальнымі ўяўленнямі пра той ці іншы край з пункту гледжання павятовага падзелу, то сёння раёны – з’ява звыклая і зразумелая.

І ўжо гавораць пра жыхара, напрыклад, з Карэліч, ніхто іначай і не скажа: “Карэліцкі...” Альбо пра ўраджэнца Зэльвы і Зэльвенскага раёна: “Зэльвенец...” А між тым Зэльва – мястэчка Ваўкавыскага павета. Карэлічы і сённяшнія карэліцкія паселішчы Мір, Турэц, Ярэмчы – тэрыторыя Навагрудскага павета... Сёння, напрыканцы першай чвэрці XXI стагоддзя, гісторыя цяпер ужо раёнаў (а не паветаў!) Гродзенскай вобласці набірае разгон на дзявяты дзясятка гадоў... І свае краязнаўчыя памкненні розныя даследчыкі ў большасці сваёй атаясамляюць менавіта з тым ці іншым раёнам, вышукваючы ў яго гістарычнай памяці найбольш значныя падзеі, асвятляючы лёс самых знакамітых яго ўраджэнцаў.

Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, краязнаўца Святлана Кошур нарадзілася ў 1958 годзе ў вёсцы Валеўка Навагрудскага раёна. Скончыла Карэліцкую СШ (1974), Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (1979). Працавала настаўніцай у навучальных установах Карэліцкага раёна. А на працягу 25 гадоў – у Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі. Спярша працавала навуковым супрацоўнікам Карэліцкага раённага краязнаўчага музея, а ў 1996 годзе заняла пасаду старшага навуковага супрацоўніка. З гэтага часу краязнаўства стала выразным складнікам жыцця Святланы Кошур. У беларускіх перыядычных выданнях і навуковых зборніках пачалі рэгулярна з’яўляцца краязнаўчыя артыкулы і нарысы карэліцкай даследчыцы. Каля 300 публікацый пабачылі свет на старонках газет “Культура”, “Звязда”, “Советская Белоруссия”, “Літаратура і мастацтва”, “Голас Радзімы”, “Рэспубліка”, “Краязнаўчая газета”, у бюлетэні Скарынаўскага навукова-асветніцкага цэнтру “Кантакты і дыялогі”, у розных навуковых зборніках. Гэта былі вынікі карпатлівай пошукавай працы, сустрэч з многімі людзьмі, работы ў архівах і Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Краязнаўцу ўдалося аднавіць біяграфіі многіх дзеячаў культуры і

Гроднеўскай вобласці. Кожная адміністрацыйная адзінка багатая на свае адмеціны, рэгіянальныя асаблівасці. І калі яшчэ на пачатку мінулага, дваццатага, стагоддзя мы жылі рэгіянальнымі ўяўленнямі пра той ці іншы край з пункту гледжання павятовага падзелу, то сёння раёны – з’ява звыклая і зразумелая.

навукі, якія былі незаслужана забытыя альбо малавядомыя. Святлана Кошур напісала асобныя раздзелы і артыкулы для гісторыка-дакументальнай хронікі Карэліцкага раёна “Памяць”. За час працы ў музеі выдала амаль дзесяць кніг краязнаўчай тэматыкі, некаторыя з іх захоўваюцца не толькі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, але і ў бібліятэках іншых краін свету. За чвэрць стагоддзя арганізавала ў музеі шмат выставак, прысвечаных гісторыі раёна і славутым землякам, правяла нямала творчых сустрэч з пісьменнікамі, вучонымі, артыстамі, мастакамі. Гэтаму папярэднічала вялікая і напружаная праца над стварэннем у музеі новай экспазіцыі “Зямля і людзі”, якая была адкрыта ў 1995 годзе. У 2002 годзе стала лаўрэатам прэміі імя А. І. Дубко “За творчыя дасягненні ў галіне культуры і мастацтва” ў намінацыі “Музейны работнік года”. У 2008 годзе атрымала Падзяку дырэкцыі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. У 2012 годзе Святлану Андрэеўну прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. За кнігу “Залатая падкова Свіцязі”, выдадзеную ў 2016-м, Святлана Кошур была другі раз узнагароджана прэміяй імя А. І. Дубко — у намінацыі “Пісьменнік года”.

У мяне перад вачыма – дзве кнігі таленавітай даследчыцы роднага края: “Зямля Карэліччыны і яе славутыя людзі” (Мінск, 2009 год) і “Край заповітных мрояў” (Гродна, 2020 год). Яны – адлюстраванне шырокага краязнаўчага светабачання пісьменніцы, публіцысткі. Святлана Кошур разглядае Карэліччыну і яе ваколіцы як частку Навагрудскага краю. Так, у першым са зборнікаў ужо з самой назвы вынікае прывязанасць да межаў раёна. Пераконвае ў гэтым і змест кнігі. Пад адной вокладкай сабраны наступныя краязнаўча-публіцыстычныя тэксты: “Спачатку было Слова”: Да Дня беларускага пісьменства ў Міры”; “Карэліцкія сцэжкі Адама Міцкевіча”; “Ян Чачот – паэт і фалькларыст” (чытаем у нарысе: “... Сустрэкаюцца ў баладах добра знаёмыя нам назвы вёсак: Цырын, Варонча (тут, дарэчы, у 1796 годзе ў парафіяльным касцёле быў ахрышчаны Ян Чачот),

на,发表了约 300 篇文章。这些是艰苦的搜索工作、与许多人会面、在档案馆和白俄罗斯国家图书馆工作的结果。因这位地方历史学家的努力,而重新介绍了许多不应被遗忘或鲜为人知的文化和科学人物的传记。斯维特拉娜·科舒尔为科雷利奇区《记忆》历史百科全书撰写了整个章节和文章。在博物馆工作期间,她出版了近十本关于地方历史的书籍,其中一些不仅收藏在白俄罗斯国家图书馆,还收藏在其他国家的图书馆。四分之一世纪以来,她在博物馆组织了很多关于该地区著名事件和人物的历史展览,与作家、科学家、艺术家和画家举行了多次创意会议。在此之前,为在 1995 年开放的博物馆中创建新展览《地方与人》进行了大量紧张的工作。2002 年,她在“年度博物馆工作者”提名中成为杜布科奖“文化艺术领域的创造性成就”的获得者。2008 年,她获得了白俄罗斯国家科学院历史研究所理事会的感谢证书。2012 年,斯维特拉娜·科舒尔成为白俄罗斯作家联盟的成员。凭借 2016 年出版的《斯维佳兹的金马蹄铁》一书,斯维特拉

Турэц, Мір і іншыя”); “Весткі з Чылі” (“Імя Ігната Дамейкі, нацыянальнага героя Чылі, сябра Адама Міцкевіча, сёння добра вядома на яго радзіме – у Мядзвядцы, на Карэліччыне”); “Паэт і журналіст” (“Нарадзіўся беларуска-польскі паэт і журналіст Вінцэс Каратынскі 15 жніўня 1831 года ў вёсцы Селішча на Карэліччыне. Сын былога прыгоннага селяніна...”); “Збіральнік народнага скарбу” (“... На працягу шэрагу гадоў, пачынаючы з 1807 года, Даленга-Хадакоўскі жыў на тэрыторыі нашага раёна, служыў эканомам маёнтка графа Несялоўскага ў Варончы”); “Дзе нарадзіўся Ян Булгак?” (аргументавана і выразна даследчыца акрэслівае: славуты фотамайстар нарадзіўся ў Асташыне); “Лёс паэта-сатырыка” (пра Анатоля Дзяркіча, які нарадзіўся ў карэліцкай вёсцы Турэц); “І зноў пье душа...” (“... паэт з вёскі Скорычы”); “Лёс рэдактараў заходнебеларускіх газет” (“Уладзімір Аляксеевіч Варава (псеўданім Дзядок) нарадзіўся 14 ліпеня 1896 года ў вёсцы Вялікія Жухавічы”; “Алесь (Аляксандр Вікенцьевіч) Карповіч нарадзіўся 8 сакавіка 1901 года ў вёсцы Трашчычы...”; “Трагічна склаўся лёс

на·科舒尔在“年度作家”提名中第二次获得杜布科奖。

我眼前有两本书,由这位才华横溢的民族研究者编写的:《科雷利奇之地及其名人》(明斯克,2009 年)和《珍藏梦想之地》(格罗德纳,2020 年)。它们反映了作家和时评家广泛的地方历史世界观。斯维特拉娜·科舒尔认为科雷利奇及其周边是纳瓦格鲁达克地区的一部分。因此,在第一本书中,对该区边界的理解源于名称本身。本书的内容也证明了这一点。以下地方历史和新闻文章被收集在这本书:《起初有一个词》:纪念在米尔举办的白俄罗斯文字界》、《亚当·密茨凯维奇的科雷利奇足迹》、《杨·查查特——一位诗人和民俗学家》(我们在文章中读到:“.....我们熟知的村庄名称在民谣中找到:兹林、沃龙恰(1796 年,杨·查查特是在这里的教区教堂受洗)、图里齐、米尔等”)、《来自智利的新闻》(“智利民族英雄伊格纳特·多梅卡的名字,亚当·密茨凯维奇的朋友,今天在他的家乡——科雷利奇区的梅德维娅德卡家喻户晓”)、《诗人和记者》(“白俄罗斯和波兰诗人

яшчэ аднаго нашага земляка з Міра Алеся Вільчыцкага...”); “Ля вытокаў беларускай навукі” (“...вучоны нарадзіўся ... ў мястэчку Ярэмчы”); “Герой працы з Турца” (“Вучоны нарадзіўся ў вёсцы Турэц...”); “Водблеск таленту” (пра літаратуразнаўцу і музейшчыка Міколу Дзяшкевіча: “Ён нарадзіўся ў вёсцы Пагор’е”); “Наш суайчыннік генерал Нагорны” (пра ўраджэнца Асташына); “Народны артыст з Міра”; “Вяртанне на радзіму” (пра мастака Валянціна Рамановіча, які нарадзіўся ў Карэлічах); “Узрос з пасеву на сіроцым полі...” (“... вёсачка Сёгда ў Райцаўскім сельсавеце назаўсёды засталася ў памяці мастака...”)... І гэта не ўсе нарысы, артыкулы з кнігі “Зямля Карэліцкая і яе славутыя людзі”. Іншыя старонкі багатай на сустрэчы кнігі – пра ўраджэнцаў краю, якіх дапытлівая даследчыца расшуквала літаральна па ўсім свеце.

Зборнік пра землякоў уражвае сваёй цэльнасцю. Аўтар здолела аб’яднаць гісторыю і сучаснасць. Пісьменніца паказвае ролю месца і роднай зямлі ў лёсе людзей, якія годна прайшлі па жыцці, якія сваімі талентамі ўзвысілі Карэліччыну... У сённяшняй інтэрнэт-

和记者文塞斯·卡拉廷斯基于 1831 年 8 月 15 日出生在科雷利奇区的塞利沙村。一个前农奴的儿子……”）、《人民财宝收藏家》（“……从 1807 年起，达伦加-哈达科夫斯基居住在我们地区的许多年里，担任沃龙恰的内谢罗斯基伯爵庄园的管家”）、《杨·布尔格克出生在哪里？》（研究人员明确而有争议地概述：这位著名摄影师出生在阿斯塔申）、《诗人和讽刺作家的命运》（关于阿纳托利·扎尔卡奇，他出生在科雷利奇区的图里齐村）、《灵魂再次歌唱……》（“……来自斯科里奇村的诗人”）、《西白俄罗斯报纸编辑的命运》（“乌拉齐米尔·阿列克谢耶维奇·瓦拉瓦（化名为迪多克）于 1896 年 7 月 14 日出生于瓦利卡亚朱哈维奇村”、“阿莱斯（亚历山大·维肯特维奇）卡尔波维奇于 1901 年 3 月 8 日出生于特拉斯基村……”、“我们另一个来自米尔的同胞阿莱斯·维尔奇茨基的不幸的命运……”）、《白俄罗斯科学的起源》（“……这位科学家出生在……亚雷米希村”）、《来自图里齐的劳动英雄》（“科学家出生在图里齐村……”）、《天赋之光》（关于文学评论家和博物馆馆长米科拉·迪亚什科维奇：《他出生在帕戈里村》）、《我们的同胞，纳戈尔内将军》（关于阿斯塔申本地人）、《来自米尔的人民艺术家》、《回到祖国》（关于出生在科雷利奇区的艺术家瓦良琴·罗曼诺维奇）、《在孤儿田里播种……》（“……赖采夫村委会的塞戈达村永远留在艺术家的记忆中……”）。这还不是《科雷利奇之地及其名人》书中的所有文章。这本书还包含了其他出生在该地区的著名人物的介绍，寻根问底的研究人员几乎在世界各地寻找过他们。关于记录同胞的合集，以其完整性给人留下深刻印象。作者设法将历史与现代结合起来。作者记录了那些人在这个地方有尊严地度过了一生，并用自己的才能改变了科雷利奇地区人民的命运……在今天的互联网空间，一篇关于作者如何到达科雷利奇的文章让我感到愤怒。他说，他发现这里没有什么特别的东西可以吸引游客，博得旅行者的眼球。我不会讨论他的印象，也不会争论并试图向一个古怪的业余爱好者证明什么……我只想向我们的读者介绍，与这种肤浅的态度相反的斯维特拉娜·科舒尔的一个想法。她和她的同事，在科雷利奇区地方历史博物馆举办了展览《地方与人》，也在我们现在谈论的她书中、在其他出版物中，她通过描述

在这个地区出生的著名人物强调该地区的独特性。在关于杨·布尔格克的文章中，作者提出了创造一种科雷利奇区“金环”的想法。斯维特拉娜·科舒尔写道：“……这是我们可以考虑的路线：科雷利奇（地方历史博物馆）— 杨卡·布雷里的扎戈耶 — 图里齐（阿纳托利·扎尔卡奇、彼得·科纽克、杨卡·马夫尔的儿子费多尔·费多罗夫的故乡）— 米尔（亚历山大·伊林斯基、罗马尼·塔莫拉、奥尔加·伊帕托娃的故乡）— 梅德维亚德卡（当地学校有伊格纳特·多梅卡博物馆，未来计划在伊格纳特·多梅卡的家园的一栋建筑中创建一个博物馆）— 阿斯塔申 — 兹林，附近是图加诺维奇和“丝拉列特的石头”，亚当·密茨凯维奇出生的地方（实际上这已经是巴拉诺维奇区的领土，但在与科雷利奇区的边界上），最后，拥有 18 世纪独特的建筑物，杨·查查特受洗的圣安娜教堂的沃龙恰、位于沃龙恰的玛丽拉·维拉夏克亲戚的墓地 — 斯维佳兹湖 — 塞利沙（文塞斯·卡拉廷斯基的出生地）— 位于 19 世纪的庄园建筑物的赖采，附近有一个独特的公园，然后 — 马柳希奇（杨·查查特的家乡）— 科雷利奇……”在这本书出版后的那段时间里，梅德维亚德卡村的学校关闭了。一个纪念牌和科学家的雕塑留在村里。博物馆搬到了米尔学校。斯维特拉娜·科舒尔的地方历史文章等作品是培养对我们历史遗产关注的最佳基础。乡村学校正在关闭，农村住区的居民人数正在减少，城市化正在粉碎数百年的乡村记忆——白俄罗斯人民的精神记忆。事实上，目前几乎已经不能在地方历史旅行中，见到在 1940–80 年代亚当·密茨凯维奇、杨·查查特、文塞斯·卡拉廷斯基等名人出生、生活和工作的地方，并收集相关的纪念物品。这就是为什么今天特别需要在收集各种纪念物品时，应该采取措施的原因。以及要求更广泛、更积极地出版地方历史文献。由当地研究人员、博物馆工作人员、地方历史教师，甚至是当地历史学家创作的文献，无论他们在哪儿工作，都要采取某些措施：白俄罗斯出版社有一个系列《故乡之旅》（近三四年里，已经出版了知名的和还鲜为人知，刚开始在这方向工作的作家的十几本书。但是该出版项目缺乏系统性，书籍通常不被审查，不被宣传。这些书是否总是在其所致力于的地方内广为人知？如果我们谈论格罗德诺地区，似乎只有《故乡之旅》系列中的一本书专门介绍它，由来自纳瓦格鲁达克的地方历史学家尼

прасторы мяне абурыў адзін тэкст пра тое, як блогер трапляе ў самі Карэлічы і пераконваецца, што, маўляў, тут нічога асаблівага і не знайсці, за што б магло зачапіцца вока выпадковага турыста, выпадковага вандроўніка. Не буду нават пераказваць яго ўражанні, не буду спрачацца і спрабаваць нешта даказваць адваротнае дзіваку-дылетанту... Проста хацелася б у звязку з гэтым павярхоўным падыходам адрасаваць нашага чытача да адной ідэі Святланы Кошур, якая разам з калегамі і экспазіцыю ў Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі адпаведную стварала – “Зямля і людзі”, і ў сваёй кнізе, пра якую мы цяпер гаворым, у іншых публікацыях акрэслівае адметнасць краю праз яго легендарных ураджэнцаў. Вось і ў нарысе пра Яна Булгака пісьменніца вылучае ідэю стварэння своеасаблівага “Залатога кальца” Карэліччыны. Піша Святлана Кошур наступнае: “... Вось такі маршрут можна прапанаваць:

Карэлічы (раённы краязнаўчы музей) – Загор’е Янкі Брыля – Турэц (радзіма Анатоля Дзеркача, Пятра Конюха, Фёдара Фёдарова, сына Янкі Маўра) – Мір (радзіма Аляксандра Ільінскага, Рамана Тармолы, Волгі Іпатавай) – Мядзвядка, дзе ў мясцовай школе ёсць музей Ігната Дамейкі, а ў перспектыве плануецца стварыць музей у адным з будынкаў былой сядзібы Дамейкаў, далей – Асташын – Цырын, побач з якім Туганавічы і “камень філарэтаў”, — мясціны Адама Міцкевіча (праўда, гэта ўжо тэрыторыя Баранавіцкага раёна, але на мяжы з Карэліцкім), нарэшце, Варонча з унікальным помнікам архітэктуры XVIII ст. – касцёлам святой Ганны, у якім быў ахрышчаны Ян Чачот, варанчанскія могілкі -- месца пахавання сваякоў Марылі Верашчакі, возера Свіцязь – Селішча (радзіма Вінцэся Каратынскага) – Райца, дзе захаваўся сядзібны дом, помнік архітэктуры XIX ст. з унікальным паркам побач, затым – Малюшычы (радзіма Яна Чачота) – Карэлічы...” За час, што прайшоў пасля выдання кнігі, школа ў вёсцы Мязвядка зачынена. У вёсцы засталіся памятны знак і помнік вучонаму. А музей перанеслі ў Мірскую школу.

І такія працы, як краязнаўчая публіцыстыка Святланы Кошур, — самая што ні ёсць аснова для развіцця ўвагі да нашай гістарычнай спадчыны. Зачыняюцца вясковыя школы, становіцца меншай колькасць жыхароў у вясковых паселішчах, урбанізацыя растанушчае шматвекавую вясковую памяць — духоўную памяць беларускага народа. Ужо фактычна няма суразмоўцаў, якія яшчэ трапляліся на дарогах, шляхах, у краязнаўчых вандронках, тых, хто збіраў памяткі пра Адама Міцкевіча, Яна Чачота, Вінцэся Каратынскага, іншых знакамітых асобаў непасрэдна ў мясцінах, дзе яны нарадзіліся, дзе жылі, працавалі, у 1940 — 1980-я гады. І таму сённяшні час асабліва патрабуе арганізацыйных захадаў у мемарыялізацыі розных аб’ектаў. Як і патрабуе таго, каб шырэі і больш актыўна рабіліся захады па выданні краязнаўчай літаратуры. Менавіта — літаратуры, створанай мясцовымі даследчыкамі, музейшчыкамі, настаўнікамі-краязнаўцамі, проста краязнаўцамі, незалежна ад таго, кім яны працуюць. Так, пэўныя захады ў гэтым кірунку зроблены: у выдавецтве “Беларусь” ёсць серыя “Падарожжа па родным краі” (за апошнія тры-чатыры гады ў ёй пабачылі свет з дзясяткаў кніг як вядомых, так і малавядомых аўтараў, што пачынаюць сваю працу ў гэтым рэчышчы). Але сістэма, асабліва ў такім кніжным праекце, зусім не праглядаецца, кнігі, як правіла, не рэцэнзуюцца, не анансіруюцца. Ці заўсёды нават пра іх ведаюць у той мясцовасці, якой яны прысвечаны? Калі гаварыць пра Гродзеншчыну, то, здаецца, ёй у серыі “Падарожжа па родным краі” прысвечана ўсяго толькі адна кніга — навагрудскага краязнаўца Міколы Гайба.

...У “Зямлі карэліцкай...” на фоне іншых даследаванняў, кожнае з якіх, несумненна, мае сваю каштоўнасць, усё ж такія вылучаецца на рыс “Карэліцкія сцэжкі Адама Міцкевіча”. Святлана Кошур пабудавала яго з асобных, невялікіх раздзелаў: “Рута ў жыцці Адама Міцкевіча”; “Балада “Люблю я”; “Аб чым расказалі архіўныя дакументы”; “Карэлічына на старонках твораў Адама Міцкевіча”. Даследчыца

расказвае пра адрасы, якія наведваў на Карэліччыне славуты паэт (“...у жніўні 1821 года, карэліцкія (тагачасныя наваградскія) сцэжкі прывялі Адама Міцкевіча ў Цырын, дзе ён разам з Марыляй у мясцовай царкве ахрысціў немаўля – Францішка Саковіча <...> Пра мястэчка Цырын паэт успамінае ў баладзе “Свіцязь”: “Із Цырына пробашч прыехаў”; “Не абмінуў Адам Міцкевіч сваёй увагай і добра вядомы Мірскі замак. Даследчыкі творчасці паэта лічаць, што менавіта яго апісаў ён у паэме як замак Гарэшкаў” і г. д.). Уважлівае прачытанне “міцкевічаўскага” нарыса Святланы Кошур дае падказку і на тое, што пісьменніцы варты прадоўжыць распрацоўку тэмы. Святлана Андрэеўна – у шэрагу тых шукальнікаў памяці пра Міцкевіча, якімі заўсёды была багатая не толькі Гарадзеншчына, яна – у шэрагу, які здолее шмат зрабіць дзеля ўзнаўлення беларускіх старонак жыцця Адама Міцкевіча. Так што будзем чакаць новую кнігу Святланы Кошур!..

Як на мой прыватны погляд, кніга “Зямля карэліцкая і яе славытыя людзі” Святланы Кошур патрабуе перавыдання. Яна патрэбна бібліятэкам, школам Карэліч, Карэліцкага раёна. І па той тэмсе прычыне, што вырастае новае пакаленне чытачоў.

Размову пра другую кнігу Святланы Кошур – “Край заповітних мрояў” – хацелася б пачаць са звароту да аўтарскай прадмовы да выдання. “... Мая новая кніга, — піша Святлана Кошур, — прысвечана славетным людзям самай прыгожай на свеце зямлі, талент якіх ускалыхаў на сваіх хвалях магутны Нёман з яго жывапіснымі рачулкамі-прытокамі, рознакаляровымі лугамі, цярыстымі лясамі. Тут нарадзіліся выдатныя артысты, вучоныя, мастакі, пісьменнікі. Кожны з іх увабраў сваёй душой непаўторнае харавісто гэтай зямлі, і яна дала натхненне і штуршок для мастацкіх і творчых адкрыццяў. Шмат талентаў нарадзіла наднёманская зямля, і я раскажваю пра гэта ў сваёй новай кнізе”. І далей: “Ключавое слова ва ўсёй маёй крывазнаўчай дзейнасці – гэта слова ЛЮБОЎ. Я раскажваю пра людзей, якія далі прадмісваеваю любоў, якія нясуць свету прыгажосць, дабро і святло сваёй душы. Я люблю сваіх герояў і свой край,

古拉·盖巴写的。

.....在《科雷利奇之地及其名人》书中,虽然每一项研究都有其自身的价值,《亚当·密茨凯维奇的科雷利奇之路》一文仍然脱颖而出。斯维特拉娜·科舒尔文章由单独的小部分组成:

《亚当·密茨凯维奇生活中的鲁塔》；《“我爱”叙事诗》；《档案文件讲述了什么》；《亚当·密茨凯维奇作品中的科雷利奇》。研究人员讲述了著名诗人在科雷利奇地区访问过的地方（“……1821年8月，科雷利奇（当时的纳瓦格鲁达克）路径将亚当·密茨凯维奇带到兹林，在那里他与玛丽拉一起在当地教堂为婴儿弗朗西沙克·萨科维奇施洗”，诗人在《斯维佳兹》叙事诗中回忆起兹林村：“牧师从兹林来了”；

“亚当·密茨凯维奇没有错过著名的米尔城堡。诗人作品的研究人员相信是他在诗中将其描述为加列什基‘城堡’等”。仔细阅读斯维特拉娜·科舒尔的介绍密茨凯维奇的文章会提示作者应该继续研究该主题。斯维特拉娜·科舒尔是追寻密茨凯维奇记忆的人之一，不仅对格罗德纳州，她还将重现在白俄罗斯的亚当·密茨凯维奇的生活。那么，让我们一起期待斯维特拉娜·科舒尔的新书吧！

我个人认为，斯维特拉娜·科舒尔的书《卡累利阿土地及其名人》需要重印。科雷利奇区的图书馆、学校应该收藏她的书，因为新一代的读者正在成长。开始谈论斯维特拉娜·科舒尔的第二本书《珍藏梦想之地》时，首先看作者的出版物序言。斯维特拉娜·科舒尔写道：“……我的新书献给世界上最美丽的地方的名人，他们的才华是被强大的涅曼河及其风景如画的溪流、色彩缤纷的草地、和荆棘的丛林培养出来的。”在这个地方是伟大的艺术家、科学家、画家和作家的诞生地。他们每个人都用自己的灵魂感受到了这片土地的独特美景，并为艺术和创意发现提供了灵感和动力。涅曼河边的土地上诞生了很多人才，我在我的新书中谈到了这一点。”进一步说：“在我所有的地方历史活动中，关键词是“爱”。我说的是那些将他们的爱献给祖国，将他们灵魂的美丽、善良和光明带给世界的人。我爱我的故乡的英雄和我的土地，这种感觉给了我进一步创造性探索的力量。对于我们大多数人以及我书中描述的人物来说，我们出生的土地是充满力量的地方，是即使远离家乡也无法忘记的珍贵梦想之地。”

事实上,《珍藏梦想之地》书中有很

і гэта пачуццё дае мне сілы на далейшы творчы пошук. Для большасці з нас, як і для герояў майёй кнігі, зямля, дзе мы нарадзіліся, гэта месца сілы, край заповітных мрояў, які нават далёка ад дома немагчыма забыць”.

Сапраўды, “Край заповітных мрояў” падаецца вельмі эмацыянальным расповедом пра роднае, блізкае, пратэя мясціны, тое веданне, што сілкуюць, узбагачаюць чалавека, робяць яго Асобай. Святлана Кошур расказвае пра месца свайго нараджэння – ў нарысе “Вяртанне ў Чамброў”. “...У дакументах маё месца нараджэння значыцца як Валеўка, ды і які запіс маглі зрабіць у пасведчанні аб нараджэнні, калі Чамброў быў да вайны маёнткам, і як адміністрацыйная адзінка ў пасляваенны час не існаваў. На месцы былога маёнтка, што знаходзіўся побач з вёскамі Валеўка і Радагошча, у 1944 годзе была адноўлена Валеўская МТС, дзе працавалі мае бацькі. Жылі яны там жа, у адным з будынкаў былой сядзібы Чамброў”. Письменніца па крупінках вымалёўвае вобраз Чамброва, старадаўняй сядзібы, ажыўляе партрэты гаспадароў сядзібы, паказвае іх у справах, у дзеянні. У цэнтры ўвагі – чамброўская асветніца, письменніца Марыя Карповіч (1874 – 1955).

З цікавасцю чытаюцца старонкі кнігі С. Кошур, прысвечаныя мастакам, лёсы якіх паяднаны з Карэліччынай, Наваградчынай. Захапленне выклікае нарыс, прысвечаны жывапісцу Кастусю Качану (“Зачараваны радзімаю”), і які з’яўляецца часткай трыпціха “Адвечныя фарбы жыцця” (другі нарыс – пра сустрэчу ў наваградскай галерэі Кастуся Качана са спявачкай Юліяй Міцко; трэці – пра мастачку Раісу Сіплевіч). І хоць піша

краязнаўца досыць лаканічна, тэкст падаецца шырокім адлюстраваннем лёсу творчага чалавека. Гартаючы гэтыя і іншыя старонкі, пераконваешся не толькі ў багацці Карэліччыны, Наваградчыны на цікавых асоб, але і ў тым, што гэтыя асобы вельмі прывязаны да

свайго роднага старонкі, імкнучыся нейкім чынам занатаваць для будучыні яго партрэт, вярнуць месціцаў, жыхароў гэтай прасторы да шырокага культурнага асветніцтва.

І таму, відавочна, цалкам лагічным падаецца асвятленне гісторыі асветы ў Карэлічах, якую Святлана Кошур вылучыла ў асобны раздзел напрыканцы кнігі.

І “Зямля Карэліцкая і яе славутыя людзі”, і “Край заповітных мрояў” – багата ілюстраваныя выданні. З імі можна смела працаваць на ўроках гісторыі, беларускай літаратуры, нават – на ўроках малявання, як з дадатковым матэрыялам, што цвярджае вартасці рэгіёназнаўства, краязнаўства. Фактычна зробленае, здзейсненае даведчаным краязнаўцам, вопытным музейшчыкам Святланай Андрэеўнай Кошур – грунтоўная аснова карэлічназнаўства як прадмета, дадатковага ўрока, які павінен быць у навуковых установах старажытнай Карэліччыны. Так ашчадна, так плённа сабрала письменніца гісторыю свайго роднага старонкі, з такой вялікай любоўю расказала пра сваіх землякоў, што абмінаць, не заўважаць здзейсненае таленавітым чалавекам – вялікі срам, а мо нават і здрада родным мясцінам.

Алесь Карлюкевіч.

много очень感人的故事,讲述了关于故乡、亲人的事情,和那些滋养、丰富人们内心的地方和知识。斯维特拉娜·科舒尔在文章《回到查姆布罗》中讲述了她的出生地。“.....在文件中,我的出生地被列为瓦列夫卡。而且当时出生证明中还有个条目,因为查姆布罗在战前是一个庄园,并且在战后不作为行政单位存在。1944年,我父母工作的瓦列夫卡电话局在原庄园的旧址上重建,该庄园位于瓦列夫卡和拉达戈夏村庄附近。他们住在那里,在前查姆布罗庄园的一栋建筑里。”作者详细描绘了古老庄园查姆布罗夫的形象,将庄园主人的画像描绘地栩栩如生,展示了他们在商业中的实际行动。关注焦点是查姆布罗教育家和作家玛丽亚·卡尔波维奇(1874 – 1955)。

我对斯维特拉娜·科舒尔在书中描述的与科雷利奇和纳瓦格鲁达克相关的艺术家内容很感兴趣。献给画家卡斯图斯卡尚(《被祖国迷住了》)的文章是《生命的永恒色彩》的一个章节(第二章是关于卡斯图斯卡尚与歌手朱莉娅·米茨科在纳瓦格鲁达克画廊的会面;第三个是关于艺术家赖莎·西普列维奇)。尽管地方历史学家写得非常简洁,但文字似乎广泛反映了一个有创造力的人的命运。翻阅这些书籍的页面,您不仅会确信科雷利奇和纳瓦格鲁达克有很多有趣的人,而且这些人非常依恋他们的故乡,试图以某种方式记录它的肖像以备将来使用,回报当地人,让这个地方的居民得到广泛的文化启蒙。显然,这就是为什么涵盖科雷利奇的教育史似乎完全合乎逻辑的原因,斯维特拉娜·科舒尔在本书末尾的单独章节中特别提到了这一点。

《科雷利奇之地及其名人》和《珍藏梦想之地》都是插图丰富的版本。您可以在历史课、白俄罗斯文学,甚至是绘画课上用这些书作为证实区域研究价值的补充材料。事实上,它是由一位经验丰富的地方历史学家、一位经验丰富的博物馆工作人员斯维特拉娜·科舒尔完成的——这是科雷利奇研究作为一门学科的坚实基础,应该在科雷利奇区的教育机构中开设一堂额外的课。这位作家如此认真、如此富有成效地收集了她故乡的历史,她以如此大的爱讲述了她的同胞。所以如果错过了,不去重视一个有才华的人所做事情是一种极大的耻辱,甚至可能是对祖国的背叛。

阿列西·卡尔柳科维奇(作者)
韦兰妮、张萌萌(译者)

ЭКСЛІБРЫС: АТРЫБУТ ЛЮДЗЕЙ АДУКАВАННЫХ

У Выдавецкім доме "Звязда" рыхтуецца да выдання даследванне беларускага мастацтвазнаўца, кніжнага графіка, экслібрысіста Ганны Ціханавай-Йарданавай, якая жыве і працуе ў Балгарыі. Пра тое, якой будзе кніга, прысвечаная беларускаму кніжнаму знаку, — наша размова з аўтарам.

藏书票：有学问的人的标志

《星星》出版社正准备出版一本关于白俄罗斯艺术评论家、书籍平面设计师、藏书票画家安娜·缙科诺娃-约尔丹诺娃的书籍，她在保加利亚生活和工作。那么这本照耀白俄罗斯图书界的书会是什么样子的——下面是我们与作者的对话。

— Ганна, як найперш вы ахарактарызавалі б уласную кнігу?

— У прапанаванай рабоце я імкнуся прааналізаваць развіццё экслібрыса ў беларускай мастацкай традыцыі, улічваючы вопыт рускіх (S. Ivensky, E. Minaev and S. Fortinsky), беларускіх (A. Tychyna, O. Soudlenkov), еўрапейскіх даследчыкаў экслібрыса (A. Schmitt, E. Stickelberger, Manfred Neureiter, K.E.G. Leiningen-Westerburg, Luc van den Brielle, Jos van Waterschoot and others), а таксама ЗША (James Keenan).

На старонках паўстае шматвекавая гісторыя станаўлення экслібрыса як мастацкай з’явы ў розных мастацкіх школах розных краін і сучасныя распрацоўкі кніжных знакаў. Еўрапейская гісторыя кніжнага знака распачынаецца з імёнаў Albrecht Durer, Holbein, Lukas Kranach. Цікава прасачыць, як развіваўся экслібрыс на працягу XX стагоддзя ў розных краінах Еўропы.

— І хто быў у мінулым стагоддзі ў лідарах?

— У 1920-я гады прывярытэтнымі пазіцыі былі ў Германіі, 1930 – 1950-я гады – росквіт у Аўстрыі. Англія і Францыя ўжо страчваюць свае вядучыя пазіцыі мінулых стагоддзяў і

— Анна, перш за ўсё прадставіце сваю кнігу.

У кнізе, якую я намагаюся аналізаваць, разглядаюцца беларускія экслібрысы, якія створаны ў 1920-я гады ў Беларусі (І. Івэнскі, Е. Мінаев і С. Фортінскі), беларускія (А. Тыхіна, О. Судленков), еўрапейскія (А. Шміт, Е. Штікельбергер, Манфред Нейрэйтер, К.Е.Г. Лейнінген-Вестербург, Л. ван ден Брыэле, Ж. ван Ватерсхот і іншыя), а таксама ЗША (Джэймс Кінан).

Кніга ўключае гісторыю кніжнага знака ў розных краінах і сучасныя распрацоўкі кніжных знакаў. Еўрапейская гісторыя кніжнага знака распачынаецца з імёнаў Альбрэхта Дюрера, Гольбейна, Лукаса Кранаха. Цікава прасачыць, як развіваўся экслібрыс на працягу XX стагоддзя ў розных краінах Еўропы.

— Хто з лідараў экслібрысу ў мінулым стагоддзі?

— У 1920-я гады лідарамі былі ў Германіі, 1930-я гады – у Аўстрыі. Англія і Францыя ўжо страчваюць свае вядучыя пазіцыі мінулых стагоддзяў і

■ Характэрныя экслібрысы мелі прадстаўнікі роду Радзівілаў: чорны арол, на грудзях якога шчыт з трыма ражкамі, а зверху – карона.

— Першым беларускім друкаваным экслібрысам прынята лічыць знак “сонца-месяца” які выкарыстоўваўся ў XVI стагоддзі вядомым беларускім першадрукаром Францыскам Скарынам у яго выданнях. Адначасова гэта была і яго выдавецкая марка.

У XVI–XVII стагоддзях на беларускіх тэрыторыях распаўсюджаны так званы “суперэкслібрыс”. Крыху пазней з’яўляецца экслібрыс, гравіраваны на металу і аддрукаваны на паперы. Нягледзячы на гэта суперэкслібрыс праіснаваў да XIX ст., праўда, не ў такім шырокім карыстанні, як друкаваны. Вывучэнне гісторыі беларускага экслібрыса мінулых стагоддзяў цесна звязана з вывучэннем сфрагістыкі (ад лац. *sfragis* — пячатка) і геральдыкі (ад лац. *heraldus* — вяшчалнік, альбо ням. *Heet Alt* — стары пан, спадар), навукі аб гербах (ад ням. *Erbe* — спадчына). Развіццё практычнай сфрагістыкі і экслібрыса ідзе паралельна на працягу XVI–XIX стагоддзяў. Пячатка з’яўлялася своеасаблівым пашпартам, “юрыдычным ідэнтыфікатарам асобы”.

Самай старой і найбольш шырокай прынята лічыць нізку экслібрысаў роду князёў Радзівілаў. Вылучаюцца асобнай серыяй таксама экслібрысы Сапегаў. Гэты род быў адметны сваімі мецэнацкімі захапленнямі і вялікай цікавасцю да навукі, культуры і мастацтва.

Экслібрыс заўжды быў атрыбутам людзей адукаваных, звязаных з культурай і кнігай. Не губляе гэты факт сваёй актуальнасці і ў дачыненні да экслібрысаў XX стагоддзя. Сярод уладальнікаў кніжных знакаў у першай палове XX стагоддзя знаходзіцца прадстаўнікі культуры і навукі: гісторык Мітрафан Доўнар-Запольскі, паэт Алесь Гарун (А. Прушынскі), этнограф Браніслаў Эпімах-Шыпіла, пісьменнік-краязнаўца Аляксандр Ельскі, вучоны Вацлаў Ластоўскі, першы рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Уладзімір Пічэта і іншыя яркія, шматбагатыя асобы.

— *І як складваўся далейшы лёс беларускага кніжнага знака?*

— Усё ж беларускі экслібрыс развіваўся ў агульнаеўрапейскім кантэксце і прайшоў такія ж фазы развіцця: маляваны экслібрыс, суперэкслібрыс, экслібрыс-пячатка, мастацкі друкаваны экслібрыс.

іх асобы.

— **Беларускі экслібрыс: далейшае развіццё?**

— Беларускі экслібрыс таксама прайшоў тую ж эвалюцыю, якую прайшоў і ўсё еўрапейскае экслібрыс: ад малявання да друкавання, ад асабістага да публічнага.

У 1920-х і 1930-х гадах беларускі экслібрыс перажывае пераходны перыяд, калі ён пераходзіць ад асабістага да публічнага.

У 1920-х і 1930-х гадах беларускі экслібрыс перажывае пераходны перыяд, калі ён пераходзіць ад асабістага да публічнага.

У 1920-х і 1930-х гадах беларускі экслібрыс перажывае пераходны перыяд, калі ён пераходзіць ад асабістага да публічнага.

— **Якія фактары ўплываюць на развіццё экслібрыса ў Беларусі?**

— У Беларусі экслібрыс развіваўся ў агульнаеўрапейскім кантэксце і прайшоў такія ж фазы развіцця: маляваны экслібрыс, суперэкслібрыс, экслібрыс-пячатка, мастацкі друкаваны экслібрыс.

У 1920-х і 1930-х гадах беларускі экслібрыс перажывае пераходны перыяд, калі ён пераходзіць ад асабістага да публічнага.

У 1920-х і 1930-х гадах беларускі экслібрыс перажывае пераходны перыяд, калі ён пераходзіць ад асабістага да публічнага.

— **Якія фактары ўплываюць на развіццё экслібрыса ў Беларусі?**

— У Беларусі экслібрыс развіваўся ў агульнаеўрапейскім кантэксце і прайшоў такія ж фазы развіцця: маляваны экслібрыс, суперэкслібрыс, экслібрыс-пячатка, мастацкі друкаваны экслібрыс.

У 1920-х – пачатку 1930-х гадоў у беларускім экслібрысе назіраецца росквіт, які быў абумоўлены цікавасцю да графічных тэхнік з магчымасцямі тыражавання, галоўным чынам да ксілаграфіі і цынкаграфіі, і павялічанай цікавасцю да кнігі.

У 1920-я гады ў галіне экслібрыса працуюць дзве групы мастакоў, у Віцебску і ў Мінску. Мінскія экслібрысісты згрупоўваюцца пры Інстытуце беларускай культуры. Гэта Г. Змудзінскі, П. Гуткоўскі, А. Тычына. У віцебскую групу ўвайшлі З. Гарбавец, М. Загароўскі, Я. Мінін, С. Юдовін. Менавіта 1920-я гады сталі тым “рухавіком”, які распачаў развіццё беларускага экслібрысу ХХ стагоддзя.

Шмат экслібрысаў 1920–1930-х гадоў маюць на сваіх выявах нацыянальныя беларускія арнаменты, элементы беларускай старажытнай архітэктуры. Так закладаецца аснова нацыянальных адметных рысаў беларускага экслібрыса для яго паступовага далейшага развіцця. У 1925 годзе было ўтворана таварыства бібліяфілаў пры секцыі выяўленчых мастацтваў Інбелкульту (Інстытута беларускай культуры). У 1928 г. выдавецтва гэтага таварыства выпусціла манаграфію А. Шлюбскага “Exlibris’ы А. Тычыны”, якой фактычна распачалося даследаванне з’явы экслібрыса ў Беларусі.

— Што захавалася з тых далёкіх часоў, на якія наклалі пятчатку і сацыяльна-палітычныя катаклізмы, і Вялікая Айчынная вайна..?

— У калекцыі графікі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь захоўваецца больш за 30 кніжных знакаў перыяду 1920-х гадоў. Пошукі ў спалучэнні белай і чорнай плям можна назваць асноўнымі характарыстыкамі ў мастацтве экслібрысу гэтага часу.

Я апісваю экслібрыс, створаны Маркам Шагалам для Louis E. Stern у 1948 годзе, які знойдзены ў Skofield Printers Collection і захоўваецца ў Special Collections library of the University of California at Santa Barbara. Да творчай спадчыны Марка Шагала і тэмы Віцебска будзе неаднаразова звяртацца беларускі графік Уладзімір Правідохін у канцы ХХ стагоддзя і іншыя еўрапейскія мастакі.

Пасля яркага ўсплеску ў беларускім экслібрысе 1920-х – пачатку 1930-х гадоў быў перыяд доўгага зацішша. Вялікая Айчынная вайна перапыніла развіццё мастацтва. Толькі з аднаўленнем кнігавыдавецкага працэсу, наладжаннем навучальнага працэсу Беларускага Тэатральна-мастацкага інстытута зноў змаглі сфарміравацца спрыяльныя ўмовы для далейшага развіцця кніжнага знака ў Беларусі.

— Такім чынам, новы ўсплеск прыйшоў пасля Вялікай Айчыннай?

— Кропкай адліку беларускага экслібрыса другой паловы ХХ стагоддзя трэба лічыць не дакладна сярэдзіну стагоддзя, а 1960 год і правядзенне першай выстаўкі кніжнага знака “Выстаўка экслібрыса (XIX – ХХ стст.)” у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Арганізатарам гэтай выстаўкі быў Анатоль Тычына, і ён экспанаванне кніжных знакаў са свайго багатага збору. Асноўнымі тэхнікамі

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

у 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі. У 20-е стагоддзе, па-ранейшаму, пачаўся ў Беларусі.

выканання кніжных знакаў на выстаўцы з'явіліся ксілаграфія і цынкаграфія.

У XX стагоддзі, прайшоўшы гістарычны шлях, распачаты ад скарынінскіх знакаў, беларускі экслібрыс стаў вельмі разнастайны, як тэматычна, так і стылістычна. У кніжных знаках беларускіх мастакоў-екслібрыстаў прымяняюцца практычна ўсе графічныя друкаваныя тэхнікі.

Для 1960–70-х гадоў найбольш актуальнымі былі тэхнікі высокага друку: дрэварыта (ксілагафіі) і лінарыта, дзе перавага аддавалася хутчэй знакавай лаканічнасці, чым насычанай дэталю ілюстратыўнасці. Часта экслібрыс у гэты час набліжаны да лагатыпу (экслібрысы А. Тычыны, Я. Ціхановіча, А. Кашкурэвіча, Я. Куліка). У пластычнай мове экслібрысаў 1960-х гадоў назіраецца і пэўны ўплыў традыцый рускіх экслібрыстаў, такіх як У. Фаворскі і М. Дабужынскі, працы якіх экспанаваліся на першай выстаўцы кніжных знакаў у Мінску ў 1960 годзе.

— Атрымліваецца, што экслібрыс захапіў многіх беларускіх мастакоў...

— Можна канстатаваць сёння як агульнапрыняты факт, што беларускі экслібрыс 1960-х гадоў развіаецца «пад зоркай» высокага друку. Лінарыт не губляе сваёй папулярнасці і на працягу 1970-х, калі ў гэтай тэхніцы працягваюць працаваць А. Тычына і Я. Ціхановіч, вядуць свае пошукі ў экслібрысах-лінагравюрах і іх маладзейшыя калегі А. Кашкурэвіч, М. Гутнін, Ю. Баранаў, Ю. Кухараў, а таксама Г. Грак, які застанецца верным гэтай тэхніцы ў сваёй творчасці да канца 1990-х. Плённа працуе ў кілаграфіі М. Лазавы ў 1960–70-я гады.

У 1960–70-я гады мастакі эсклібрыса часта скарыстоўвалі тэхніку клішэ, альбо цынкаграфіі, як даволі лёгкую тэхніку рэпрадукавання, што стваралася на аснове малюнку тушшу. Шмат эсклібрысаў у цынкаграфіі стварыў А. Тычына. Эскіз пад цынкаграфію рабіўся як малюнак пяром і пераносіўся на форму фота-спосабам.

З пачатку 1970-х усё большую цікавасць пачынае набываць афорт. У 1970-я гады да тэхнікі афорта ў экслібрысе прыбгаюць Я. Ціхановіч, Я. Красоўскі, М. Лазавы, А. Кашкурэвіч, і прадстаўнікі малодшай плыні У. Савіч і М. Селяшчук. У 1979 годзе М. Селяшчук быў запрошаны як госьць на 2-ю Вільнюскую Біенале экслібрыса ў Літву. На выстаўцы Вільнюскай Біенале працы М. Селешчука ўжо маюць толькі яму аднаму характэрную і лёгка пазнавальную пластычную мову.

— А як складаліся тэматычныя зацікаўленнасці беларускіх экслібрысістаў?

— Тэмы нацыянальнай беларускай літаратуры і народныя матывы ў экслібрсе былі вельмі распаўсюджаныя ў Беларусі. Асоба Францыска Скарыны стала сімвалічнай для беларускага экслібрса, партрэты беларускіх паэтаў і пісьменнікаў былі папулярнымі матывамі для экслібрсаў у 1970–1990-х гадах. У большасці кніжных знакаў, прысвечаных Ф. Скарыне, мастакі звяртаюцца да тэхнік высокага друку (лінарыт, ксілаграфія), як найбольш

画作品中的一个主题，在他的藏书票中也作为一个主题。

1980-1990年代,日知创作了一系列友人藏书票,表达了对同事创作成果的崇高敬意。日知的藏书票是一部关于他同时代人的品味、心情和创造性追求的百科全书。

自 1985 年以来,在明斯克,他一直积极从事普拉维多欣(X H) 风格凹版印刷工作,他对此技术的忠诚可以在其随后几年的藏书票中找到踪迹。

一 但您并没有就此停止研究白俄罗斯藏书票

— 我作品的第三章致力于 20 世纪末和 21 世纪初的白俄罗斯藏书票，尤其是年轻艺术家及其在国际舞台上的表现。

20世纪白俄罗斯艺术流派传统的形成,画架画和书籍图形的发展为白俄罗斯藏书票的形成创造了有利条件。在20世纪下半叶至21世纪初,白俄罗斯藏书票作为小型图形的特定分支获得了独特地发展。

大多数藏书票艺术家在 1990 年代将蚀刻技术作为其工作的主要技术。卡什库列维奇、阿利莫夫和维亚尔继续采用蚀刻技术。格里高利耶夫、乌雷宾、日知也在用蚀刻版画。蚀刻是雅科夫创作的核心理艺术，这位艺术家独特的风格和他高度精细的蚀刻作品的花丝工艺特点确实吸引了西欧和美国的收藏家。

由于雅利文科的成功,人们对白俄罗斯黑白绘画艺术的兴趣开始增长。有必要注意蚀刻的主导作用及其在 1990 年代在整个欧洲的日益普及。在 1990 年代,实际上可以强调蚀刻在白俄罗斯图形中的主导地位,作为小图形形式中最流行的技术,因此,在藏书票中也是如此。因此,白俄罗斯藏书票在欧洲图形的趋势背景下继续发展。2003年,艺术家和他的女儿安娜一起创作了一个非常漂亮的系列。孩子绘画的线条成功地与大师的纹理形成对比(《帕维尔·塔塔尔尼科夫的藏书票》、《米兰·亨普利克》、《安妮特·斯洛博姆》)。

铜版 (Mezzotinto) 技术以其自身的形式几乎从未在藏书票中使用过。但作为补充,它在 1990 年代下半叶(雅科夫科、舍勒斯特、夏奇科)的黑白绘画艺术家广泛使用,它是在蚀刻笔触蚀刻的基础上使用的。2020年代的铜板系列由莫罗兹创作。新时代的杰出的藏书票的艺术家有巴萨莱加、尼基史纳(蚀刻、平版印刷)、克鲁皮安科夫(平版印刷)、西普列维奇(纸板雕刻、平版印刷)、哈拉内卡(平版印刷)、苏斯托夫(油毡版画,蚀刻),舍勒斯特(蚀刻),夏奇科(平版印刷,蚀刻),缙科诺娃(塑料雕刻,蚀刻),鲁萨恰克(蚀刻)、克瓦尔塔尔尼和铁木辛哥(蚀刻)、皮斯昆(蚀刻)等。

彩色平版印刷早期强调克鲁皮安科夫的藏书票与儿童插图的相似性,后来转向流行的情爱藏书票主题。

西普列维奇选择了纸板雕刻结合平版印刷术作为制作藏书票的主要技术。五颜六色的藏书票通常包括让我们想起白俄罗斯民间艺术的装饰品。但正式构图的基础、抽象的图像赋予了西普列维奇的藏书票非常现代的样子。

- 显然，白俄罗斯年轻人也开始创作藏书票.....?

——年轻的黑白绘画艺术家苏斯托夫进入藏书票行业并在这一领域取得成功被认为是很自然的。建筑元素是《沃特范吉塞尔的藏书票》、《范·沃特斯库特的藏书票》、《扎林福格尔万格的藏书票》、《西娅温特藏书票》、《科勒藏书票》等蚀刻藏书票是核心。

鲁萨恰克是 21 世纪初白俄罗斯藏书票领域中的一个新名字。该黑白绘画艺术家专门用蚀刻技术。他的藏书票的显著特征之一可以称为非常精细的浅蚀刻，一种柔和的细节处理，似乎在模仿铅笔画。

Іосіфа Агінскага (1747) і Караля Яна

Плынь, звязаная з творчасцю Янкі Купалы і Якуба Коласа, у беларускім экслібрысе закранула як музеі і грамадскія бібліятэкі, так і паліцы прыватных кнігазбораў. Плённа працуючы ў сферы партрэтнага экслібрыса, Яўген Ціхановіч звяртаецца ў кніжных знаках да славутых персаналій розных часоў і краін: С. Манюшкі, А. Міцкевіча, А. Блока, М. Гоголя, Э. Хемінгуэя, А. Экзюперы, Г. Гальбейна, Ф. Шапэна, А. Дворака, Б. Сметаны, П. Чайкоўскага, А. Пушкіна, Ф. Дастаеўскага, І. Тургенева, Б. Пастэрнака, М. Капэрніка, Ю. Гагарына.

У 1980–1990-х працягваюць працаваць у эксіпрысе з выкарыстоўваннем афорта мастакі старэйшага пакалення А. Кашкурэвіч, Я. Ціхановіч.

Далітаграфіі прыбываюць у 1980-х Раіса Сіплевіч і Мікола Селяшчук. Канфлікт неба і зямлі (ці вады?) прасочваецца як тэма ў графічнай і жывапіснай творчасці М. Селяшчука, праходзячы лейтматывам і ў яго кніжныя знакі.

3 1985 года ў Мінску пачынае актыўна працаваць у
лінагравюры Ул. Правідохін (ХІН), вернасць гэтай тэхніцы

在 1990 年代末和 2000 年代初,人们对藏书票的兴趣增加导致人们更加渴望展示藏书票。白俄罗斯黑白绘画艺术家在白俄罗斯和国外进行他们的藏书票的展览会。

— 2011-2012 年, 在莫斯科现代美术博物馆, 在博物馆成立 15 周年前夕, 举办了一个国际藏书票展览。该馆藏包括来自 34 个国家的 198 位艺术家的作品, 超过 1700 张。

2020 年,《白俄罗斯藏书票:从白俄罗斯苏维埃社会主义共和国到独立后的白俄罗斯》展览召开,作为私人收藏的白俄罗斯藏书票回顾展(由克鲁皮安科夫策划),在米尔城堡展出作品的有提希纳、齐哈诺维奇、卡什库列维奇、拉扎瓦、谢列舒克、斯科里普尼琴科、日鲁、普拉维多欣、维亚尔、卡皮洛娃、雅科文科、苏斯托夫、克鲁皮安科夫、西普列维奇、缙科诺娃、皮斯昆、舒尔米耶夫、克瓦尔特尔尼、铁木辛哥、莫罗兹和萨夫琴科。

在现代藏书票中,文学主题被一般哲学人文主题所取代,收藏家和艺术家都被吸引并关心环境主题、生死问题。

1970 年代和 1980 年代的藏书票“经典”示例与 20 世纪和 21 世纪之交的藏书票在风格上存在显著差异,其中“书卷气”仍然是主要方面之一,藏书票的展示性实际上掩盖了应用功能。

作者建议在研究 20 世纪至 21 世纪初白俄罗斯黑白绘画中藏书票的研究方法中使用存在主义。考虑到几个世界在藏书票方面的碰撞,首先藏书票的所有者及其作者——藏书票艺术家——对存在主义值得特别关注。

在 1983-1985 年维什涅夫斯基的藏书票中,一个显着特征是对存在主义的象征的使用:台阶、楼梯作为希望的元素,高于生活现实的高度;翅膀作为飞行的象征。这些是存在主义美学元素,带来了争取运动的可能性、实现和谐的可能性的想法。维什涅夫斯基以超现实主义自画像的形式创作了他作者的藏书票(1985),充满了有趣的比喻线条:据说一只陌生的手撕下了眼罩,上面的铭文“藏书票”上戴着一条蛇,小胡子的根部紧紧抓住不放开地面。

在白俄罗斯黑白绘画艺术家创作的藏书票中,卡什库列维奇、谢列舒克、维亚尔、阿利莫夫、雅科文科、苏斯托夫、鲁萨恰克的藏书票以其独特的比喻语言脱颖而出。

ў кніжных знаках можна прасачыць на працягу наступных гадоў.

— Але на гэтым вы не спыніліся ў разглядзе беларускага кніжнага знака...

— Трэцяя глава маёй працы прысвечана беларускаму экслібрысу канца XX – пачатку XXI стагоддзяў, асабліва маладым мастакам і іх прэзентацыям і на міжнароднай сцэне.

Станаўленне традыцый беларускай мастацкай школы ў XX стагоддзі, развіццё станковай і кніжнай графікі стварылі спрыяльную глебу для фарміравання беларускага экслібрыса. На працягу другой паловы XX – пачатку XXI ст. ст. беларускі экслібрыс набывае свае самастойныя рысы і тэндэнцый развіцця ў якасці спецыфічнага адгалінавання малых формаў графікі.

Большасць мастакоў-экслібрысістаў звяртаецца да тэхнікі афорту як да асноўнай у сваёй творчасці ў 1990-х. Працягваюць працаваць у афорце Арлен Кашкурэвіч, Леў Алімаў, Генадзь Валь. Звяртаецца да афорта Аляксандр Грыгор'еў, Аляксандр Улыбін, Мікола Рыжы. Цэнтральнай тэхнікай у творчасці становіцца афорт для Юрыя Якавенкі,

і ў тых, якіх актыўна займае ілюстрацыя ў чорна-белым мастацтве мастакоў-экслібрысістаў (кашкурэвіч, алімаў, валь, рыжы, улыбін, якавенкі).

З пункту гледзяння на творчасць мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, можна сказаць, што гэта творчасць, якая мае значэнне для мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, і для тых, хто цікавіцца мастацтвам. Гэта творчасць, якая мае значэнне для мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, і для тых, хто цікавіцца мастацтвам.

З пункту гледзяння на творчасць мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, можна сказаць, што гэта творчасць, якая мае значэнне для мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, і для тых, хто цікавіцца мастацтвам.

— **Если мы говорим о белорусских книжных знаках.....**

— В развитии книжных знаков сейчас, нужно отметить, что это развитие, которое имеет тенденцию к индивидуализации, к тому, чтобы каждый знак был уникальным, к тому, чтобы каждый знак был уникальным, к тому, чтобы каждый знак был уникальным.

З пункту гледзяння на творчасць мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, можна сказаць, што гэта творчасць, якая мае значэнне для мастакоў, якія займаюцца экслібрысам, і для тых, хто цікавіцца мастацтвам.

ў афорце. Адной з адметных характарыстык яго экслібрысаў можна назваць вельмі тонкае неглыбокае траўленне, мяккая дэталёная апрацоўка нібыта імітуе маляванне алоўкам.

На фоне шматдэталёвых «рафінаваных» афортаў, якія карыстаюцца вялікім попытам у Еўропе, вельмі свежа і непасрэдна выглядаюць работы Алены Ваўчок.

Павышэнне цікавасці да экслібрысу канца 1990-х – пачатку 2000-х выліваецца ў абвостранае жаданне экспанавання экслібрыса. Беларускія графікі экспануюць свае экслібрысы ў Беларусі і за яе межамі.

— **Як галерэі, мастацкія музеі адрэагавалі на такі рост у развіцці беларускага кніжнага знака?**

— У 2011-2012-м у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску, напярэдадні святкавання 15-годдзя музея, была сфарміравана міжнародная калекцыя экслібрысаў. Яна ахоплівае творы 198 мастакоў з 34 краін і перасягнула за 1700 экзэмпляраў.

У 2020-м была сфарміравана выстаўка „Беларускі EXLIBRIS: ад БССР да незалежнай Беларусі” як рэтраспектыўная выстава беларускага экслібрыса з прыватных збораў (куратар Вольга Крупянкова), якая была прадстаўлена ў Мірскім замку. Экспанаваліся А. Тычына, Я. Ціхановіч, А. Кашкурэвіч, М. Лазавы, М. Селяшчук, Г. Скрыпнічэнка, М. Рыжы, Ул. Правідохін, Г. Вяль, М. Капілава, Ю. Якавенка, Р. Сустаў, В. Крупянкова, Т. Сіплевіч, Г. Ціханава, С. Піскун, Ф. Шурмялёў, У. Квартальны, Я. Цімашэнка, М. Мароз, В. Саўчанка.

У сучасным экслібрысе на змену літаратурным тэмам прыходзяць тэмы агульна-філасофскага гуманістычнага кшталту, як калекцыянераў, так і мастакоў прывабліваюць і клапоцяць экалагічная тэматыка, пытанні жыцця і смерці.

Заўважальная вялікая стылістычная розніца паміж “класічнымі” ўзорами кніжных знакаў 1970–1980-х гадоў, дзе “кніжнасць” яшчэ выступае адным з галоўных аспектаў, і знакамі, што былі зроблены на сутыкненні XX і XXI стагоддзяў, у якіх выставачны характар экслібрыса фактычна засланне прыкладную функцыю.

У метадалогіі даследавання экслібрыса ў беларускай графіцы XX – пачатку XXI стст. аўтар прапануе карыстацца экзістэнцыяльным аспектам у падыходзе да вывучэння экслібрысаў. Улічваючы той факт, што ў экслібрысе сутыкаюцца некалькі сусветаў, у першую чаргу ўладальніка кніжнага знака і яго непасрэднага творцы – мастака-экслібрысіста – асаблівую цікавасць набывае менавіта экзістэнцыяльны аспект.

У экслібрысах У. Вішнеўскага 1983–1985-х гадоў адметнай асаблівасцю стала выкарыстоўванне экзістэнцыяльных сімвалаў: прыступак, лесвіцы, як элементаў надзеі, узвышэння над рэаліямі жыцця, крылаў – сімвалаў палёту. Гэта тыя элементы экзістэнцыяльнай эстэтыкі, якія даюць магчымасць выхаду, прыўносяць думку аб магчымасці імкнення да руху, магчымасці дасягнуць гармоніі. Свой аўтарскі экслібрыс (1985 г.) У. Вішнеўскі стварае ў выглядзе сюррэалістычнага аўтапартрэта, насычанага цікавым вобразным радам: невядомая рука нібыта зрывае павязку

■ Кніжны знак беларускага бібліяфіла і гісторыка Лявонція Клока

з вачэй, у якую змяёй увінчваецца надпіс «Exlibris», выскарані трымаюць, не адпускаюць ад зямлі.

Сярод кніжных знакаў, створаных беларускімі графікамі, адметнай вобразнай мовай вылучаюцца экслібрысы А. Кашкурэвіча, М. Селешчука, Г. Вяля, Л. Алімава, Ю. Якавенкі, Р. Сустава, І. Русачака.

Трэба адзначыць, што ў серыях экслібрысаў тых графікаў, якія актыўна працавалі ў галіне ілюстрацыі можна прасачыць матывы, што плаўна перацякаюць з праілюстраваных імі кніг (экслібрысы А. Кашкурэвіча, М. Селешчука, Р. Сустава). З пункту гледжання экзістэнцыі цікавымі для разгляду выступаюць экслібрысы, якія ствараюцца мастакамі-калегамі адзін для аднаго, у рамках творчага абмену. Такія экслібрысы мае сэнс вывучаць парамі, каб унікнуць, што з творчага вопыту адзін аднаго выдзяляюць і на чым завастраюць увагу самі мастакі, чыя экзістэнцыя перавешвае ў дадзеным графічным аркушы, хто адыходзіць у цень, даючы свабоду другому ў выбары тэмы і стылістыкі.

У сэнсе пазнавальнасці і экзістэнцыяльнага аспекту ў падыходзе вельмі цікавымі для разгляду бачацца

■ Аўтарскі экслібрыс Мікалая Веліканава: «Издательский знак Ивана Федорова», 1967 г.

экслібрысы Міколы Рыжага. Гледзячы на іх, у першую чаргу кідаецца ў вочы не аўтарства, а асоба, для якой экслібрыс быў зроблены. Асновай сяброўскіх экслібрысаў Міколы Рыжага, зробленых для калег-мастакоў, выступае стылізацыя пад творчую манеру ўладальніка.

— Калі гаварыць пра адрозненні, якія закранулі і беларускі кніжны знак...

— На сённяшнім этапе развіцця кніжных знакаў трэба адзначыць пашыраную тэндэнцыю персаналізацыі экслібрыса, накіраваную не на асобу ўладальніка, а хутчэй на асобу мастака. Экзістэнцыя выканаўцы кніжнага знака выходзіць на першы план. Такое перасоўванне акцэнтаў можна прасачыць і па дадзеных друкаваных матэрыялаў (артыкулаў, каталогаў), і па этыкетках на выстаўках. Раней спачатку пазначаўся ўладальнік кніжнага знака, яго прафесія ці іншыя звесткі для ідэнтыфікацыі, а толькі потым выканаўца экслібрыса. Цяпер на першым месцы стаіць імя мастака.

З пазіцыі экзістэнцыяльнага аспекту вобразы смерці на эратычных экслібрысах невыпадковыя і становяцца даволі папулярнымі ў еўрапейскім экслібрысе канца XX – пачатку XXI стст. Гэта квінтэсэнцыя страху памежнай сітуацыі – каханне і смерць, асалода і жах – якія знаходзяць сваю інтэрпрэтацыю ў экслібрысе.

— І ў Беларусі, і ў памежных краінах сёння вылучаюць графіка Юрыя Якавенку...

— Так, бадай што самым вядомым з беларускіх графікаў-экслібрысістаў за мяжой сёння можна назваць Юрыя Якавенку. Вобразныя і тэхнічныя асаблівасці яго экслібрысаў неаднаразова атрымлівалі самыя высокія адзнакі калекцыянераў і крытыкаў. Яго ўнікальны стыль распазнаецца імгненна. Гэта нешта неверагоднае, але свет вачыма мастака ператвараецца ў свет уладальніка экслібрыса – якой бы моцнай не была экзістэнцыя мастака, яна ўсё роўна закрывае светапогляды і экзістэнцыю збіральніка экслібрысаў.

XX стагоддзе можна назваць не толькі часам інтэнсіўных творчых пошукаў і новых плыняў у мастацтве, але і часам

шчасця, калі ўспадкоўваць і перадаць свае творчыя пошукі і плыні мастацтва. У гэтым сэнсе мастацтва – гэта не толькі творчасць, але і перадача.

У 2017 годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін. У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін.

У 2017 годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін. У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін.

У 2017 годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін. У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін.

У 2017 годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін. У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін.

У 2017 годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін. У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся першыя міжнародныя конкурсы экслібрысаў. Удзельнічалі ў іх мастакі з розных краін.

перайманняў і кампіляцый. Такая тэндэнцыя найбольш характэрна адбілася на мастацтве экслібрыса. Імітаванне стылістычнай манеры мастакоў папярэдніх стагоддзяў, запазычанні, зварот да пазнавальных сімвалаў і дэталей для стварэння вобраза, які зможа яскрава праілюстраваць і падкрэсліць асноўныя рысы таго ці іншага кніжнага збору, становяцца атрыбутамі ў культуры экслібрыса. Адным з яскравых атрыбутаў у еўрапейскім экслібрысе XX – пачатку XXI стст. неабходна вылучыць аспект цытавання, які яскрава прасочваецца ў шэрагу кніжных знакаў, створаных беларускімі графікамі. Да прыёму цытавання ў сваіх экслібрысах прыбегалі такія беларускія мастакі як Я. Ціхановіч, Г. Грак, Л. Алімаў, Г. Вяль, Ю. Якавенка, R. Sustov, V. Kvartalny, A. Vauchok.

«Hommage» – «даніна», прысвячэнне, але, акрамя асобы, якой прысвячаецца твор, на такіх экслібрысах абавязкова павінна значыцца імя жывой персаны, уладальніка кніжнага знака.

Асоба Рэмбранта з'яўляецца знакавай ужо не для аднаго пакалення графікаў. Сваю даніну аддалі яму і беларускія экслібрысісты. Аўтапартрэт майстра і постаць яго музы Саскіі змясціў Г. Грак на лінаграфічным экслібрысе для беларускага калекцыянера Міхася Мінкевіча.

Тэматычныя конкурсы экслібрыса часта ставяць сваёй асновай пэўны зварот да цытавання. Так, на конкурсе

экслібрыса, прысвечаным італьянскаму мецэнату часоў Адраджэння Папе Юлію II, які праводзіўся ў 2004 годзе ў Італіі, фактычна 95 % сучасных работ пабудаваныя на прынцыпах цывілізацыі. Першае месца на конкурсе атрымаў тады яшчэ студэнт V. Kwartalny.

Нельга не ўгадаць у беларускім экслібрысе моманты запазычвання сімвалаў з гравюр выданняў Ф. Скарыны. Сігнэт сонца-месяца можна назваць сімвалічным для шэрагу беларускіх кніжных знакаў. Часта скарыстоўвалі беларускія мастакі-экслібрысты і фамільныя клейны бацькоў Францыска Скарыны, і выяву яго аўтапартрэта.

Ю. Якавенка бярэ на ўзбраенне спадчыну сярэднявечнай кніжнай мініяцюры, стварае свае афорты-вітражы на аснове гатычнага алфавіту. Стылістыкай Сярэднявечча і здымкамі старых майстроў-графёраў захоплены і маладзейшы калега Юрыя Якавенкі – Раман Сустаў.

— Книжны знак прыцягвае ўвагу не толькі музеяў, мастацкіх галерэй, але і прыватных калекцыянераў...

— Сёння ёсць сэнс вывучаць «экслібрысны рух» як культуралагічны працэс, бо ў культуры экслібрыса менавіта фактар камунікабельнасці выступае адной з самых характэрных рыс гэтага феномена. У сучасным экслібрысе здзяйсняюцца метамарфозы, у выніку якіх экслібрыс ужо фактычна стаў самастойным жанрам мастацтва, як выпрастаўшыся з прасторы кнігі, так і адасобіўшыся ад мастацтва станковай графікі, захававшы сваю спецыфічнасць. Адна з асаблівасцяў гэтай спецыфікі – менавіта калекцыянаванне. У гэтым сэнсе вялікую цікавасць набываюць кангрэсы калекцыянераў і мастакоў, і фаварытам у такіх дзях, безумоўна, выступае міжнародны кангрэс FISAE.

Магчымасць удзелу ў такой з’яве, як Міжнародны кангрэс FISAE, можна лічыць агромністым падмуркам для творчага росту маладога мастака, бо такога вопыту наспрацягу аднаго тыдня наўрад ці можна атрымаць яшчэ недзе. Перад тваімі вачыма разгортваюцца бадай што ўсе лепшыя здабыткі як старога, так і сучаснага экслібрыса, прычым не толькі за шклом вітрин на выстаўках, але і ў папках, прывезеных на кангрэс прыватных калекцыях, калі арыгінал можна патрымаць у руках, разгледзець і абмеркаваць тут жа з калегамі і калекцыянерамі, вопыту якіх, адпаведна як і складу калекцый, бывае, могуць пазайздросціць музейныя супрацоўнікі высокага прафесійнага ўзроўню.

Акрамя міжнародных конкурсаў у рамках правядзення FISAE, пастаянна ўзрастае ўзровень прадстаўленых экслібрысаў і канкурэнцыя на конкурсах нямецкага клуба DEG, Exlibris competition Bodio Lomnago (Italy), International Exlibris Competition Varna organized by Largo gallery, numerous competitions in Poland, Turkey, Ukraine, Russia.

Мастацкі тандэм сям’і экслібрысістаў Уладзіслава Квартальнага і Яўгеніі Цімашэнкі набывае вялікую папулярнасць у калекцыянерскіх колах Заходняй Еўропы і Кітая. Ул. Квартальны і Я. Цімашэнка актыўна карыстаюцца колерам ў сваіх эстампах, выкананых у тэхніцы афорта. Іх творчыя біяграфіі суправаджае сур’ёзны спіс міжнародных узнагарод.

越感兴趣,以及白俄罗斯藏书票艺术家在各国国际藏书票竞赛中获奖的事实证明了白俄罗斯高水平的藏书票文化。

白俄罗斯艺术家的藏书票是奥地利国家图书馆(奥地利维也纳)、圣尼古拉市国际藏书票中心(比利时)藏书票藏品的一部分。白俄罗斯的藏书票在土耳其的藏书票博物馆中也有大量的展示,该博物馆与其创始人哈吉普塔斯从安卡拉搬到了伊斯坦布尔。腓特烈港(丹麦)博物馆和天津(中国)SIEAC 藏书票博物馆曾多次展示白俄罗斯黑白绘画艺术家的作品。

白俄罗斯藏书票艺术家为奥列格·索德连科夫、谢尔盖·布罗多维奇、马克西姆·谢瓦尔科夫、马里奥·德·菲利皮斯、阿加特和乔斯范沃特肖特、玛丽埃塔·哈格多恩、阿拉和杰拉德·波德曼、克里斯托·詹纳科斯、玛丽娜·斯塔彭、露丝·詹施、简·布鲁格、科尔范弗莱曼、沃特范吉塞尔、扎林福格尔万格、西娅温特、赫尔加贝克尔-比克里克、里特·德·哈根、玛莉·科勒、克劳斯·罗德耳、诺伯特·希勒布兰特、杰克·范·佩尔、安妮塔·蒂丝、洛德维克·杜林克、考罗和科里瓦拉德萨克尔、约瑟夫·伯奇、卢德克·克里兹、伊万·博哈、彼得·布伊达克、独山·苏特啦、布丽吉特·埃舍、乔普·斯利浦、弗兰斯范德维恩、亨利·克莱因、马文·博洛茨基、路易吉·贝尔戈米、小枝昌石、玉足儒库多、坂本正仁、刘硕英、张同庆、李宝红、陈红、蒋文雪、薛志扬、齐力等人创作了杰出的藏书票。

白俄罗斯藏书票艺术在国际舞台上的崇高地位、白俄罗斯藏书票在著名的国外比赛中获得的奖项、外国藏书票俱乐部及其杂志对这一现象的兴趣有助于作者研究这个主题,并强烈推动出版一本关于 20 世纪至 21 世纪初白俄罗斯黑白绘画中藏书票研究的书。

- 谢谢您回答我的问题！ 期待尽快与您的书籍《20 世纪 21 世纪初的白俄罗斯藏书票》见面！ 我相信它的出版不仅对藏书票艺术家，而且对白俄罗斯文化和整个白俄罗斯藏书人来说都是一件大事！

阿列斯·卡尔柳凯维奇。

索非亚(保加利亚)- 明斯克(白俄罗斯)

New names from young generation at belarusian exlibris are Fedor Shurmelev, Marina Zhvirblia, Gleb Sidorenko, Egor Shokoladov.

Вывучэнне экслібрыса ХХ – пачатку ХХІ стст. закранае і такія новыя для беларускага экслібрыса кірункі, як «кампутарны экслібрыс», «дзіцячы экслібрыс». Былі прадстаўлены работы ўдзельнікаў з Беларусі на дзіцячым Х конкурсе-біенале экслібрыса ў Жарах (Польша) у 2004 годзе, дзе Вітаўт Кашкурэвіч (9 гадоў) атрымаў Першую прэмію, а Каця Лазар (8 гадоў) – Другую. У 2017 годзе ўдзел у Міжнародным дзіцячым конкурсе ў Hlohovec (Славакія) прынёс перамогу для Mihas Shatsila (13 гадоў), Aryna Razaronava (9 гадоў) і Anastasia Kukain (8 гадоў). У 2021-м прызы атрымалі Aryna Razaronava (13 гадоў) і Taisia Parshina (13 гадоў).

Безумоўна, рост цікавасці да беларускага экслібрыса з боку сур'ёзных выданняў, якія спецыялізуюцца на тэме экслібрыса, і займанне беларускімі мастакамі-экслібрысістамі ўзнагарод падчас міжнародных конкурсаў кніжнага знака ў розных краінах сведчыць пра высокі ўзровень культуры экслібрыса ў Беларусі.

■ Экслібрыс П. Глебкі работы
М. Купавы. Цынкаграфія. Каля 1980 г.

■ Экслібрыс П. Глебкі работы
А. Тычыны. Цынкаграфія. 1960 г.

■ Экслібрыс П. Глебкі
работы М. Тарасікава.
Пяро, туш. Канец 1950-х гг.

■ Экслібрыс П. Глебкі работы
Я. Ціхановіча. Афорт. 1969 г.

Экслібрысы беларускіх аўтараў уваходзяць у склад калекцыі экслібрыса Нацыянальнай Аўстрыйскай бібліятэкі (Вена, Аўстрыя), International Exlibris Centrum Stadt Sint-Niklaas (Belgium). Шырока прадстаўлены беларускія экслібрысісты і ў Музеі экслібрыса ў Турцыі, які пераехаў з Анкары ў Стамбул разам з яго заснавальнікам Хасіпам Пекташам (Hasip Pektas). Неаднаразова прадстаўляў беларускіх графікаў музей г. Фрэдэрыксхаўна Frederikshavn (Данія) і Музей экслібрыса SIEAC у Тяньдзінь (Кітай).

Belarusian printmakers made excellent book plates to collections for Oleg Soudlenkov, Sergey Brodovich, Maxim Shevarkov, Mario de Filippis, Agath and Jos van Waterschoot, Marietta Hagedorn, Alla and Gerard Polderman, Christos Giannakos, Marina Stappen, Ruth Jenssch, Jan Bruggheeman, Cor van Vlijmen, Wouter van Gysel, Tjalling Vogelvangher, Thea Winter, Helga Becker-Bickerich, Riet de Haas, Marlies Kohler, Klaus Rödel, Norbert Hillerbrandt, Jack van Peer, Anyta Thys, Lodewijk Deurinck, Kaaro and Cori Walaard-Sacre, Josef Burch, Ludek Kriz, Ivan Bohach, Peter Bujdak,

Dushan Sutera, Brigitte Esche, Joop Sleep, Frans van der Veen, Henry Klein, Marvin Bolotsky, Luigi Bergomi, Shoishi Koeda, Yuzuru Kudo, Masahito Sakamoto, Shuochai Liu, Zhang Tongqing, Po Yen Lee, Chen Hong, Jiang Wenxue, Xue Zhiyang, Qi Li and others.

Высокі статус мастацтва беларускага экслібрыса на міжнароднай арэне, прызы беларускіх экслібрысістаў, атрыманыя на прэстыжных замежных конкурсах, цікавасць да гэтай з'явы з боку замежных клубаў экслібрыса і іх часопісаў дапамаглі аўтару ў асмысленні тэмы і далі моцную матывацыю для выдання кнігі па вывучэнню экслібрыса ў беларускай графіцы XX – пачатку XXI стст.

— Дзякуй, спадарыня Ганна! Будзем спадзявацца на хуткую сустрэчу з вашай кнігай "Беларускі экслібрыс XX – пачатку XXI стст"! Мяркую, што яе выданне стане вялікай падзеяй не толькі для экслібрысістаў, а і ўвогуле для беларускай культуры, беларускіх кніжнікаў!

Гутарыў **Алесь Карлюкевіч**.
Сафія (Балгарыя) – Мінск (Беларусь)

Перакладчык Гу Юй і беларуская літаратура

ПРАЦАВІТАСЦЬ АДТОЧВАЕ МАЙСТЭРСТВА

谷羽与白俄罗斯文学

业精于勤的翻译家

Мы працягваем нашу серыю пра зорных кітайскіх перакладчыкаў размовай са спадаром Гу Юем, знакамітым перакладчыкам рускай і беларускай літаратуры, прафесарам Інстытута замежных моў Нанкайскага ўніверсітэта (Кітай). Сваімі паважанымі настаўнікамі ў прафесіі спадар Гу Юй называе Сунь Шэн'у і Гаа Мана, ён імкнуўся займацца перакладам рускай і беларускай паэзіі, як яны. Спадар Гу Юй пераклаў больш за семдзесят вершаў Максіма Танка. Сярод перакладзеных і выдадзеных ім твораў рускай літаратуры: “300 знакамітых рускіх вершаў”, “Поўны збор любоўнай лірыкі А. Пушкіна”, “Выбраныя вершы А. Пушкіна”, “Выбраныя вершы А. Фета”, “Выбраныя вершы І. Буніна”, “Выбраныя вершы К. Бальмонта”, “Выбраныя вершы В. Брусава”, “Выбраныя вершы М. Цвятавай”, “Выбраныя вершы Я. Бершына”, “Выбраныя вершы Р. Гамзатава”, “Выбраныя вершы Р. Раждзественскага” і інш.; біяграфія “Марына Цвятаева: жыццё і творчасць” і біяграфія Д. Ліхачова; кнігі для моладзі “Лісты добра і прыгажосці”. Кіраваў перакладам “Гісторыі рускай літаратуры Сярэбранага веку” і “Анталогіі рускай прозы”. З’яўляўся

галоўным рэдактарам кнігі пра кітайскіх перакладчыкаў рускай літаратуры “Ад “Яўгена Анегіна” да “Ціхага Дона”. У супрацоўніцтве з расійскім сінолагам С. Таропцавым выступіў галоўным рэдактарам серыі кітайска-рускіх чытанак: “Хрэстаматыя вершаў Лі Бо”, “Хрэстаматыя паэзіі дынастыі Тан”, “Хрэстаматыя сунскіх “цз””, “Хрэстаматыя юаньцзюй”, “Хрэстаматыя сучаснай паэзіі” і інш. У 1999 годзе Гу Юй узнагароджаны медалём А. С. Пушкіна і Ганаровай граматай Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі. У 2015 годзе ён стаў лаўрэатам Прэміі паэтычнага перакладу імя Анненскага. У 2015 годзе ўтанараваны лепшым перакладчыкам у рамках штогадовай прэміі “Шэньчжэньскай дзясяткі лепшых кніг”. У кастрычніку 2019 года ён стаў лаўрэатам Прэміі за жыццёвыя заслугі за адукацыю на рускай мове ў Кітаі. У 2018 годзе часопіс “Шыкань” (“Паэзія”) узнагародзіў Гу Юя прэміяй імя перакладчыка Чэнь Цзыяна, у тым жа годзе Кітайская асацыяцыя даследаванняў у галіне выкладання рускай мовы ўзнагародзіла Гу Юя прэміяй за жыццёвыя дасягненні ў галіне развіцця рускай адукацыі і даследаванняў у Кітаі.

我们以与著名俄罗斯和白俄罗斯文学翻译家、南开大学外语学院俄语系教授谷羽先生的谈话内容,继续《著名中国翻译家》文章系列。孙绳武先生和高莽先生,是谷羽敬重的长辈和导师,谷羽愿意像他们一样从事俄罗斯和白俄罗斯诗歌翻译。谷羽先生翻译了马克西姆·唐克的70首诗。在俄罗斯文学的翻译和发表作品中有《俄罗斯名诗300首》、《普希金爱情诗全编》、《普希金诗选》、《费特诗选》、《蒲宁诗选》《巴尔蒙特诗选》《勃留索夫诗选》《茨维塔耶娃诗选》,《别列列申诗选》《伽姆扎托夫诗选》《罗日杰斯特文斯基诗选》等;传记《茨维塔耶娃:生

活与创作》《利哈乔夫传》;青少年读物《善与美书简》。主持翻译《俄罗斯白银时代文学史》《俄罗斯散文选集》;主编文学翻译家谈翻译俄语卷《从〈奥涅金〉到〈静静的顿河〉》;与俄罗斯汉学家托罗普采夫合作主编汉俄对照中国诗歌读本系列丛书《李白诗读本》《唐诗读本》《宋词读本》《元曲读本》《当代诗读本》等。1999年获俄罗斯联邦普希金奖章和荣誉证书,2015年获安年斯基诗歌翻译奖,2015年获深圳十大好书评选年度致敬译者提名奖,2019年遂宁国际诗歌周获得《诗刊》2018年度陈子昂翻译家奖。2019年10月获中国俄语教育终身成就奖。

Цень помніка ў люстры возера Дынху

Легенда гаворыць, што паэт Цюй
Юань, які ўтапіўся ў рацэ Міно,
жыве ў падводным царстве

—Што вы хіліцеся, вербы, над вадой,
Што там бачыце світаннем на зары?
Залатыя касякі дзівосных рыб?
Можа, россыпы нефрыту з бірузой?

І ў адказ я чую ціхі пошум-гул:
—Ты ў крутыя віравыя тоні глянь,
Толькі ветру не будзі ды трыснягу,
І пабачыш: як жывы там Цюй Юань!..

1958

— Як здарылася, што вы абралі
свайей спецыялізацыяй рускую мову?
Раскажыце, калі ласка, пра ваш
жыццёвы шлях.

— У 1957 годзе я пайшоў у старэйшую школу і пачаў вывучаць рускую мову. Я люблю літаратуру і пісьменніцтва, таму падчас уступных экзаменаў ва ўніверсітэт у 1960 годзе я падаў дакументы на факультэт кітайскай мовы Нанкайскага ўніверсітэта па спецыяльнасці класічная літаратура. Для мяне было нечаканасцю, што ў Нанкайскі ўніверсітэт мяне прынялі, але размеркавалі вывучаць рускую мову на факультэце замежных моў. Я быў расчараваны. Аднак праз некалькі дзесяцігоддзяў мой настаўнік, прафесар Е Найфан, сказаў мне: “Сяо Гу, дазволь мне адкрыць табе сакрэт. Гэта я прасіў, каб цябе перавялі сюды з кітайскага факультэта”. Так што, можна сказаць, вывучэнне рускай мовы было не маім добраахвотным выбарам, а ўладкаваннем лёсу.

— Як у поле вашага зроку трапіў
беларускі паэт Максім Танк? Вы
самі сачылі за яго творчасцю ці
выдавецтва або часопіс напрасілі
вас перакласці яго вершы? Вы
перакладалі творы Максіма Танка з
рускай ці беларускай мовы?

— Пяць гадоў я вывучаў рускую мову ў Нанкайскім універсітэце. Пасля заканчэння ў 1965 годзе застаўся ва ўніверсітэце выкладаць рускую мову. Пазней выкладаў гісторыю рускай літаратуры, а таксама распачаў для студэнтаў курс па мастацкаму аналізу рускай паэзіі. Метадычны кабінет замежных моў выпісваў шмат рускіх часопісаў, і я любіў праглядаць гэтыя газеты і часопісы, знаходзіць вершы, перапісваць іх і перакладаць на кітайскую мову.

Памятаю, у шостым нумары малафарматнага расійскага часопіса “Огонёк” за 1984 год быў надрукаваны верш Максіма Танка, і мне вельмі спадабалася. Потым пачаў перакладаць яго вершы і дасылаць іх у газеты.

纪念碑的影子

据古代传说,诗人屈原投汨罗江
自尽,仍然活在水下王国。

“柳树,你们为什么向水面低垂?
透明的水底能看见什么东西?
水中有成群的金鱼来回游动,
那里是不是还有宝石和碧玉?”

苍老的柳树在寂静中回答:
“请跟我们一起朝湖底观看。
如果阵风不惊扰那些芦苇,
你就能看到徘徊散步的屈原。”

1958

2021, 4, 8 谷羽译

Белы конь

Будыйскія манахі два,
Джуфалэй, Шэлудзін,
На белым скакуне сюды
прывезці свой канон.
Для іх паставіць загадаў
сам імператар Мін
Цудоўны храм і ў чэсць каня
даў назву: Белы конь.

Багі тут аджылі свой век,
і іх забыў народ.
Амаль дзве тысячы гадоў
тут цішыня і змрок.
Каб не манах, што вартавым
стаіць каля варот,
Напэўна б і каменны конь
з манастыра уцёк.

Бо толькі я застаўся з ім,
ён ціха запытаў,
Ці не памог бы я яму
ўцячы на росны лут,
За што удзячны быў бы
ён, і нават абяцаў
Аж да апошніх дзён сваіх
цягаць жалезны плут.

1957

白马寺

佛教两位高僧竺法兰和摄摩腾
来到这里，白马驮来了佛经。
汉明帝下御旨为高僧修建寺院。
就以“白马”命名，世代传颂。

这里的众神，早已被人们忘记。
两千年后，这寺院寂静又萧条。
当寺院门口站岗的不是和尚，
院墙外石雕骏马可能会逃跑。

当只剩下我俩，复活的马嘶鸣，
我问，它是否想去葱茏的草地。
那匹马感谢我，甚至还答应，
愿用最后的力气去耕地拉犁。

1958

2021, 4, 9 谷羽译

“Цяньцзінь жыбаа” (“Штодзённік
Цяньцзіня”), “Дандай сулянь вэньсюэ”
 (“Сучасная савецкая літаратура”),
 “Эсу вэньсюэ” (“Савецкая руская
 літаратура”) публікавалі мае
 пераклады вершаў Танка. Сярод іх
 чытачы асабліва добра сустрэлі “Рукі
 маці” і “Помню...”

У 1992 годзе выкладчык факультэта
 рускай мовы Пекінскага ўніверсітэта
 Гу Юньпу, які рэдагаваў савецкі том
 серыі “Сусветная антыфашысцкая
 літаратура”, напісаў мне і прапанаваў
 перакласці вершы на гэтую тэму.
 Я выбраў больш за 20 вершаў Максіма
 Танка, Вадзіма Шэфнера, Вольгі
 Бергольц і інш. і даслаў спадару Гу.
 Серыя была надрукавана ў 1993 годзе
 выдавецтвам “Чунцін чубаньшэ”
 (Чунцін). Сярод апублікаваных вершаў
 – танкаўскія “Партызанская песня” і
 “Не шкадуйце, хлопцы, пораху...”

У больш познія гады мае
 пераклады вершаў Максіма Танка
 таксама друкаваліся на старонках
 кніг “Прысвячаецца маці” (1989),
 “Прысвячаецца дзецям” (1997),
 “Вобраз Кітая ў рускай паэзіі”
 і “Паэтычныя перліны” (2023). Вось
 так я спрычыніўся да пашырэння
 чытацкай аўдыторыі і папулярнасці
 беларускага паэта Максіма Танка
 ў Кітаі.

— *Раскажыце, калі ласка, што вы
 даведаліся пра Беларусь з 1980- гадоў.
 Якія мерапрыемствы вы наведлі,
 з якімі беларускімі пісьменнікамі
 сустракаліся?*

У лістападзе 1988 года па
 прызначэнні Міністэрства адукацыі
 Кітая я быў накіраваны на гадавое
 стажыраванне ў Ленінградскі
 ўніверсітэт. Мой настаўнік,
 Герман Васільевіч Філіпаў, не
 толькі прафесар, знаўца паэзіі, але
 і пісьменнік, крытык. Ён уваходзіў
 у Саюз савецкіх пісьменнікаў і мог
 дапамагчы мне знайсці тэлефоны
 паэтаў і пісьменнікаў, што было даволі
 зручна, каб наведаць іх. У Ленінградзе
 я сустракаўся з кітаязнаўцамі
 Я. Серабраковым і Л. Меньшыкавым,
 паэтамі А. Кушнерам і В. Шэфнерам,
 калі ездзіў у Маскву, наведаў
 Р. Казакову, Н. Матвееву,
 Р. Раждзественскага, Р. Гамзатава,

**为什么您选择俄语作为您的专业? 请您
介绍一下您的人生之路。**

1957年我上高中，开始学习俄语。1960年
高考，我报考了南开大学中文系古典文学
专业。因为我喜欢文学与写作。出于预料
的是，南开大学录取了我，却把我分配到
外文系学习俄语。当时感到很失落。几十
年以后，我的老师叶乃芳教授告诉我：

“小谷，告诉你个秘密，你是我从中文系
要过来的。” 因此可以说，我学习俄语
并非自愿，而是命运的安排。

**白俄罗斯诗人马克西姆·唐克是如何引起
您的注意的? 您自己关注过他还是某家
出版单位或杂志请您翻译他的诗歌? 您
从俄语还是白俄语翻译了他的作品?**

我在南开大学学习俄语五年。1965年毕
业留校当了俄语老师。后来教俄罗斯文学
史，也开设了俄罗斯诗歌赏析课。我们外
文系资料室订了很多俄语杂志，我喜欢浏
览这些报刊杂志，从中发现一些诗歌作
品，抄写下来译成汉语。

记得1984年第6期小开本的《星火》俄
语杂志，刊登了马克西姆·唐克的诗，我
读了很喜欢。然后就开始翻译他的诗，并
陆续投寄给报刊。天津日报、当代苏联文
学、俄苏文学，都发表过我翻译的唐克诗
作。其中的《母亲的手》《我记得》，颇受
读者好评。

1992年，北京大学俄文系顾蕴璞老师给
我来信，他在编选《世界反法西斯文学书
系苏联卷》，建议我翻译这类题材的诗
歌，我当时选译了马克西姆·唐克、舍甫涅
尔、别尔戈丽茨等诗人的20多首诗，寄给
了顾老师。这套书1993年由重庆出版社出
版。其中包括了唐克的《游击队之歌》和
《小伙子，别吝惜火药……》

后来我翻译的唐克诗歌，还先后入选了
以下书籍：《献给妈妈》(1989)；《献给
孩子们》(1997)；《俄语诗行里的中国形
象》(2022)和《诗海珠贝》(2023)。从而
扩大了白俄罗斯诗人马克西姆·唐克在中
国的读者群和知名度。

**请您介绍一下您1980年代来所了解的
白俄罗斯的情况。当时您参加了哪些活
动，会见了哪些白俄罗斯作家?**

1988年11月，受中国国家教育部委派，我
有幸到列宁格勒大学进修一年。我的导
师戈尔曼·瓦西里耶维奇·菲里波夫，不
仅是教授，研究诗歌的专家，也是作家、评
论家，他是苏联作家协会会员，能帮助我
查诗人作家的电话号码，这对我拜访诗
人作家颇为方便。我在列宁格勒，结识了
汉学家谢列布里雅科夫，孟列夫，诗人库
什涅尔、舍夫涅尔；我去莫斯科，先后访
问了丽玛·卡扎科娃、瑙维拉·玛特维耶
娃、罗伯特·罗伯特罗日杰斯特文斯基、

С. Міхалкова, бо перакладаў іх вершы. У ліпені 1989 года я паехаў у Мінск і спыніўся ва ўніверсітэцкай гасцініцы. Спачатку патэлефанаваў Максіму Танку, а потым наведаў яго дома. У тыя часы паэту было ўжо 77 гадоў. Ён ведаў, што я перакладаў яго вершы, і быў вельмі рады мяне бачыць. Кабінет у яго быў невялікі, але вельмі чысты. На сцяне віселі чатыры скруткі хунаньскай вышыўкі – відавочна, сувеніры, прывезеныя з Кітая. На сталі стаяў высокі крышталны кубак з пучком каласоў. Памятаю, як спадар Танк раскажаў мне, што ён наведаў Кітай у 1957 годзе ў складзе дэлегацыі савецкіх пісьменнікаў. У той год толькі што быў завершаны пабудаваны савецкімі спецыялістамі мост праз раку Янцзы ў горадзе Ухань. Пісьменнікі былі ў складзе першай групы пасажыраў, якія прайшлі мост праз раку Янцзы на цягніку. Калі паэт гаварыў, на яго твары з’явілася радасная ўсмішка. Пазней спадар Танк дастаў свой трохтомнік вершаў на рускай мове і падарыў яго мне на памяць. Кнігу ён падпісаў так:

Тов. Гу Юйу, моему чудесному другу и переводчику стихов на китайский язык.

Надобрую памяць нашай у Мінске вступіце. С благодарностью и любовью! *Максім Танк Мінск, 28, 7, 1989 г.*

Усяго я пераклаў 70 вершаў Максіма Танка і спадзяюся, што з’явіцца магчымасць іх усе апублікаваць. Так, з дапамогай беларускіх сяброў, можна нават выдаць і беларуска-кітайскую версію, што будзе слушнай падзеяй для паглыблення літаратурнага і паэтычнага абмену паміж Кітаем і Беларуссю.

— **Наколькі нам вядома, вы плануеце выдаць зборнік кітайскіх перакладаў з Максіма Танка. Якія вершы будзе змяшчаць будучая анталогія? Калі вы іх пераклалі?**

— Першымі, хто пераўвасобіў на кітайскую мову паэзію Максіма Танка, былі знакамітыя перакладчыкі Гэ Баацюань і У Ланьхань (псеўданім Гаа Мана). У 1958 годзе ў выдавецтве “Жэньмінъ вэньсюэ чубаньшэ” выдадзены зборнік “Выбраныя вершы Максіма Танка”, у яго ўключаны

Ласуль-Гамзатова, Шершэ-Міхалкава, бо я перакладаў іх вершы. 1989 года 7-м, я пераехаў у Мінск, у Мінскі ўніверсітэцкі гасцініца. Спачатку перадаваў Максіму Танку, а потым перадаваў яго ў дом. У гэты час паэту было ўжо 77 гадоў. Ён ведаў, што я перакладаў яго вершы, і быў вельмі рады мяне бачыць. Кабінет у яго быў невялікі, але вельмі чысты. На сцяне віселі чатыры скруткі хунаньскай вышыўкі – відавочна, сувеніры, прывезеныя з Кітая. На сталі стаяў высокі крышталны кубак з пучком каласоў. Памятаю, як спадар Танк раскажаў мне, што ён наведаў Кітай у 1957 годзе ў складзе дэлегацыі савецкіх пісьменнікаў. У той год толькі што быў завершаны пабудаваны савецкімі спецыялістамі мост праз раку Янцзы ў горадзе Ухань. Пісьменнікі былі ў складзе першай групы пасажыраў, якія прайшлі мост праз раку Янцзы на цягніку. Калі паэт гаварыў, на яго твары з’явілася радасная ўсмішка. Пазней спадар Танк дастаў свой трохтомнік вершаў на рускай мове і падарыў яго мне на памяць. Кнігу ён падпісаў так:

Тов. Гу Юйу, моему чудесному другу и переводчику стихов на китайский язык.

Надобрую памяць нашай у Мінске вступіце. С благодарностью и любовью! *Максім Танк Мінск, 28, 7, 1989 г.*

Усяго я пераклаў 70 вершаў Максіма Танка і спадзяюся, што з’явіцца магчымасць іх усе апублікаваць. Так, з дапамогай беларускіх сяброў, можна нават выдаць і беларуска-кітайскую версію, што будзе слушнай падзеяй для паглыблення літаратурнага і паэтычнага абмену паміж Кітаем і Беларуссю.

— **Наколькі нам вядома, вы плануеце выдаць зборнік кітайскіх перакладаў з Максіма Танка. Якія вершы будзе змяшчаць будучая анталогія? Калі вы іх пераклалі?**

— Першымі, хто пераўвасобіў на кітайскую мову паэзію Максіма Танка, былі знакамітыя перакладчыкі Гэ Баацюань і У Ланьхань (псеўданім Гаа Мана). У 1958 годзе ў выдавецтве “Жэньмінъ вэньсюэ чубаньшэ” выдадзены зборнік “Выбраныя вершы Максіма Танка”, у яго ўключаны

Мост вечнага спакою

Калі прыйдзеца, брат,
наведаць гэты рай,
Вер, што ўсё бачыш ты
не ў сне, але наяве:
Цудоўны парк Бэйхай і возера Бэйхай,
Што, як нефрыт, гарыць
у залатой аправе.

Алеям гэтым вер, дзе
птушак райскіх звон,
І нат драконам вер, што
зіхаць лускою,
А мосту лепш не вер, хоць і завецца ён
Тут мостам Юнаньця –
Вечнага Спакою.

Бо спынішся на міг – і
страціш свой спакой,
Як я яго згубіў, калі глядзеў аднойчы
На мармуровы лук, на туі над вадой,
На хрызантэм касцёр, што
глеў да позняй ночы.

1958

永安桥

如果你有幸进入现实中的天堂,
真实与梦不混淆,相信所有奇迹,
你会看到北海公园和其中的湖泊,
湖水如碧玉,波平如镜光彩熠熠。

你相信这些林荫道,天堂鸟鸣叫,
你相信这些雕塑,九龙麟光闪闪,
只有这座桥,让你你难以置信:
永安桥——意味着永久平安。

停留片刻,你失去了内心的平静,
像我一样,在衰迈暮年亲眼得见,
弓形的玉带桥,隆起在水面,
菊花状的篝火,一直燃烧到夜晚。

1958
2021, 4, 8 谷羽译

Альтанка Чжычуныцін

Альтанка, якую завуць Чжычуныцін –
Прадвесніцай весніх і радасных дзён, –
Узняўшы падвойнай страхі парасон,
Стаіць там, дзе возера плешчацца сінь.

Ахвотна прыходзіць сюды дзетвара,
Ідуць закаханыя, каб паглядзець,
Як над Куньмінху дагарае зара,
Старыя прыходзяць, каб памаладзець.

Да гэтай альтанкі і да берагоў
Я часта прыходзіў у засень алей,
Каб пераканацца, што праца людзей
У тысячу раз лепш, як праца багоў.

1958

知春亭

知春亭的名字十分神奇,
长久以来焕发春天气息,
双层的伞状圆顶秀丽俊俏,
望着梦幻的湖水凝神沉思。

恋人们来到这里, 观看
昆明湖上傍晚霞光灿烂。
老年人在这里幻想变年轻,
黝黑的孩子们欢快地游玩。

走过林荫道, 走近凉亭,
我也有幸漫步来到湖畔,
我再次领悟, 人们的建筑
百倍美好, 胜过神仙宫殿。

1958

2021. 4, 10 谷羽译

пятдесят вершаў паэта. У 1992-м годзе выдавецтва “Чжунго вэньлянь чубаньшэ” выдала анталогію Максіма Танка “Месяц над возерам” ў перакладзе Цю Юаня і Дэ Цзюй. Іншы навуковец Ян Юйцяа напісаў “Кароткую гісторыю беларускай літаратуры”, якая была апублікавана выдавецтвам Хэнаньскага ўніверсітэта ў 1993 годзе. Згаданыя вучоныя і перакладчыкі ўнеслі немалы ўклад у культурны абмен паміж Беларуссю і Кітаем. Я асабіста пераклаў семдзесят вершаў Максіма Танка. Магчыма, я працягну гэту працу і паспрабую перакласці да ста вершаў. Спадзяюся, што яшчэ больш кітайскіх чытачоў даведаюцца пра гэтага беларускага паэта і палюбяць яго творы.

— Ці сутыкаліся вы з беларускай літаратурай да распаду Савецкага Саюза? Ці змянілася ўспрыманне беларускай літаратуры ў параўнанні з сённяшнім днём? Як яе ўспрымалі раней – у 1950 – 1980-я гг.

— Я ўпершыню сутыкнуўся з беларускай літаратурай, паэзіяй да распаду Савецкага Саюза – на пачатку 1980-х гады. На мой погляд, вершы Танка, творы ваенных часоў, выяўляюць патрыятычны запал паэта, нацыянальны дух мужа супраціўлення фашысцкай агрэсіі, што выклікае захапленне. Творы мірнай эпохі дэманструюць пашчоту і любоў паэта да родных людзей, вершы напоўнены паэтычна-маляўнічым каларытам паўсядзённага жыцця. У іх гучанні адчуваецца лёгкасць і натуральная блізкасць. Вось чаму я так захапляюся гэтым паэтам!

З развіццём часу і прагрэсам навукі і тэхналогій, у эпоху інтэрнэту і інфармацыі колькасць чытачоў, якія звяртаюць увагу на літаратуру, паэзію, здаецца, памяншаецца. Наша эпоха – гэта час разнастайнасці, а таксама павярхоўнага і фрагментарнага чытання. Тым не менш ёсць чытачы, якія любяць замежную паэзію. Напрыклад, вершы Максіма Танка “Рукі маці”, “Помню” і “Дзень першы пацалунка” прасякнуты шчырымі пачуццямі паэта, а лёгкасць мовы знаходзіць водгук у сэрцах чытачоў. Такія творы заўсёды маюць мастацкую

это я特别欣赏这位诗人的原因。

伴随着时代的发展, 科技的进步, 在网络和信息时代, 关注文学和诗歌的读者似乎日益减少, 这是个多元的时代, 也是个浮躁的、碎片化阅读的时代。不过, 仍然有些读者, 喜欢外国诗歌, 像唐克的诗《母亲的手》《我记得》《初吻节》, 抒发了诗人的真挚情感, 语言平易, 能引发读者的情感共鸣。这样的作品永远保持着艺术感染力。正如诗人罗日杰斯特文斯基所言: 不用敲门, 走进你的房间; 不费周折, 渗入你的心田。因此, 我对文学和诗歌, 依然保持谨慎的乐观态度。诗歌, 不追求热闹与轰动, 它在静悄悄地寻觅知音。

到目前为止, 我翻译出版的诗集有二十多本, 仍有十几本已经完成初稿, 等待寻找机会出版。已经出版的, 像《普希金诗选》、《普希金童话》、《克雷洛夫寓言全集》、《茨维塔耶娃诗选》、《利哈乔夫传》、《善与美书简》, 一直受到读者的喜爱与好评。我觉得, 只要认真从事诗歌翻译, 坚持“对得起作者, 对得起读者, 对得起自己的良心”, 我相信, 翻译诗歌仍然拥有一定的市场, 仍然受到真正爱诗者的青睐。

与此同时, 从2011年开始, 我与俄罗斯诗人、汉学家合作, 把汉语诗歌译成俄语, 在彼得堡和莫斯科相继出版了下列诗集: 《诗国三高峰辉煌七百年》、《风的形状——中国当代诗选》、张子扬诗选《梦海》等。我认为, 两个国家的学者合作译诗, 能够优势互补, 互利双赢。特别有利于不同民族之间文化的沟通与交流。

您知道哪些白俄罗斯诗人和作家? 您什么时候读过他们的中文作品?

除了诗人马克西姆·唐克。我还知道白俄罗斯诗人扬卡·库帕拉, 雅库布·柯拉斯, 浏览过他们的少数诗歌作品。特别渴望了解当代白俄罗斯文学与诗歌的情况。

新中国成立之后, 中国有什么专门或积极印刷后苏联国家文学的俄语文学作品出版社或文学杂志?

新中国成立以后, 北京的人民文学出版社和上海的译文社可以出版包括苏联文学在内的外国文学与诗歌作品。上世纪70年代以后, 中国改革开放后, 有更多的出版社开始出版外国文学翻译作品, 比如南京的译林出版社, 桂林的漓江出版社, 广西师范大学出版社, 广州的花城出版社等等。我特别感激广西师范大学出版社, 这家出版社, 出版了我翻译的三卷本《玛丽娜·茨维塔耶娃: 生活与创作》

(2014), 阿莉阿德娜·艾伏隆的《女儿的回忆》(2015), 利哈乔夫的《善与美书简》(2016), 还有2014年出版的《诗歌俄

прывабнасць. Як пісаў паэт Роберт Раждзественскі: “Увайсці без стуку / у вашыя дамы. / Увайсці без штучак / у вашыя сэрцы”. Таму я стаўлюся да літаратуры, паэзіі па-ранейшаму з асцярожным аптымізмам. Паэзія не гоніцца за шумам і сенсацияй, яна ціха шукае сабе сардэчных сяброў.

Да гэтага часу я пераклаў і выдаў больш за дваццаць паэтычных зборнікаў, і яшчэ ёсць больш за дзесяць кніг, якія чакаюць магчымасці быць надрукаванымі. Сярод маіх перакладаў – “Выбраныя вершы А. Пушкіна”, “Казкі А. Пушкіна”, “Поўны збор баек І. Крылова”, “Выбраныя вершы М. Цвятаевай”, “Біяграфія Д. Ліхачова”, “Лісты дабра і прыгажосці”, яны былі добра прыняты чытачамі. На маю думку, пакуль мы добрасумленна робім паэтычныя пераклады і трымаемся прынцыпу “быць вартымі аўтара, быць вартымі чытачоў і быць вартымі ўласнага сумлення”, мяркую, што перакладная паэзія ўсё ж такі будзе мець пэўны рынак і па-ранейшаму цаніцца сапраўднымі аматарамі вершаў.

Разам з тым з 2011 года я супрацоўнічаю з рускімі паэтамі і кітаязнаўцамі ў перакладах кітайскіх вершаў на рускую мову. У Пецярбургу і Маскве выдадзены зборнікі вершаў: “Тры вяршыні, сем стагоддзяў. Анталогія лірыкі Кітая”, “Контурны ветру. Сучасная паэзія Кітая”, анталогія вершаў Чжан Цзыяна “Мара пра мора” і інш. Мне падаецца, навукоўцы з дзвюх краін могуць супрацоўнічаць у перакладзе паэзіі. Такі падыход дазваляе дапаўняць перавагі аднаго і атрымліваць узаемную выгаду. Гэта спрыяе развіццю культурных зносін паміж рознымі нацыянальнасцямі.

— **Якіх беларускіх паэтаў і пісьменнікаў вы ведаеце? Калі вы чыталі іх кітайскія творы?**

Акрамя паэта Максіма Танка, таксама ведаю беларускіх паэтаў Янку Купалу і Якуба Коласа, прачытаў некалькі іх вершаў. Вельмі хачу больш грунтоўна пазнаёміцца з беларускай літаратурай, паэзіяй.

— **Пасля ўтварэння Новага Кітая, якія выдавецтвы**

Ці Бай-шы

Магіла Ці Бай-шы з Сянь Таня.

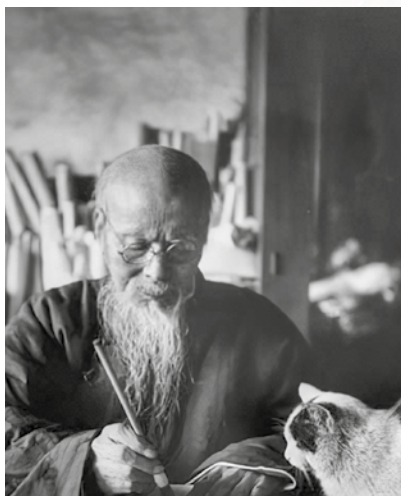
Надпіс на пліце

Не плачце над магільнаю плітой,
Як вербы сіратлівыя ў цішы.
Вы думаеце – тут закончыў свой
Бясконцы шлях вялікі Ці Бай-шы?
І я так думаў, калі руж вянок
Прынёс пакласці на яго парог,
Дзе прытаіўшыся, лёг
Змрок.

Прыслухайцеся: чуцен птушак звон,
Якіх стварыў на радасць людзям ён.
Пасаджаныя туі на зямлі
Пад неба крона вечныя ўзнялі,
А кветкі, што радзіме падарыў,
Гараць барвовым водсветам зары!

Жыве ён у птушыных галасях,
У лотасе расцвіўшым, у траве,
У вадаспадах, горах і лясах,
У сэрцах землякоў сваіх жыве.
І не дзівіся, глянуўшы на свет,
Калі ў абрысе дрэў, скал, берагоў
Убачыш пэндзля яго
След.

1958
10 красавіка 2021 г.,
на кітайскую мову пераклаў Гу Юй

这里的柳树寂静又悲伤，
请不要在墓碑前啼哭。
别以为，伟大的齐白石
人生道路在这里结束！
我也曾这么想过，想把
玫瑰花敬献给墓碑之前，
这里墓碑的阴影
神秘而幽暗。

但细心聆听，有鸟儿鸣叫，
那是他画的鸟儿让人欣喜，
听，纤细的声音飞向云霄。
看，花朵盛开，枝叶交织。
花卉，是他给祖国的献礼，
绚丽而柔和，如同晨曦。

他活在夜莺的歌声里，
活在荷花中，活在水波里，
活在雪花中，活在树林里，
活在千百方乡亲的心坎里。
记住，当你看白昼之光，
看山崖，看春天的樱花枝，——
你就看到画家灵动的笔迹。

1958
2021. 4. 10 谷羽译

Верш Гу Юя ў гонар Гаа Мана
Чалавек з вялікай любоўю
ў сэрцы — Гаа Ман

Паглядзіць
І надзейна запомніць рысы твару
І адзіным узмахам пэндзля
адлюструе іх на паперы
І будуць дакладнымі лініі
Хоць кожны дзень рука
не апускае пэндзля
Усе восемдзясят гадоў
Падцвярджаючы старое выслоўе
Майстэрства ўдасканалваецца
працавітасцю
Вы працавіты чалавек
Вы малявалі партрэты
знакамітых людзей
Вы малявалі Ба Цзіня
Малявалі Пушкіна
Але Вы малявалі найбольш
Людзей простых
Малявалі родных, малявалі
сяброў, малявалі проста людзей
І незлічонай колькасці людзей
далі адчуць радасць
У Вашым жывапісе жыве любоў
Вы чалавек з вялікай любоўю ў сэрцы
Вы мастак Вы пісьменнік

Вы перакладчык Вы рэдактар
І яшчэ Вы паэт
У Вас крышталёна чыстае сэрца
Вы малявалі Цюй Юаня
малявалі Талстога
І ведалі, што пошук праўды
заўсёды нялёгка
Жывапіс гэта веды
І тварыць нельга проста для
прыгажосці і з нагоды
Вы высокадухоўны чалавек
Але кожны вялікі чалавек
паходзіць з простых
І веліч з'яўляецца ад самаадданасці
і цяжкай працы
А поспех прыходзіць ад
заціятасці і цвёрдасці
Вы малявалі партрэты знакамітасцяў
сусветнай культуры
І Вы сталі часцінкай
сусветнай культуры
І сярод родных і сяброў
Вы вялікі чалавек
Зычлівы, мілы, варты павагі чалавек
І пашанцавала таму, хто Вас ведае

2 ліпеня 2013 г.,
22 студзеня 2014 г. адрэдагавана
Пераклад Віктара Шніпа

*ці літаратурныя часопісы
спецыялізуецца або актыўна
друкуюць літаратурныя творы
постсавецкіх краін?*

—Пекінскае выдавецтва “Жэньмінь
вэньсюэ чубаньшэ” і шанхайскае
выдавецтва “Івянь” пасля ўтварэння
Новага Кітая пачалі друкаваць
замежную прозу і паэзію, у тым ліку
савецкую. Пасля 1970-х гадоў, калі ў
Кітаі пачалася палітыка рэформаў і
адкрытасці, усё больш выдавецтваў
сталі публікаваць пераклады замежнай
літаратуры, напрыклад, выдавецтвы
“Ілінь чубаньшэ” ў Нанкіне, “Ліцзян
чубаньшэ” ў Гуйліні, “Гуансі шыфань
дасюэ чубаньшэ”, “Хуачэн чубаньшэ”
ў Гуанчжоу і інш. Я асабліва ўдзячны
выдавецтву “Гуансі шыфань дасюэ
чубаньшэ”, якое апублікавала ў маім
перакладзе трохтомнік “Марына
Цвятаева: жыццё і творчасць” (2014),
“Успаміны дачкі” Арыядны Эфрон
(2015), “Лісты дабра і прыгажосці”
Д. Ліхачова (2016) і серыю “Вершаваная
Расія” (2014): зборнік вершаў А. Пушкіна
“Цудоўнае імгненне”, А. Фета “Сярод
зорак”, К. Бальмонта “Водар сонца”, В.
Брусава “Снежная Расія”.

*— Ёсць адчуванне, што цікавасць
кітайцаў да рускай мовы, русістыкі
і шырай да папулярнага культуры
постсавецкіх краін, у тым ліку
Беларусі, змяншаецца? Як вы
ацэньваеце цяперашнюю сітуацыю?
Ці ёсць у Кітаі расійскія і беларускія
навукальныя базы (цэнтры)? У якіх
гарадах і ў якіх універсітэтах?*

— Я не ведаю, на якой падставе
ў вас сфарміравалася такое ўяўленне.
Як я ўжо казаў раней, эпоха інтэрнэту,
эпоха інфармацыі – гэта эпоха
культурнай разнастайнасці. У людзей
з'явілася больш аб'ектаў для ўвагі, але
іх увага рассяяна. Колькасць чытачоў
папяровых кніг паступова змяншаецца,
а колькасць чытачоў матэрыялаў у
інтэрнэце павялічваецца. Знешне
здаецца, што цікавасць чытачоў
да замежнай культуры, да рускай і
беларускай культуры змяншаецца.
Галоўнае пытанне, што калі выходзяць
творы мастацкага перакладу і перакладу
паэзіі, ці ёсць крытыкі, якія звяртаюць
увагу і робяць агляды і рэкамендуюць
гэтыя творы?

Што датычыцца вучэбных баз для рускай і беларускай моў, то я ведаю, што ў Пекінскім універсітэце замежных моў вывучаюць шмат моў, акрамя асноўных – англійская, французская, нямецкая, руская, італьянская і арабская, – ёсць і рэдкія мовы. У некаторых універсітэтах ёсць кафедры славянскіх моў, дзе ў тым ліку вывучаюць беларускую, украінскую, чэшскую, балгарскую, румынскую і іншыя рэдкія мовы. Я не так шмат ведаю пра гэта.

— **Як вы лічыце, хто з кітайскіх перакладчыкаў і даследчыкаў унёс значны ўклад у папулярызацыю беларускай літаратуры ў Кітаі?**

— На мой погляд, сярод кітайскіх перакладчыкаў і даследчыкаў, якія ўнеслі значны ўклад у папулярызацыю беларускай літаратуры ў Кітаі, трэба адзначыць Сунь Шэн'у, Гэ Баацяюня, Гаа Мана, Е Шуйфу і Цзян Лу. Пра Сунь Шэн'у вы ўжо пісалі. Гэ Баацяюнь і Гаа Ман пераклалі анталогію вершаў Максіма Танка. Ведаю, што Гаа Ман ліставаўся з Танкам, і калісьці ён напісаў артыкул, прысвечаны беларускаму паэту. Е Шуйфу і Цзян Лу выступілі складальнікамі тома па замежнай літаратуры Вялікай кітайскай энцыклапедыі, у выданні ёсць асобныя артыкулы пра Я. Купалу, Я. Коласа, П. Броўку і В. Быкава. “Цынжавыя хлопчыкі” вядомай беларускай пісьменніцы Святланы Алексіевіч у перакладзе на кітайскую мову Гаа Мана і Цянь Давэя выйшлі ў выдавецтве “Куньлунь чубаньшэ” ў 1999 годзе. Калі Алексіевіч атрымала Нобелеўскую прэмію па літаратуры ў 2015 годзе, многія тэлефанавалі Гаа Ману і хвалілі яго за дар прадбачання.

Акрамя названых навукоўцаў, маўклівы ўклад зрабіў універсітэцкі выкладчык рускай мовы Ян Юйцяя, яго “Кароткая гісторыя беларускай літаратуры” выйшла ў выдавецтве Хэнаньскага ўніверсітэта ў 1993 годзе. Па маім асабістым меркаванні, беларускія даследчыкі ў галіне літаратуры павінны звярнуць увагу на яго працу. Акрамя таго, заслугоўваюць увагі і перакладчыкі вершаванай анталогіі Максіма Танка “Месяц над возерам” Цю Юань і Дэ Цзюй.

Вераніка Карлюкевіч.

рос丛书》：普希金诗选《美妙的瞬间》、费特诗选《在星斗之间》、巴尔蒙特诗选《太阳的芳香》、勃留索夫诗选《雪野茫茫俄罗斯》。

有一种感觉，中国对俄语、俄罗斯研究，以及更广泛地说，对包括白俄罗斯在内的后苏联国家文化的推广兴趣正在下降？您如何评估当前的情况？中国现在有俄语和白俄罗斯语学习基地（中心）吗？在哪些城市、哪些学校？

我不知道您这样的感觉有何依据。我前面说过，网络时代，信息时代，是一个文化多元化的时代，人们的关注点多了，注意力也分散了。阅读纸质书籍的读者人数逐渐减少，而上网阅读浏览的读者却在增加，表面上看，似乎读者对国外文化，对俄罗斯文化，包括对白俄罗斯文化的兴趣在下降，关键是，是否有高质量的文学翻译、诗歌翻译作品出版，有没有评论家给予关注，进行评论推荐。

至于俄语和白俄罗斯语的教学基地，我知道北京外国语大学，语种比较多，除了英、法、德、俄、意、阿拉伯等重要语种，还有一些小语种，有的大学设有斯拉夫语系，其中包括白俄罗斯语、乌克兰语、捷克语、保加利亚语、罗马尼亚语等小语种。这方面的情况我了解得不多。

在您看来，哪些中国译者和研究者对白俄罗斯文学在中国的推广做出了重大贡献？

我觉得中国译者和研究者对于白俄罗斯文学在中国的推广做出重大贡献的有孙绳武、戈宝权、高莽，还有叶水夫和蒋路。孙绳武，您已经介绍过了。戈宝权和高莽翻译过马克西姆·唐克诗选。我知道高莽和唐克有书信往来，他曾经写过文章纪念这位白俄罗斯诗人。叶水夫和蒋路是中国大百科全书外国文学卷的重要撰稿人，其中白俄罗斯文学、库帕拉、柯拉斯、布罗夫卡、贝科夫，都列有专门的词条。白俄罗斯著名作家斯维特兰娜·阿列克谢维奇的《铁皮娃娃兵》，由高莽和田大畏翻译成汉语，1999年昆仑出版社出版。2015年阿列克谢维奇荣获诺贝尔文学奖，很多人给高莽打电话，称赞他的先见之明。

除了上述几位学者，还有一位大学的俄语教师做出了默默的奉献，他的名字叫杨育乔，他的《白俄罗斯文学简史》，1993年由河南大学出版社出版。我个人认为，对于他的辛苦付出，白俄罗斯文学界应当给予关注。另外，翻译唐克诗选《湖上的月亮》的译者秋原和德菊也值得关注。

维罗妮卡·卡柳凯维奇（韦兰妮）

谷羽献给高莽的诗 心存大爱的人——高莽

看上一眼
把面貌特征牢记在心
一笔落纸
就能画得线条精准
天天手不离笔
你用八十年的光阴
验证一条古训
业精于勤
你是奋发有为的人

为名人绘制肖像
你画巴金
画普希金
可你描绘更多的是普通人
画亲人画朋友画平民
让数不清的人体验欢欣
绘画源自一个字 爱
你是心存大爱的人

你是画家是作家
是翻译家是编审
你也是诗人
你有一颗光明磊落的心
你画屈原画托尔斯泰
深知求真理必历尽艰辛
绘画以学问为根基
决非粉饰与应景的作品
你是精神高尚的人

每个伟人都来自凡人
伟大源于奉献与辛勤
成功来自顽强与坚韧
你为世界文化名人画像
为文化交流建树功勋
在亲人和朋友心中
你是伟大的人
可亲可爱可敬的人
谁认识你谁感到幸运

2013, 7, 2
2014, 1, 22修改

ПЕРШЫ Ў ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКА-КІТАЙСКІХ ЛІТАРАТУРНЫХ СТАСУНКАЎ 白俄罗斯 – 中国文学关系史上的第一部合集

■ Хань Сюэ

Пекінскае выдавецтва “Чжунго гоцзі гуанбо чубаньшэ” выдала першы ў гісторыі беларуска-кітайскіх літаратурных стасункаў калектыўны збор твораў беларускай літаратуры – “Выбраныя творы сучасных беларускіх пісьменнікаў”. На старонках кнігі прадстаўлены апавяданні А. Бадака, А. Федарэнкі, А. Ждана-Пушкіна, Р. Баравіковай, Ю. Алейчанкі, казкі А. Карлюкевіча, вершы Р. Барадуліна, В. Шніпа і Л. Дранько-Майсюка.

Выбраныя для перакладу творы ахопліваюць пачатак дваццаць першага стагоддзя. Пераклады падзелены на тры раздзелы: проза, вершы і казкі. У кнізе таксама змешчаны біяграфічныя звесткі пра беларускіх пісьменнікаў. Прадстаўлены пісьменнікі належаць да розных пакаленняў – ад класіка беларускай літаратуры, народнага паэта Беларусі, Рыгора Барадуліна (1935–2014)

да маладой паэтки Юліі Алейчанкі (нар. 1991), і, натуральна, іх творчасць прысвечана розным тэмам. Канешне, складальнікі зборніка не ставілі сабе задачы падрыхтаваць поўную анталогію сучаснай беларускай літаратуры, аднак кніга паспяхова знаёміць з асноўнымі літаратурнымі працэсамі апошніх дзесяцігоддзяў у Беларусі. “Калектыўны зборнік твораў сучаснай беларускай літаратуры на кітайскай мове, несумненна, з’яўляецца значнай падзеяй для беларуска-кітайскіх стасункаў у галіне прыгожага пісьменства. Нават тое, што разам сабраны здабыткі паэзіі, прозы, дзіцячай літаратуры, што ў прынцыпе не зусім прынята, зыходзячы з уяўленняў пра фармат падобнага выдання, немае прынцыповага значэння. Галоўнае – у полі зроку кітайскага чытача з’явіліся новыя, дагэтуль, як правіла, невядомыя аўтары. Гэта важна. Зборнік адкрывае саму прастору ўвагі, акрэслівае зацікаўленасць і кітайскага чытача, і кітайскіх перакладчыкаў, і кітайскіх літаратуразнаўцаў да сучаснай беларускай літаратуры”, – сцвярджае Алесь Карлюкевіч, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Па словах укладальнікаў і перакладчыкаў зборніка, ідэя перакладу беларускай літаратуры лунала ў паветры даўно. У 2014 годзе ў Другім пекінскім універсітэце замежных моў быў створаны Цэнтр даследаванняў Беларусі. У яго стварэнні і развіцці вялікую дапамогу аказала пасольства Беларусі ў Кітаі. У цэнтры праводзіліся шматлікія мерапрыемствы, прысвечаныя Беларусі, яе грамадскім і культурным дасягненням. Выкладчыкі і студэнты Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў удзельнічалі

у беларуска-кітайскіх стасунках. У 2014 годзе ў Беларусі быў створаны Цэнтр даследаванняў Беларусі. У яго стварэнні і развіцці вялікую дапамогу аказала пасольства Беларусі ў Кітаі. У цэнтры праводзіліся шматлікія мерапрыемствы, прысвечаныя Беларусі, яе грамадскім і культурным дасягненням. Выкладчыкі і студэнты Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў удзельнічалі

у беларуска-кітайскіх стасунках. У 2014 годзе ў Беларусі быў створаны Цэнтр даследаванняў Беларусі. У яго стварэнні і развіцці вялікую дапамогу аказала пасольства Беларусі ў Кітаі. У цэнтры праводзіліся шматлікія мерапрыемствы, прысвечаныя Беларусі, яе грамадскім і культурным дасягненням. Выкладчыкі і студэнты Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў удзельнічалі

у беларуска-кітайскіх стасунках. У 2014 годзе ў Беларусі быў створаны Цэнтр даследаванняў Беларусі. У яго стварэнні і развіцці вялікую дапамогу аказала пасольства Беларусі ў Кітаі. У цэнтры праводзіліся шматлікія мерапрыемствы, прысвечаныя Беларусі, яе грамадскім і культурным дасягненням. Выкладчыкі і студэнты Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў удзельнічалі

让中国读者对白俄罗斯有了更深刻的了解。此外，2016年在北京第二外国语学院开始教授白俄罗斯语，韩小也老师和外教达莉亚·祖博格合作编写了《白俄罗斯语基础教程》（2020年出版），北京第二外国语学院先后培养出众多熟知白俄罗斯语的毕业生。

2020年，在北京第二外国语学院举行了白俄罗斯伟大的民族诗人、现代白俄罗斯文学的奠基人之一——扬卡·库帕拉雕像落成仪式。北京第二外国语学院院长计金标教授表示，白俄罗斯研究中心将以扬卡·库帕拉雕像在北二外落成为契机，进一步加强扬卡·库帕拉作品及白俄罗斯文学的相关翻译和研究工作。他还补充说：“扬卡·库帕拉雕像的落成见证了白俄罗斯与中国之间的友好关系，也见证了中国人民对白俄罗斯历史和文化的真诚关注和尊重。雕像的落成进一步激发了广大师生了解白俄罗斯语言和文学之美的兴趣。”张惠芹教授指出，这更进一步加深了中白两国人民的友谊、深化了两国的艺术与人文交流、促进了民心相通。白俄罗斯三任驻华大使和白俄罗斯新闻部长曾到访二外白俄罗斯研究中心并赠予中心多部白俄罗斯书籍。

在白俄罗斯作家推荐下，中国译者选择了部分白俄罗斯文学作品开始阅读。“作品中呈现出的深刻思想内涵、人与自然关系、对人物内心世界细腻的描述、白俄罗斯人对美好生活的渴望，还有优美的语言深深打动了我们，也激发了我们译介白俄罗斯文学作品的愿望。”

韩小也老师分享了自己的感受。该选集共有三位译者：韩小也、辛萌和

■ Збор твораў беларускай літаратуры “Выбраныя творы сучасных беларускіх пісьменнікаў”

张惠芹。韩小也是俄罗斯和白俄罗斯文学译者、北京第二外国语学院俄语系主任。他长期从事翻译教学研究和翻译实践活动，为近百场国际会议和大型国际活动担任过同传及交传工作。主要汉译俄作品有剧本《婚事》《情书》《你还弹吉他吗？》《流浪狗之歌》《新茶馆》、丝路百城传之《上海传》《北京京剧百部经典》（俄文标准译本）；翻译出版了长篇小说《1/2的谢尔盖》（被偷窃的我们）、安德烈·费多连科的中篇小说《有缺口的塔勒》；编写了《白俄罗斯语基础教程》、《俄语导游教程》等教材；参与了《北京俄语导游》《北京欢迎你》等书的编写工作；承担了《白俄罗斯教育体制研究》项目。韩小也是《白俄罗斯当代作品选集》的主要译者。他翻译了雷戈尔·波罗杜林、维克多·施尼普和列奥尼德·德兰卡-莫伊休科的诗歌，阿列斯·巴达克的短篇小说（《另侧投影》《理想的读者》），阿列斯·卡尔柳克维奇的童话《小松鼠写作文》《季托夫卡家的来信》《矢车菊是如何忘记委屈的》《小兔子别里亚克如何救了黑熊托普特金》《一年级学生斯维特兰卡的错误》《谢尔盖和日热尔是如何挽救杜松的》《白睡莲的星际之路》）。参与选集翻译的还有辛萌。她师从韩小也老师，与韩老师合作翻译了多部白俄罗斯作品，目前就职于中央广播电视总台（CGTN），是俄语频道记者。辛萌翻译了赖莎·波罗维科娃短篇小说（《陨铁》）、尤利娅·阿列伊琴科短篇小说（《冬神的眼睛》《我想挣脱牢笼》）、阿列斯·巴达克短篇小说（《已婚妇女诱惑指南》）、安德烈·费多连科短篇小说（《阿列霞》）和奥列格·日丹·普希金短篇小说（《最后的朋友》《祈祷》）的短篇小说。该文集的第三位译者、北京第二外国语学院张惠芹教授，早已为白俄罗斯作家和学者所熟知，她为建立白俄罗斯和中国文学之间的联系做了很多工作。张惠芹翻译了阿列斯·巴达克（《逃向雨的尽头》）和安德烈·费多连科（《家乡的枯沼泽》）的短篇小说。选集还收录了孙凡奇译、张惠芹校对的阿列斯·卡尔柳克维奇的短篇小说

ў складанні кнігі “Біяграфіі знакамітых людзей Беларусі” (2019), што дазволіла кітайскім чытачам глыбей зразумець Беларусь. Акрамя гэтага, з 2016 года на базе Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў пачалі выкладаць беларускую мову. Выкладчыкі Хань Сяае і Дар’я Зубко сумесна склалі падручнік “Базавы курс беларускай мовы” (выд. у 2020 годзе). Універсітэт ужо падрыхтаваў шмат выпускнікоў, якія валодаюць беларускай мовай.

У 2020 годзе ў Другім пекінскім універсітэце замежных моў урачыста адкрылі помнік вялікаму народнаму паэту Беларусі, аднаму з заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры Янку Купалу. Ці Цзіньбяа, рэктар Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў, адзначыў, што Цэнтр беларускіх даследаванняў скарыстае нагоду ўсталявання помніка Янку Купалу ва ўніверсітэце для ўзмацнення перакладу і даследаванняў твораў Янкі Купалы і іншых беларускіх пісьменнікаў: “Адкрыццё помніка Янку Купалу стала сведчаннем сяброўскіх адносін паміж Беларуссю і Кітаем, а таксама знакам шчырай зацікаўленасці і павагі кітайскага народа да гісторыі і культуры Беларусі. Помнік Янку Купалу яшчэ больш паспрыяў росту інтарэсу выкладчыкаў і студэнтаў да прыгажосці беларускай мовы і літаратуры.” Па меркаванні прафесара Чжан Хуэйцінь, гэта будзе стымуляваць сувязі і садзейнічаць далейшаму ўмацаванню сяброўства паміж народамі Кітая і Беларусі, паглыбленню абмену ў галіне мастацтва і культурнага дыялогу паміж дзвюма краінамі. Цэнтр наведалі тры паслы Беларусі ў Кітаі і міністр інфармацыі Беларусі, яны перадалі ва ўстанову шмат беларускіх кніг.

Абапіраючыся на рэкамендацыі беларускіх пісьменнікаў, кітайскія перакладчыкі адабралі некалькі беларускіх твораў для азнаямлення. “Нас кранулі глыбіня ідэй, як тонка апісаны ўзаемаадносіны чалавека і прыроды, унутраны свет герояў, імкненне беларусаў да лепшага жыцця, прыгожая мова твораў. Усё гэта і натхніла нас на пачатак работы па перакладзе беларускіх пісьменнікаў”, – дзеляцца сваімі ўражаннямі Хань Сяае.

У зборніка тры перакладчыкі: Хань Сяе, Сінь Мэн і Чжан Хуэйцінь. Хань Сяе – перакладчык рускай і беларускай літаратуры, дэкан факультэта рускай мовы Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў. Ён займаецца выкладаннем і навуковымі даследаваннямі ў галіне перакладу, выступаў паслядоўным і сінхронным перакладчыкам на больш за ста міжнародных канферэнцыях і мерапрыемствах. Сярод яго асноўных перакладаў – п’есы “Вяселле”, “Любоўныя лісты”, “Вы ўсё яшчэ граеце на гітары?”, “Песня бадзяжнага сабакі” і “Новы чайны дом”; “Гісторыя Шанхая” (серыя “Гісторыі ста гарадоў на Шаўковым шляху”), “Сто класічных твораў Пекінскай оперы” (стандартызаваны пераклад на рускую мову); раман “Абы жыць” і апавесць А. Федарэнкі “Шчарбаты талер”. Хань Сяе – адзін са складальнікаў “Базавага курса беларускай мовы”, удзельнічаў у напісанні “Навучальнага дапаможніка для рускамоўных гідаў”, “Гіда па Пекіне на рускай мове”, “Пекін вітае Вас!” і інш. Ён таксама з’яўляецца выканаўцам даследчага праекта “Адукацыйная сістэма Беларусі”. Хань Сяе выступіў ключавым перакладчыкам зборніка “Выбраныя творы сучасных беларускіх пісьменнікаў”, пераклаў вершы Р. Барадуліна, В. Шніпа і Л. Дранько-Майсюка, апавяданні А. Бадака “Па той бок адлюстравання”, “Ідэальны чытач”, казкі А. Карлюкевіча (“Вавёрка піша сачыненне”, “Пісьмо сям’і панадцітавак”, “Як васількі на сваю крыўду забыліся”, “Як зайка Бяляк мядзведзя Таптыгіна выратаваў”, “Памылка першакласніцы Святланкі”, “Як Сяргейка з Жыжалею ядловец ратавалі” і “Зорны шлях белых гарлачыкаў”). У пераўвасабленні беларускай сучаснай літаратуры таксама брала ўдзел вучаніца Хань Сяе, перакладчыца Сінь Мэн. Яна

《蘑菇筐里的垃圾》。书中的所有作品均译自俄语，不过，韩小也曾经学习过一个阶段的白俄罗斯语，我们希望将来他能够直接从白俄罗斯语翻译白俄罗斯作家的作品。

小说家、诗人、评论家、文艺出版社社长阿列斯·巴达克在解释该选集之目的时曾说过：“中国翻译家对当代白俄罗斯文学的浓厚兴趣对我们文学自身的发展非常重要，对白中文化领域关系的加强也至关重要。文学会丰富读者对作家所属国度及其人民的了解，在这方面，它绝对是民族交往中独一无二且不可替代的工具”。在翻译过程中，中国译者曾找他咨询文中的某些词语或用语的含义。他强调说：“这令人欣慰，因为这意味着他们对待翻译工作极其认真负责的态度。应他们的要求，我又推荐了几篇可供选译的我的短篇小说，我曾担心两国民族间不同的文化

和不同心态影响读者理解，因为推荐的一些故事可能会显得“过于民族性”，因而不能引起译者及读者的兴趣。但事实证明，我的担心是多余的，我作品的译者和我自己阅读外国文学作品时的思维是相同的：一部作品的趣味性，正是来自于它的民族魅力。”

小说家、诗人、翻译家、文艺出版社总编辑维克多·施尼普也推荐了自己的诗歌入集。他努力不让译者感到为难，选取的诗歌也是他作品中最有特色的。维克多·施尼普说：“我自己有翻译中国诗歌的经验，感觉就像中国人用白俄罗斯语在写作。可惜我不懂中文，但是才华横溢的译者的逐字翻译的译文就有助于把一种语言的诗歌翻译成另一种语言的诗歌。译自其他语言的翻译作品一直在丰富着我们的文学土壤，所以我总是对参与翻译项目的倡议欣然接受。”

《白俄罗斯》杂志已经成为展示白俄罗斯作品的中文译本平台。杂志最早选入的是童话故事——弗拉基米尔·卡罗特科维奇的《该死的宝藏》，之后刊载了卢德米拉·鲁布斯维娅和叶卡捷琳娜·哈达塞维奇-里索娃雅撰写的童话故事

■ Сінь Мэн

супрацоўнічала з Хань Сяе ў шматлікіх перакладчыцкіх праектах, працуе ў Цэнтральнай радыё- і тэлевізійнай кампаніі (CGTN) карэспандэнтам рускамоўнага канала. Сінь Мэн пераклала апавяданні Р. Баравіковай (“Метэарытнае жалеза”), Ю. Алейчанкі (“Вочы зімовага Бога”, “I want to break free”), А. Бадака (“Інструкцыя па спакушэнні замужніх жанчын”), А. Федарэнкі (“Алеся”), А. Ждана-Пушкіна (“Апошні сябар”, “Малітва”). Чжан Хуэйцінь, трэці перакладчык зборніка, прафесар Другога пекінскага ўніверсітэта замежных моў, ужо добра знаёмая беларускім літаратарам і даследчыкам. Яна шмат зрабіла для ўсталявання сувязяў паміж літаратурамі Беларусі і Кітая. Чжан Хуэйцінь

пераклала апавяданні А. Бадака (“Уцёкі на край дажджу”), А. Федарэнкі (“Пеля”). У зборніку таксама змешчана апавяданне А. Карлюкевіча “Кошык грыбнага смецця” ў перакладзе Сунь Фаньці пад рэдакцыяй Чжан Хуэйцінь. Усе пераклады, змешчаныя ў кнізе, – з рускай мовы. Аднак Хань Сяе трохі вывучаў беларускую мову. Спадзяёмся, што ў будучым ён зможа перакладаць творы беларускіх пісьменнікаў непасрэдна з беларускай мовы.

“Тое, што кітайскія перакладчыкі цікавяцца сучаснай беларускай літаратурай, вельмі важна і для самой нашай літаратуры, і ў цэлым для беларуска-кітайскіх адносін у галіне культуры. Літаратура ўзбагачае чытача ў веданні той краіны, таго народа, да якога належаць яе аўтары, і ў гэтым плане яна, безумоўна, унікальны і незаменны інструмент узаемадзеяння паміж народамі”, – патлумачыў мэту праекта Алесь Бадак, прэзідэнт, паэт, крытык, дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура”. Падчас работы па перакладзе яго твораў кітайскія перакладчыкі звярталіся да яго з просьбай растлумачыць якое-небудзь слова ці выраз у тэкście. Ён падкрэсліў: “І

中文译本，译者是当时白俄罗斯国立大学的学生孙凡奇。此后，相继刊登了白俄罗斯文学大师：杨卡·卓巴、阿弗里扬·哲祖鲁辛斯基、雷戈尔·波罗杜林、弗拉基米尔·卡罗特科维奇和瓦西里·维特科的儿童诗歌。这些诗歌的中文译者是明斯克重点学校的学生薛景天。白俄罗斯文学作品翻译成中文的活动正由孙凡奇翻译的弗拉基米尔·卡罗特科维奇的小说《斯塔赫国王的狂猎》所续写。在2017年，中俄版本的阿列斯·卡尔柳克维奇的《书博耳顺和他的朋友们》

(孙凡奇译)已在明斯克出版。白俄罗斯科学出版社也完成了另一个白俄罗斯语-汉语大型项目 - 白俄罗斯民间文学遗产翻译：《谚语和俗语——连接智慧的语言》(2017)和《太阳，到这里来……》(2019)，译者是王庆峰和阿莲娜·罗曼诺夫斯卡娅。

近年来，中国人对白俄罗斯的认知程度明显提升，随着中白关系的进一步

深化，白俄罗斯学研究也得到了中国学者的重视。目前，中国已经成立了14个白俄罗斯研究中心。北京第二外国语学院、天津外国语学院、西安外国语学院、北京外国语学院都先后开设白俄罗斯语课程，定期举行白俄罗斯研究学术会议。例如，自2016年起，北京第二外国语学院每年召开中白关系和白俄罗斯形势国际研讨会，白俄罗斯的政治、经济、教育、文化等问题均受到中国学者的重视。而白俄罗斯文学作品，也正成为中国青年学者关注的焦点之一。如今，白俄罗斯文学已经独立于俄苏文学，拥有自己的一席之地。《白俄罗斯当代文学作品选》是白俄文学研究工作中迈出的重要一步，因此也是白俄罗斯文学在中国普及的重要一步。

维罗妮卡·卡柳凯维奇

(韦兰妮) (作者)

韦兰妮、张萌萌 (译者)

张惠芹、韩晓也 (校对)

■ Адкрыццё помніка Янку Купалу

гэта радавала, паколькі азначала, што да перакладу яны ставяцца вельмі сур'ёзна і адказна. Па іх просьбе свае апавяданні высылаў я сам – на выбар, баяўся, што, паколькі ў нашых народаў розныя менталітэты, то нейкае апавяданне ім можа падацца "вузканацыянальным", таму малацікавым. Але аказалася, што мая асцярога была лішняй і што мае перакладчыкі мысляць так, як і я, калі чытаю замежную літаратуру: яна і цікавая не ў апошнюю чаргу нейкімі сваімі нацыянальнымі асаблівасцямі".

Віктар Шніп, прэзаік, паэт, перакладчык, галоўны рэдактар

выдавецтва "Мастацкая літаратура", вершы для ўключэння ў зборнік таксама рэкамендаваў сам. Ён імкнуўся, каб і для перакладчыка не было вялікіх цяжкасцяў, і каб творы былі найбольш характэрнымі для яго творчасці. "Я сама маю вопыт у перакладзе кітайскай паэзіі, перакладаючы якую, я адчуваў сябе кітайцам, які піша па-беларуску. Шкада, што кітайскай мовай я не ведаю, але добрыя падракоўнікі, зробленыя таленавітымі перакладчыкамі, дапамагаюць сапраўдную паэзію перакласці на сапраўдную паэзію. Пераклады з іншых моў заўсёды ўзбагачалі, узбагачаюць і будуць узбагачаць нашу літаратуру, таму я заўсёды з радасцю прымаю прапанову паўдзельнічаць у праектах, дзе трэба рабіць пераклады," – падзяліўся Віктар Шніп.

Сталай беларускай пляцоўкай, дзе актыўна друкуюцца кітайскія пераклады беларускіх твораў, стаў часопіс "Беларусь.Belarus". На старонках часопіса апублікаваны пераклады з дзіцячай літаратуры – казкі Уладзіміра Караткевіча "Чортаў скарб", "Пік-Пік і Пеніта на паляванні" Людмілы Рублеўскай і "Шчаслівая кніга" Кацярыны Хадасевіч-Лісавой. Перакладчыкам выступіў тады яшчэ студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Сунь Фаньці. Затым была надрукавана падборка дзіцячых вершаў

Янкі Журбы, Авяр'яна Дзеружынскага, Рыгора Барадуліна, Уладзіміра Караткевіча і Васіля Віткі. На кітайскую мову вершы пераклаў Сюэ Цзінцян, вучань мінскай гімназіі. Працягам перакладчыцкай ініцыятывы стала з'яўленне ў друку кітайскага перакладу апавесці Уладзіміра Караткевіча "Дзікае паляванне караля Стаха" ў выкананні Сунь Фаньці. Яшчэ раней, у 2017 годзе, у Мінску апублікавана двумоўнае руска-кітайскае выданне "Шубуршун і яго сябры" Алеся Карлюкевіча (пер. Сунь Фаньці). Іншы важны перакладчыцкі праект у выкананні выдавецтва "Беларуская навука" – зборнікі беларускага фальклору "Прымаўкі ды прыказкі – мудрай мовы прывязкі" (2017 г.) і "Хадзі, сонейка, да нас..." (2019 г.) у перакладзе на кітайскую мову Ван Цінфэна і Алены Раманоўскай.

У апошнія гады досвед пра Беларусь у Кітаі значна вырас. З далейшым паглыбленнем беларуска-кітайскіх сувязяў, беларусазнаўчыя даследаванні таксама атрымалі больш шырокую ўвагу кітайскіх навукоўцаў. Сёння ў Кітаі дзейнічае чатырнаццаць цэнтраў даследаванняў Беларусі, беларускую мову выкладаюць у Другім пекінскім універсітэце замежных моў, Цяньцзінскім універсітэце замежных моў, Сіаньскім універсітэце замежных моў, Пекінскім універсітэце замежных моў. Праводзяцца навуковыя канферэнцыі па беларусазнаўству. Напрыклад, з 2016 года ў Другім пекінскім універсітэце замежных моў штогод ладзіцца Міжнародная канферэнцыя па пытаннях беларуска-кітайскіх зносін і сітуацыі ў Беларусі, кітайскімі даследчыкамі вывучаюцца беларуская палітыка, эканоміка, культура і іншыя кірункі. Што датычыцца беларускай літаратуры ў Кітаі, яна таксама становіцца адным з фокусаў для маладых кітайскіх даследчыкаў. Цяпер яе ўжо ўспрымаюць як незалежную літаратуру, а не як частку рускамоўнай савецкай літаратуры. І зборнік "Выбраныя творы сучасных беларускіх пісьменнікаў" – істотны крок, у першую чаргу, у даследчыцкай рабоце, і як вынік – у папулярызацыі беларускай літаратуры ў Кітаі.

Вераніка Карлюкевіч

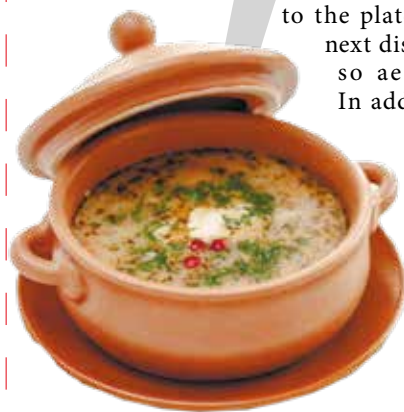
LIVE WITH TASTE!

PROFESSIONAL MONOLOGUE

About the unique Belarusian cuisine, which fits all healthy nutrition systems, and how, having experienced them on herself, entrepreneur Yelena Mikulchik, an expert on Belarusian and Slavic cuisine, author of a dozen cookbooks, as well as a historian and keeper of national culinary traditions, came to this discovery

She not only writes wonderful books, but also cooks wonderfully. And also, when serving dishes, she talks about them so enthusiastically and artistically that before you start tasting them, you won't know whether to continue admiring

the author, or to turn your gaze to the plate where her next dish is laid out so aesthetically. In addition, those with a good

imagination have the opportunity at these moments to travel back to the past era and clearly imagine how they could eat it, say, in Nesvizh, in the Radziwill castle. And be inspired by the fact that Belarusian cuisine, either peasant, or gentry, or the cuisine of magnates, was balanced, healthy: dishes were stewed, baked, boiled, steamed.

Yelena Mikulchik's master classes and other events are a kind of show that only she, a native Minsker, a fifth-generation Belarusian, makes, revealing the history of her native country through food. Yelena is immensely glad that compatriots today are so actively interested in national culinary traditions and use her books. There are many rave reviews about Yelena's skill. She is convinced that Belarusian cuisine has great international potential, as she has been professionally engaged in it for about 25 years. Yelena represented Belarusian cuisine in different cities and countries — in Germany, France, Lithuania, China, Russia... Many times she surprised foreign guests of Belarus with her culinary masterpieces. About how she came to such, figuratively speaking, tasty life, she tells the readers of the magazine.

*The world has changed due to the raging COVID, so my international projects are suspended for now. But there is a big positive moment in this: we began to 'dig' deeper at home, to travel more around Belarus, to discover our homeland anew. Including its gastronomic component.

Yes, although our country is not territorially large, there are a great many places with their culinary masterpieces. After all, what a person eats largely characterises him. Most of us think: the food that lies on the plate is so simple. As a historian, I understand: it's not easy. Let's take mashed potatoes as an example. Would you say trite? By no means! In the early to mid-19th century, mashed potatoes are spoken of as an element of French cuisine. In the 19th century, this word was written — puree, with an emphasis on the last syllable. And in brackets it was explained (mashed potatoes). Let's ask ourselves a question: what did a French dish do on the tables of Belarusians in the 19th century? And this means the following: in the second half of the 18th and 19th centuries in Europe, French cuisine was in vogue. Recall the great French Revolution, when many aristocrats ended their lives on the block. Louis XVI and Marie Antoinette were sent to the guillotine, a huge number of people were left without work. Many highly skilled and educated French people rushed to Russia, where an absolute monarchy reigned. In modern terms, they were gastro workers who arrived in search of a better life. They were hired as tutors, governesses, teachers, cooks. And, of course, French cuisine became popular, laying the foundation for Russian cuisine. And we had a lot of French dishes in Belarus. But they appeared much earlier: after all, Belarusians had close ties with

France, both political and economic, even during the era of the Radziwills. Our gentry moved freely around the world, so the French culture actively penetrated into Belarus. We have all the latest fashion trends. Including culinary ones. Like an Olivier salad. As is puree. Once I cooked it for guests. So one of them told me: I understand what well-cooked meat, fish are, but I can't imagine how to cook ordinary potatoes in such a tasty way.

*The secret to the perfect mashed potatoes really exists. For this dish, potatoes with a high starch content are used. To date, these are farm potatoes, boiled, fragrant, and one variety is needed. Also, the potatoes must be the same size, otherwise they will not cook at the same time. Pour boiling water over the peeled potatoes, add salt and a clove of garlic. Cook until ready. Mash it with a wooden or metal pusher. In no case with a mixer: the puree will become sticky. Add hot cream, or milk, a little nutmeg, salt, if necessary, to taste, you can also add black pepper. The final stage: we take a sieve and rub our potatoes through it. In France, I used a special device: it looks like a press. Rubbing through a sieve is a laborious process. But when you try what you got, you will understand: this is the best puree in your life! Incredibly soft and delicious. In restaurants, this puree is called potato cream, mousse.

*My love for the cuisine, of course, comes from the family. My great-grandmothers and grandmothers were long-livers. I absorbed Belarusian cuisine with pancakes, machanki, potatoes. I grew up on this, like every Belarusian. Since childhood, we have loved finger-shove sausage, black pudding, pancakes, cracklings, fried eggs, gravy. And taste buds are formed from childhood. And we will like in life what we were fed in childhood. Usually, when they talk about who cooked in the family, they talk about mom. My mother is not a fan of cooking. But she was so wise that she taught us according to her own method: she took a cookbook or copied recipes (still kept) and taught me and my brother to cook using them. And we did great. I can talk about my innate sense of taste. It's like an ear for music: someone has it perfect,

■ The photo shows potato 'shoes' served at the Checheli recreation center (Vitebsk Region). The recipe is simple: cut out 'shoes' from potatoes, bake them and fill them with something tasty. For example, mushrooms.

■ One of the Yelena Mikulchik's favorite recipes is an appetizer of the gentry cuisine of 1854 — herring on toast with mustard and eggs, as well as 'smazhenina' — Radziwill-style steak (veal with almonds and crayfish tails, in a modern adaptation with shrimps). Photo by Olga Akulich

and someone just doesn't have it. Mom has something wrong with her sense of taste. So we tried to cook ourselves from early childhood, because we liked to eat delicious food. But, surprisingly, my family is not gourmets. Boil potatoes, dumplings and be happy.

*I am a foodie. Take at least cucumbers with honey. Not everyone likes this dish. The tradition of eating cucumbers with honey could have come to the Belarusians from Russia after the war of 1812. I know that in French villages even today fresh cucumbers with honey are a kind of dessert. But the season for fresh cucumbers is very short, so someone came up with the idea to combine pickled cucumbers with honey. We tried it, we liked it. And then it spread. Today we can go to Dudutki and taste a barrel cucumber with honey after a glass of strong drink. Pickled cucumber with honey is like a culinary detective. Only we find out: not who is the villain, but who tried it first. The origin can be Tatar, and Russian, and French. And hardly anyone will talk about it. The history of the cuisine is not accurate, no one writes that this or that prince ate for breakfast before he went to conquer someone's lands, or what he ate after he conquered them.

*Where does my deep knowledge come from? Passion for history appeared early. I graduated from a humanitarian lyceum, specialised in literature, languages and history. I wrote my first scientific work when I was a high school student. In the early 90s. There were two. One is dedicated to the history of the name of

the city of Minsk, the other to the participation of Belarusians in the war with Napoleon. In parallel with school, I mastered the profession of a cook at specialized courses. And I got my degree. I liked this so much! And then I was sent to practice in a confectionery shop, where I ate, gained weight and came to the conclusion: a cook cannot be thin. My aunt, a lady of size 65, the head of production (now they are called chefs) then said to me, "My dear niece, think carefully about what is more important for you: a chef's diploma, or a thin waist?" I have struggled with being overweight all my life. According to genetics, along the lines of mom and dad, I should be large. My grandfather spoke about women of large size in the family, "Oh, our girls did not spoil the breed..." After all, what was the standard of female beauty before? A curvy girl... In the early 90s, another cult of beauty was formed. And I realised that with the chef's profession, I could not achieve a thin waist. That's when I successfully put my first diploma on the shelf and went to college. I graduated with a diploma in fashion design. And over time, the breed got 'spoiled'.

*I received higher education at the Institute of Entrepreneurial Activities in the field of management: an economist-manager in the field of consumer services and catering. It was just what I needed. The cuisine remained with me as a hobby. I had the opportunity to travel to different countries. I studied the cuisines of different nations, cooked, and mastered

all this through the prism of a healthy diet. I studied a lot of diets, tested them on myself. I approached the process from a scientific point of view: I consulted with nutritionists, doctors, building my own healthy nutrition system. I kept a food diary and counted calories. Today I can easily determine by eye how much this or that product weighs. If I had a medical education, I would be able to competently advise unhealthy people on a healthy diet. I can do this for healthy people even now. I always had my personal trainer. As a result, I achieved pretty good results by building a personal healthy eating system. Diets are not the same. You go on a diet, you suffer, and then the weight returns. I also came to the conclusion that the same system is not suitable for everyone, as each person has his own biological norm of food. You can, of course, lose weight to the skeleton, but this will have a bad effect on health. You don't need to starve. It must be a system of life. Until now, I have a calorie counter in my head, I kept food diaries for a long time. This greatly stops overeating, motivates.

*I really love to tell this magical story, which I adore and which served as a start to my studies. Just imagine: evening,

February, I return home. I pass by the garbage cans. And I see: a book is lying around. No cover, with burnt pages. I pick it up. The book is so-so, nothing special. But it contains reprints of old recipes. I am delighted! I know that there is no information about what they ate in Belarus in the 19th century. There were no sources! And suddenly I see the recipes of 1861 and 1854, with the letter yat, with pounds ... And I take up cooking according to those recipes. It turns out interesting! Tasty! Thoughts become my personal discovery: people lived well in the 19th century! I'm starting to 'dig' in this direction. When you are interested in something, it comes to you. Law of life! Then it turns out: a friend in the family has an old recipe book, I copy it by hand,

classification that I am promoting now.

*Belarusian cuisine can be conditionally divided into five areas. According to social categories. This is a peasant cuisine, one that has survived to this day. I would call it a survival cuisine. The next one is urban, it is similar to the peasant one, but more refined in terms of serving, in terms of ingredients. And richer, already with a different philosophy. Next is the tavern cuisine, which has a lot of Jewish culinary traditions. This is a cuisine ready for catering. Everything in it is perfectly calculated, thought out. The next layer, little known, is gentry cuisine. It was mostly preserved in books, they were written for the rich. I'm talking about the 19th century. Quite simple peasant dishes do not appear in the gentry

■ Cooking classes with Yelena Mikulchik at the culinary studio LeGourmet

cuisine. Gravy, for example, is not in any book of the 19th century. It is so simple, why write about it... Everyone knew how to make gravy. And they ate with pleasure. The gentry might also want to taste the gravy. But after all, the gentry was not homogeneous: both with an average income, and very rich, magnate like the Radziwills. Magnate cuisine can be called royal, I equate them. Because what the Radziwills ate, the kings also ate. Each direction of Belarusian cuisine has its own task.

*Peasant cuisine allowed Belarusians to survive in the 20th century with many difficult historical events. Yes, it is high in calories, but this has a big plus: it allowed to eat less. By the way, the cuisine of ordinary people in any country in the world is high in calories. It will have a lot of carbohydrates, a lot of fat, little fibre. This can quickly fill you up and you eat little. Economical! I realised this simple idea on a culinary expedition to Bezdezh, in the Drogichin District of the Brest Region. There is a chic museum 'Bezdezh Apron'. It contains the creations of local craftswomen-needlewomen from flax. Polissya life of the beginning of the 20th century has also been restored, where you can taste flax dishes. The most popular specialty in that region is called makuha. What it is? Flaxseed is dried in the oven, crushed in a mortar, salt is added, and

here is a flavouring for anything. It is eaten with bacon, with bread, with pickles, with cottage cheese, with potato babka. And here we are met by local housewives who tell us about what they gave food to farm labourers who came to work in non-poor families. They were given a piece of bread, 200 grams, a piece of lard 70-100 grams, and this is about 1,000-1,500 calories in total. And, let's say, lard was dipped in this makuha, in which there are zero calories. And flax swells in the stomach and creates the effect of satiety. It turns out that you ate a little, but you are full and ready to work. And I tasted this sandwich. It was very tasty. After that, I couldn't try anything. I was overwhelmed by the thought: the culinary expedition failed. At this point, it dawns on me: it's about saving! I will feed you various dishes of the gentry cuisine, serve you one after another, and only then will you get 1,500 calories. And here's a sandwich! The gentry cuisine has another task: to surprise! It fits our understanding of tasty and healthy food. It has a lot of fibre, a lot of proteins, few carbohydrates, exquisite combinations so that the feast lasts a long time and you can taste many dishes. And magnate and royal cuisine is for gourmets. There are such combinations! Even I, a historian, am surprised: many dishes of the 19th century come from the 16th. And these are echoes of the Baroque era, Catherine de Medici, sometimes cloyingly spicy, sometimes cloyingly sweet. It turns out that we had two directions: the cuisine of ordinary people and the cuisine of the aristocracy. The first is very conservative, passed down from generation to generation.

*After my trips to culinary expeditions, I realised: there are dishes that are thousands of years old, take the same borscht without beets. When I asked why there were no beets, they answered me: my mother cooked like this, my grandmother, great-grandmothers... This is a vegetarian borscht based on beans, dry mushrooms, and either cabbage pickle or sauerkraut gives a sour taste. The modern element is the potato. And dried pears! This is delicious! This borscht is prepared by Belarusians on Christmas Eve for Kolyada. And the cuisine of the aristocracy is very progressive. The aristocrats, I repeat, did not sit still, but

moved freely. Everyone travelled: the Radziwills, and the Sapiehas, and the Tyshkeviches, and the Oginskys... First they received their education at home, and then abroad. Therefore, fashionable culinary trends, as soon as they appeared in Europe, immediately appeared with us.

*As for the Radziwills and their culinary preferences, we have very few sources. It is possible that cookbooks are stored in the archives of St. Petersburg, but I have not been there. I only know two sources. One is A Cook's Notes, which dates 1888. It is stored in the Lithuanian Historical Archives. Polish authors Danuta and Heinrich Debski worked on this source. They have a book called Cuisine of the Radziwills. It is in our National Library. Here is what I used. But Polish authors are not chefs. Looking through the recipes, I saw many obvious inaccuracies. I understand: if you combine the ingredients as it is written there, nothing will work. And what I presented in my book Gentry Cuisine in the section about Radziwill's cuisine is my author's vision. In the preface to each dish, I write what I changed in it. I show how it was and how it became. It is one thing when a dish is reconstructed, and another thing is its adaptation. Therefore, in my latest books, in one and the second (Taste of Belarusian History), I advise: read the author's recommendations. There I say what was changed in the recipe. I am sure: this must be done in order for the cuisine to live. I believe that over the past 200 years, starting with The Lithuanian Cook, a book of 1854 and after it, no one has taken the liberty of adapting old recipes. The Lithuanian Cook of 2013 just goes in translation, it's just a historical document. And the technologies in it are described for those products that were then, they were cooked in the oven, besides, the recipes are without clear proportions.

It is impossible to cook by all these and other books that I used. For people, you need to describe the dishes more clearly.

■ Barbara Radziwill's travel bread with salt and hazelnuts. Also one of Yelena Mikulchik's favorite recipes. Photo by Olga Akulich.

■ Yelena Mikulchik dressed as a 19th century cook. Photo by Olga Akulich.

■ Arhas, a favorite royal dessert of the 17th century, in a modern adaptation by Yelena Mikulchik

If you stick only to the description, then you get nonsense. And you open some recipes and understand: well, you will never cook this dish. In my head, as I said, I have a calculator. I mentally combined all the ingredients, I know what property the product will have, and I already understand that it will never be baked: either historical accuracy has been violated, or a printing error has occurred, or flaws in interpretation. Therefore, I describe everything thoroughly, so that you go to your kitchen, collect the necessary ingredients, weigh them and start cooking so that you get a dish like in the picture. I make all the dishes

leaf through and see: somewhere drops of sauce, somewhere pencil marks. It's so nice that the book is working.

*To adapt old books to the present is my task, which is based on the wishes of my subscribers. And Taste of Belarusian History is a book that has just been published, it is a souvenir book, published in three languages, it contains fewer recipes.

*Belarusian cuisine is very diverse. It was influenced by the cuisines of different countries. Here you can find notes of the cuisines of our neighbours: Russian, Lithuanian, Polish. Please note, also German, Italian, French, as I have already said. And we even have one dish from Turkey. It's coffee! In Belarusian, 'kava' is traced back to the Turkish language. We have old-Belarusian coffee, which is Turkish coffee in the Turkish manner.

*When I represented Belarusian cuisine in different countries, I first studied the history of these countries. In Germany, this was very easy to do: German cuisine is similar to ours. In France it is more difficult. There I went the other way: I took a layer of the 18th-19th centuries, the aristocratic cuisine of the Radziwills, old dishes of the gentry cuisine and singled out dishes of French origin from them. And I know the history of French cuisine very well, as a historian of world cuisine I also hold events on it. It is impossible to understand the history of Belarusian cuisine without the history of the cuisines of other countries. I am well versed in the history of the cuisine of the French kings, especially those who ate well. So, there are many literary sources about the cuisine of the Bourbon dynasty, and this is the 14th-16th centuries. When I went to France, I knew that I needed to take the best of what has come to us in 200 years (it has, of course, changed). And the French served their own old cuisine in our interpretation. Of course they were delighted. I gave them their familiar tastes.

*How did I manage in China with its specifics? We don't have Chinese food. But I do have a Chinese friend. We met at a charity project and became very good friends. So she initiated me into Chinese cuisine, after which I understood well what Chinese cuisine is and what tastes

presented in my books in real conditions, in an ordinary kitchen, without special appliances, I do not use special equipment, I serve and cook the way you do.

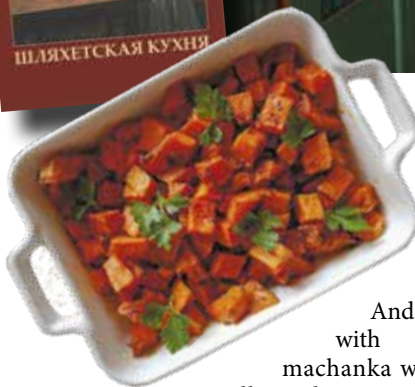
*My readers started doing flash mobs. I love it so much. That is, they will prepare a dish, take a picture and post a picture that repeats mine. Nice! So my recipes work! I receive many thank you letters. My books are loved and collected. What could be better when your work is appreciated.

*Recently, they brought me my book of 2014 and they say: we have cooked all the recipes from it. I

the Chinese like. When I went to China, I understood what they might like. Many of our dishes are to the liking of the Chinese, but the taste must be given in a different way. Spicier and richer. And the presentation should be different. In our modern understanding of peasant cuisine, a lot is needed. In the understanding of the Chinese, too, but one dish should be unifying. They have rice. The rest should be served in small bowls, which should be a large number. And you need to cook it in such a way that it is convenient to take it with chopsticks. True, when I served the Chinese delegation in Minsk, I had an incident. Served machanka with chicken and mushrooms, separately there were small thin pancakes. I made them so small that it was convenient to take them with chopsticks and dip them in a machanka. And she showed me how to do it. But what did the Chinese prefer? They took out pieces of meat with chopsticks, and drank the sauce from the machanka, and ate pancakes separately. I cannot convey how much praise the dishes got! In fact, it turned out two different dishes. The next time I hosted guests from China, I went for the trick and combined the dishes. I made thin pancakes, pancakes, cut them into strips like noodles, took Chinese-style plates, poured machanka into them, making it a little thinner, and put the pancakes there. That is, it was a machanka with pancakes, but pancakes in the form of straws. In general, it turned out like noodles. Ideal for eating with chopsticks. For Belarusians at my events, I began to serve machanka both in the usual style and in Chinese.

*It's wonderful when culinary cultures interpenetrate each other. Machanka is a philosophy! It's not even food. I would say that this is the national idea of the Belarusians, which everyone is looking for. How to divide machanka for everyone? Make sauce? No. Cut? Also no. But how? Dip! And you won't offend anyone! You take a pancake and dip it. The sauce is distributed evenly, everyone got some food, and everyone is full! Isn't this a national idea? I will not name the cuisine of other nations, in which you take something, but others do not get it.

■ Currently, Yelena Mikulchik, the author of a dozen cookbooks, is working on new projects.

are feed, And with machanka we all equal! We must treat everyone. And our hospitality is that everyone has enough of everything. Of course, in the modern world, machanka is inconvenient to eat, as you can eat it at your grandmother's or mother's house. But the traditional way of eating machanka in a restaurant does not fit into good manners. We had establishments where machanka with pancake straws was served with a fork. *Belarusian cuisine has great international potential. You need to understand that Belarusian cuisine can be served at a high level by reworking peasant dishes in a modern manner, with a beautiful presentation, making it so that it will delight guests from abroad. Our fashion brand chefs Artyom Raketsky, Aleksandr Chikilevsky work at this level. But they do not limit themselves, they create author's dishes, transform traditional ones, and they are served. And I am the keeper of history, traditions. Chikilevsky loves molecular cuisine, Raketsky likes to mix: take Belarusian products and European

trends, and combine it all. He may not take the historical recipe. And this is good! My colleagues make haute Belarusian cuisine. *Come to me for history! I don't cook food without a story. It is impossible to order an event from me so that I do not tell about the dishes. The background is my specialty.

*It is gratifying, as I have already said, that my compatriots, Belarusians, remember that they are Belarusians. And they are actively interested in Belarusian cuisine. I conduct master classes for them at different venues. These are ordinary people. For example, families want to celebrate an anniversary or just celebrate a birthday, say, in the Radziwill style. Organisations are also involved. Some invite me as a cook to their home. There are also gastronomic tourist trips, when people want to go somewhere, for example, to Bezdezh that I spoke about, to an agroestate, or to another place... And I accompany them. We recently launched a project, the Fresco lecture hall with the Euphrosyne of Polotsk Charitable Foundation. This is such a cultural space for creativity, self-education and live communication. The other day, for example, I had a master class called 'Cuisine of Queens or What Dishes and Under What Circumstances Were Invented for Queens'. There I talked about how, in 1869, Empress Eugénie, the wife of the French Emperor Napoleon III, arrived

at the opening of the Suez Canal at the invitation of Sultan Abdul-Aziz, and what dish was invented especially for the guest of honour. I also told that there are few examples in history when the king married for love, but the Grand Duke of Lithuania and the Polish king Jan III Sobieski (17th century) succeeded. The king's favourite dessert was arhas. There is no such taste in modern cuisine and this dish cannot be compared with anything else. Arhas is considered a natural aphrodisiac, and many researchers are sure that it was only thanks to arhas that the king was very prolific: Sobieski and his beloved wife Marysenka had 13 children.

The participants of the master class could plunge into that era and feel a little like noble persons, tasting this royal dessert. The recipe dates from 1682. I also gave the participants a recipe for hünkar beğendi, a famous dish of Turkish cuisine... In general, you could eat, enjoy the dessert, and listen to me.

*Do I have favourite recipes? When I was working on gentry cuisine, I had more than 2 (two) thousand recipes at my disposal, and about three hundred recipes for Radziwills. It is difficult to choose what will be included in the book out of so many. Sometimes you cook something, and you think that you will never cook it again, and sometimes, on the contrary, you cook many times until you are satisfied. And then you send it to the piggy bank of your favourites. So, if you go through the gentry cuisine, then I would single out among them herring on toast with mustard and eggs. The recipe dates back to 1854 and is as simple as all genius. I assume that this is a recipe of German origin. Because everything crumbled up to small fragments is either of Jewish origin or German. In the modern version, we take herring fillet, boiled eggs, French mustard, olive oil, blend all this and get a herring pate, with which we generously spread dried white bread in the form of croutons. You can violate historical accuracy and add an apple to the pate. This is an appetizer. I also really like Barbara Radziwill's travel bread. Yeast dough for bread is prepared on cream with salt and hazelnuts. These are such cute rolls from wheat flour. I have another favourite dish, it's just a 'bomb'. In the language of the 19th century, it is called 'smazhenina'. Made from veal with almonds and crayfish necks in a creamy sauce. I called it Radziwill's steak, replacing the crayfish necks with shrimp. This is one of the hits of my recipes, I often make it at master classes, presenting Radziwill's cuisine.

*In conclusion, I will say: if you want to save the family budget, eat like our ancestors ate! If you want to get a slim figure, eat like they ate! Live with taste, rejoice! And let the taste of Belarusian cuisine prevail for you in the near future!

Interviewed by Valentina **Zhdanovich**
Photo from the personal
archive of Yelena **Mikulchik**

ООО "Кулинарные классы ГУРМЭ"

220062, город Минск, пр-т Победителей, 121, пом.60

ООО "Culinary classes GURME"

220062, Minsk, Pobediteley Ave., 121, room 60

Кулинарная студия
LE GOURMET

Разделите
ваш праздник
с нами!

Culinary studio
LE GOURMET

Share your
holiday with us!

 [legourmet_by](https://www.instagram.com/legourmet_by)

 [+375\(29\)107-01-17](tel:+375(29)107-01-17)

 [legourmet.by](https://www.legourmet.by)

 info@legourmet.by

Елена Миккульчик. Кухня
с историей. Секреты
и рецепты славянской
и белорусской кухни

Elena Mikulchik. A kitchen
with history. Secrets and
recipes of Slavic and
Belarusian cuisine

SERGEI CHEKERES:

"I'M NOT WISE, I'M JUST ALIVE"

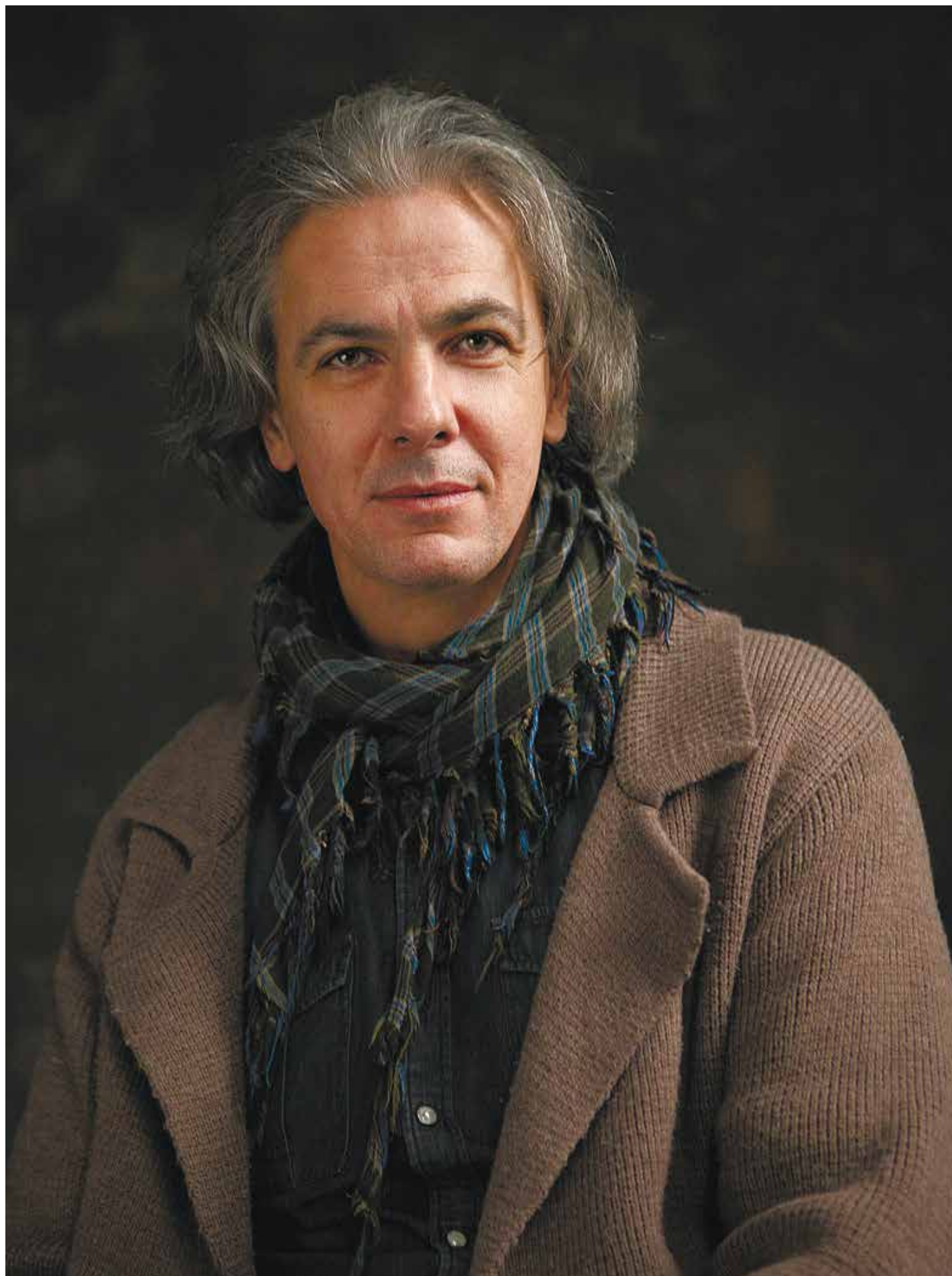

Honoured Artist of Belarus, leading master of the stage of the National Academic Theatre named after Maksim Gorky Sergei Chekeres on the day of the anniversary and in the days following, played a dozen performances in a row, in which he shone in bright roles, which were diverse, expressive, and memorable. This is how he celebrated his 50th birthday. However, at other times, he is also intensely engaged in the repertoire. If we talk about the involvement of Chekeres in the life of the theatre, then it can be said that it is absolute. It seems to me that it is deep, emotional, passionate... What, by the way, is confirmed by his colleagues. Sergei Chekeres is completely immersed in this special, magical world of theatrical art, which exists as if in another dimension, is immensely devoted to it. The connection of the actor with the theatre, in my opinion, only grows stronger over the years, allowing him to see the main thing that, as Antoine de Saint-Exupéry put it in *The Little Prince*, you cannot see with your eyes. Charisma, the ability to improvise, inner freedom — this is also all about him, about this talented actor, guest of the editors of the Belarus magazine.

As you know, the charisma of this or that actor, who has been assigned the status of a 'star', encourages avid theatregoers to watch how this star will shine at the premiere performance, whether it has gone out or not. When buying a ticket to the Gorky Theatre, fans will certainly ask the cashier: 'And who is starring ...?'. This question is often related to the People's Artists of Belarus Olga Klebanovich, Aleksandr Tkachenko. The viewers began to ask about Ruslan Chernetsky, who was recently awarded the title of Honoured Artist of Belarus. And as for Sergei Chekeres, in connection with him there is a flurry of questions regarding

his presence in the performance. For example, there is always a full house at the play *The Count of Monte Cristo* by Alexandre Dumas, where Sergei stars as the prosecutor Villefort. Moreover, tickets are bought up mainly by young people for several months in advance. It is clear that they go for the work of Dumas, and for the rock opera, which artistic director Sergei Kovalchik has long dreamed of staging, and for the hero of Chernetsky — Dantes, as well as to fashionable rap battles. But, as they told me at the box office of the theatre, young people, buying tickets, asked more than once whether Chekeres sings in this performance. And for them it was

not at all important that his Villefort was, relatively speaking, the embodiment of an 'evil' force. But he is good! I also note that the vocals are powerful and charming. And during the intermission at the play *The Count of Monte Cristo* I heard the audience remark: 'How strange, and why does Chekeres not play Dantes?'. Also, after the premiere of *Selfie* with Sclerosis by Aleksandr Volodarsky, a group of ladies leaving the hall said: 'It's a pity that Chekeres had so little stage time...'. Here he is, one might say, a people's favourite. We talked with him. Yes, it so happened that the conversation, which was conducted in a friendly tone, now and

ACTORS & ROLES

then acquired a philosophical connotation, being distinguished by the depth of my counterpart's intellect. I hope that the reader will also find the thoughts of this thinking actor interesting. As well as the opinion of Valentina Yerenkova, Honoured Art Worker of Belarus, director, who considers him her creative son. In her performances, Chekeres played and plays the main roles.

"When he appeared in the theatre, he loudly, emotionally declared his desire to comprehend the profession. And it was a miracle! Restless, longing for achievements, victories, discoveries... An actor of enormous scale, who has grown from a boy into a mature man, says Valentina Grigoryevna, emphasising that Sergei Chekeres is currently the face of the theatre. She is convinced that he, whose creative apogee is yet to come, has not yet played his main role."

The interview with Sergei Nikolaevich also contains his opinion about his roles, about colleagues in the theatre and about

rehearsals. We talked about what we cherish in our being, what we strive for... And also about the joy that my interlocutor called the sought after sense of this life, because 'it is impossible to think of anything else'. As if he guessed the thought of the Indian philosopher, writer, poet Aurobindo Ghosh, who said, "The secret is in joy. You will know joy, you will know the mystery of being."

"Sergei! There are so many pleasant epithets that people give to you, should one just mention your name to the fans of the Russky Theatre, or in social media... Handsome... Excellent appearance, a singing voice that can be heard even from the depths of the stage, a pleasant tone, clear diction, energy, posture and the like, characteristic of the role of the hero. How would you say about yourself?"

"I am constantly busy trying to formulate everything that concerns my life. It gives me pleasure. But I take everything that happens from the point of view of real

time. On the one hand, my human gut accepts all these epithets, and, of course, I am pleased, but on the other hand, over the years, I realised that words do not mean anything. These are certain forms that are in the air, but they will say little about the current moment of a person's life, about himself. Naturally, when you are young, compliments make an indelible impression on you... But life goes on, and as it moves, your agility decreases, your attitude towards yourself and life becomes more balanced. And what you do matters. But the fullness of sensation, emotion arises only when you still hear the same words that you no longer trust. Here is such a paradox. I think about something, do something, but in the end I don't know how I will influence the audience that I will come into contact with at the performance. And only when a look from the outside, from the audience, tells me that the interaction has taken place, at that moment I understand that my attempt at a monologue has turned into a

■ "I was able to appreciate the talent of Olga Mikhailovna only years later. Now, without denying anyone development and understanding, we seem to have found those common points that allowed us to interact, figuratively speaking, smoothly. Including in Selfie with Sclerosis".

Veniamin Ionovich Yesafov — Sergei Chekeres. Maya Mikhailovna — People's Artist of Belarus Olga Klebanovich.

dialogue with the viewer. Although this may also be an illusion. But, nevertheless, the game 'actor-spectator' is endless."

"That is, you want to say that the path inside yourself is very important for you and how much what you think about, feel correlates with those external messages from the world, from other people, including from the theatre audience?"

"I am busy with my own person, busy understanding myself. You can also apply the word awareness to this inner process. Yes, I am an observer, as I said more than once in interviews. And for me it is paramount. I'm not an action hero, I'm inherently slow. This is my foundation, my way of being in life. Although outwardly I make a different impression."

"Which of your virtues do you consider the most useful in life?"

"Today, I have come to understand that the whole problem comes from separation, that is, a person is divided into his merits and demerits. But this should not be done. Man is a whole being. If you push one against the other, the so-called bad against the good, you will not accept yourself. You will crumble. You have to take responsibility for who you are. If responsibility exists, then you will act in accordance with this feeling in life. Which is what I try to do. But in life we observe the same phenomenon all the time: relatively speaking, two forces collide... They interact, resulting in resolution."

"You're right. After all, in nature, as scientists who know this issue say, there are no bad or good forces. There are opposite forces: plus and minus, attraction and repulsion, light and darkness. Without them, life is impossible, there is no metabolism within living organisms, no connection between elementary particles, between cosmic objects in the Universe... It is impossible to use only one force without the other — only in their interaction. This is how all life works. Likewise, man, as you said, is a whole being. What would you call these forces?"

"I can't name them. This is rather an abstract category for me, just a bunch of energy that collides with another bunch. It is the energy invested in man. In its form, in a certain understanding of the

world, its thoughts, feelings, goals... Ultimately, for me, people are divided into two categories. Some believe that everything can be done to achieve the goal, while others are convinced that human life is valuable in itself, so no one else has the right to influence it."

"The ability to unconditionally exist in conditional circumstances, to live in them fully, vividly, convincingly, moreover, to convince the viewer of the unconditionality of the conditional world reproduced on the stage is a special property, a special gift inherent only to an actor of all creative professions. In my opinion, this is typical of Sergei Chekeres. For me personally, a vivid example is your work in one of the last performances A Month in the Country. How was the role of Rakitin for you?"

"I was offered this role by Olga Mikhailovna Klebanovich, who staged this performance. Working with the material and with Olga Mikhailovna, I realised that I would play purely my Rakitin: my life experience allows this. I know thoroughly the nature of this person's feelings, I have lived all this in my life. I had a complete feeling, as happens in English films, when an actor rises to the stage, then the responsibility of a certain kind is imposed on him, where you can't lie. And if you lie, you have to do it convincingly. That is what I do. I had to take out my feelings, dress them in a character mask and broadcast (in quotation marks) the torment of this person. That's the kind of love he has! How do I rehearse? First, I listen carefully to the director. It is important for me to understand who is opposite me, whether this person thinks more than I do, whether he or she knows more... When I first take the material, I do not know anything. In this sense, I am a virgin. When we start talking, a certain field is created... Conflict is the breeding ground for me. Brainstorming occurs, which gener-

■ Sergei Chekeres as Villefort in *The Count of Monte Cristo*, to his left Ruslan Chernetsky as Dantes

ates an inner intensity. Attention is sharpened and, thanks to this, certain discoveries occur. It doesn't happen otherwise. If you are carefree, relaxed, everything is very pleasant, nothing good will come of it. In any case, I can't do that. Therefore, it gives rise to the corresponding aspects of me as an uncomfortable partner: I often cross the line.... I developed a formula for myself: if we work together, there is a field between us, which is called the theatre, so we plough it. And that's all for me. It is through this collision that meaning crystallizes. Meaning is clarity! Clarity is beautiful!"

"And does your Rakitin like that he can give up his beloved and not join the fight for her? But does he hurt?"

"Of course it hurts. How can he like the fact that he has to give up the woman he loves? While before the arrival of the teacher Belyaev to the Islaev estate, Rakitin had at least some hope for the development of relations with Natalya, then with the advent of the teacher, it was exhausted. And Rakitin will refuse Natalya,

ACTORS & ROLES

■ "It is easy and interesting for me to work in performances with Veronika Plyashkevich. Let no other actors be offended, but for me she is the best partner."

A scene from the play *A Month in the Country*. Sergei Chekeres as Rakitin and the leading stage master Veronika Plyashkevich as Natalya Islayeva.

and will not return. This is the point. The finale. In relation to his situation, I will quote the well-known: //Although not new, I will remind you again: //In the face of both friend and foe, //You are the master of the unspoken word, // And of the spoken word, you are the servant//. As soon as you discovered something verbally, I noticed more than once, your brain begins to dictate the conditions of behaviour to you, you become a hostage to what you said. If Rakitin said that he would leave, then he would leave. Moreover, the irreparable happened: Natalya is in love with Belyaev. But if you think about it, nothing really happened. Well, it didn't work out, so what? That's the way life works, it happens. But I think there is no problem when you love. The problem arises when you do not love, when there is emptiness in your soul. Man is afraid of emptiness."

"It seems to me that your Rakitin experienced a feeling of unconditional love for Natalya? After all, is happiness just to love, without demanding anything in return?"

"He did. But these are just brief moments. My Rakitin is an evil Rakitin. And I love it. This is a certain rearing of the system, which is a person. Excessive energy finds

an outlet in anger. For me, this is normal. And the fact that my Rakitin is evil means that he is alive. He has different feelings. He is not an angel in the flesh, not a pastoral, not accepting everything, not a saint. It would be a completely different story. Again, he is alive. In Renata Litvina's film *The North Wind* there is a cool idea: 'I am an evil person, but I am your person'. But it's cool! And unconditional love on earth is my mother and me, or me and my father."

"Tell us about your parents. What is the wisest thought you have ever heard from them?"

"Perhaps, it is not the thought that is important here, but the sensations that I experienced when communicating with my father and mother. My parents Nikolai Andreyevich and Tatyana Grigoryevna complemented each other in a wonderful way. My dad passed away when I was 17 years old. He was a giant in my eyes. He gave me a feeling of strength, stability, support, security. In *Selfie with Sclerosis*, I play my father. Dad was the head of the largest metallurgical plant Kryvorizhstal. He had a huge influence on me and was an unquestioning authority. For example, he could solve problems in trigonometry immediately. When I got older, I began to

understand that such unconditional love is when you are received with all the twists and turns, carried on the wing all the time, and when you come home, you are just warm and comfortable, this is great happiness. Over time, being next to my mother, I realised that my mother is love, just that, also unconditional... Mom has not been with us for more than five years. And when she passed away, even though I have an older sister, I realised: I am now alone. Svetlana lives in Krivoy Rog, Ukraine. I haven't been there for three years."

"How did you work with Olga Klebanovich, as a director and as a partner in performances?"

"We started with her as partners in the play *Dad, Dad, Poor Dad, Why Don't You Get out of the Closet...* by Artur Kopit. And it was great. Fate brought us together in this production, and then we worked in different teams. At first I did not understand her internal choices, it was also the case that I did not agree with what she was doing. And now, at my mature stage of life, when we met in *Khanum*, when we are now playing in the play *Selfie with Sclerosis*, and also when she rehearsed *A Month in the Country* with us as a director — this is just the case when I can appreciate the colossal, inner, life experience of Olga Mikhailovna. It is so obvious that I can say: it is comprehensive, impressive. She has an excellent intuition..."

"In the play *Selfie with Sclerosis* you played the role of Veniamin Ionovich Yesafov. What can you say about this role, which, among other spectators, impressed me at the recent premiere, so much so that I was out of breath? It

would seem a comedy, but your scene in a dialogue with Olga Klebanovich makes you want to cry..."

"I for myself very clearly realised what I was playing about. It seems to be a simple human story, about love in the past, which did not happen, the scene is small. And it was hard for me to keep myself from crying. But these are not sentiments. But

performance is weakened, and you go to some kind of internal repetition. And you understand: ahhh ... no, no, what I found last time does not work, some kind of vacillation occurs, and then suddenly the only possible liveliness appears again that will work for this meaning. And it consists of the mutual desire of partners. And the meaning can be obtained only in interaction with those who want to convey it as intensely as you. This is the essence of partnership.

By the way, I personally, I repeat, was able to appreciate the talent of Olga Mikhailovna only years later. Now, without denying anyone develop-

- 1. A Streetcar Named Desire
- 2. Summer Visitors 3. The Taming of the Shrew 4. The Tragic Tale of Hamlet, Prince of Denmark 5. Dangerous Liaisons.

■ Honoured Artist of Belarus, leading master of the stage of the National Academic Theatre named after Maksim Gorky Sergei Chekeres on the day of the anniversary and in the days following, played a dozen performances in a row, in which he shone in bright roles, which were diverse, expressive, and memorable. However, at other times, he is also intensely engaged in the repertoire.

ment and understanding, we seem to have found those common points that allowed us to interact, figuratively speaking, smoothly. Including in *Selfie with Sclerosis*."

"Which of the actors can you say with whom it is easy and interesting for you to work in performances?"

"For me, the answer is obvious. This is Veronika Plyashkevich. I'm really interested in her. Our cooperation continues. Let no other actors be offended, but for me she is the best partner."

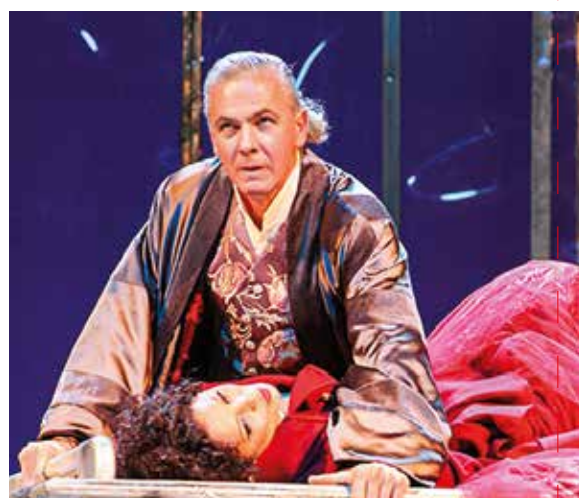
"How do you feel about criticism?"

"Reasonably. After all, I am inside the material, and criticism is what is outside. I listen, which increases my attention. Whether I accept it is my choice. After all, what happens at the premiere? The audience in the hall, the actors on the stage. And, oh horror! We see a frozen artist, who hasn't yet realized all meanings, and so on... We looked, left the theatre and carried our judgments about what we saw. And it sounds like a dogma, like a sentence. But I did not die, I will have the next performance, and the next... I am in dynamics. This is the main thing! Judgments are in the past."

"Your work with Valentina Yerenkova, it seems, began on the play *The Love Story of a Tabby Cat and Senorita Swallow* by Jorge Amado?"

"No, in this performance it has already continued. And it began with the production of *Dad, dad....* That's when we checked the blood groups. Since then, I

rather, the inner feeling of my character... It is about the fact that it would be nice if it was like that between him and Maya Mikhailovna, but this was not in the past and will not be so. And here on the stage you illustrate that the impossible is possible. In connection with this performance, I recall the film *The Adventures of Pinocchio*. I always cry at the moment when everyone is looking for the golden key, and Pinocchio is all glowing and shining — he found it! And here it is, the key! So in *Selfie with Sclerosis* we found this key. Played what you don't expect. It was nice to hear from the young actors of our theatre: this is cool, cool! Then attention on another

ACTORS & ROLES

have been deeply devoted to this person, to her potential. Valentina Grigoryevna is one of those directors who have their own world. We recently talked with her, and I expressed the idea that for me people are divided into 'finite' and 'infinite', so here she is from 'infinite'."

"You came to Valentina Yerenkova after the play Hamlet staged by Boris Lut-

■ "I live in the theatre, I breathe in the theater, here is my field, my magical space..."

■ As for the cinema, I began acting quite late, since 2009. There are more than a dozen roles in the filmography. Perhaps my cool movie role is yet to come. Do I want it? Why not..."

tour, I read in the program about what Boris Ivanovich Lutsenko staged a play. I played diametrically opposite inside myself. In my world, it was a completely different picture. In Hamlet there were words from Ecclesiastes: it's time to scatter stones, and it's time to collect stones... I, as a young man, being a revolutionary at that stage of my life, said: yes, great wisdom, so what should I do now?.. In these words for me as if there was no answer. But even today I understand that each of us will go completely full circle:

atre since 1997 say a good word about you (I have read and heard more than once). But let's go back to the past. Tell us, what impressed you so much with the very first appearance on the stage and served as an impetus for choosing the profession of an artist? Was it in your youth?"

"It's very simple: I love to dance. (And still dancing in the club). Going out at school to discos in a circle, I understood: I like it when they watch me. Due to the fact that

when he scatters the stones, and when he collects them. And therefore 'everything has its time and time for every thing under heaven ...'. Here is the answer.

Once I heard the answer of the sculptor Ernst Neizvestny to the question: what is wisdom. Wisdom, he said, is the sight from the grave. In relation to myself, after a while, I formulated: I am not wise, I am alive."

"Do you have to wear a mask of impregnability for life if you encounter unpleasant people encroaching on the borders of your territory?"

"This does not happen, because I mark the boundaries of my territory and let the person understand: you are different. But in order to coexist peacefully, we must not enter each other's territories."

"Critics, theatre journalists, and directors with whom you have worked in the-

vanity is my favourite sin (laughs), even then I realised: they don't look for good from good... The attention of the audience is life-giving energy, the foundation, my way of living. This is the 'curse'. Of course, I survived the period of the 'star' illness when I played a lot, all the main roles, when I justified myself: who, besides me, is worthy, and so on. But then I just started to lose it all. The moments of loss sobered me up. And something inside said to me: Serezhenka, let's go without a mission, today there is an opportunity, you play, tomorrow it is not — you don't play. Yes, this is not a tragedy, but playing on stage for me is oxygen, air, which I cannot deny myself."

"Is it easy for you to be yourself?"

"Yes, easy. For me, this is the only acceptable form of life. And, without mimicry."

"How to become independent of people's opinion?"

"Just. Do not depend (laugh)."

"Sergei Chekeres is one of those few artists who goes to other theatres for performances and loves opera — that's what they say about you. What experi-

senko, which you played at the age of 25, you can say a completely ready-made artist..."

"Ready? This is very conditional. Of course, I felt that I was not mediocre, but my inner understanding pushed me to the well-known proverb: live forever, learn forever."

"What did you like in your Hamlet and what did you not like? How would you play it with your current level of awareness?"

"I remember well the inner search for my character. When we went to Moscow on

ence do you draw for yourself? And why do you like opera?"

"Yes, recently I was at the Belarusian Drama Theatre, watched two performances. Why do I go? Yes, like all normal people — for impressions. When I see inquisitive young people, I get tremendous pleasure from understanding: I am not the only one, our blood type is similar. Yes, I love opera. The energy of the human voice excites me. This is both joy and those special emotions that you feel only in the opera."

"Is it hard to transform into characters that you absolutely do not

ga (now it is gone), sitting there with my soup and almost sobbing over it, realizing that I was empty, nothing responded to me. And then somehow it became clear: there was a moment of accumulation. Moreover, the hairstyle was the key to the role, something clicked inside... And I said to myself: here is Petruchio."

"What are you rehearsing now?"

"Mephistopheles in the play Faust. Deal with the Devil."

Directed by young director David

Razumov. And Aleksandr

Petrovich Polozkov, my neigh-

"Why do you think it is so common for us to suffer for any, even the most insignificant reason?"

"What else to do? In order to float, you need to push off from the bottom. In addition, without suffering, you will not understand what joy is."

"How do you get out of troubles?"

"I don't save myself, I live through them." "Of course, you remember the gospel: be like children! What do you think kids can teach?"

"The fullness of sensations."

"If you had the opportunity to meet the boy you were in your childhood, what would you say to yourself in this case?"

"The first

thing that came to mind was I love you."

"What advice would you give to young actors who are accepted into the team?"

"I will not advise anything, I will observe."

"I can't help but ask a question about the role-dream. Who would you like to play?"

"I do not dream — I live in reality. If you think about it, since last summer I have played several major roles. Rakitin, Villefort, Afanasy Ionovich Yesafov... And here is Mephistopheles. And what will be, will be. If you look at everything that I played in the Russky Theatre, then this is a very large percentage of the roles of the classical repertoire. This means that there are thoughts there that have been tested by time, and therefore, it is interesting to discover them, open them, understand something and convey to the viewer. What I have done and continue to do."

Interviewed by Valentina Zhdanovich
Photo courtesy of the Gorky Theatre

■ "I was born in Krivoy Rog in Ukraine on February 12th, 1973 in a family of metallurgists. In 1994 I graduated from the Kyiv Theatre Institute named after Karpenko-Kary with a degree in drama theatre and cinema. After three years of work at the Kherson Music and Drama Theatre, I moved to Minsk, where since 1997 I have been living and working in the Russky Theatre."

like? Or does this not happen? What is the most difficult role you have ever played?"

"That doesn't happen. As for roles, I rehearse very hard. For me, any role is a pig in a poke. Naturally, I remember the text, episodes... But I don't get to the bottom of it right away. Let me give you an example with The Taming of the Shrew. There I play Petruchio, who was completely incomprehensible to me. It seems to be something complicated there... I remember going to the Maxibis cafe on Nemi-

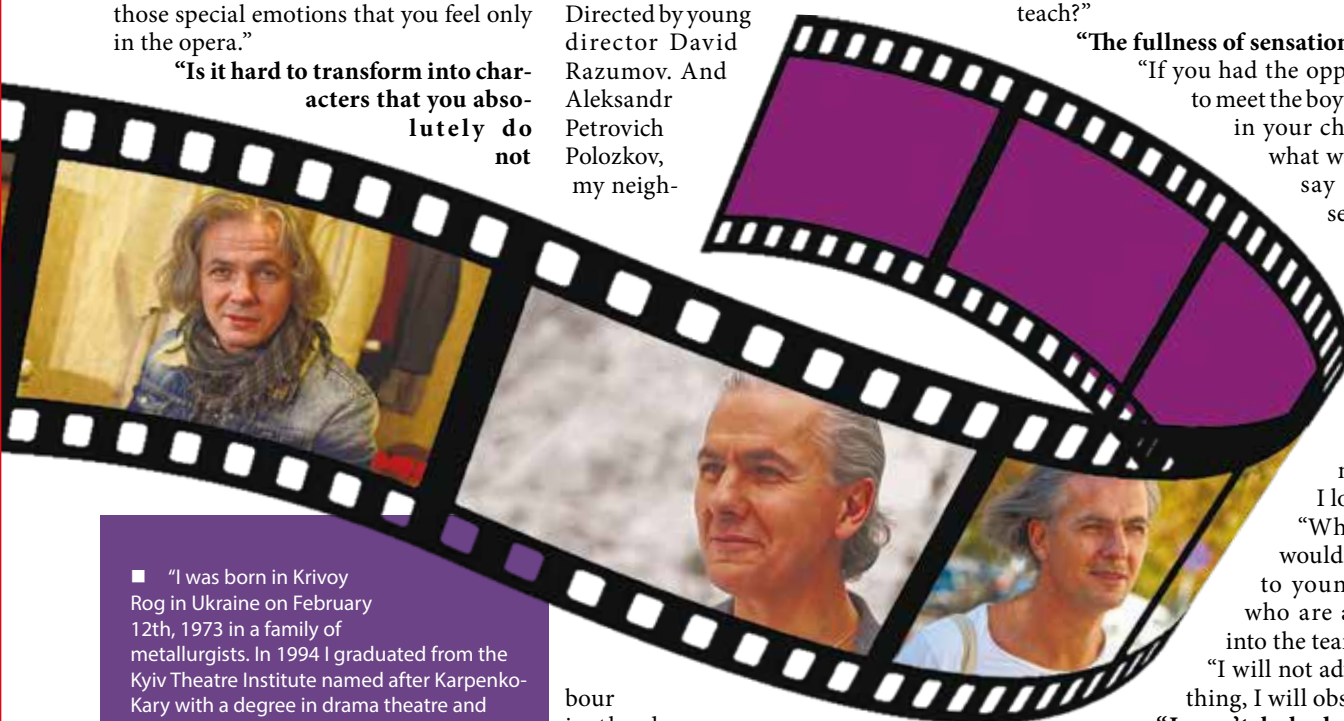
bour in the dressing room, we have Faust. Here we are with it. And in the dressing room we discuss. Polozkov is a very big intellectual, he reads a lot. He has such texts on which he confidently relies. I'm not a reader. It is in the context of the destruction of these tablets that I coexist with him (laugh)."

"Do you want to change anything in your life?"

"They don't ask me. Everything is changing anyway."

"How do you feel about people who tell you the truth to your face, which, in their opinion, is the only true one in relation to you?"

"That's their business, not mine. It all depends on how important these people are to me."

HAVE TIME TO FIND YOUR STYLE IN LIFE

The Palace of Arts Republican Art Gallery successfully hosted the Dynasty exhibition, which was dedicated to the 95th anniversary of the People's Artist of Belarus Gavriil Vashchenko. The exhibition presented the iconic works of the master from the funds of the National Art Museum, the Centre for Contemporary Art, as well as from the personal collection of the artist's family. In addition to the works of the famous muralist, the exhibition also featured the works of his relatives – son Konstantin and granddaughter Angelina.

The works of Gavriil Vashchenko have long been included in the golden fund of the fine arts of Belarus. He worked in the field of easel and monumental painting, dedicated a number of paintings to past events and historical figures. Being a native of the Polissya hinterland, the image of his native land occupies a special place in his work of Gavriil Vashchenko.

Konstantin Vashchenko, artist, *“Polissya is really a very marvellous land. My father and I travelled a lot. It was very exciting and interesting. Most importantly, he discovered the beauty of this region. A landmark work from the collection of the National Art Museum, My Polissya. On it there is a flying stork with open wings. It has already become a symbol of Belarus.”*

Angelina, the granddaughter of Gavriil Vashchenko, who, by the way, is still studying at the Faculty of Graphics, but already takes part in exhibitions and even illustrates printed publications, also presented her works at the exhibition. Her work is a continuation of the fantasy world of children's books and impressions of her grandfather's paintings that have surrounded her since childhood.

Natalya Sharangovich, *“Angelina, who has not even graduated from the Academy of Arts yet, is also philosophical in her work, I'm sure. She grew up under the wing of her grandfather. She remembers his reasoning, she could not think superficially. Even in her student work, I see a desire to find some context, to see the subtext, to raise a question. In addition to the fact that she, of course, has very good graphic skills. It's great when we can say that the history of the family is unfolding before our eyes. History in images, history in time.”*

The thoughts of the author in the pictures

The textbook works of Gavriil Vashchenko migrated to the gallery from the funds of the National Art Museum and the National Centre for Contemporary Arts. Unfamiliar to the general public, from the Vashchenko family collection. Konstantin, by the way, is not only the successor of his father's work, but also the keeper of family values. This legacy amounts to dozens of paintings, drawings and sketches, which the People's Artist of Belarus has not shown to the public before, Natalya Sharangovich draws attention, “It seems surprising, but Gavriil Vashchenko is still not very open as an artist. He never offered his small, in some ways even chamber works for exhibitions, he believed that these were just pen tests, sketches. As a documentary artist emphasised: the picture should be thought out to the smallest detail. He could hang small works at home or give to friends, but never show them at an exhibition. And now the audience had the opportunity to see them for the first time.”

When Gavriil Kharitonovich was asked which of his favourite works, he invariably answered, “There are no favourites. There are the most emotional, those who are connected with my small homeland, our home, mother ...”. Vashchenko devoted more than one of his paintings to Polissya and the people who surrounded him since childhood. All these works are, in fact, a family tree in hand-drawn images.

Mother Nadezhda Mikhailovna, brother Nikolai, grandfather Mikhail and grandmother Synkleta, a simple rural woman who gave birth to 12 children, outlived them all and died at the age of 119. Gavriil Vashchenko painted her portrait for the 40th anniversary of the Victory in the Great Patriotic War and dedicated it to all women who have been waiting for their husbands, children, and

grandchildren on the threshold of the house for years. Today, the painting *Memory* is one of the brightest pearls of the Belarusian national fine arts.

“Creating a new work, he always based it on the topic, and didn't make it a documentary sketch. He said: you can go to plein-air as much as you like or paint from life, but the picture is first of all born from the topic that you want to reveal. And it was not for nothing that Gavriil Kharitonovich was so fond of recalling the formula of Academician Pavlov, who claimed: if there is an idea in the head, the eyes begin to see the facts. The thoughts that Vashchenko conveyed to the viewer still live with us,” Natalya Sharangovich is sure.

By the way, the youngest son of Gavriil Kharitonovich Konstantin is very similar to his father. The portrait of little Kostya was painted by the head of the family in 1972, when the son was 11. This work has long been in the collection of the National Art Museum, but for the sake of the exhibition at the Palace of Arts, it briefly changed its place of registration.

Personality revealed in dialogue

The canvases of Gavriil Vashchenko convincingly testify that high art begins with living national roots. Through his personality, through the indifferent feeling of his land, he said a unique word about our past and about today. Meanwhile, the works of Gavriil Vashchenko are also a philosophical understanding of the future. I met with the author several times. But the last conversation with the artist somehow opened him in a special way: sincere in his aspirations to capture his homeland not with the eye of an outside observer, but with real emotional excitement. In any case, it seems so now, years later, when the master is not with us. This is also confirmed by his answers to the questions of the time, which remained in the recorder. Here is that dialogue.

“What is the main motivating impulse for you in your work that makes you turn to this or that topic?”

“The main impulse for me is just thinking about certain events, about my attitude towards them. And then begins collecting facts that would confirm this idea. So, for example, the painting *The Ballad of Courage* was painted. This happened thirty years after the war. It was important for me to comprehend how, decades later, I perceive the military hard times that befell my country. At that time, a lot was created about the war: by front-line soldiers, people who were directly affected by the war... But I wanted to look at events precisely from the height of time. However, it was necessary to find

a plastic solution to the topic. The search went on for a long time. One time, I went into the forest, got tired, lay down under the trees and saw how the pines closed up above. It was then that a rather unexpected point of view on the picture appeared. Certain events, when I look from above: from a distance of 30 years. And others as if I myself am their witness. This was the principle of building a picture."

"To sum up, what is primary when creating a work of art?"

"It's impossible to give a definite answer. Because in one case it happens to be my reasoning about life. In another, a life fact is the impetus for the development of the theme. But it also happens like this: a sleepless night, some events pass before your eyes. You come to the workshop the next day, put the canvas on the easel, draw two lines and you are pulled in a completely different direction. Apparently, some subconscious mind works in parallel."

"All your works have a clear philosophical overtones. What happens first: is the concept of the work born or is the canvas being painted, to which certain author's reasoning is added?"

"The work process is not always the same. As a rule, you come to the workshop already prepared. When you meet with the canvas, the process of the subconscious is turned on here. You earn, and at the end or the next day you start to analyse."

"For you, each picture is the result of hard work, or is everything too simple?"

"Pictures, like poems, sometimes go, sometimes they don't. Sometimes you will make a canvas in one breath. And the other you constantly remake... For example, I painted the canvas *Battle of Grunewald*, which is two by four meters in size with a large number of figures, weapons. The process of collecting material took a very long time: these were libraries and albums... And then, when all the material had already been prepared, I painted this canvas in six months."

"When did you feel that you did not need cardinal changes in the style and language of your works?"

"I got a double birth. I graduated from the institute and was already a laureate of several competitions for young artists, participated in republican exhibitions. But I felt like a real artist when I moved from Moldova to Minsk, to my homeland. I found my understanding of plasticity, my style. And I felt civic self-affirmation when I painted the painting *My Polissya*. These were the people I saw in the Pinsk and Gomel Regions."

"One gets the impression that in Belarusian painting, in the balance of form and content, if I may say so, the form still steps ahead. It seems that it is the main engine in the work of many Belarusian artists. Is it good? Is something lost in art if you go this way?"

"In art there has always been a thing that characterised this or that era and the author. It often went through the form. But the form, in my opinion, is only a means for expressing those ideas and thoughts that the author wants to reveal. If the form was not an expression of thoughts, then this was called formalism. It is form for the sake of form. Or art is about nothing. There are times when ideas prevail over form, and there are times when artists are simply looking for new forms. Some are looking for them to express their thoughts. Others believe that a painting is primarily a form, texture, colour. It is also impossible to completely deny this approach. It happens that at this stage the author has not made a complete work, but for reflection, for reasoning, he put a certain brick in the foundation."

"Is the criterion of beauty important in contemporary art?"

"Firstly, beauty is a rather abstract understanding, it is formulated differently at different times. If we consider beauty from our understanding, then the artist needs it, first of all, in order to be heard, paid attention to. If a work does not attract the viewer with its appearance, it goes unnoticed. When a work attracts, then the viewer begins to peer into the depths: what is it about?"

"Is painting relevant today? Has it not lost its attractive power in comparison with former times?"

"Our age of electronic information, of course, took a lot. Previously, the concentration of thoughts were museums. Today you may even

not leave the house. Whether we like it or not, modern man is very informed. But after all, in a great work, the reader learns more through the lines than in the lines. The writer leaves him to think. The viewer who comes to the museum and encounters the original also forms an independent outlook on life, on the perception of art. No media can convey the excitement of painting, the energy that the artist puts into the picture."

"What was the most significant thing that influenced your work? Time? People? Your personal thoughts?"

"The first, as surely for everyone in life, were childhood impressions. Then poetry, music, literature, meetings with people. In Kyiv, I studied at the School of Decorative and Applied Arts, then in Lviv, at the Faculty of Monumental Painting. It was the time of the formation of national consciousness. It was then that I began to think about who I was, what I would do, what I would work on."

"You have a rich creative path. Made a lot of works. You became the People's Artist of Belarus. And yet, how do you evaluate this path. How successful was it? Were you able to realize your potential?"

"Self-esteem is hard to develop. Thank God for giving me longevity. 80 years old is solid. I am very glad that during this time I managed to realise what was planned. As for my contribution to Belarusian art, I am, first of all, proud of the fact that I created a department of monumental painting at the Academy and trained more than two hundred students. They are now the leading masters of fine art in Belarus. Of course, I am pleased that my personal works have received recognition both at home and abroad."

"What defines the personality of an artist? What influences his creative portrait more?"

"Time always affects. Sometimes they write that the artist was ahead of his time. No, he remains a representative of his time. Another thing is that future generations use his discoveries, the achievements of a real creator remain for many times. But he is still an artist of his time. I have been teaching for over 40 years. I was often asked: does pedagogical work interfere with creativity? Yes, on the one hand,

pedagogical work takes a lot of time. But on the other hand, when you meet young people, the ideas, the rhythm of life of another generation are passed on to you, make you keep in shape, follow the trends that young people have. It turns out that not only do I give them my knowledge, but they themselves feed me with rather bold views on reality."

"Do you understand young artists? How do you feel about their work?"

"Some I perceive normally, with others I argue. This is the law of life, you can't hide from it anywhere."

"Are the works of Belarusian artists different from foreign art? Does it really matter where a person lives?"

"There is an understanding of art and civilization. Civilization is the property of the mind. Art is the soul of man. And the soul is always an expression of the mentality of the people. Where the soul is lost in art, and the mind begins to prevail, art itself is lost. Unfortunately, humanity has chosen civilization as the primacy of today. In the domestic fine arts, we have not lost, perhaps, the main thing, the school. That is why it is competitive abroad as well. In America and Europe, they are also beginning to realise this and are trying to revive the school. Malevich, Kandinsky exported art abroad. And it found its soil there, spread, mainly in the European environment. But they lost the school. Now they are starting to return."

"Is there a Belarusian school of painting?"

"There is. This was especially clear when the Soviet Union still existed and all-Union exhibitions were often held. It was easy to distinguish Belarusians from Moldovans, Georgians..."

"What makes the Belarusian school of painting stand out? How does it, in particular, touch the foreign audience?"

"First of all, our works are distinguished by high professionalism, coloristic zest, compositional interpretation."

"Does today's time give the artist the opportunity to realize himself?"

"It seems to me that the national idea should always inspire in art. If it is, then great works are created."

“Are you closer to art that reflects reality? Or one that is built on associativity? Strictly speaking, are you for realism in art or for figurativeness?”

“I do not agree, I will never recognize for sincerity when an artist says that I write for myself. When I put the canvas, I want to share my thoughts with someone. I painted a picture, brought it to the exhibition, because I want to talk to the viewer. But for this I must use a language with which I would be understood. Otherwise, to talk, you need to learn to speak.”

“And talk about what?”

“I spoke about the history of my people, about my homeland.”

“What kind of interlocutor did you imagine?”

“Focused on people who are interested in fine arts, love it”

“What is especially important for a contemporary artist?”

“I’m still an artist of the twentieth century. And I expect from contemporary artists how they will formulate the 21st century. Alas, right now this search is more formal. They do not fully reflect the problems that concern a person. There are unfinished, undisclosed topics. I wish that young people do not close themselves in formal searches for a long time, come out on their own topic, find their audience.”

This is how the dialogue took place. For me, it still seems meaningful today. After all, those answers of the master are not only the thoughts of a talented creator and a person with great life experience. It is also a contemporary look into the future in its thorough combination with the past. And such a philosophy, such a dialectic always deserves respect.

Difficult life paths

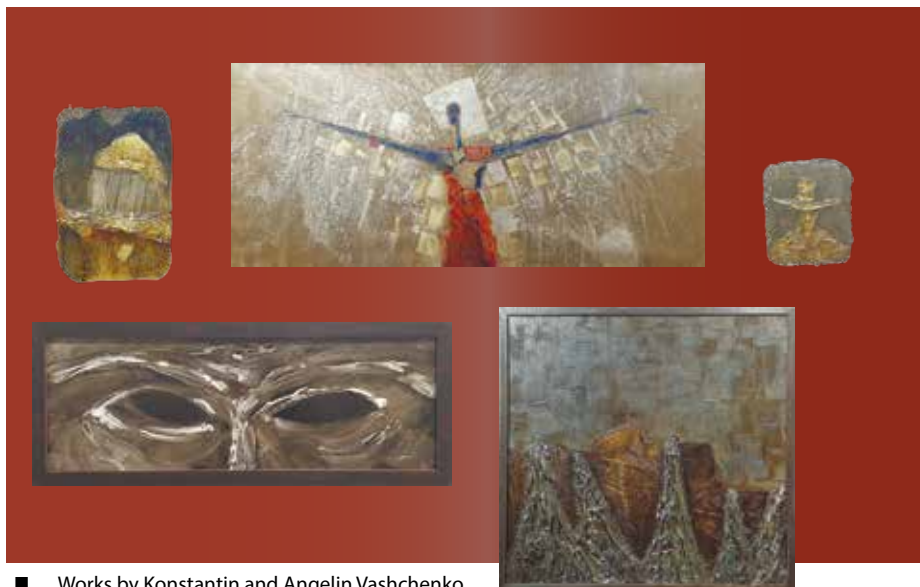
Gavriil Vashchenko was born in June 1928 in the village of Chikalovichy in the Gomel Region. He grew up without a father, who was repressed in 1937. Together with his mother (the older brother fought at the front), he survived the war hard times and almost died during a German raid. And after the war, after graduating from the

seven-year plan, in order to help his family, he entered the Gomel Railway Technical School, where they provided free uniforms and food.

At that time, there was the first sharp turn in the fate of a guy who was already friends with a pencil and a brush. A newspaper with an advertisement for the Kyiv Art School accidentally caught his eye, which turned his planned life upside down. A seemingly unconscious impulse of the soul prompted Gavriil to pick up the documents from the technical school and go on a steamer to the capital of Ukraine. Luck or fate, but the young man who was late for the entrance exams was very lucky. The director of the school, a retired military man who had suffered a serious wound, sympathized with him and asked the teachers to test the abilities of a village boy dressed in a homespun jacket, tunic, riding breeches with legs wrapped up in cloth. And he was accepted. The tests didn’t end there. At first, for example, non-residents who did not have housing were placed in the assembly hall with broken windows. The room was so cold that one of the students froze to death. Later, the director let them spend the night in his office, and then began to pay extra for rented housing, where they had to move. Receiving a tiny scholarship and bread coupons, the students ate more than modestly. But, despite the arts and crafts orientation of the school, they received thorough training in painting in Kyiv.

After graduating from college and working for about a year at the Kyiv film studio, Gavriil decided to continue his studies at the Lviv Institute of Decorative and Applied Arts at the faculty of monumental painting. True, there was no money for the trip. Rescued older brother, Nikolai, demobilized from the army, who visited him in 1948 and subsequently helped more than once in difficult times.

Gavriil Vashchenko entered the institute and successfully graduated from it. I always remembered the Lviv years with special warmth. All his life he was grateful to the three closest people: mother, brother and wife.

■ Works by Konstantin and Angelin Vashchenko

Konstantin Vashchenko, “My father passed away 7 years ago, but in my 60s I still miss him,” the artist reflects. “And now I would like to hear wise advice or just talk... He did not teach me in a formal way, do this or do not do that, we just talked. Dad always worked very hard in any condition. Despite a serious illness, he worked on something in the workshop in the last days of his life. He had a powerful inner core. Dad, for example, never answered a question quickly, much less instantly, as some people like. Every word he said was well thought out. And the works are just as deep, philosophical.” You are talking about worldly wisdom. What was it? I understand that such a difficult fate and a rich life could not but leave an imprint. You can tell a specific case or describe in general.

“I think it’s all together: a difficult life path, and the support of relatives, success and disappointment in something. My father learned a lot from his mother. As a child, he sometimes went with her on foot to the market in the neighbouring district centre, and even to Chernobyl, 25 km away, to sell butter, cottage cheese, eggs. On the way back, Nadezhda Mikhailovna looked into the church to pray and on the porch she could distribute all the money she earned to the poor. And she answered his perplexed question: ‘God forbid, son, that you always give, and do not ask ...’ She devoted her whole life to her sons...”

“Is it true that your father took your mother away from his friend under funny circumstances?”

“In general, yes. The four of them, dad with his girlfriend, and a friend with his, once went to the famous Lviv Opera House to listen to a visiting star. After the performance, they decided to look into a cosy cafe. And it turned out that dad sat next to Matilda. There was something to talk about, and the friend was already leaving the cafe with his companion, and the father with his new acquaintance. They did not part again, and after some time they got married. My older brother was born in Lvov. And I’m already in Chisinau after 8 years.”

“Gavriil Kharitonovich, apparently, was kind to Matilda Adamovna all his life?”

“Certainly. She was a beautiful and smart girl, an economist by training. Mom shielded my father from all domestic issues, in which he showed some naivety, which even amazed me, the boy. He did not deal with trifles, did not run around the shops, but went to the workshop and worked.”

“Protecting him from everyday life issues, she herself did not work?”

“I worked, taught for many years at a trade and cooperative technical school. More or less, my father began to earn money far from immediately. In addition to large objects such as the decoration of the Palace of Chemists in Svetlogorsk or stained-glass windows in the Teacher’s House and the Cinema House in Minsk. Popularity and relative financial well-being came to him later, in the second half of his life. Therefore, my mother had to work normally. Well, educate us.”

“In the personal gallery in Gomel, there are many works not only by Gavriil Kharitonovich himself, but also those that your mother transferred there. Did she collect them?”

“Mom had excellent taste and collected her own good collection. And so she decided to dispose of it in such a way. Pictures were given by artists, students of the father, friends.”

“Can Gavriil Vashchenko, like the writer Ivan Melezh, be called a singer of the Polissya region?”

“I think yes. There was a time when he was invited to Moscow, they promised to create good conditions, provide housing. But dad did not even think to agree. After all, he left Chisinau, leaving an apartment there, work at an art school in order to return to his homeland. Always, both in Moldova and in Minsk, he painted his Polissya and Poleshuks dear to his heart, he let the tragedy of Chernobyl pass through himself. Dad loved and knew his Belarus. My father has many different awards and regalia. He was recognized as the Person of the Year and the Person of the Century in Cambridge and America, sent the appropriate diplomas and medals, his paintings are in almost 30 museums around the world. But most of all he valued the title of People’s Artist of Belarus, awarded to him in 1988.”

■ Angelina and Konstantin Vashchenko at the exhibition

“Entering the Academy of Arts, did you understand that you would inevitably be compared with the professor and founder of the department of monumental and decorative art, whose name you had to inherit?”

“Of course, I immediately made a conscious choice: not to enter the monumental department and painting. I didn’t want to be a ‘little’ Vashchenko. We know of many such examples. With all due respect to my father, I decided to take a parallel path and chose graphics. And I also liked the design.”

“The resonant project of issuing a 20-volume facsimile edition of Francysk Skaryna’s Book *Spadchyna* was a success thanks to your layout and design. When starting work, did you assume that it would last for 5 years?”

“Yes. The National Library had a clear plan for how many books a year would be published. The project is cool, holding the original folios by Francysk Skaryna in my hands was already great. This is very serious work. Let’s say that earlier books were embroidered for scanning, now no one does this, they are simply photographed with spreads, with the pages bent, and then painstaking work with files is to be done. Swedish paper, look how pleasant to the touch. Italian leatherette, also beautiful. And in addition to the main circulation, VIP-copies were produced in small quantities, gift ones, using genuine leather, forging, and the like.”

“What is that wooden chest on your table?”

“This is the world’s first primer, published about 400 years ago, a copy of which is in London. There are three books in the oak case: the actual facsimile primer, its translation into modern language and scientific works in Old Church Slavonic, Belarusian and English. We can make anything beautiful and of high quality, whether it is a full-size copy of a tank made of polystyrene foam, made using 3D cutting (for the Museum of the Great Patriotic War), or a copy of a biplane from the First World War...”

“Did your daughters also follow in the footsteps of their grandfather?”

“The eldest, Yana, graduated from the Belarusian State Academy of Arts and successfully works in the field of graphic design. Angelina

is still in her 4th year of graphic arts, but she is already taking part in exhibitions and illustrating books. With talent and approach to business, she definitely took after her grandfather. My wife Yelena, by the way, is also a graphic artist. True, now she is more interested in photography. Friends sometimes invite me to hunt, but I prefer to admire nature and animals. Photo hunting is more for me. Once in the forest, taking a camera with me, I took only 17 shots, which later formed a personal exhibition *Winter. One Day of Konstantin Vashchenko*. And now I continue to actively work on new painting, publishing and other projects.”

Yes, Konstantin Vashchenko at one time actively continued the family tradition.

“For as long as I can remember my father, he has always painted. After working at the theatre and art institute, he immediately went to the workshop. He wrote without interruption or hesitation. Returned late in the evening. And he always worked alone. He sometimes took me with him. But not for me to watch him. He gave me a piece of paper and a pencil. Work! However, he never taught me how to draw...” recalls Konstantin. “Every time I went into his workshop, I was surprised: how much diligence, perseverance, sincere love for his work is in him. My father was a man of a philosophical way of thinking, and this is probably connected with his native Polissya. Extraordinary people live there. There is something elusive in this land...”

Konstantin Vashchenko himself received recognition not only as an artist, but also as a designer. Today he successfully works in the field of easel, book and computer graphics. Indeed, a big event for him was his five-year participation in the design of the multi-volume facsimile reproduction *The Book Heritage of Francysk Skaryna*, “Against the background of the received emotions, he created the work *Scribe*. In my concept, this is like an angel who spreads knowledge, a torch. In this case, I did not dare to call it *Skaryna*, this person is just too influential and powerful. *Scribe* is something hinting, or rather, a very personal perception of Skaryna. The topic has always been interesting to me.”

Instead of an epilogue

Painting, graphics, photography, arts and crafts, design... It seems that the Vashchenko family embraced almost all plastic arts. It is difficult to grasp how the works of three generations of artists of this family are similar. But an amazing thing: if you look at the work of one, there are immediately references to another. The First Deputy Chairman of the Belarusian Union of Artists, art critic Natalya Sharangovich, reveals the idea of the exposition, “In the works of Vashchenko Sr. there are echoes of the Soviet era with its volume, monumentalism, symbolism. In turn, for Konstantin, whose heyday was in the 1990s, the images are already much tougher. But Angelina is a child of our time. There is no longer a break in her works, but fabulousness, mythology appears.” It is not for nothing that the Union of Artists selected about a hundred works for the exhibition, which, on the one hand, most clearly reflect the style of the Vashchenko dynasty, and on the other, open it from a new, unknown side.

Veniamin **Mikheyev**

На калегіі Міністэрства культуры, дзе падводзіліся вынікі за мінулы год і ставіліся задачы на будучы, былі ўручаны ўзнагароды работнікам галіны. Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур адзначаны як лепшая культурна-асветніцкая ўстанова ў 2022 годзе. Рэцэпт поспеху арганізацыі даволі просты: шчырая зацікаўленасць, адкрытасць і гатоўнасць заўсёды прыйсці на дапамогу. На сустрэчах з прадстаўнікамі нацыянальна-культурных аб'яднанняў і беларусамі замежжа дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Вольга Якабсон не перастае нагадваць: “Звяртайцеся да нас 24 на 7, мы будзем старацца вырашаць любыя пытанні”. І ў арганізацыі не змаўкае тэлефон, паступаюць дзелавыя прапановы, ідэі, альбо прадстаўнікі нацыянальных аб'яднанняў і беларусы замежжа прыходзяць за парадамі”. Часам могуць быць і нечаканыя просьбы. Быў выпадак, калі ў арганізацыі дапамогі папрасіла маладая маці. Яе дзіця ў школе атрымала заданне: знайсці інфармацыю пра армянскую культуру. У выніку была арганізавана сустрэча школьнікаў з армянскай дыяспарай. Цэнтр сапраўды робіць вельмі шмат для наладжвання дыялогу паміж прадстаўнікамі розных культур

САКРЭТЫ ПОСПЕХУ

**Рэспубліканскі цэнтр
нацыянальных культур –
лепшая культурна-асветніцкая
ўстанова 2022 года**

і народаў. На беларускай зямлі нацыянальна-культурныя аб'яднанні захоўваюць свае традыцыі. Напрыклад, тут адзначаюцца кітайскі новы год, Мэргішор, Наўруз, дзяржаўныя святы, гучаць песні на розных мовах, ладзяцца сумесныя канцэрты.

Цэнтр – адзін з арганізатараў Фестывалю нацыянальных культур. Яскраваму шэсцю прадстаўнікоў розных народаў у Гродне папярэднічае сур'ёзная работа. Ва ўсіх рэгіёнах краіны праводзяцца адборачныя туры, калі кампетэнтнае журы разам са старшынямі нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў выбірае на месцы, знаёміцца з працай па захаванні традыцый прадстаўнікамі розных нацыянальнасцяў. Між іншым, у адборачных турах бяруць удзел больш за дзве тысячы чалавек.

— Добра, што ёсць пастаянныя ўдзельнікі фестывалю, але ў рэгіёнах мы заўсёды звяртаем увагу і на тое, што трэба шукаць новых. Магчыма гэта будуць прадстаўнікі нешматлікіх арганізацый, можа нават замежныя студэнты, якія сёння атрымліваюць адукацыю ў Беларусі. Яны таксама могуць прэзентаваць сваю культуру, — заўважае Вольга Вітальеўна.

— Напэўна, пасля ўдзелу ў падобных мерапрыемствах, у маладых людзей можа мяняцца стаўленне да Беларусі?

— Яны адчуваюць сябе часткай вялікай шматнацыянальнай беларускай сям'і. Няхай і часова. Нават, калі яны ўедуць пасля на радзіму, заўсёды будуць з цеплынёй узгадваць Беларусь. Шмат змешаных шлюбавых заключэнняў, калі адзін з сужэнцаў – беларус. Калі такія пары пакідаюць нашу краіну, то мы гатовы з імі супрацоўнічаць ужо па другім кірунку.

Робота з беларусамі замежжа ў наш час асабліва важная. Яны прыязджаюць да нас і бачаць, чым жыве краіна, што тут усё спакойна. Нашым суайчыннікам за мяжой падтрымка аказваецца ў рамках дзяржаўна-праграмы “Культура Беларусі”. Мы набываем нацыянальныя касцюмы для прадстаўнікоў беларускай дыяспары,

■ Беларускі вакальны ансамбль “Каданс”. Самара.

каб там яны маглі прыгожа сябе падаць, прадставіць беларускую нацыянальную культуру. Наколькі такая дапамога важная, сведчаць рэальныя гісторыі. Так, у Омскай вобласці Расійскай Федэрацыі ёсць шмат рэгіянальных аб'яднанняў грамадскага аб'яднання “Буслы (Аисты)”. Кожнаму аддзяленню мы перадалі нацыянальныя строі. Колькі ж было радасці! Там захоўваюцца традыцыйныя рамёствы. Напрыклад, людзі сталага ўзросту займаюцца саломаліцтвам, вышыўкай. Калі мы дасылаем ім дыпламы з адзнакай за шматгадовую плённую працу па папулярызацыі нацыянальнай культуры, яны дзяляцца фатаздымкамі і відэа. Часам людзі плачуць. Для іх важна, што радзіма пра іх памятае. Так мы адчуваем адзінства беларусаў замежжа і нашай краіны.

— Некаторыя прадстаўнікі беларускай дыяспары адзначаюць, што ім было б цяжка без дапамогі Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур...

— Калі суайчыннікі прыязджаюць на фестывалі, творчыя стажыроўкі, яны не проста атрымліваюць веды, але і зараджаюцца эмацыянальна. Гэта магчыма, бо паглыбіцца ў беларускую культуру. Яны сустракаюцца з носьбітамі роднай мовы і культуры, трапляюць на майстар-класы да майстроў дэкаратыўна-прыкладной творчасці, задаюць пытанні спецыялістам – мы арганізоўваем сустрэчы з педагогамі Беларускага ўніверсітэта мастацтва і культуры, якія распавядаюць ім пра традыцыі, праводзяць харэаграфічныя і спеўныя заняткі. Часам прыязджаюць да нас і госці, якія не маюць беларускіх каранёў, але захапляюцца нашай культурай. Напрыклад, у Казахстане ёсць хлопец з рускімі і ўкраінскімі каранямі, але ён прадстаўляе беларускую дыяспару, выдатна спявае і танцуе, пляце фенечкі з нацыянальнымі ўзорамі. Па кнігах ён самастойна вывучыў беларускую мову, нават прасіў нас, каб мы пазнаёмілі яго з майстрамі, якія пакажуць, як

зрабіць дуду. Сёння ён вучыцца іграць на цымбалах, іх Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь перадало кіраўніку беларускай дыяспары ў Казахстане. Другія цымбалы адправіліся ў Карэлію, і там столькі жадаючых навучыцца на іх іграць! У мінулым годзе на мяне выйшла дзяўчына з Чалябінска, інфармацыю пра Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур яна ўбачыла ў інтэрнэце. Падзялілася, што мае беларускія карані і хоча стварыць суполку. Раней там было аб'яднанне беларусаў замежжа, але, відаць, з узростам старэйшыя людзі адышлі ад яго. Сёння там зноў зарэгістравана арганізацыя, у ёй вельмі актыўная моладзь. І такі энтузіязм важна падтрымаць. Мы запрасілі беларусаў Чалябінска ў нашу краіну на творчую стажыроўку, пашылі ім касцюмы...

—**У верасні ў краіне пройдзе Фестываль мастацтваў беларусаў свету. Ужо вядома, адкуль прыедуць госці?**

— Ёсць шмат месцаў у свеце, дзе пражываюць беларусы. Жаданне прыехаць ёсць ва ўсіх. Але беларусы замежжа будуць вырашаць пытанні з паездкай, выходзячы з лагістыкі перамяшчэнняў і фінансавых магчымасцяў. Па палажэнні фестывалю мы прадастаўляем пражыванне,

харчаванне, унутраны трансфер. А дарогу сюды яны павінны аплочваць самастойна. Да нас раней прыезджала прадстаўніца беларускай дыяспары з горада Берыса ў Аргентыне – Ірына Аслоўскі. Яна расказвала, што там беларусы не забываюцца пра свае карані, збіраюцца па выхадных, гатуюць дранікі ды іншыя нацыянальныя стравы.

На днях нам тэлефанавалі з Санкт-Пецярбурга: да нас хоча прыехаць цудоўны калектыў “Рэтра-хіт”. Ён удзельнічаў летась у заключных мерапрыемствах Фестывалю нацыянальных культур і пакарыў ўсіх гасцей. Калектыў выконвае песні савецкага часу, мулявінскі рэпертуар. Ёсць змешаныя калектывы, якія аб'ядноўваюць прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў. Напрыклад, у горадзе Неапаль – выдатны творчы калектыў, у якім спяваюць італьянкі і беларускі. Некаторыя з іх могуць не ведаць беларускай мовы, але як хораша яны выконваюць народныя песні. Спадзяёмся іх пабачыць на фестывалі. Цудоўны калектыў у Францыі. Таксама змешаны, там сямейныя пары, у якіх адзін з сужэнцаў беларус, другі – француз.

—**Ці можна сказаць, што фестываль дазваляе беларусам замежжа не толькі паказаць сябе, але і атрымаць новыя веды?**

— Яго ўдзельнікі будуць выезджаць у рэгіёны, дзе яны выступаць з канцэртамі, пакажуць, як захоўваюць беларускую культуру ў краінах свайго пражывання, а яшчэ змогуць паўдзельнічаць у майстар-класах. Такія сустрэчы цікавыя і беларусам замежжа, і жыхарам гарадоў, якія яны наведваюць. Да фестывалю мы дадалі яшчэ адзін дзень – для навучання па розных кірунках творчай дзейнасці. Будуць сустрэчы з саюзамі майстроў, мастакоў, пісьменнікаў, танцавальнымі, харавымі калектывамі.

—**Цэнтр з'яўляецца яшчэ і своеасаблівым рэсурсным цэнтрам, дзе можна атрымліваць інфармацыю пра беларускую культуру. Вы зай-**

маецеся і выдавецкімі праектамі. Як усё паспяваеце?

—Так, у нас невялікі калектыў. І яцяню кожнага спецыяліста. Гэта апантаныя людзі, якіх захапляе такая праца. У наступным годзе мы адзначым 30-гадовы юбілей цэнтра. З 2018 года ў нас створаны аддзел народнай творчасці, які за невялікі прамежак часу таксама паспеў зрабіць вельмі многа. Пабачылі свет выданні, прысвечаныя рамёствам, народным майстрам, фестывалю. У гэтым годзе разам з прафесарам з універсітэта культуры і мастацтваў Аленай Макаравай будзе выдавацца кніга карысная і для работнікаў культуры Беларусі, і для беларусаў замежжа. У ёй прадстаўлена клубная дзейнасць, новыя кірункі работы. Мы адкрытыя розным ідэям, у цэнтры нацыянальных культур нараджаюцца ўнікальныя праекты, напрыклад, выстаўка, прысвечаная генацыду ромаў, якая пабывала ў розных гарадах Беларусі. У канцы мінулага года на аснове яе матэрыялаў выдадзены буклет, якім зацікавіліся прадстаўнікі ромскай дыяспары з іншых краін. Удзельнічаем і ў дабрачынных праграмах. Па блаславенні Мітрапаліта Веніяміна праводзім канцэрты для дзяцей з абмежаванымі магчымасцямі. У гэтым годзе па даручэнні Міністэрства культуры рыхтуем выстаўку, якая адлюструе элементы нацыянальнай культурнай спадчыны, якія ўжо ўнесены ў спіс ЮНЕСКА, заяўленыя на бліжэйшыя гады, ці якія ў далейшым плануецца прадстаўляць для набыцця сусветнага ахоўнага статусу. Па выніках пасаджэння Кансультатываўнага савета пры Міністэрстве замежных спраў універсітэту культуры і нам даручана зрабіць пералік найбольш значных культурных каштоўнасцяў, якія былі вывезены з Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Інфармацыя будзе размешчана на нашым сайце. Спадзяёмся на супрацоўніцтва з беларусамі замежжа, магчыма, яны пасадзейнічаюць вяртанню каштоўнасцяў.

Алена Дзядзюля

ЗЯМЛЯ НЕЎМІРУЧАЙ ПАМЯЦІ

У Беларусі склаліся добрыя традыцыі, скіраваныя на наладжванне міжкультурнага дыялогу. На яе тэрыторыі ў добрасуседстве пражываюць прадстаўнікі 156 нацыянальнасцяў. Мэтанакіраваная палітыка дзяржавы па падтрымцы нацыянальных культурных аб'яднанняў дае ім магчымасць захоўваць мову і традыцыі, дзяліцца сваімі здабыткамі. Прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў праводзяць канцэрты, выстаўкі, маладзёжныя і патрыятычныя праекты. Вялікая ўвага ўдзяляецца і захаванню памяці ахвяр і герояў Вялікай Айчыннай вайны.

Капітану вернута імя

Сёлета 25-годдзе адзначаць Міжнароднае грамадскае аб'яднанне “Татара-башкірская культурная спадчына “Чышма”. Згодна з перапісам насельніцтва, у Беларусі пражывае каля дзесяці тысяч татар і тысячы башкір. Дарэчы, татары на беларускіх землях пачалі сяліцца яшчэ з XIV стагоддзя, тут яны захоўвалі сваю рэлігію і пісьменства.

Дзейнасць грамадскага аб'яднання “Чышма” скіравана на ўмацаванне сяброўства, падтрымку і развіццё мовы, культурных і духоўных каштоўнасцяў татарскага і башкірскага народаў. Пры грамадскай арганізацыі

працуе школа выхаднога дня, створаны фальклорны ансамбль “Лэсія”, які бярэ ўдзел у разнастайных мерапрыемствах, што праводзяцца ў Беларусі, – канцэртах, фестывалях, конкурсах. Актыўна развіваюцца эканамічныя і культурныя сувязі з Татарстанам і Башкартастанам. Дэлегацыі, якія прыязджаюць у нашу краіну, сустракаюцца і з прадстаўнікамі дыяспары. Старшыня аб'яднання “Татара-башкірская культурная спадчына “Чышма” Эльвіра Ляўшэвіч паведаміла, што кіраўніцтва Татарстана перадало арганізацыі шацёр. Другі каштоўны падарунак – юрта – прадастаўлены Башкартастанам. Такое традыцыйнае жылло, аздобленае дыванамі з арнамантам, дазволіць аб'яднанню больш яскрава прадстаўляць сябе падчас дзён і фестываляў нацыянальных культур.

Дыяспара выступіла з ініцыятывай стварэння памятнага знака капітану Карымаву, які ў гады вайны загінуў у баях за вызваленне Беларусі. Доўгі час у вёсцы

Волкавічы Мінскага раёна месца яго пахавання, дзе быў устаноўлены сціплы абеліск, жыхары называлі “магілай невядомага капітана”. Імя героя, удзельніка аперацыі “Баграціён”, было ўстаноўлена толькі ў 2000 годзе. Сёння ў вёсцы Волкавічы ў гонар капітана Адгама Карымава названа вуліца, пабудаваны мемарыяльны комплекс, на май запланавана яго ўрачыстае адкрыццё.

Выстава сведчыць пра генацыд ромаў

За 25 гадоў, як існуе грамадскае аб'яднанне “Беларуская цыганская дыяспара”, ёй здзейснена многа сацыяльных і культурных праектаў. Адзін з найбуйнейшых з іх прысвечаны збіранню інфармацыі пра генацыд ромаў у гады Другой сусветнай вайны. Аб'яднанне змагло яго рэалізаваць пры падтрымцы Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур, Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна і нямецкага адукацыйнага цэнтра “За мір”.

У рамках яго праводзілася апытанне сведкаў ды іх сваякоў, гісторыі і фатаграфіі наносіліся на банеры, вывучаліся архіўныя дакументы. Створаная ў выніку выстаўка, прысвечаная генацыду ромаў, была паказана ў розных гарадах Беларусі і ў Германіі. На аснове сабраных звестак, дакументаў падрыхтавана кніга, якая ўжо зацікавіла даследчыкаў з Германіі, Літвы і Польшчы. Як паведаміў віцэ-глава грамадскага аб'яднання “Беларуская цыганская дыяспара” Артур Гоманаў, з інфармацыяй пра жахлівыя падзеі, што адбываліся на беларускай зямлі, прадстаўнікі арганізацыі выступаюць перад рознай аўдыторыяй, у тым ліку перад моладдзю ў Германіі. Сёлета павінна прыехаць у Беларусь дэлегацыя нямецкіх студэнтаў, для якіх рыхтуецца культурна-пазнавальная праграма. Вынішчэнне ромаў некаторыя даследчыкі называюць “забытым генацыдам”. Немагчыма ўстанавіць дакладную колькасць ахвяр (ва ўсім свеце называецца лічба ад 500 тысяч да 1,5 мільёна). Справа ў тым, што ў той час у прадстаўнікоў гэтага народа не было дакументаў, ромы не замацоўваліся за пэўным месцам жыхарства, пераязджалі ў розныя краіны. На тэрыторыі Беларусі ў гады вайны было знішчана каля 80 працэнтаў ромаў, якія тут пражывалі. У нашай краіне нават узнімалася пытанне аб установах помніка ахвярам-ромам. Яго канцэпцыю распрацоўваў архітэктар Леанід Левін, на жаль, ён не паспеў гэты праект рэалізаваць.

■ Стаўленне беларусаў да памяці выклікае павагу: “На гэтай зямлі ні адзін помнік, прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны, не пакінуты без увагі, працягваюцца пошукі інфармацыі пра герояў, вяртаюцца імёны тых, хто загінуў.”

100-годдзе Расула Гамзатава

Народны мастак Рэспублікі Дагестан і Чачэнскай рэспублікі Хізры Асадулаеў заўважыў, што стаўленне беларусаў да памяці выклікае павагу: “На гэтай зямлі ні адзін помнік, прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны, не пакінуты без увагі, працягваюцца пошукі інфармацыі пра герояў, вяртаюцца імёны тых, хто загінуў. Сярод іх і 17 дагестанцкіх хлопцаў, пахаваных у брацкай магіле ў Віцебскай вобласці”.

На яго погляд Беларусь – гэта краіна магчымасцяў, дзе прадстаўнікі розных народаў здольны рэалізавацца ў розных галінах. Так, спартсмены – ураджэнцы Дагестана, якія пераехалі ў Беларусь, паказваюць выдатныя вынікі ў спорце. Прадстаўнікі дагестанскага народа могуць займаць кіруючыя пасады на прадпрыемствах, займацца навукай. А яшчэ Беларусь наладжвае сувязі ў галіне культуры. Напрыклад, былі заключаны дамовы паміж саюзамі пісьменнікаў Дагестана і Беларусі. На восень у нашай краіне запланаваны маштабныя мерапрыемствы, прысвечаныя святкаванню стагоддзя Расула Гамзатава. Урачыстасці пройдуць у Мінску, Гродне, Гомелі. Плануецца прыезд у нашу краіну вялікай дэлегацыі – каля 200 чалавек.

Надзея Бузіноўская

КАЛІ АДРОЗНЕННІ ЗБЛІЖАЮЦЬ

Фестываль нацыянальных культур, што праводзіцца ў Гродне з 1996 года, ужо стаў брэндавым не толькі для горада, а і для ўсёй краіны. Кожны раз ён збірае вялікую колькасць удзельнікаў і гледачоў. Для жыхароў і гасцей абласнога цэнтра ён дае выдатную магчымасць пазнаёміцца з традыцыямі розных народаў, а для прадстаўнікоў нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў – гэта сапраўднае свята сяброўства. Фестываль уражвае яскравымі касцюмамі, танцамі, кухняй, зараджае добрым настроем, сцірае межы, садзейнічае наладжванню стасункаў паміж людзьмі. Мерапрыемства дае зразумець, што культурная разнастайнасць – найкаштоўнейшы актыў, што адрозненні прыцягваюць увагу, абуджаюць сімпатыю, імкненне больш даведацца пра іншыя народы. А яшчэ гасці не перастаюць здзіўляцца, што такое суквецце культур прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў захоўваюць, пражываючы на беларускай зямлі.

Вядома ж, за правядзеннем маштабнага свята стаіць вялікая падрыхтоўчая работа і сёлета яна была адзначана на высокім узроўні. У рамках традыцыйнай цырымоніі ўручэння ўзнагарод Прэзідэнта “За духоўнае адраджэнне” аргкамітэт фестывалю атрымаў спецыяльную прэмію дзеячам культуры і мастацтва за ўклад ва ўмацаванне нацыянальнай згоды ў грамадстве.

Сярод арганізатараў фестывалю – старшыня Кансультацыйнага міжэтнічнага савета пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, старшыня Мінскага гарадскога культурна-асветніцкага таварыства “Ай-астан” Георгій Егіазаран. Армянская абшчына, якую ён прадстаўляе, удзельнічае ў фестывалях нацыянальных культур з 1996 года.

— Георгій Анушаванавіч, у мінулым годзе Фестываль нацыянальных культур праходзіў у трынаццаты раз. Якія традыцыі склаліся за такі доўгі час, што ён існуе?

— У першым фестывалі бралі ўдзел 11 нацыянальнасцяў, у апошнім – 30. Гэта заўсёды яскравая падзея, а для нацыянальна-культурных аб'яднанняў – лічу, галоўная з тых, што праводзіцца ў Беларусі. Безумоўна, фестываль развіваецца, пры падрыхтоўцы знаходзяцца новыя формы, практы. Нязменнымі застаюцца толькі шмат-

нацыянальныя шэсці, якія дэманструюць разнастайнасць і адзінства, згоду народаў, што пражываюць у Беларусі. Цяжка ўявіць фестываль без падвор'яў, дзе прадстаўнікі суполак знаёмяць з кухняй і культурай. На кожным фестывалі раскрываецца

новая тэма. Напрыклад, на адным з іх паказваліся нацыянальныя вяселлі, на другім – гульні (ад нардаў да язды на конях). Былі нават конкурсы прыгажосці і анекдотаў. А яшчэ мы высаджваем дрэвы. Летась пасля фестывалю я спецыяльна ўзняўся вышэй, каб паглядзець зверху, як яны растуць.

— Фестываль наведваюць міжнародныя дэлегацыі, прываблівае ён і турыстаў. Ці можна сказаць, што для гасцей Беларусі – гэта цудоў-

ная магчымасць даведацца новае пра разнастайнасць нацыянальных культур?

— Прадстаўнікі нашага нацыянальна-культурнага аб'яднання ездзілі па розных краінах. Былі ў Расіі, Польшчы, Літве, Латвіі, Эстоніі, Аўстрыі, Вялікабрытаніі, Італіі, Славеніі. Але падобных фестывалюў мы нідзе не бачылі. Так, святы розных народаў праводзяцца ў многіх краінах. Гэта могуць быць канцэрты, карнавалы. Толькі наш фестываль непадобны на іх, ён адкрывае больш магчымасцяў, дазваляе даведацца пра культуру народаў. Тут падаюцца і канцэртныя нумары, і кухня, можна паглядзець на вырабы рамеснікаў, пагутарыць з прадстаўнікамі суполак. Важныя ідэі, якія даносіць фестываль. На апошнім з іх мы паказвалі, што Беларусь адзіная, усе нацыянальнасці, якія на яе тэрыторыі пражываюць, хвалюцца за яе лёс. Мы тут не чужыя, мы – свае.

— У чым жа сакрэт паспяховасці фестывалю?

— Вельмі вялікая колькасць людзей спрычыняецца да яго падрыхтоўкі. Прадстаўнікі Гродна ўкладваюць у гэтую справу душу. Шмат робіцца Міністэрствам культуры, Рэспубліканскім цэнтрам нацыянальных культур. Не магу не сказаць пра апарат Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў. Пад-

час пасяджэнняў Кансультацыйнага міжэтнічнага савета нацыянальных аб'яднанняў вырашаюцца пытанні аб размеркаванні сродкаў, якія выдзяляюцца ў рамках аказання дапамогі па развіцці нацыянальных культур у Рэспубліцы Беларусь. За іх шыюцца касцюмы. І ўсю гэту прыгажосць мы паказваем на фестывалі.

— У міжнацыянальным свяце ў Гродне бралі ўдзел і беларусы за межжа. Плануецца, што і надалей яны будуць далучацца да мерапрыемства, каб паказаць, як у краінах свайго пражывання, дзе яны з'яўляюцца нацыянальнымі меншасцямі, захоўваюць беларускую культуру. Якія ідэі яны могуць пазычыць на фестывалі для сваёй работы?

— У кожнай краіне свая культурная палітыка. Я падтрымліваю сувязі з беларусамі Арменіі, дыяспара там невялікая, але вельмі актыўная. Безумоўна, быў бы рады бачыць іх на наступных фестывалях. Але я не думаю, што ў Арменіі можна правесці мерапрыемства такога маштабу, хоць бы таму, што гэта краіна не на столькі шматнацыянальная, як Беларусь, 90 працэнтаў там пражывае армян.

— Што агульнага ў армян у Беларусі і ў беларусаў Арменіі?

— Узгадаю адну сустрэчу ў апарце Упаўнаважанага, калі прыязджала старшыня беларускай суполкі ў Арменіі. Нам задавалі пытанні, і я заўважыў, што ў беларускі пыталіся пра Арменію. Я нават тады спыніў: “Стоп, армянін – гэта я”. Выходзіла, што беларуска рэкламавала Арменію, а я – Беларусь. Настолькі ўсё пераплецена ў нашых лёсах.

— Атрымліваецца, што, калі вы едзеце ў іншыя краіны, прадстаўляеце дзве культуры: і беларускую, і армянскую?

— Я 24 гады пражыў у Арменіі, 44 – у Беларусі. Беларускае стала родным, цяжка ўжо нешта аддзяліць і ці варта гэта рабіць? Я шмат падарожнічаю па Беларусі. Штогод еджу ў Арменію. І калі там пытаюцца, што паглядзець у краіне, дзе я пражываю, узгадаваю Нясвіжскі і Лідскі замкі, Косаўскі палац і музей Касцюшкі, Жы-

ровіцкі манастыр ды іншыя архітэктурна-гістарычныя каштоўнасці. Людзі здзіўляюцца, што ў Беларусі так многа цікавых мясцін. Сувязі паміж народамі спрыяюць развіццю турызму. Цёплыя, шчырыя словы, калі мы расказваем пра Беларусь сваім суайчыннікам, мацнейшыя за любую рэкламу. Напрыклад, паглядзець Фестываль нацыянальных культур

летась прыехала толькі маіх сваякоў чалавек дзесяць. Упэўнены, што іншыя ўдзельнікі таксама разрэкламавалі гэтую падзею сярод сваіх родных і сяброў. У дні фестывалю па Гродне немагчыма было прайсці – столькі прыехала гасцей.

За мяжой да мяне звяртаюцца як да прастаўніка Беларусі, цікавяцца пра яе культурнае і сацыльна-эканамічнае жыццё. Я выкарыстоўваю гэтую магчымасць, каб парэкамендаваць і беларускія тавары. У кастрычніку мінулага года я браў удзел у сусветным саміце армян у Ерэване, там была прадстаўлена мадэль развіцця краіны. Арменія стараецца браць для сябе лепшыя дасягненні. Яна закупляе вялікую колькасць беларускіх тавараў і тэхнікі, у Ерэване шмат магазінаў, дзе можна купіць такую прадукцыю. Прадстаўнікі армянскага бізнесу выказалі зацікаўленасць у пашырэнні асартыменту тавараў з Беларусі. Было прыемна чуць ад іх словы, што “беларускае – азначае якаснае”.

— Пазнанне іншых культур садзейнічае захаванню міру паміж народамі?

— Мы заўсёды адкрыты. У Мінску ў гімназіі № 8 функцыянуе школа выхаднога дня. Па нядзелях любімы жадаючы там можа вывучаць мову і гісторыю армян. Школа была арганізаваная ў 1991 годзе, і я быў яе першым выкладчыкам. Цікавяцца армянскай культурай і беларусы. Напрыклад, дзяўчына можа прызнацца, што ў яе хлопец армянін і яна хоча ведаць яго мову. Хтосьці ездзіў у падарожжа па Арменіі і вярнуўся з масай эмоцый і жаданнем даведацца пра краіну яшчэ больш. На розных пляцоўках мы робім пазнавальныя і культурныя праграмы, канцэрты, выстаўкі, на якіх знаёмім беларусаў з Арменіяй, яе знакамітымі ўраджэнцамі, іх добрымі справамі. Напрыклад, летась у Акадэміі мастацтваў мы правялі выстаўку армянскіх мастакоў. Тыдзень армянскай культуры прайшоў у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце, для студэнтаў і выкладчыкаў былі арганізаваныя лекцыі, выстаўкі, кіналекторыі, музычная

праграма, інтэрактыўныя гульні. Армянская дыяспара актыўна падключаецца да ўсіх мерапрыемстваў, якія праводзяцца ў Беларусі, гэта могуць быць канцэрты і фестывалі ці дабрачынныя акцыі.

У 1998 годзе пры грамадскім аб'яднанні быў створаны фальклорны ансамбль “Эрэбуні”. Гэта наш гонар. Ён выступае не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі, пры гэтым прадстаўляе Рэспубліку Беларусь. Неаднойчы калектыву быў лаўрэатам гарадскіх, рэспубліканскіх, міжнародных фестываляў і конкурсаў. Сёлета ансамбль адзначыць сваё 25-годдзе. На канцэрце “Эрэбуні збірае сяброў” будуць выступаць калектывы іншых нацыянальна-культурных аб'яднанняў. Яны з задавальненнем прынялі наша запрашэнне. Для ўсіх – гэта магчымасць паказаць, што мы цэнім кожную культуру, што мы добрыя суседзі, што мы адзіныя. Мы радуемся поспехам нашых сяброў, дзелімся ідэямі, натхняемся, падтрымліваем адзін аднаго, праводзім агульныя мерапрыемствы. Сувязі нас узбагачаюць.

— Згодна з апошнім перапісам насельніцтва, у Беларусі пражывае больш за дзевяць тысяч армян. Якія

праекты дапамагаюць ім падтрымліваць кантакты паміж сабой?

— Наша аб'яднанне было зарэгістравана ў 1990 годзе, за гэты час яно атрымала развіццё ў розных кірунках. І сёння нас ведаюць і ў Беларусі, і за яе межамі. А трыццаць гадоў таму, калі яшчэ не было інтэрнэту і інфармацыя не разліталася так хутка, людзі не маглі паверыць, што ёсць асяроддзе, дзе можна паглыбіцца ў сваю культуру. Я ўгадваю першыя канцэрты, якія мы праводзілі. Людзі слухалі песні, глядзелі танцы і плакалі. Сёння, напэўна, мала хто не ведае аб армянскай абшчыне, у нас ёсць суполкі ў Магілёве, Гродне, Віцебску, Бабруйску. Пэўны час не было абшчыны ў Брэсце. Яна нядаўна зарэгістравалася, правяла свята. На яго прыйшло столькі людзей, колькі не чакалі. І цяпер суполка разрастаецца, як кажуць, не па днях, а па гадзінах.

У нас вельмі актыўная моладзь. Ансамбль “Эрэбуні” гуртуе вакол сябе таленавітых хлопцаў і дзяўчат. Можца ўявіць, колькі пакаленняў дзяцей у ім займалася за 25 гадоў! Калі ансамбль святкаваў 20-годдзе, мы паспрабавалі іх падлічыць, аказалася праз калектыву прайшло 150 дзяцей. Нават, калі яны пакідаюць ансамбль, не знікаюць – удзельнічаюць у розных праграмах, рэалізуюць свае ідэі. У нас ёсць пазнавальная інтэрнэт-газета, дзякуючы якой пра беларускіх армян і краіну, у якой яны жывуць, інфармацыя распаўсюджваецца і ў Беларусі, і за яе межамі.

— **Святы нацыянальных культур, што праходзяць у Мінску ў Верхнім горадзе, здольныя ўбіраць стэрэатыпы ў адносінах паміж людзьмі?**

— Канешне. Для Мінска гэта – заўсёды яскравая падзея. Госці застаюцца ў захапленні. Іх уражае культура, кухня, а галоўнае, што яны маюць магчымасць пазнаёміцца з прадстаўнікамі розных нацыянальнасцяў. Часам даводзілася чуць: “А мы і не ведалі, што армяне такія цікавыя”.

— **Калі я бачу шыкоўныя нацыянальныя касцюмы, армянскі танец, далікатныя, плаўныя рухі дзяўчат на сцэне, у мяне ўзнікае асацыяцыя з князёўнамі. Усё спрабую падабраць прыметнікі, якія б характарызавалі армян. Дапаможце?**

— Тэмпераментныя, гасцінныя, у той жа час мяккія, душэўныя, як і беларусы. Арменія і Беларусь знаходзяцца на мяжы паміж цывілізацыямі, таму праз тэрыторыю абедзвюх краін праходзілі шматлікія войны. І нашы народы ўмеюць адчуваць боль іншых, суперажываць. Гэта можна бачыць ва ўсім: у песнях, танцах, у характары і паводзінах людзей.

— **Ці ўплывае на дзейнасць нацыянальна-культурных аб'яднанняў тэматыка гадоў, абвешчаных у Беларусі?**

— У мінулым годзе праходзілі агульныя мерапрыемствы, прымеркаваныя да Года гістарычнай памяці, у якіх бралі ўдзел прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў. Нельга забываць, што ў гады вайны на беларускай зямлі гінулі сыны розных народаў, у тым ліку армянскага. І для нас важна зберагаць памяць пра іх. 14 армян атрымалі званне герояў Савецкага Саюза за вызваленне Беларусі. У Мінску пабачыла свет кніга “Воіны-армяне ў баях за Беларусь (1941–1944 гады)”, цяпер рыхтуецца новае выданне, прысвечанае армянам-партызанам.

У 2022-м адзначалася 125-годдзе маршала Івана Баграмяна, і мы правялі некалькі мерапрыемстваў, прысвечаных гэтаму юбілею. У Віцебску ўрачыста адкрыта манументальная кампазіцыя “Маршал Баграмян і Беларусь”, прайшла сустрэча з унукам знакамітага палкаводца. Ладзіўся паказ дакументальнай стужкі “Маршал Баграмян. Мастацтва перамогі”, на якім прысутнічалі яго ўнукі. Такого кшталту мерапрыемствы стараемся праводзіць рэгулярна, каб расказаць моладзі, што мір – гэта каштоўнасць для ўсяго чалавецтва і нагадаць тым, хто хоча перапісаць гісторыю, што ў Вялікай Айчыннай вайне за яго змагаліся прадстаўнікі розных народаў.

Алена **Дзядзюля**

■ Кнігу “Фестываль жыцця” прэзентавалі ў Гродне 4 чэрвеня. На 120 старонках выдання сабраны летапіс у фатаграфіях і фактах аб усіх фестывалях нацыянальных культур з 1996 года.

ГУГУЦЭ ЗЫРАЕ СЯБРОЎ

“У сяброўскім крузе” – так называлася свята, якое з’яднала беларускіх і малдаўскіх дзяцей на пляцоўцы Цэнтральнай дзіцячай бібліятэкі ў Мінску. Яго ініцыятарам стала таварыства дружбы “Беларусь-Малдова”, якое на сваім рахунку мае шмат добрых спраў, неабходных для больш блзкага пазнання народаў.

Чарговая сустрэча была адрасавана менавіта дзецям. Ім пераймаць вопыт старэйшых, працягваць традыцыі сяброўства.

У прасторных пакоях бібліятэкі, здавалася, яшчэ прыбавілася святла, калі іх напоўнілі дзеці ў нацыянальных беларускіх і малдаўскіх касцюмах. Верагодна, павесялелі і кніжкі, убачыўшы новых зацікаўленых чытачоў.

Галоўным героем свята стаў Гугуцэ, той самы хлопчык з твораў знакамітага малдаўскага пісьменніка Спірыдона Вангелія. Гугуцэ, маючы пашытую бацькам трошкі велікаватую чабанскую шапку (кушму), спазнае свет, захоплівае чытача сваёй мудрасцю, адметным малдаўскім гумарам. На свяце ролю Гугуцэ выканаў Арсеній Семенюк, якога падтрымліваў яго дзядуля – паважаны Васіль Мікалевіч Семянюк, малдаванін, які ўжо амаль трыццаць гадоў жыве ў Беларусі, стаўшай для яго роднай і любімай. Але ён не забываецца і на свае вытокі – багатую малдаўскую культуру. На свяце ён стаў своеасаблівым экскурсаводам па выстаўцы, якую склалі саматканя дываны, прывезеныя ім калісьці з дому, сувеніры, кні-

гі – усё тое, што перадае дух сонечнай краіны. Краінае гісторыя і пра відарыс яе межаў, вельмі падобны да вінаграднай гроздкі.

Свой каларыт святу надала і выстаўка нацыянальнага побыту беларусаў, створаная намаганнямі бібліятэкараў. У многіх з якіх дома захоўваюцца сямейныя рэліквіі.

Старшыня таварыства Віктар Сарачан шчыра павітаў гасцей свята. Па ўсім было відаць, Віктару Васільевічу – дыпламату і кіраўніку з вялікім жыццёвым вопытам, вельмі падабалася атмасфера дзіцячай неспрэчнасці, шчырасці, веселасці. Ды і ўсе астатнія паважаныя госці не хавалі свайго пазітыву – гора ча аплывалі – калі на сцэну адны за другімі выходзілі юныя артысты. Дарэчы, цудоўны канцэрт адбыўся дзякуючы вучням сярэдняй школы №223 г. Мінска, а таксама групе “Луме” – чароўным дзяўчынкам, якія выканалі традыцыйны малдаўскі танец.

Фота В. Цыдзюк

Радасці святу надаў і відэазварот, атрыманы з Малдовы – з Нацыянальнай дзіцячай бібліятэкі імя І. Крангэ. Дырэктар бібліятэкі Яўдзёнія Бяжан згадала пра добрыя кнігі, якія пашыраюць сяброўства. А юныя чытачы бібліятэкі парадавалі чытаннем вершаў на румынскай мове і іх перакладам на рускую мову.

Культмінацыяй такога незвычайнага дзеяння стала ўручэнне ўдзельнікам канцэрта торта – “Шапкі Гугуцэ”. Канешне, яго было вельмі прыемна смакаваць з гарбатай. І не менш важна захаваць разуменне, што ў сімвалічнай шапцы Гугуцэ хаваецца вялікі сэнс нашага агульнага мірнага і шчаслівага светаадчування.

Алена **Стэльмах**,

намеснік старшыні таварыства дружбы “Беларусь-Малдова”

НА РАДЗІМЕ САФІІ СЛУЦКАЙ

У гэтым годзе культурнай сталіцай Беларусі стаў Слуцк. На высокае званне прэтэндавалі Баранавічы, Бялынічы, Мазыр, Свіслач і Шчучын. Але ці былі ў іх шанцы абысці адзін з самых старажытных гарадоў нашай зямлі, з якім звязаны лёсы цікавых асоб, знакавыя падзеі, і нават сімвалы краіны? Дарэчы, мінавіта тут у 1581 годзе была створана адна з нацыянальных святынь – Слуцкае Евангелле.

У XVIII стагоддзі працаваў адзін з першых на беларускіх землях прафесійных тэатраў, у якім была выдатная балетная школа. Ён быў заснаваны пры Іраніме Фларыяне Радзівілу.

У Слуцку знаходзіцца і самы стары беларускі бульвар. Яшчэ сто гадоў таму падарожнікі параўноўвалі горад з музеем драўлянай архітэктуры пад адкрытым небам. Пасля дзвюх сусветных войнаў, якія прайшлі праз гэтыя землі, на жаль, шмат было страчана. Але адзін з драўляных помнікаў XVIII стагоддзя – Слуцкая Свята-Міхайлаўская царква – ацалёў. Калі бачыш яго, а таксама калі разглядаеш на помніку, усталяваным у цэнтры Слуцка, выявы былых храмаў, захапляешся талентам мясцовых дойлідзяў.

У 1921 годзе ў горад для ўдзелу ў настаўніцкіх курсах прыехаў Якуб Колас. Уражаны гісторыяй, архітэктурай горада, які патанаў у садах, пісьменнік пісаў у артыкуле для газеты “Советская Белоруссия”: “Слуцк – ціхі і мірны гарадок. На ім ляжыць пячаць сталасці і заможнасці... Случына – гэта душа, гэта жывое сэрца беларускага народа”. Дзіва, прайшло больш за стагоддзе, але і сёння горад пакідае такія ж эмоцыі. Прайдзіцеся па яго вуліцах, зазірніце ў музеі, спыніцеся каля помнікаў, прысвечаных вядомым жыхарам, – і вы адчуеце, як ён адкрывае сваю слаўную гісторыю, далучае вас да здабыткаў папярэдніх пакаленняў, абуджае, здзіўляе, натхняе.

Слуцк – адзіны горад, у якім пастаўлены два помнікі жанчынам

Жаночы характар

– сваячніцам. Пра першую з іх – Анастасію Слуцкую – складалі легенды, яе гісторыя пакладзена ў аснову фільма і спектакля ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Яе называюць беларускай Жаннай д’Арк, амазонкай. Маладая жанчына, якая пасля смерці мужа засталася з дзвюма малымі дзецьмі на руках, вымушана была вырашаць пытанні абароны горада ад татарскага хана. Яна з мячом выйшла да сваёй дружны і такім чынам натхніла яе на перамогу. У гонар адважнай князеўны ў 2016 годзе архітэктар Сяргей Багласаў і скульптар Сяргей Аганаў зрабілі незвычайны помнік – упершыню былі спалучаны два матэрыялы: камень і бронза.

Другі помнік зроблены ў памяць Сафіі Слуцкай – праўнучкі Анастасіі, апошняй прадстаўніцы роду Аелькавічаў, нашчадкаў Альгерда. Дзякуючы ёй Слуцк у часы ўніяцтва змог захаваць праваслаўную веру. Сафія рана стала сіратой і знаходзілася

пад апекунствам сваякоў па лініі маці – Хадкевічаў. Ёй дасталася спадчына не толькі ад бацькоў, але і дзядзькаў, таму дзяўчына лічылася адной з самых багатых нявест XVII стагоддзя. Па рашэнні апекуноў, якія мелі вялікі грашовы доўг перад Радзівіламі, Сафія, якой толькі споўнілася 15 гадоў, павінна была стаць жонкай Януша Радзівіла. Юная князеўна напачатку не пагаджалася з такім рашэннем: яна – праваслаўная, а будучы муж – кальвініст. Паміж Хадкевічамі і Радзівіламі назраваў канфлікт, разважлівая Сафія змагла прадухіліць вайну. Яна дала згоду на шлюб пры ўмове, што зможа захаваць сваю веру. Княгіня шмат зрабіла для развіцця праваслаўя на слуцкіх землях. Яна была залічана ў лік святых. Сёння можна пакланіцца яе мошчам, якія захоўваюцца ў царкве, узведзенай у Слуцку ў памяць аб ёй.

У горадзе знаходзіцца найстарэйшая школа на тэрыторыі Беларусі. Яна заснавана ў 1617 годзе мужам Сафіі Слуцкай – Янушам

■ Анастасію Слуцкую называюць беларускай Жаннай д’Арк, амазонкай. Маладая жанчына, якая пасля смерці мужа засталася з дзвюма малымі дзецьмі на руках, вымушана была вырашаць пытанні абароны горада ад татарскага хана. Яна з мячом выйшла да сваёй дружны і такім чынам натхніла яе на перамогу. У гонар адважнай князеўны ў 2016 годзе архітэктар Сяргей Багласаў і скульптар Сяргей Аганаў зрабілі незвычайны помнік з камня і бронзы.

Адукацыя

Радзівілам. Імёны яе выпускнікоў шырока вядомыя ў свеце. Яны становіліся вучонымі, урачамі, палітычнымі і грамадскімі дзеячамі, зрабілі ўклад у пакаранне космасу. Сярод іх – Вітольд Цераскі, якога лічуць “бацькам рускай астрафотаметрыі”. Ён першым вылічыў зорную велічыню Сонца. Яшчэ адзін выпускнік Слуцкай гімназіі – Сямён Косберг – спрычыніўся да першага палёту чалавека ў космас, распрацоўваў рухавік касмічнага карабля, на якім паляцеў Гагарын. Эдуард-Антон Красоўскі – адзін з заснавальнікаў акушэрства ў Расіі. Яго работамі, якія перакладаліся на французскую мову, цікавіліся калегі з Еўропы. Арганізатарскі талент і веды Эдварда Вайніловіча высока ацаніў Сталін і

нават прапаноўваў беларусу пост віцэ-міністра сельскай гаспадаркі ў Расійскай імперыі. Вайніловіч гэта запрашэнне не прыняў, спаслаўся на адсутнасць вопыту на казённой службе...

Дзясяткі партрэтаў знакамітых выпускнікоў сёння ўпрыгожваюць сцены гімназіі. Настаўнікі і вучні гатовыя правесці экскурсію па сваёй навучальнай установе і ўразіць цікавымі фактамі з яе гісторыі. Напрыклад, тут можна даведацца, чаму гімназію празвалі “Слуцкімі Афінамі”, ці “Басціёнам гуманізму”. Прычын таму некалькі. Па-першае, ў навучальную ўстанову прымалі прадстаўнікоў любых саслоўяў і вераспаўяданняў. А па-другое, для вывучэння дысцыплін былі прыняты метады, якія нагадвалі старажытную Акадэмію Платона ў Афінах. Настаўнікі вялі дыялогі з вучнямі, падчас якіх разам знаходзілі адказы на пытанні. Яны нават вывучалі пэўныя прыёмы і правілы красамоўства. Так, нельга было павышаць голас, рабіць злыя напады на суразмоўцаў, варта было пазбягаць рэзкіх выказванняў. Рэлігійныя прадметы вывучаліся паралельна з філасофіяй, вялікая ўвага ўдзялялася матэматыцы, лічылася, што гэта навук дазваляе развіваць мысленне. Вучні вывучалі польскую, нямецкую, грэчаскую і лацінскую мовы. Апошнія дзве неабходны былі для таго, каб яны маглі чытаць трактаты на мове арыгіналаў. Праз сем-восем гадоў навучання выхаванцы гімназіі маглі ўжо пісаць вершы па-лацінску. Не забываліся тут і на заняткі фізкультурай, і на арганізацыю адпачынку. Раз у паўгода праводзіліся іспыты, на якіх прысутнічалі прадстаўнікі гарадской улады і бацькі. Такім чынам у маладых людзей замацоўваўся навык выступлення перад публікай. Дарэчы, вытрымаць экзамены ўдавалася не ўсім.

Між іншым, сучасныя гімназісты са Слуцка дасягаюць высокіх вынікаў на раённых, рэспубліканскіх і міжнародных спаборніцтвах па розных дысцыплінах. Побач са старым гістарычным корпусам ўзведзены новы. З

просторнымі, з густам аформленымі пераходамі, сучаснымі элементамі падсветкі ён больш нагадвае музейны ці культурны цэнтр, а не раённую школу.

Гасцям горада варта завітаць і яшчэ ў адну незвычайную навучальную ўстанову – “Слуцкі дзяржаўны каледж”. Больш за дзесяцігоддзе яго калектыў з’яўляецца пераможцам абласнога конкурсу “За дасягненне высокіх паказальнікаў у развіцці адукацыі” ў намінацыі “Лепшая ўстанова сярэдняй спецыяльнай адукацыі”. Яго вялікія карпусы будаваліся разам з сыраробным камбінатам. Сёння тут рыхтуюць спецыялістаў для ўсіх малочных заводаў краіны, а таксама павароў і афіцыянтаў. На базе навучальнай установы праводзяцца шматлікія рэспубліканскія конкурсы, і не толькі кулінарныя. Тут спыняюцца спартсмены. Установа гатова прымаць турыстычныя групы, бо мае сваю гасцініцу, кавярню, кандытарскую, кулінарныя студыі, этнаграфічную майстэрню “Скарбніца” і нават цырульню. Для навучэнцаў, будучых работнікаў грамадскага харчавання, абслугоўвання гасцей – добрая практыка. У каледжы

створаны цудоўны этнаграфічны музей, які знаёміць з гісторыяй горада і побытам беларусаў. А яшчэ тут маецца зімні сад з багатай калекцыяй экзатычных раслін. Калі гуляеш па ім, міжволі параўноўваеш з аранжарэяй у Батанічным садзе ў Мінску, а ў галаве зноў круціцца навязлівае пытанне: “І гэта ўсяго толькі навучальная ўстанова ў раённым цэнтры?”

У 2013 годзе ў рамках рэалізацыі дзяржаўнай праграмы адраджэння тэхналогій і традыцый ткацтва слуцкіх паясоў у горадзе створаны музей, які знаёміць з гісторыяй знакамітай Слуцкай персярні, вырабы з якой у XVII – XVIII стагоддзях спрабавалі капіраваць еўрапейскія фабрыкі, і пры

Брэнды

гэтым пакідалі пазнакі, быццам тавар зроблены ў Слуцку. Дасканаласць тэхнічнага выканання, мастацкія асаблівасці паясоў мелі выключнае значэнне ў развіцці не толькі беларускага, але і агульна-еўрапейскага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Слуцкія паясы насілі толькі мужчыны. Такі элемент гардэробу падкрэсліваў высокі статус гаспадара. Адзін выраб з уплеченымі ў яго зала-тымі і срэбнымі ніцямі мог каштаваць

У Музеі гісторыі слуцкіх паясоў можна паглядзець на ўзоры знакамітых вырабаў, а таксама даведацца пра ўмовы працы ткачоў персіярні. Напрыклад, пра тое, што яны мелі мала вольнага часу, нават харчаваліся на працоўным месцы і пакідалі яго толькі на начны адпачынак. Працоўны дзень складаў па 16 гадзін. Вучыцца такому рамяству трэба было 6-7 гадоў. Затое вопытныя майстры высока цаніліся і маглі атрымліваць прыстойныя заробкі.

А вось жанчын да вырабу паясоў не дапускалі. З аднаго боку, таму што вытрымаць такі рэжым працы для іх было б цяжка, з другога, гаспадары баяліся, што прадстаўніцы слабага полу могуць разбалтаць прафесійныя сакрэты. Таму ўцэх майстроў жанчынам уваход быў забаронены, і давяралі ім толькі заняткі накітавалі матавання нітак на верацяно...

Сёння, пасля таго як тэхналогія была адноўлена, ткуць слуцкія паясы толькі жанчыны. Праз шкляную вітрыну наведвальнікі музея могуць паглядзець за працай адзінага ў свеце станка. Ён быў зроблены ў 2012 годзе па дзяржаўным заказе. Каб стварыць пояс шырынёй 30 сантыметраў і тры метры ў даўжыню, патрабавалася 60 гадзін бесперапыннай працы ткачых. Натуральна, такія вырабы робяцца толькі на заказ і ў падарунак самым высокім гасцям.

Асобная экспазіцыя ў музеі прысвечана сялянскім паясам. Пры жаданні тут можна нават паўдзельнічаць у майстар-класах і пасядзець за народным станком.

Слуцк у мінулым быў вядомы не толькі дзякуючы рамеснікам. Тут было шырока развіта садоўніцтва. Вырошчваліся розныя сарты яблыкаў, груш вішань. Але славу гораду прынеслі духмяныя сакавітыя “слуцкія бэры”. Так называўся адзін з сартоў груш. Адкуль ён з’явіўся ў горадзе і яго ваколіцах, да гэтага часу дакладна невядома. Адна з версій – падзякаваць за пладавітыя дрэвы трэба манахам, якія закладвалі свае сады, прывозілі саджанцы з Еўропы і маглі займацца селекцыяй. Нездарма у старыя часы мясцовыя жыхары называлі гэтыя грушы “бернардзінкамі”. Са “слуцкімі бэрамі” звязана многа легенд і гісторый. У старых крыніцах даследчыкі знайшлі звесткі, што пару стагоддзяў таму з канца верасня, калі паспявалі бэры, на працягу ўсёй дарогі ад Слуцка да Мінска можна было бачыць бясконцыя абозы з грушамі. Далей плады напраўляліся ў буйныя гарады Расійскай імперыі. Засталіся ўспаміны аднаго з урадженцаў Слуцка, які ўзгадваў, што ў Санкт-Пецярбургу “бэры” прадаваліся ў два разы даражэй за самыя лепшыя гатункі крымскіх груш. А француз Перэй, які ў Слуцк прыехаў у 1812 годзе і пасадыў тут сады, нават зрабіў на грушах прыбытковы бізнес – пладцы ён пастаўляў у Амерыку.

як цэлы маёнтак. Часам шляхта, якая не магла сабе дазволіць такую дарагую пакупку, заказвала так званыя полу-пасы.

Нагода прыехаць

Зацверджаны план мерапрыемстваў культурнай сталіцы. Азнаёміцца з ім можна на сайце Слуцкага раённага выканкама. У праграме – большасцю мерапрыемстваў. Сярод іх – спектаклі, выстаўкі, прэзентацыі, канцэрты, у тым ліку з удзелам замежных гасцей, літаратурныя сустрэчы, абрадавыя святы, дзіцячыя і маладзёжныя праграмы, конкурсы, духоўна-асветніцкія мерапрыемствы, пленэр па вырабе драўляных скульптур.

Так, увесну ўрачыста адкрыецца сквер імя Васіля Віткі на вуліцы, якая носіць імя пісьменніка.

У Вілікодныя дні Случчына запрашае на свята пісанкі, творчыя майстэрні па роспісе яек, майстар-класы па выпяканні кулічоў і абрадавае прадстаўленне. У Ноч музеяў пройдзе касцюміраваныя экскурсіі, квэсты, флэшмобы, прэзентацыі.

На лета запланаваны цыкл музейных заняткаў і майстар-класаў

па этнаграфіі, фэст традыцыйнага мастацтва па пляценні паясоў. Шмат канцэртаў і культурных праграм прымеркавана да памятных дат і народных свят.

У верасні пройдзе маштабны фестываль народных майстроў “Слуцкія паясы” і рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя, прысвечаная народнаму мастацтву і традыцыйным рамёствам.

Яўген Кручкоў

Абмеркавалі актуальныя тэмы

У апарце Упаўнаважанага прайшло чарговае пасяджэнне Кансультатыўнага міжэтнічнага савета.

Кансультатыўны міжэтнічны савет пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў дзейнічае з 2006 года. Пад час яго пасяджэнняў абмяркоўваюцца пытанні, якія датычацца ўстаўной дзейнасці нацыянальна-культурных аб'яднанняў, наладжвання міжнацыянальных адносін, сумеснай работы аб'яднанняў, размеркавання бюджэтных сродкаў, якія выдзяляюцца ў рамках аказання дапамогі па развіцці нацыянальных культур у Рэспубліцы Беларусь.

Сакавіцкае пасяджэнне пачалося з хвіліны маўчання ў памяць пра жahlівыя падзеі, якія адбыліся ў 1942 годзе ў Ракаўскім прадмесці горада Мінска. 81 год таму 2 сакавіка былі расстраляныя пяць тысяч вязняў Мінскага гета, у тым ліку 200 выхаванцаў яўрэйскага дзіцячага дома. У 1947 годзе на месцы знішчэння ўстаноўлены абеліск, які стаў першым помнікам ахвярам Халакосту на тэрыторыі СССР, а ў 2000 годзе на мемарыяльным комплексе "Яма" з'явілася бронзавая скульптурная кампазіцыя "Апошні шлях". Трэба сказаць, што ўшанаванню памяці герояў і ахвяр Вялікай Айчыннай вайны прадстаўнікі нацыянальна-культурных аб'яднанняў удзяляюць асаблівую ўвагу. Яны ўдзельнічаюць у экскурсіях па памятных мясцінах, ускладанні кветак да помнікаў, у тэматычных круглых сталах. У мінулым годзе была праведзена канферэнцыя "Шматаблічная Беларусь. Унёсак дыяспар у агульную гістарычную памяць".

Удзельнікі пасяджэння абмеркавалі вынікі працы за мінулы год і зацвердзілі план мерапрыемстваў на бягучы. Так, яны далучацца да добрачыннай рэспубліканскай акцыі тыдзень леса, возьмуць удзел у мерапрыемствах, прымеркаваных да знакавых падзей у гісторыі Рэспублікі Беларусь (Дзень Перамогі, Дзень памяці ахвяр Вялікай Айчыннай вайны,

днях Незалежнасці і Народнага адзінства).

Нацыянальна-культурныя аб'яднанні далучаюцца да рэспубліканскай акцыі "Нашы дзеці", выступаюць з добрачыннымі канцэртамі ў рэабілітацыйным цэнтры для інвалідаў. Нацыянальна-культурныя аб'яднанні плануюць браць удзел у мерапрыемствах па правядзенні года міру і згоды.

Таксама падчас пасяджэння разглядаліся пытанні, якія датычацца змен у заканадаўстве Рэспублікі Беларусь, якія рэгламентуюць дзейнасць грамадскіх аб'яднанняў. 14 лютага 2023 года быў прыняты дакумент "Аб зменах законаў па пытаннях дзейнасці палітычных партый і другіх грамадскіх аб'яднанняў". На пасяджэнне міжэтнічнага савета быў запрошаны намеснік начальніка ўпраўлення па пытаннях некамерцыйных арганізацый Міністэрства юстыцыі, член калегіі апарата Упаўнаважанага Аляксей Печкуроў. Ён праінфармаваў пра новаўвядзенні і адказаў на пытанні кіраўнікоў нацыянальна-культурных грамадскіх аб'яднанняў.

■ Аляксандр Румак, Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў

Званы Хатыні

22 сакавіка Беларусь адзначае сумную дату – 80-годдзе знішчэння Хатыні. Узведзены на яе месцы мемарыял стаў сімвалам усіх спаленых у гады Вялікай Айчыннай вайны беларускіх вёсак. Першая чарга яго была адкрыта ў снежні 1968 года, а праз пару месяцаў Бюро ЦК КПБ прыняло рашэнне працягнуць будоўлю. У выніку тут з'явіліся адзіныя ў свеце “Могілка неадроджаных вёсак”, куды прывозіліся ўрны з зямлёй са 185 населеных пунктаў, якія падзялілі лёс Хатыні. Да юбілейнай даты на месцы мемарыяльнага комплексу праводзілася рэканструкцыя і мадэрнізацыя асобных аб'ектаў. Тут з'явіўся Музей памяці ахвяр беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай. Узведзена драўляная царква Раста Прасвятой Божай Маці. Яна падобная на храм, які быў пабудаваны ў вёсцы

ў XVIII стагоддзі і згарэў падчас вайны.

Да юбілею прымеркаваны шэраг мерапрыемстваў. У Хатынь едуць шматлікія дэлегацыі. У беларускіх школах праводзіцца адзіны ўрок “Аб чым звоняць званы Хатыні”. Навучэнцы Мінскай гімназіі-каледжа мастацтваў імя Івана Ахрэмчыка стварылі карціну, прысвечаную хатынскай трагедыі. У праекце было задзейнічана 75 вучняў. Гэта лічба сімвалічная. Менавіта столькі дзяцей было забіта і спалена ў Хатыні ў сакавіку 1943 года. У Нацыянальнай бібліятэцы працуе выстаўка “Памяць спаленых вёсак”, прымеркаваная да 80-годдзя трагедыі. У экспазіцыі пададзены выданні і архіўныя дакументы, якія раскрываюць злачынствы нацыстаў, знаёмяць з гісторыяй мемарыяльнага комплексу. Выстаўка – сумесны праект, падрыхтаваны супрацоўнікамі бібліятэкі і Нацыянальнага архіва Беларусі.

Пайсотні сустрэч з “Песнярамі”

Заслужаны калектыў рэспублікі – Беларускі дзяржаўны ансамбль “Песняры” на працягу двух месяцаў падарожнічае па розных гарадах Расіі. Гэта яго самы буйны гастрольны тур за апошнія гады. Калектыў запланаваў наведаць 50 населеных пунктаў. “Песняры” прадстаўляюць як легендарныя хіты ансамбля, які, дарэчы, ў наступным годзе адзначыць 55-годдзе, так і новыя праграмы: “Ты прыйдзі ка мне каханнем” і “Краіна шчырых людзей”.

Кніга яднае

У 2009 годзе па ініцыятыве Патрыярха Кірыла свяшчэнным Сінодам Рускай праваслаўнай царквы зацверджаны Дзень праваслаўнай кнігі. Адзначаецца ён у сакавіку і прымеркаваны да выхаду адной з першых друкаваных кніг – “Апостала” Івана Фёдарова. З 2011 года да яго святкавання далучылася і Беларусь.

Мерапрыемствы, якія праходзяць у гэты час, накіраваны на паглыбленне ўзаемадзеяння паміж царквой, дзяржаўнымі органамі і грамадствам. Урачыстае адкрыццё Дня праваслаўнай кнігі прайшло ў Нацыянальнай бібліятэцы. У ім узялі ўдзел Патрыяршы экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Веніямін, Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Аляксандр Румак, намеснік старшыні Пастаяннай камісіі па правах чалавека, нацыянальных адносінах і сродках масавай інфармацыі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Лілія Ананіч, прадстаўнікі Адміністрацыі Прэзідэнта, міністэрстваў, іншых дзяржаўных органаў і арганізацый. Была адзначана выключная роля кнігі ў выхаванні падрастаючых пакаленняў, фарміраванні духоўных і культурных каштоўнасцяў. Да святкавання Дня праваслаўнай царквы далучыўся і Свята-Елісавецкі манастыр – у духоўна-асветніцкім цэнтры “Каўчэг” праходзіць незвычайная выстаўка “Торад, які чытае”. У рамках яе прайшлі прэзентацыі выданняў Беларусі і Расіі, сустрэчы з аўтарамі, гутаркі са святарамі. Самыя юныя наведвальнікі з задавальненнем удзельнічалі ў майстар-класах па каліграфіі, разгадвалі заданні ў кніжнай кавярні, разглядалі выстаўку, якая распавядае пра гісторыю кнігадрукавання і фатаграфаваліся ў скрыпторыі, дзе можна было даведацца, як стагоддзі таму стваралася і захоўвалася праваслаўная літаратура. У “Каўчэгу” таксама былі прадстаўлены факсімільныя старажытных Евангелляў і старадрукі, якія некалькі стагоддзяў таму былі створаны на рускіх і беларускіх землях.

У Іарданіі загучалі вясянкі

Культурна-асветніцкае аб'яднанне беларусаў у Іарданіі працуе ўжо чацвёрты год. Паступова арганізацыя абрастае новымі традыцыямі. Так, сёлета яно правяло абрад гукання вясны. Дзеці ўпрыгожвалі дрэвы рознакаляровымі стужкамі і птушкамі, зробленымі з паперы. Гаспадыні да свята напяклі жаўрукоў. Вясну беларусы Іарданіі сустракалі з карагодамі і песнямі, загадкамі і народнымі гульнямі. Свята прайшло пры арганізацыйнай падтрымцы беларускага пасольства ў Сірыйскай Арабскай Рэспубліцы.

Фота А. Дзядзілі

